RAIMVNDI LVLII MAIORICI PHILOsophi acutissimi, medicíq; celeberrimi, De secretis naturæ siue Quinta essentia libri duo.

His accesserunt,

ALBERTI MAGNI SVMMI philosophi, De mineralibus & rebus metallicis Libri quinq;.

Quæ omnia solerti cura repurgata rerum naturæ studiosis recens publicata sunt per M. Gualtherum H. Ryff, Argentinensem. Medicum.

Anno Domini M. D. XLI.
Mense Martio.

ORNATISSIMO VIRO Philippo Imsero Mathematico, variarumque rerum doctissimo Gualtherus H. Ryff, Argentinus. S. D. P.

ISI MIHI DE LIBEralissimis moribus tuis & humaniss. ingenio tuo constaret, hanc nuper ad te scribendi prouinciam non desumerem, potiusque in antiquo silentio persisterem. Ceterum quia non tam ex aliorum sermone, quam ex mea opinione mihi oĩo persuasi, te eum esse q̃ omnes tibi deditos nullo vnquam tempore reijceres, ea propter has nunc ad te sero quidem literulas, amoris duntaxat testes esse volui. Quanq̃ igitur me prorsus ab omni vel ignauia vel rusticitate præteriti silentij non excuso, spero tamen fore vt reliquum meũ erga te studiũ boni consulas. Cupis igitur doctissime Philippe frequentius ad te scribi, & conscius fieri eorum quæ in dies nobis parit mentis promptuarium. Aperiam igitur tibi nunc cõtẽplatiunculam in quã olim sum deuolutus. Noui dudũ priscos philosophos rerũ naturæ studiosissimos, cum non sine admiratione, cre

bra indagine hæc scrutarentur. Omnia quæ sub Luna visuntur ex materia & forma conflata esse existimasse, constituisseq; duo materiam & formam, esse cuiusuis rei totam integramq; substantiam. Atqui materia & forma simul quinarium adimplent. Nam materia quaternitas quædam est, & quatuor Elementorum (simplicissimorum mundi corporum) complexio. Forma vero est vnitas, quæ quatuor Elementis pacem imponit, rerumq; quaternitatem moderatur. Est igitur quinarius, metrum & numerus compositionis omnium sensibilium substantiarũ. Quicquid enim cuiuis mixto inest, prçter formam, de natura est alicuius Elementi, formam autẽ haud elementarem esse sed cœlestem imitari naturam inficiabitur nullus. Quo fit vt omĩs sensibilis creatura, sit ex quinario, id est, ex qnq; essentĳs conflata. Similis est enim maiori et visibili mundo, qui ex quinq; maximis & visibilibus constat corporibus Terra, Aqua, Aere, Igne, & Cœlo, tanq̃ ex materia & forma, permutabilis quippe & fluxa est mundi forma. Cœli vero vnitas fixa ac stabilis, ac ei usdem mundi forma, hæc nimirum est nostra illa cælestis quinta essentia, quæ ex omni sensibili substantia, secretiõe quatuor primarum Elemen

Elementarium ſubſtantiarum præcipua & in/
corrupta eſſentia relinquitur, varijs apta vſi/
bus humanis, Medicæ diſciplinæ Sacrarium.
Siquidem huius virtus tam latiſſime patet,
tam efficaces huius vires, vt quidam in ea
ſententia fuerint ſingulos morbos qui mo/
do curam recipiant, hac ſola recte curari, quia
cæleſtis vt diximus, & omnis corruptionis
expers. Quoniam vero accidit mi Philippe
hoc deploratiſſimo ſeculo & temporum in/
fœlicitate, malo haud dubie fatali pleriſq; ob/
repſiſſe non dico odium ſed tedium & faſtidi/
um huiuſmodi naturæ ſecreta inueſtigandi,
proinde hic medicum imitaturus, deiectum
appetitum languentis excitantem, propina/
mus & formis excudi curauimus, libellum.
Raymundi Lulij Philoſophi acutiſſimi (qui
in hac parte Philoſophiæ, quæ præcipue ad
medicinam ſpectare videtur primam laudem
meruerit) libellum de naturæ ſecretis, pro
publico ſtudioſorum commodo, vt veluti ex
porrecto ſigno quodam ad ſacroſanctā hanc
Philoſophiæ partem, medicinæ excitaremus
ſtudioſos. Qui libellus tuo ductu fœlicibus
Medicæ artis auſpitijs, publicum aſſequitur.
qui harum rerum ſtudioſiſſimus es & eruen/
dis naturæ arcanis indagator ſolertiſſimus.

Hunc vt nomini tuo ascribamus in caussa est, comunis illa studiorum nostrorum ratio. Spe bona ducti hanc operam nostram humanitati tuæ, alijsq; secretioris philosophiæ studiosis non improbari. Quod si quibus aduerso sidere natis, hæc omnino fastidio sunt futura, cum alia ratione curam non admittant, eos ad anticyras relegamus, eleboro caput purgaturi. Tu interea opera nostra vtere, fruere libello & bene vale. Argentinæ Mense Martio.

Año Domini M. D. XLI.

Raimundi

RAIMVNDI LVLII MAIORI-
ci, Philosophi acutissimi mediciq; celeber-
rimi in primum librum de naturæ
secretis siue Quinta essentia
Præfatio.

LIBER SECRETORVM NA-
turæ, seu quintæ essentiæ, qui docet eius
extractionem & applicationem ad cor-
pora humana ad opera mirabilia & fere diui-
na perficienda, totius artis medicæ via philo-
sophica finienda, qua occultata, & vera medi
cina occultatur, & etiam metallorum trans-
mutatio obstruitur, & reserata quælibet eo-
rum reserantur, qui quidem est imago omni-
um librorum super his tractantium, quam
Deus gloriosus exhibuit nobis, vt corpus
nostrum a corruptione quantum foret possi-
bile per naturam, vsq; ad terminum nobis cō
stitutum a deo, conseruaret & vt etiam ipsa
metalla imperfecta perficiuntur & inuicem
transmutentur, quoniam vero desideriū me-
um est vt artistæ huius artis deum contem-
plantes per bona opera potius deum intelli-
gant, recolant, & ament, pauperibus, viduis,
orphanis male habentibus sine precio mag-
no succurrendo, & huiusmodi opera ue diui-

na faciendo. Vt non sint similes illi, qui domini talentum abscōdidit, & ad finem sibi commissum non exhibuit, vt scribit Matth. xxvi. capitulo. Confidens autem in illo, qui inquit per Moisen. Ero in ore tuo, & te doceam quid loquaris, hoc secretissimum secretorū archanorum archanum vobis duximus declarandum diuina virtute inspirante, & ipsius infinita bonitate iuuante, modicam de ipsis principijs & regulis, ac de ipsius naturæ discursu facientes mentionem.

De

DE QVINTA ESSENTIA SIVE NAturæ Arcanis Raymundi Lullij philosophi acutiss. liber primus.

HAM VERO VT REM Ipsam commode exordiamur dicimus quod principaliter tria sunt principia quorum cognitione artista huius artis operat̃. Ex ppria sentẽtia tã in medicina q̃ in alchimica metallica & lapidifica hoc q̃ intendit sine hoc quod natura occultauit.

Primum namq; principium est materia, q̃ artistam huius operis oportet cognoscere, p quod quidem medicina vel lapis, accipit substãtiale esse, qa si materia est talis qualẽ postulat natura, erit formę acceptabilis, quæ p impressionis defectum elongari minime potest, quando quippe virtus ibi operatur, quod est medium principale inter dictam materiam & alteras essentias, sicut tibi p processum huius libri dicemus.

Secundum vero principiũ est simplex valde, respectu primi, cum sit primi medium, per quod quidẽ primũ immediate habet pfectio-

 nari,

nari. Tertiũ vero principium est essentiæ qn-
tę, a quibus virtutes septẽ dependent, operati
ue, informatiue in quinq; essentijs in inferiori
bus materialibus, quæ sunt meditatę. Primũ
nãq; principium seu materia primi principij
sunt Mercurius vulgaris cũ omnibus metal-
lis suis alterabilibus in illa dealbatiõe q̃ in di
stinctione tertia reuelabimus.

Item principiũ secundũ, vel illius materiæ
sunt limphę subtiles, in q̃bus resoluunt limosi
tates primi principij in substãtia mediocri, &
subtili materia, in qua vere minerales virtu-
tes q̃escunt. Quippe materia tertij pricipij est
nimiũ essentialis existentibus virtutibus stel-
larũ fixarum & nõ fixarum & earũ aspectus,
& iste per quotidianas influentias infunditur
in materia appropriata cũ arte secundi princi
pij, quę immediate q̃escit in virtute minerali
tã in herbis & animalibus q̃ in metallis. Cau
sat igit̃ secundum principiũ, & est conueniens
receptibile tertij, & omniũ suarum virtutũ de
scendentiũ a cœlo, quæ sunt omnis rei genera
tę pfectio & forma sicut liq̃de videtur p inhe-
rẽtia pricipia. Quod vero generat materiali-
ter a primo, vnde exit virtus mineralis, quæ
est essentia quinta elementalis, quę est mate-
ria simplex, & hæc vere perfectiõatur in acci-
piendo formam per essentiam quintam cœle-
stem,

stem, quanq̃ in ipsa influat & imprimat. Igit hæc virtus media grauida & virtute acuta artificialiter per materialem refluentiam perfectionalem cum suis virtutibus primi principij materiam ponit in esse perfecto per virtutem mediam mineralem, quæ est communis res lapidibus, & medicinis, & metallis, sicut plene tractauimus in nostro testamento modo generali in parte prima.

Referimus namq; tibi, q̃ cum mineralis virtus sit cõmunis lapidibus, metallis & plantis. Omnis enim differentia q̃ accipit vna ab altera, ipsa mouetur ab informatione, quę administratur ei diuersimode, qua vna in formatione indiget dicta virtus in metallorum creatione, aut in generatione & eorum transmutatione in elyxir, quę quidem transmutatio, & informatio accipitur per gubernationẽ caloris extrinseci, qui mouet mineralem virtutem informatiuam, quærendo motum secundum cognitam intentionem operarij naturalis, sicut declarauimus in testamento, & inferius declarabitur in iij. distinct.

Preterea sumus de intentiõe vt breuiter tractemus sup testimoniũ & codicillũ, qa requisiti fuimus per dominũ Regem Robertum illustrem. Item reliqua vero intẽtio formationis qua dicta virtus mineralis indiget ad intentionem

tionē transmutādi metallorū materiā in lapides preciosos fit cū magis lento calore extrinseco & cū motu tardiori, q formatur tam per calorem obrestem ꝙ per communem coniūctæ & diuersæ, sicut declaratum in nostro lapidario extitit.

Item reliqua vero formatio, qua dicta virtus indiget ad compositionem medicinæ, fit cum maiori calore, & cum repentino motu.

Item non debes ignorare virtutē, quę causatur, quare causatur per dictorum triū principiorum coniunctionem, & eorum deriuationem, cuius vero cognitio habetur per effectum principalem, qui venit a quantitate, & a qualitate distinctæ, & etiā a motu cœli & stellarum, & rerum generabilium & corruptibilium motarum, & per eam informatarū. Nō vero dicimus q, sit opus artistæ operari cum figuris & cœ imaginibus per cognitionē suorum motuum, sicut ꝙ plures philosophi asserunt. Sed sufficit habere cognitionem per influentiam caloris cœlestis informati per figuram cœli & stellarum, quorum ratione infunduntur virtutes in materia apte appropriata, & illam recipit per naturalem artistæ industriam cum resolutione, quæ fit per artem naturæ similiter. Quæ vero mutat duram materiam ad principium naturæ sui ad finem, q, sit

apta

apta ad generationem ad recipiendum virtu tes in aquis infusas fortium mineralium virtutum, sicuti ipsam & accipit & recipit virtutem informatiuam embrionis. Et in isto passu philosophi fuerunt illusi ad illorum reprehensionem, qui cognouerunt quomodo cœlestis virtus sit nimis communis omni elementate naturę sua magna nobilitate omni tempore determinationem accipit, quomodo in rebus mixtis influitur, tãtum per artem sicut per naturam, & hoc quippe fit ratione virtutum naturalium, quę sunt sibi subiectum & ꝓprium retinaculum tali modo, quod secundũ proprietates materiæ, & eius speciem proprie recipiet equinam virtutẽ, quod post talia condit per naturam, quæ pro miraculo reputanť.

Item notet quilibet artista, quod natura operari non potest nisi ad minimarum successionem, nec etiam potest recipere aliquas virtutes nisi successione suę operationis, nec etiam possunt simul, nec constellationes possunt suffere alicuius temporalis stationem pũctuarij in certa virtute, quæ confestim non diuersificetur, etiam dato quod posset. Tempus quidẽ constellationis est ita minimum ratione circulorum reuolutionis, quod ante transit de vna virtute in alteram. Cur quippe nõ sine cognitione suorum motuum, in qualitate & quantitate,

titate,immo per artem succurrimus ad accipiendum & venandum virtutes iam dictas cœlestes,cum sint communes omnibus rebus inferioribus,& illas quoq; includimus in aquis grauidis ex virtutibus mineralibus ad hũc finem,q, in tempore modico possimus exhibere multas virtutes & infigere in hoc q, elyxir, vel medicina humana,vel lapis preciosus venit ad terminum,& cum dicta virtus communis quę in antea fuit atq; deuenit de cœlo per cursum naturę in materia prima,admisit de sua propria virtute in multiplicatione luminaris terrestris vaporabiliter sublimati cũ ingenio artificiali,cum igne & diminutiõe ipsa per virtutem post instinctu naturali attractiuo virtualiter recipiet reliquas potentias terribiles,quibus impletur caussa inuacua,& ingrediuntur per influentiam penetratiuã subtilẽ in alijs potentijs in spirituali materia subtiliatã in simplicitate per ingenium naturę, & artis restaurատiuę.

Item intellige, quod ista attractio virtutũ simplicium sit simul virtutibus materialibus, q̃a ex eo operamur in locis materialibus nullo possunt tempore attrahere nisi concordantes materias,& similes ĩ materiali natura. Sed in tantum inquantũ operamur, & simpliciter in descensu cũ impressione,& virtutis influen

tia

tia in dictis materijs, descendendo iam sic qđ non sit in tantum diuisa, & hoc per magnã & potentem subtilitatem realium entium cœli et planetarum. Per quam vero accipiant generalem virtutem & cõmunitatem in natura inferiori vsquequaq; influent & in determinata materia. Tunc vero accipiunt certã determinationem per caussam consideratiõis, quæ accipitur per materialia, quæ retinent illas sicut spiritus animę. Et tunc sequendo virtutẽ sui generis secũdum meritum materię, in qua influũtur. Et propter hoc Basiliscus interficit, & fulgur nũmos liquefacit sine bursæ lesione, totum aũt hoc non est, nisi quintę essentię congregatę & receptę in vnum iam natę in simplici materia elementorum, secundũ quod materia vnius elementorũ dominatur super alterũ, secundum qđ coadunatur ꝑ virtutes iã dictas operatiuas cũ essentijs quintis elemẽtorum in certa & ꝓpria determinatiõe potestatis, vt patet in basilisco et fulgure qbus virtus est altioris elemẽti simplicissimi in materia simplici, in qbus dictę sextę virtutes infunduntur, & ideo interficiunt subito etiam medicinę compositę in subtili & proportionata materia dictis virtutibus in instanti vel quasi mutant corpora humana, vel metallica, & hoc ratione supradicta probatur, sed nuper basilisci naturã multi

philoso

philoſophorum conſiderauerunt in metallis operari cum materiæ ſubtiliatione, & penetratione, & retentione, & inſpiſſatione dictæ eſſentiæ quintæ intus in materia metalli, vt ex ipſa fiat elyxir, quæ vera fuit in hoc &c̄.

Verumtamen triplicem conſiderationem in principio ſecundi habemus.

Primo in medicina humana.

Secundo in metallorum tranſmutatione.

Tertio in lapidibus precioſis.

In primo em̄ non conſideramus niſi aquas aereas, in duobus vero vltimis aereas & terreas.

Conſideramus tamen ſpecifico modo, vt patet per eorum libros ſcilicet lapidarium & teſtamentum & codicillum, vt infra videbitur in tertia diſtinctione, quia vnius ſunt naturę, quę in terra mittuntur, & alterius quæ ad aerem ponuntur. Quæ vero in terra mittuntur, habent virtutem fixatiuam & coagulatiuam. Et aquæ aereę habent poteſtatem indurari & coagulari, ita in elyxir ſicut in lapides precioſos, ſecundum quod proportionat̄ materia vel ad elyxir vel ad lapides iam dictos, & quo ad indurandum, fixandum, vel coagulandum, indigent forti virtute minerali ſine aliqua ignitione multiplicata per cœleſtes virtutes, quæ habent virtutem conſtrictiuam, & imitan

imitantur proprietatem materię & loci, ideo ponuntur & inhumantur in loco terrestri, quia nullius alterius elementi locus ita competit, per experientiam enim videmus, quod radij corporum cœlestium non ita vniformiter cõgregantur sicut fit in terra. Tanta est igitur virtus radiorum corporum cœlestium, qui influunt in terram, quod per vim ipsa tantum rerũ terribilium est productiua, quod narrari non potest, propter hoc quod est receptiuum, constrictiuum, firmatiuum, generale omnium illorum vniformiter in figuris, & formis diuersis subtilibus cum informatiuo adiutorio, quod sol eis dat virtute suæ circulationis & sui motus, quod est principale informatiuum immediate totius naturę inferioris, quę in partes tres diuiditur principales scilicet animalem, vegetabilem, & mineralẽ sicut declarauimus in pluribus libris, & potissime in libro de intẽtione alchimistarum & codicillo.

Et propter hoc cũ terra sit locus, in quo radij omnes stellarum influunt virtutes proprias, & in quo cogantur, per quos influunt in ipsæ proprias virtutes operatiuas, et uiuificatiuas, sicut suarum spherarum centrum & retinaculum principale suarum virtutum in curia scita cum omnibus suis partibus, & iam pars illa, quæ mortua est ad vitam reuertitur per par-

 tes

tes coniunctiuas cum cœlesti virtute & eius spiritus. Et quidem plus etiam dicimus, quod quomodo aquæ nostre in terram ponuntur, sicut tibi dicimus, ipsæ trahunt suis pprijs virtutibus vires terræ, quas vero accepit a cœlo cum sua virtute propria plus de duobus archi projectionibus, sicut ferrum trahitur per adamantem, & hic retinetur, quia proprietas cœlestis est virtutis, quod quãto descendit in terrestri elemento tanto crescit per terram p spiritum increscendi, & per spiritum per condensationem vsq; inuenitur primum in retinẽdo cum spissatione, cum hoc certum sit quod nullum terrestre corpus existens in sua solidatione proprie non est aptum ad recipiendum virtutem, nec illam retinere, sicut refert donec qd in medio essentiali, quod est spiritus, q est subiectum animæ & a corpore primo acciperet taliter quod dissoluatur.

Postea trahatur spiritus eius a ventre eius, quoniam ita postulat ratio nature, et propter hoc tamen per nos per artificium simile nature materia propria & altissimo spiritu, in quibus virtutibus habent retinaculum corporis in spiritu per resolutionẽ trahuntur & apprehenduntur cum nostro spiritu, qui intus est in vitro, & in humato in terra cum suo proprio appetitu cum condensatione, & cũ tali spiritu

congelamus

congelamus argentum viuum vulgi in pro-batum argentum tam bonum, sicut de minera fine attendendo ignis calorem, qui dicitur communis, sicut declarauimus in libro, qui dicitur experimentorum qui liber est principalis, & clauis omnium librorum, quos vsq; ad istum composuimus in hac arte.

Intellige igitur, quid potest ipse facere cum sua constrictione in alijs materijs, cũ sine igne nobilificat argentum viuum, quod est cõmunis & rudis substantię per transgressum eius ꝑ medium ratione medij naturalis. Et cum hoc sufficit tibi modus generalis, aquarum tã vegetabilium quam mineralium ad medicinam humanam, & lapides preciosos, & hæc est regula generalis.

Dicto de intentione & consideratione qntę essentię rerum, nunc dicendum est de eius extractione. Et primo à quinta essentia vini incipiamus, cum ipsa sit virtus, per quam omnis huius libri adimpletur operatio. Hoc est, in quo omnes laborauerunt inquirentes rem creatam aptam ad finẽ, qui principaliter possit humanum corpus à corruptione & a putrefactione seruare & diminutione, quia hoc est quod omnes naturaliter affectãt nunq̃ mori.

Secundario vt magisterium transmutationis metallorum & lapidum sit secundum rei

veritatem reuelatum, cum in quinta essentia vini consistat totum. Nã & ait Paulus de homine dicens in epistola ad Chorynthios. Nã & quid sumus in tabernaculis nostris nisi iugum miseriarum scilicet ex infirmitatibus, eo quod volumus expoliari, & esse cũ Christo. Hæc Paulus. Quoniã pauci philosophi peruenerũt ad notitiã rei talis & eiusdem, & ratio huius est, qa medici & philosophi, Theologi, nostri tẽporis nihil faciunt nisi pecunię desiderio, & ad finem honoris, quare deus nequaꝗ̃ vult hoc sibi conferre, cum sibi sint contrarĳ per auaritiam & largitatẽ. Sed inquit noster philosophus & ueridicus Paulus ad Hebręos capitulo quarto in fine. Constitutũ est hominem semel mori, sequitur quod fantasticũ est quærere rem ad corporis hominis perpetuationem, maxime quia Genesis capitulo secundo, inquit deus. Ne forte adam mittat manũ suam & comedat de ligni vitę fructu, & viuat in æternum, emisit igitur deus ipsum de paradiso &c̃. Et subdit. Et collocauit deus cherubin flammeum gladium atq; versatilem habens in custodiam ligni vitæ. Esset igitur fantasticum affirmare, quod deus daret ei rem vt perpetuaretur extra paradisum ex quo prohibitum sibi extitit. Hoc autem ex sacro textu ineffabiliter teneamus, quod deus unicuiq;

termi

terminū vitę præstat, quod nullo ingenio humano pertrāsiri potest, vel quocunq; eius subsidio Iob dicente. Breues dies hominis sunt & numerus illorum apud te est. Posuisti terminos eius, qui præteriri non poterūt, ergo quęrere subsidium ad vitę terminum prolongandum fantasticum est & inane.

Restat igitur rem quærere, quę citra terminum vitę nostrę possit corpus nostrum a putrefactione seruare, & infirmum curare, & deperditum restaurare donec veniat vltima mors in termino præfixo ab altissimo creatore deo. Ratio namq; naturalis nobis demonstrat, quod corpus hominis potest per rē minus corruptibilem a corruptibilitate conseruari aut ab infirmitate sanari, quam partē magis corruptibilem cum corruptibilitas, & etiā defectus & perfectio contrarientur, nam vno simili addito sibi simili, facit magis simile. Nulla igitur res, quę ad non esse habeat inclinationem, conseruari potest per consimilem rem. Sed quęrenda namq; est res quæ ad se habeat inclinationem, vnde quanto magis res inclinationem habet ad esse, tanto minus habet in se de contrarietate & corruptione, sed nulla talis medicina multis reuelata est, in qua sit tanta perfectio appetitus ad esse, q; quantū miraculose effectum faciat mirabilem in humanis

manis corporibus, quod reputatum quasi ad miraculum. Sed nulla medicina de mūdo hoc poterit nisi nostrum menstruum vegetabile cœleste animal, dicitur quinta essentia, nā carnes a corruptione conseruat, elementatiua cō fortat, iuuentus pristina per ipsam restaurat, spiritum viuificat, crudum digerit, rarum indurat, induratum rarificat, macrum impinguat, pingue debilitat, inflammatum infrigidat, infrigidatum inflammat, humidum desiccat, siccum humectat quoquo modo, vna & eadem res contrarias potest operationes, solus actus vnius rei diuersificatur secundū naturam recipientis, sicut calor solis, qui contrarias operationes habet, quia lutum desiccat, et ceram liquefacit. Actus tamē solis vnius est in se, neq; quantum in se contrariatur. Item dictū fuit supra, quod spiritus iste in subtili materia eleuatus, appetitum habet ad hanc complexionem, vel ad illā, quia per philosophos prima materia esse rerum asseritur. Nanq; sicut forma vniuersalis habet appetitū ad omnem formam, sic quinta essentia ad quamcū q; complexionem, ex quo euidenter patet qđ quinta rerum essentia illius dicitur esse complexionis cui adiungitur, sicut si calidis adiunguntur calida, fit in eodem gradu & fortiori propter subtilem materiā, in qua sua forma,

&

& actus eleuati sunt cum quibus ita operatur, sicut basiliscus & fulgur, de quibus supra diximus. Hanc vero naturam aliqui dixerunt nõ esse calidam, neq; humidam, nec frigidam, nec siccam, ex eo quia de sui natura cum omnibus concordãtiam habet, qui vero in hoc errauerunt, contra quos nos formamus hanc rationem. Omne quod est, aut est intellectuale, aut sensuale, sed qnta essentia natura est, ergo, &c. Non est intellectuale, cum in rebus vegetabilibus non sit intellectuale, nec in mineralibus, est igitur sensuale, sensuale vero omne est cõpositum ex quatuor elementis, & quia compositum ex quatuor elementis, oportet quod in quolibet elemento elementa sint actu, alias enim elementata non erunt composita, nisi ex accidentibus elementorum, & sic indiuidua erunt accidentia & non substantia, aut erunt composita, ex alia substantia præterq̃ elemẽtorum, quod est impossibile.

Præterea esset possibile, quod actus alicuius accidentis inseparabilis esset sine subiecto proprio in aliquo indiuiduo, sicut caliditas ignis, quæ in indiuiduis impossibile est existere sine ꝓprio subiecto suo, et hoc ẽ impossibile. Est igiť quinta essentia cõposita ex quattuor elemẽtis, & in ipsa sunt actualiter oĩa elemẽta

cum omnibus suis actibus. Sed omnia in ipsa sunt aggregata in tā subtili materia,& in forma tam subtili,& tam simplicitati propinqua respectiuo modo,sicut in oculo basilisci, vt p experientiam patet in curatione morborum, & in metallorum transmutatione,& in precio sorum lapidum confectione.

Non autem intelligas solum de vna specifica nos hoc dixisse,sed in generali de quibuscū q̃ quinq; essentijs,iuxta suum modum & operationem. Hanc vero naturam philosophi vocauerunt cœlum,quoniam sicut cœlum influit in nobis aliquando calorem, aliquando humiditatem,&c̄. Sic quinta essentia in corporibus humanis ad artistę placitum. Et quidam naturam istam ad vnum contractam dixerunt menstruum,quia menstrui proprietatē retinet,vt in libro tertio dicemus. Scimus namq; istam naturam modernis esse occultā, & ipsos pœnitus de eius veritate nihil perpendere.

Huic vero cœlo applicamus stellas suas, quę sunt plantę,lapides,& metalla,vt communibus omnibus in nobis vitam & salutem. Hāc naturam princeps medicorum Hipocrates scite medicis pręmisit dicens in prognosticis. Est etiam quoddam cœleste, quod ipsum medicū prǽuidere oportet, cuius si tanta sit prudētia, fis

sit admirabilis nimiumq; stupendus, nonne illius est vt fieri rerum periculum omnino p/hibeat, aut salutem competẽti adminiculo tolerabilius faciat, quasi dicat, q̃ sic.

Certe verum dixit Hippocrates, quia futurum periculũ euitari potest a corporibus, ex eo quia omnem incorruptibilitatem, ex qua infirmitas prouenire potest expellit & humores inæquatos ęquat. Aut postq̃ infirmitatẽ prospexerit, competenti adminiculo administrato tolerabilius facit, quia infirmum liberat deus.

Præterea admirabilis est sapiẽtia magistri hanc naturam cognoscentis, quia cum hac natura talia opera in medicina condit q̃ videatur miracula facere.

Galenus enim veritatem huius narrare noluit, quia ipse dixit aeris dispositionem nos cõtinentis, vt videtur in glos. prognostice. His etiam modernis reuelata est hæc natura p Ioan. Damascenum in libro de simplicibus medicinis in principio dicentem. Nulla est caussa quærenda nisi a cœlo, sed a quo cœlo assignare noluit. Sed solum tibi hoc est per nos reuelatum, vt deum intelligas ames & recolas, & sis memor finis tui, omnia ad honorem & laudem dei applicando.

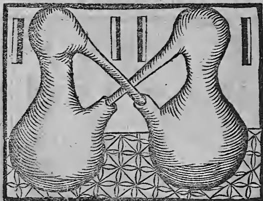
DE QVINTA ESSENTIA PARS SECVNDA PRIME

distinctionis seu primi libri, quæ docet extrahere quintam essentiam a plantis, & primo a vino vnde incipit canon primus.

NOn reputes nos mendacium dixisse in hoc, quod de quinta essentia præmisimus. Quare scias, quod nullus modernorum sciuit nec ad eius peruenit notitiā, nec vidimus in diebus nostris, quod quis intelligeret de hoc quicq̄ scilicet de secreto & magisterio eius.

Igitur in nomine domini nostri Iesu Christi. Accipe vinum rubeum vel albū, & sit de meliori quod poterit reperiri, vel saltem capias vinum, quod nō sit acetosum quo vis modo, neq; parum, neq; nimium, & distilla aquā ardentem, sicut consuetum est per cannas brachiales gris, & postea rectifica illam quater ad maiorem rectificationem. Sed dico tibi quod ter sufficit rectificari & bene claudere, vt spiritus comburens non exalet, quia in hoc quā plures errauerunt vsq; ad septies arbitrantes rectificari. Est autem tibi signum infallibile, postquam videris, quod zuccharum madefactum in illa positum ad flammam cōburatur similiter aqua: Postquam autem sic habue

habueris aquam præparatam, tu habes materiam, de qua quinta essentia trahitur ad actũ, quæ est vna principalis, de qua intendimus in libro hoc. Accipe igitur illã, & pone in vase quod circulationis appellatur vel in pellicano, quod dicitur vas hermetis, quorum forma inferius apparebit, & claude fortissime foramen cum olibano, vel mastice molli, vel viua calce mixta cum ouorum albumine, & ponas in fimo calidissimo per sui naturam, aut in vinacia, quibus nullus calor per accidens attribuitur, quod facere potes, si in quantitate magna posueris de qualibet istarum rerũ ad an-

gulum

Vas Hermetis.

Vasa Circulatoria.

gulum domus, quæ quantitas sit. xxx. onera gerularia. Hoc esse oportet vt calor non deficiat vasis, quia si calor deficeret, corrumperetur aquę circulatio, & quod quęrimus nō fieret, si non calor cōtinuus ei administratus fuerit per continuas circulationes. Nostra quinta essentia separatur in colore cœli, quod videre potes per diametralem lineam, quæ partem superiorem scilicet quintam essentiam diuidit ab inferiori scilicet a fæcibus, quę sunt in colore turbido. Est autem natura ista quasi incorruptibilis & immutabilis, ex eo quia ad tantam glorificationem deueniet.

Nam & ita habet respectu totius corporis mundi, illo modo quod per artificium mutari potest natura.

Canon secundus, in quo cōtinetur scientia, qualiter nostra quinta essentia ab artista cognosci potest.

Facta per multos dies in vase circulatione, aut in vase hermetis continuatio circulatiōis aperies foramen, quod cum dicto clausore obstruxisti, & si odor supra mirabilis exeat, ita quod nulla mundi fragrantia ei comparari valeat, in tantumq; vas positum ad angulum domus miraculo inuisibili trahit omnes intrantes, aut vase posito supra turrim trahit

omnes

omnes aues, quibus omnibus odor nares atti gerit, ita q circa se ipsum stare faciat, tunc nostram quintam essentiam, quę aliter dicit̄ mercurius vegetabilis ad tuum libitum, vt applices in magisterio metallorum transmutationis. Quod si non inueneris influxum attractionis reclude vas vt prius & pone in loco prius assignato, & stet ibi donec consequaris signum prædictū. Hæc vero quinta essentia sic circulata & rectificata non habebit illum odorem nisi corpus sit distillatum in ea & illū ardorem in ore tuo sicut aqua ardens, hęc quidē vocat̄ a philosophis clauis totius artis philosophię, & tā cœlum q̄ nostra quinta essentia, quæ eius adiutorio venit ad tantā sublimitatem nobili forma sunt impleta, & subtilissimā materiam habent, vt per se solum, & cum stellis terrenis, quas supra diximus, faciat operator huius operis miracula supra terram.

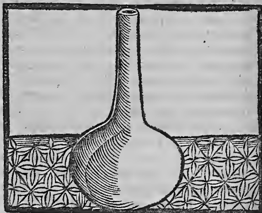
Canon tertius qualiter nostra quinta essentia, seu vegetabilis mercurius haberi potest sine magnis expēsis pro his qui altissima paupertate prēmūtur.

Concreauit altissimus non solum in aqua ardenti, sed in omni planta, lapide, & metallo quintam essentiam quandam durabilem atq mirabilem, atq etiam in animalibus, serpentibus, &c. Aperi igitur intellectum, & intelliges

ges veritatẽ, quia res generabilis & corruptibilis statim destruitur postq̃ vi corruptionis rei & elementorum contrarietate exalet. Nã hoc signum a vino accipere poteris postquã conuertitur in acetum, quia ab ipso aqua ardens distillari nequit, nec per consequens quinta essentia, cum quinta essentia, cum aqua ardenti & spiritu combustibili trahitur, quę quinta essentia dum est in vino vinum in sua virtute existit, sin autem conuertitur in acetum, & sic de aliis similibus istis, trahas ergo quintam essentiam cum aqua ardenti, simul p cannas bracchiales, vt supra diximus ex quocũq; vino, quamuis turbato & feruido, præterq̃ ab aceto, cum in aceto non est aqua ardẽs, nec per consequens, quinta essentia. Nã summa cautela ẽ talia vina p modico precio, quæ inueniuntur habere, & facere vt supra, quia quinta essentia, quæ qua si incorruptilis est, propter malã vini complexiõem nõ corrumpit, modus namq; primus & omnium principalis est, quem tibi superius nominauimus. Secundus est verus, qd capias ampullã cũ collo longo, & ex dicta aqua ardẽti imple duas partes et obtura collũ ampullę claudẽdo prius ipsum cũ cera, vel dicto clausorio ac deinde sepelias eã totam in loco superius deputato, & stet ibi donec

donec consequaris signum prædictum, quam trahes perforando collum ampullę. Caueas tamen in attractiōe ejus a vase, quoniam statim miscetur quinta essentia cum fæcibus si forte suauiter non eleuata est a loco circulationis per artistam deputatum.

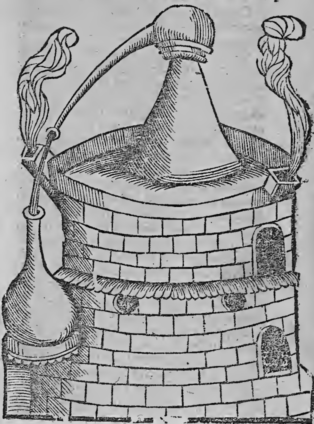
Hæc vasa sunt illa, quæ tibi superius nominauimus, ex quibus fit magisterium, quæ vltra rostrum impleri debent aqua ardenti, & vasa ista habent formam cubitalem in longo & in ampla mensuram vnius palmi, et sint integre facta & solida.

Canon quartus qui docebit te extrahere quintam essentiam ab omnibus plantis fructibus & radicibus & carnibus ouis & sanguine.

Est aliud ex secretis naturæ, vt scias trahere quintam essentiam ab omnibus plantis fructibus radicibus carnibus animaliū & ouis, & auium, & sanguine, &c̄. Capias igitur quācunq; rerum volueris, & teras bene fortiter in mortario, & pone ad putrefaciēdum in vase per quadraginta dies postea extrahas, & distilla aqua per alembicum ter vel quater, sic aquam ardētem fœcisti, & in quolibet supradictorum vasorum pone ad circulandum, donec signum consequaris odoris prius iam dicti, aut trahas a quacunq; istarum rerū quatuor elementa & aerem, & ignem pone in vasis iam dictis, & fac circulari, donec consequaris signum prædictum, maximum enim est opus factum in magisterio medicinę. Omnes istę quintę essentię sunt quo vis istorū modorum extractę, in millecuplo enim plus operantur q̄ earum medicinę ante earum extractionē taliter q, pro miraculo reputatur apud vniuersum orbem. Nihil quippe in omnibus quinq; essentijs adimus scilicet in earum extractione nisi q per nouum artificium superflua debemus remouere.

C Canon

Canon quintus, q docebit extrahere quatuor elementa ab omnibus rebus scilicet plantis, animalibus, & metallis.

Cum prætermittamus pro modico tibi reuelare secretum scilicet qualiter poteris elemẽta ab omnibus rebus scilicet metallis, plantis, & animalibus extrahere, & regula generalis est quod illa, quæ de plantis terenda fuerunt terantur, & post contritionem ponãtur in vase vitreo in fimo equino ad putrefaciendum per mensem cum dimidio, quo transacto pone super vas caput suum, et distilla aquam per balneum marię, quod tibi superius reuelauimus per figuram vnã, quousq; per balnei distillationem plus noluerit distillare, tunc temporis extrahe cucurbitam a balneo, & reitera aquam, quam distillasti super fęces, & obtura bene cum sigillo, & claude, & pone ad putrefaciendum per decem dies, postea extrahe, & pone desuper caput alembici, & distilla per ignẽ cinerum, quousq; noluerit plus per illam distillationem distillare. Tunc scias, quod tu habes extracta duo elementa ad partem, nũc igitur vt diuidas illa, quæ sunt aer, & aqua facies sic. Aquam illam quam per secundam distillationem distillasti accipe & pone in cucurbitã distillationis, & repone caput alembici & distillá in balneo, & illud quod distillaueris non

est

est nisi aqua, quoniam per illum gradum calo ris nihil aliud exit. Nam ignis balnei dicitur ignis primi gradus, & ignis cinerum dicitur ignis secundi gradus, & ignis ardens dicitur ignis tertij gradus. Valde vtilis est ista scientia graduum ignis ad ista cognoscenda potissime in metallo propter caloris confusionem, & tunc aer manet in fundo vasis, quia non va luit per calorem secundi gradus exire, & tunc repone ad partem, & reitera aquam, quam ab aere extraxisti super fæces, & fac sicut prius & pone ad putrefaciendum in fimo per tantum tempus, sicut de aere fecisti, & pone ad distillandum in igne tertij gradus, & da sibi ignē, donec totus distilletur, & post hoc reitera ad distillādum in balneo, & exibit aqua, & ignis manebit in fundo vasis, quia non valet per illum calorem exalare & serua ad partem. Hæc quæ tibi diximus de omnibus vegetabilibus intellige quæ in succo abundant. Et sic quoq; facies in metallis prius cum nostro menstruo illa resoluere facies sub fimo per vnam hebdo madam, & q, menstruum sit acutum cum vegetabilibus, aliquibus illorum, quæ inferius in quæstionario dicemus. Postq̃ vero metalla fuerint dissoluta pone ad distillandum in igne primi gradus & exibit menstruū, & manebit calx metalli in fūdo. Post hoc vero reite

ra supra fęces metalli de nouo menstruo ad pō dera metalli, & pone ad putrefaciendum per mensem cum dimidio, & post hoc distilla sicut fecisti de vegetabilibus, sed qualibet vice addas nouum menstruum super fęces. Multę fuerunt opiniones philosophorum in extractione elementorum a mineralibus, sed hic ponere non curamus, quia diuersimode tractabimus in tertio libro.

Canon sextus.

Multi philosophorum in aqua forti cōmuni facta ex vitriolo & sale nitro sua corpora metallorum dissoluebant, & per euaporationem trahebant aquam illam, & calx corporū remanebat infra vas, & postea cum aqua dulci communi illam abluebant, & per euaporationem trahebant aquam illam. Et post illam calcem cum menstruo dissoluebant ad opera sua, quæ non secundum quod competebat sequebatur finem optatum. Ratio huius est, qa dissolutio, quæ fit cum forti aqua nō est talis, sicut natura postulat, & quia etiam illi, qui talia fecerunt ignorauerunt vegetabilia nostrū menstruum acuentia, & etiam ignorauerunt aquam mercurij vulgi, quam in compendio missam regi Roberto reuelauimus, quod cōpositum est super testamento & codicillo in parte illa, quæ tractat de compositione margaritarum

garitarum sic conditarum, &c. Sed tibi reuelabimus in hoc capitulo calcinationes, in qua nullum metallorum amittit de specie, & menstruum infra modicum tempus ipsum resoluet. Et magisteriũ huius secreti tale est, quod tu capias aurum vel argentum in tenues laminas redactum, & accipe particulam cũ tantundem de argento viuo vulgi, & pone ad ignem lentum, & cum fumauerit mitte laminas, & moue cum ligno, & post hoc mitte in gazola in aqua quæ sit frigida, & si talis fuerit pasta, quod frangatur ad modum metalli cãpanarum, nisi reuertatur massa alembici, & dimitte euaporari plus de argento viuo, & iterum mittatur in aqua, & postquam dura fuerit, sicut dictum est, pone pastam in galaiade vt diximus cum quarta parte sui salis communis & contere fortiter donec pasta, & sal totum videatur sal nigrum. Accipe igitur istud sal, & pone in sublimatorio si volueris seruare argentum viuum, quod si non, pone illum in quadam gazola, quæ ignem sustineat, & da sibi ignem donec videbis, quod totus mercurius exalauerit, vel sublimauerit. Postquã vero hoc compleueris mitte istud sal in altera gazola, & superpone de aqua feruentissima, secundum quod tibi visum fuerit, & misce cũ quodã ligno, & sal fundetur & vertet̃ in aquã

nigram, quam quiescere dimitte, & post illam extrahe & mitte passim euertendo, donec tota euersa fuerit, & calx remanebit inferius. Iterũ super mitte de aqua feruentissima, & fac sicut prius, & iterum mitte sibi de supradicta aqua, donec exeat a calce clarissima, sicut missa fuit, & tunc pone calcem ad desiccandum ad solem & habebis ipsum perfectissime redactum in puluerem subtilissimum ad vsum artistę, cuius vis. Item cętera metalla habent diuersum modum calcinationis, de venere fit calcinatio sicut fit ęs vstum. Saturnus & Iuppiter calcinantur cum sale communi præparato agitãdo in alboth cum ligno & mittendo sal modicum, & post hoc abluatur, sicut dictum est cũ aqua feruentissima, & postea pone ad desiccãdum & factum est.

Canon septimus in quo continetur scientia ad extrahendum quintam essentiam rerũ omnium ad applicãdum illas corporibus humanis secundum quod opportunum fuerit.

Deus cœli talem cõtulit virtutem generaliter quintę essentię, vt extrahas illam ob omni ligno fructu flore radice folijs lapide & metallo, carne semine & specie, quæ deus conditor naturę creauit, cuius quippe secreti magisterium tale est, postq̃ vini quintam essentiam habueris a fœcibus separatam, cum ꝓpria

nouerís

noueris posse extrahi omnis rei quintā essentiam infra tres horas, vt euitetur tātus labor, atq; tedium. Capias igitur in dei nomine quā cunq; rem, a qua volueris quintam essentiam separare, & mitte illam in nostram quintā essentiam vini, & pone ad fortem solem in vere, vel pone illam cum vase ad ignem leuem, & infra tres horas habebis quintam essentiā rei mixtam cum quinta essentia, quæ conuertet in talem naturam, sicut res quæ sibi mittetur, igitur si sit calida, si frigida, si humida, si sicca, si laxatiua, vel cuius vis alterius conditionis & odoris fuerit, talis naturæ fit, quia vt supra tibi reuelauimus appetitū habet ad hanc cōplexionem, vel ad illam talem. Igitur quintā essentiam habebis sicut res quam tibi intromiseris talis odoris, saporis, cōplexionis, virtutis, operationis, &c. & ideo maxima cautela est hæc in operatione medicinæ, vt cū vna & eadem medicina scias diuersas operationes facere, ad quam forsitan non peruenit operator durę ceruicis, &c. Et sic cum cœlo nostro a stellis suis quas supra nominauimus, fiet p̄ naturam quod reputabitur ad miraculum.

Canon octauus, qui docet, quæ sunt res calidę in primo gradu simpliciter, vt talis naturæ reddatur quinta essentia nostra ad applicādum ad humana corpora.

Hactenus verum plantarum secretum tibi pandemus scilicet in earum complexione, & primo de calidis simpliciter in primo gradu, vnde medicinæ calidæ simpliciter in primo gradu sunt istę scilicet.

Absynthium	Flores nasturcij
Semen coriandri	Amigdalæ dulces
Borago	Auellanę siccę
altea	Capparis
atriplex	Folia gariofilorum
Eupatorium	Cardamomum
sticados arabi.	Licium
Tribulus marinus	storax liquida
Radix peonię	Pulli columborum
Padix aristologię ro/tundæ	Semen alteæ
	semen trifolij
Castanea	sandaraca
spica celtica	Triticum
Camomilla	Panicum
Nuces	sarcocolla
semen caulis	Muscum
Mora matura	Vitrum
Iuiube	Caro camelina
Ficus siccę	Vitulina
Cuscute	Gallinarum
Folia lauri	spica nardi
amomum	anserum
Crocus	Fasianorum

De istis quippe operare secundum exigentiam, & talis complexionis virtutis reddetur tibi quinta essentia nostra.

Canon nonus, Calida in ij. gradu.

Si propter infirmitatem prouenientem habitus in tanto gradu, frigiditatis quod medicinas in primo gradu calidas operari non potest, applicet sibi medicinas in secundo gradu calidas, quæ sunt hæc, quæ sequuntur, vt docet canon.

Polium	Bulbi
Prassium	Carui
Centaurea minor	Tamariscus
Catapucia	Amigdala amara
Reubarbarum	Dactili
Lignum aloe	Mel recens
Vuę amarę	Semen aneti
Citri cortex	Brusci
Fœniculi	Apij
Asparagi	Petroselini
Eorumq; radices	Semen peonię
Radix apij	Xilobalsamus
Daucus	Folia citri
Semen vrticæ	Nux muscata
Fenugræcum	Faseoli
Semen pastinacę	Lacca
Semen raphani	Vrina
Fistici	ambra

Bdellium

Bdellium	Vua matura
Flores croci hortiui.	

Aperies ergo oculos tuos, & videas quibus rebus ex his indigebis ad magis calefaciendũ ex eo, quomodo non sufficientes fuerint tibi medicinæ, primo siue in primo gradu, & non vtaris medicinis, nisi prius scias in quo gradu sunt medicinæ simpliciter constitutę, quia aliter nescies quid componis, vel quid das infirmis.

Canon decimus, qui docet, quæ res sunt calidæ in tertio gradu ad affigendum eas in nostra quinta essentia ad habendum quintā essentiam calidam in tertio gradu.

In quo casu infirmitas nimię frigiditatis viget indiges habere medicinas in tertio gradu calidas mixtas cum cœlo nostro, & nostra qnta essentia eiusdem complexiōis reddatur, & sunt hæc:

Sisceleos	Camedros
Thimus	Camepitheos
Ciperus	Isopus
Apĳ folia	Sansuccus
Enula	Sambucus
Polipodium	Assarum
Pix græca	Mentastrum
Serapinum	Calamentum
Oppoponacum	Pullegium
	Origanum

Origanum	Nux indica
Rutha domeſtica	Lupuli
Squinantum	Saxifragia
Porrum	Yreos
Centaurea ma.	Dictamus
Caſſialignea	Hermodactilus
Galanga	Serpentaria
Piper longum	Zedoaria
Siſeleos	Doronici
Ameos	Zinziber
Ozimi	Gariofili
Nigella	Aſa fetida
Siler montanum	Armoniacum
Cinamomum	Galbanum
Coſtum	Mumia
Folia oliuarum	Caſtoreum
Gentiana	Pix liquida.

Cum ergo volueris applicare res calidas in tertio gradu propter nimiam frigiditatem ſuperabundantem applica cœlo noſtro, & talis virtutis efficitur.

Canon vndecimus, qui docebit te, quæ res ſunt calidæ in quarto gradu, vt affigias illas noſtrę quintę eſſentię, & cum opportunũ fuerit reuelabo tibi, quæ ſunt medicinæ ſimpliciter in quarto gradu caliditatis, & ſunt hęc quę ſequuntur, videlicet,

Rutha ſylueſtris	Piretrum

Anacardus	Colloquintida
ſulphur	Piper nigrum
ſal armoniacum	Vitrum aduſtum
Flos ęris	Oleander
Nitrum	Cardus viſci
Petroleum	Napellus
ſemen ſinapi	ſquilla
Euphorbium	alleum
camonea	

Dicto de medicinis, in quibus continet cõplexio ignis ſecundum diſpoſitionē quattuor graduum, cõgruum eſt vt dicamus de medicinis continentibus complexionem aeris, cũ poſt ignis ſperam, ſpera aeris ſituetur.

Canon duodecimus, in quo continetur ſcientia eorum, quæ ſunt res humidę ſecundũ ordinationem quattuor graduũ, & primo de humidis in primo gradu. Chriſti adiutorio ac eius magnitudinis bonitate pficiamus, conſideratione & doctrinã rerũ humidarũ in primo gradu, quæ ſunt iſtę, quę ſequunt ſimpliciter.

Flos fabę	Primula veris
Flos lupini	Canna zucchari
ſemen paſtinacę	Lingua auis
Radix paſtinacę	Gummi arabicum
Liquiritia	Coturnices
amigdalę dulces	Piſces recentes

Canõ tertiuſdecimus, in quo cõtinetur ſcientia

entia rerum humidarum in secũdo gradu simpliciter, vt quando fuerit tanta siccitas, q̃ tibi sufficiẽtes nõ fuerint res humidę in primo gradu, applices illas, quę in secundo gradu humidę fuerint, vt tale reddatur cœlum nostrum.

Congruum est, vt tibi reuelemus, quæ sunt humidę res in secundo gradu simpliciter, vt talem reddas nostram quintam essentiam, cũ necessarium fuerit, & sunt istę quæ sequuntur.

Semen maluę	Lactuca
semen lactucę	Malua
Zicion	Endiuia
Flos nenupharis	Lactuca agrestis
Crisomila	Cicorea
Persica, asparagi	aloes epaticus

Ex his igitur applica quintę essentię nostrę cũ medicinę humidę in primo gradu nõ fuerint sufficientes ad eradicandam siccitatẽ peccantem.

Canõ quartusdecimus, q̃ docet, quę sunt res humidę in tertio gradu, vt cũ necesse fuerit habeas earum cognitionem ad illas applicandũ cœlo nostro, vt habeas cœlum nostrum humidum in tertio gradu.

Cum videris, quod siccitas tanta est, quæ p̃ medicinas humidas in gradu secundo extingui nõ potest, applica medicinas humidas in tertio

tertio gradu cœlo nostro, quæ sunt hæc quæ sequuntur.

Semen gal.	Flores violę viridis
Poma viridia	Satyriones
Filocaparon, Eruca	Aquilegia
Radix pastinacę	Semen agni casti
Flores violę cœlestis	Semen lini
Flores papaueris	Fructus papaueris albi

Hæ sunt res humidę in tertio gradu simpliciter has affige in cœlo nostro vt viguerit necessitas.

Canon quintusdecimus, qui docet quę sunt res humidę in quarto gradu vt affigas illas in cœlo nostro ad applicandum illas corporibus densis propter nimiam siccitatem.

Ratio naturæ est, vt reuelem tibi, quæ sunt medicinę humidę in quarto gradu, vt affigas illas in cœlo nostro, vt influat in nobis humiditatem quam plurimam, cū necesse fuerit, & res humidę in quarto gradu simplicitatis sunt istæ, quę sequuntur.

Aureola	Stinci
Argentum viuum	Cerebrum gummici
Mercurialis	Cerebrum columbi
Lacataria	Gamelion

Hæ igitur medicinę reddent cœlum nostrū humidum in quarto gradu, quas applica secundum exigentiam & vires patientis.

Dicto

Dicto vero de medicinis humidis quę complexionem habent humidam scilicet aeream, nunc restat vt dicamus de habẽtibus proprietatẽ aquę, ex eo quia post aeream sphera aquę per primam caussam situata est, procedendo secundum ordinationem quattuor graduum, sicut in alijs, &c̃.

Canon sextusdecimus, in quo cõtinetur scientia rerum frigidarum, & primo de frigidis in primo gradu.

Hoc est vt nostra quinta essentia redigatur frigida in primo gradu reuelabimus tibi medicinas dictam habentes complexionem, quę sunt hę, quæ sequuntur.

Grana salicis	Pira bene matura
Tamarindi	Pruna
Ordeum mundum	Flos rosę viridis
Herba acetosa	
Fabę virentes	

Has medicinas applicabis cœlo nostro, vt reddatur frigidum in primo gradu, vt scias ipsas cœlo nostro applicare, cum necesse fuerit vt influat super nos frigiditatẽ primi gradus. Si tibi per nimium calorem non sufficerent medicinę frigidę in primo gradu applica cœlo nostro res frigidas in secundo gradu, postea facias applicationem secundum quod tibi videbitur, & medicinę sunt istę, videlicet.

Litargirium	Arnoglossa
Folia salicis	Malagranata, Dulcia
Penthaphillon	Mora immatura.

Canon decimusseptimus, q docet quę sunt res frigidę in tertio gradu, vt quando non sufficientes fuerint medicinę frigidę in primo & secundo gradu, quod applices illas, quæ sunt in tertio gradu, vt scias remediū adhibere caliditati dominanti.

Hactenus reuelauimus tibi, quæ sunt medicinę frigidę in tertio gradu, vt quando infirmitas fuerit tantę siccitatis, quod illi non sufficiant medicinę primi & secundi, recurras ad ista, quæ sunt tertij gradus, & sic remediū adhibeas, & sunt quæ sequuntur scilicet.

Virga pastoris	Sorbę
Omnes sandali	Plantago semen eius
Hypoquistidos	Psilium
Portulaca &	Paritaria
Semen eius	Vua milana
Melones	Spodium
Citrulli	Poma immatura.
Cucumeres	

Medicinas istas applica cœlo nostro, & habebis ipsum frigidum in tertio gradu, & vtere illo dum fuerit oportunum.

Canō xviij. qui docet, quę sunt res frigidę, in

in quarto,& vtaris illis dum fuerit necesse.

Certum sit tibi,quod multorū fuit opinio, quod nulla res erat in quarto gradu frigiditatis constituta per naturam,contra quos istam facimus rationem.

Omne elemētum,vel quęcunq; alia res appetit esse in maiori perfectione, quam sua natura capere potest, cuius ratione elementum quodlibet in elementatis appetit quartum pūctum simplicem, vt suum contrarium reprimat,vel saltem ei adęquetur per resistentiam, vt esse suū non priuetur ab indiuiduis. Si igitur aqua per naturam non inuenitur in indiuiduis in quarto gradu,sicut in primo, secundo & tertio,aqua non appeteret maiorem perfectionem simplicitatis,quam in indiuiduis habere potest, & sic similitudo, suæ simplicitatis in maiori gradu multiplicata esset ei per naturam odibilem , & suum contrarium esset illi amabile,quod est impossibile.

Præterea. Nullus morbus calidus in quarto gradu esset curabilis ,quod est inconueniēs & contra finem medicinæ.

Item esset ipsa aqua destructa cōtra,& ideo regula,qa non transmutent extra se similitudinem suam per modū suæ perfectionis & suarū partium,& cū similitudinibus dictarū partium operatur in indiuiduis. Ratio huius est,

quia talem defectum natura bonitatis & virtutis, &c. non consentiret, cum ista naturaliter appetant multiplicari in maiori perfectiõe entibus realibus q̃ esse potest secundum suã naturam, quorum contrariũ ageret aqua, si non esset reperta in secũdo gradu in rebus naturalibus, quod est impossibile.

Multa alia incõuenientia sequi possent ex eorũ opinione, sed illa dimittimus caussa breuitatis, vnde res frigidę in quarto gradu sunt istę quę sequuntur.

Opium	Aqua eius
Mandragora	Mucilago psilij
Camphora	Cicuta
Semen papaueris	Semen eius
Iusqtiamus	Ebenus
Semen eius	Salamandra
Semperuiua	Verbascus.

Has quippe res applica cœlo nostro, & habebis ipsum frigidissimum.

Diximus de medicinis frigidis secundũ ordinem quatruor graduum. Et quia post omnium elementorum sphæras sphæra terrę situata est vltimo, ideo de rebus siccis vltimo dicendum est.

Incipit canõ decimusnonus, qui docet quæ sunt res siccæ in primo gradu.

Ordine præmisso tibi rerum siccarum reuelemus

uelemus vt affigas necessario cœlo, & primo de siccis in primo gradu simpliciter, & sunt istę scilicet.

Spuma maris	Caro camelorum
Caules	Caro leporis
Fabę siccę	Caro caprina
Amidum	Turtures antiquę
Thucia	Columbi antiqui
Argilla	Caro omnium auium
Caro bouina	qui habitant in aquis.
Caro ceruina	

Affige ergo has medicinas cœlo nostro & habebis ipsum siccum in primo gradu, vt vtaris illo, cum tibi oportunum fuerit, &c.

Canon vigesimus, qui te docebit, quę sunt res siccę in secundo gradu, vt cum tibi fuerit necesse applices illas nostro cœlo, vt influat in nobis siccitatem in secundo gradu.

Quando infirmitas tam humida fuerit, ꝙ tibi non sufficiāt res in primo gradu siccę, addes istas cœlo nostro quæ sunt in secundo gradu siccę scilicet.

Risum	Xilobalsamus
Balaustię	Flores ro. sic.
Testa mali gra.	Lapis lazuli
Cortex thuris	Lapis armenus
Cortex orni	Nespulę maturę

Has quippe res affige in cœlo nostro ad magis desiccandum.

Canon vigesimusprimus, qui docet, quæ sunt res siccę in tertio gradu, vt scias illas applicare cœlo nostro, vt fiat illius complexionis, & sic applices ipsum in corporibus humanis, cum tibi videbitur.

Cum tibi videbitur, ꝙ infirmitas tanta est multiplicata in humiditate, q̃ tibi non sufficiant medicinę siccę in primo & secundo gradu applicabis istas, quę sunt siccę in tertio gradu, quæ sequuntur.

Mastix	Charabe
Acetum commune	Succus maluę
Bolus armenus	Iuniperus
Olibanum	Scoria ferri
Myrrha	Ferrugo ferri
Cinaprium	Pulmo vulpis
Aspaltum	Fructus iuniperi
Sanguis dra.	Fructus sauinę
Pira syluestria	Flos sambuci
Gallę	Flos ebuli.

Has affige in cœlo nostro & fiet siccū in tertio gradu.

Canon vigesimussecundus, qui docet, quæ sunt res siccę in quarto gradu, ut istas applices cœlo nostro, & fiet siccum in quarto gradu.

Arsenicum album	Arsenicum rubeum

Azarnech	Thucia
Azarchon	Sal præparatum
Aes	Glandes virides
Flos ęris	Puluis affodilorũm
Capitellum	Alumen rochę
Omnes mirabolani	Alumen plumę
Cortex illicis	Folia daruich
Coagulum	Cortex vberi.

Diximus de aliquibus medicinis & earum simplici complexione secundum dispositionẽ quatuor graduum simpliciter, vt artista per istas, quæ hic ponuntur alias inuestigare sciat secundum complexionem, saporem, odorem, ponderositatem & leuitatem ad faciendum diuersos effectus in corpore nostro. Nunc congruum est vt dicamus in generali de qualitatibus appropriatis, vt artista cognoscat, quæ sunt simplices qualitates & proprię, & quę appropriatę, & quę qualitates sunt graduatæ in rebus naturalibus, vt cognoscatur vnius medicinę cõpositę finis ex multis in diuersis medicinis compositis. Et vt sciatur quid dare debet, vel auferre infirmis.

Canon xxiij. in quo continetur præfata doctrina.

Valde in hoc occupati sumus, vt reuelemus qualitates rerũ proprias & ꝓprietates scilicet in q̃ gradu existere possunt scd̃m naturã,

vt destruantur multorum opiniones, qui duas qualitates in vna & eadem re dixerunt in eodem gradu existere, sicut in pipere, quod dixerunt calidum & siccum in quarto gradu, & castoreum, quod dixerunt calidum & siccum in quarto gradu. Contra quos talem fundamus rationem. Quatuor massę principales, quæ sunt quatuor elementa sphęras proprias habent, vbi natura cuiuslibet maior est quã in aliorum sphęris, q̃uis quodlibet elementũ sit in alterius sphęra scilicet vnum per sphęras omnium & omnia per sphęrã vnius. Hoc autem natura orbis fabricat, vt ex mixtione eorum oriãtur indiuidua sphęrarum, in quibus elementa actualiter existant, vt supra probauimus, quę esse non valerent si mixta vicissim non essent, quoniam si mixtio vniuersalis orbis deficeret elementis, deficeretq; mixtio specialis, atq; indiuidualis, quoniam deficiente generali venit particulare in suĩpsius corruptionem. Deniq; quodlibet elementum, ex eo quod iuxta sui naturam in propria sphęra sua complexio maior est, vt caliditas, quæ maior est in sphęra sua ignis quã siccitas nec aliqua aliarum complexionum, & sic de aliĩs.

Item quodlibet dictorum elemẽtorum habet proprium subiectum in indiuiduis specierum, in qua sua caliditas maior est q̃ qualita-

tes

tes aliorum elementorum, sicut in pipere, in q̃ magis viget proprietas ignis q̃ in croco, & in aloe, in quo magis est de complexione aeris q̃ in mirabolanis, & sic de alijs rebus simili-bus istis, vnde facio istam rationem. Omnem effectum consequi oportet naturam suæ caus-sæ, si igitur ignis, qui est caussa omnium rerũ calefactibilium maiorem sui proprietatẽ ha-bet in sphęra sui & sua proprietas ibi magis reperitur q̃ proprietas aliorum, sicut in rebus calefactibilibus de complexione ignis, opor-tet quod maior sit caliditas quam humiditas, vt appareat concordantia in differentia exi-stens inter caussam & suum effectum, & vt ap pareat concordantia in differentia existẽs in-ter caussam & suum effectum, & vt appareat differentia inter rem calidę complexionis & rem humidam, vel siccam, &c̃. Quia si vna res haberet in se duas complexiões ęquales, sicut in pipere caliditas & siccitas, si essent in eodẽ gradu, esset piper ęqualiter siccum, sicut cali-dum, & sic est possibile habere has duas com-plexiones ęquales contra frigiditatem, & sic possibile esset q̃ frigiditas & humiditas essent ęquales cõtra caliditatem & siccitatem, quod est impossibile, quia sic non inueniretur aliqđ speciale indiuiduũ, in quo qualitas vnius ele-menti esset prædominans, vt denominationẽ

caperet ab illo, sicut piper, quod denominati/onē accipit ab igne, quia calidum. Aloes qđ denominationem accipit ab aere, quia humi/dum. Mandragora ab aqua, quia frigida. Mi/rabolanus a terra, quia siccus. Hoc autem est impossibile quia sequeretur irregularitas in indiuiduis naturalibus, ex eo qđ non haberet magis instinctū ad qualitatē vnā ꝙ ad aliam.

Ex quo notare potes, quod sicut quodlibet elementum dominationem propriam secun/dum suam naturam habet in sua propria sphę ra, in qua alterum non habet ita magnā do/minationem, sicut habent propria indiuidua substantialia, in quibus magis qualitas vnius elementi prædominatur alteris. Exemplū, na/tura ignis est calidus proprie, siccus a propri/etate. Nam caliditas maior est in igne ꝙ sicci/tas, quoniā proprietas maior est in qualibet re ꝙ appropriata. Sic enim est in indiuiduis, quæ oportet habere vnam propriam qualita tem aliam appropiatam, ex eo ꝙ effectus suæ caussæ correspondere debet.

Hoc probatur per regulas duodecim, qa si ignis q est caussa alicuius calefactibilis, est ca/lidus & siccus, ignis in illo calefactibili nō po/test transmittere extra se similitudinē suam, ni si cū suo calore & siccitate, & p modū naturæ caloris, & siccitatis, & iterū aliarū complexio num.

num. Sic igitur in indiuiduo per ignem caussantem oportet maiorem esse caliditatem quã siccitatem,& sic siccitas depressior. Et sicut diximus de igne, ita intellige de aliis qualitatibus elementorum, sicut ignis in sua sphęra ꝓpria est forma, & alia alementa sunt materia quia calefacta sit sua propria qualitas in indiuiduis naturalibus existens est forma extensa,& diffusa super omnes alias elementorum, & qualitates, quæ sunt igni.

Ex quo multum bene concluditur ipsam qualitatem ignis in subiecto ignis maiorem esse quam alteram qualitatũ, & sic talis qualitas in simili subiecto est rex, qualitas vero quæ magis concordat militem dicimus, vltima vero qualitas quę primę contrariatur, est sclaua.

Exemplum tibi dabimus, vt facilius possis intelligere mouendo te ipsum ad obiectandum. Nam piper est calidum proprie, siccum a proprietate, caliditatem vero maiorẽ oportet esse in illo quam siccitatem, nec humiditatem, nec frigiditatem.

Est ergo in pipere caliditas rex, nunc vero quia siccitas magis cum igne concordat ꝙ altera aliarum, & siccitas in igne, vel pipere regina. Et qa post siccitatẽ humidas cũ caliditate concordat

concordat humiditas in pipere est miles. Et quia frigiditas caliditati cõtrariatur est aqua seu frigiditas in pipere sclaua, & ideo vltimo siccitas est in subiecto igneo. Secundum conditionem maioritatis & minoritatis situati sunt gradus in rebus naturalibus, sicut piper habet quẽcunq̧ gradum caliditatis, ista caliditas est in illo maior, vt supra probauimus, ergo aliȩ minores illa propria, & sic sequit̃ distinctio ȩqualitatis indiuiduorum, quam aliq̄ asserunt esse impossibilem.

Nunc quia regina magis cum rege concordat quam miles nec sclaua, reginam oportet esse maiorem in regia domo q̃ miles, nec sclaua. Et ideo quia regem regina sequitur, & nõ est tanta sicut rex, illa minor est & vno gradu inferior quam rex, & cognominatur tertia. Et sic siccitas in pipere est in tertio gradu, & quia post reginã miles maior est in domo regis, illa minoritas dicitur alius gradus inferior. Inferius quidem dicitur secundus, & sic in pipere est humiditas in secundo gradu. Item quia post militem sclaua minor est in domo regis quam nullus alius, illa minoritas alter gradus inferior isto dicitur, qui nominatur & primus, & sic concluditur, quod piper est calidũ in quarto gradu, siccum in tertio, humidũ in secundo, frigidum in primo, & sicut diximus

de

de pipere, quod habet complexionem igneã, sic potes dicere de aliis rebus & qualitatibus respiciendo maioritatem concordantię. Praeterea scias quod non omnis res naturalis habet quattuor gradus in se integre, sed ex illis habet degradate. Et ad melius intelligendum formamus puncta quattuor in quocunq; gradu cuiuslibet qualitatis, quae quidem puncta sunt tanq̃ medium, per quod mouetur intellectus ad intelligendum res quantum habent de vna compositiõe vel de alia. Valde est confusa doctrina de gradibus, adeo quod non est scientia in mũdo, quae tam parum sciatur, sed hic in summa breui breuiter tractabimus. Et primo dicimus, q͛ res quae sit calida in quarto gradu omnes alios gradus habet integros, & sic de humidis frigidis, &c̃. Sed res quę sit in tertio gradu calida, est in secundo sicca, & in primo humida, & in duobus punctis frigida. Res quae est in tertio gradu humida est frigida in secũdo, calida in primo, sicca in duobus punctis primi gradus, & sic de aliis. Item res quae in secundo gradu est calida, est in primo sicca, & in tribus punctis alterius gradus humida, cum duobus punctis frigida. Itẽ res quę est in primo gradu calida, est in tribus punctis alterius gradus humida, & vno puncto vniuersaliter frigida. Et sicut posuimus exemplũ

de

de calidis, ita potes de humidis dicere, & etiã de alijs.

Item multę & diuersę opiniones fuerunt in hac intentione super calidum in primo, & calidum in secundo, & cali. in tertio, quia in vno indiuiduo est caliditas in tertio gradu, & altera in eodem, sed differunt secundum actionem & passionem, quãdo in vno indiuiduo est forma regina, regina vero sub rege patitur, rex vero in quocunq; indiuiduo est forma, regina vero miles & sclaua sunt materia. Non est ergo ęqualis actio vnius qualitatis existentis in diuersis indiuiduis ratiõe supradicta. Et de hoc intellige secundum applicationem simplicem & singularem vniuscuiusq;, non aũt secũdum multarum aliarum medicinarum cõgregatarum ad vnum finem. Et de hoc dabimus tibi exemplum.

Squilla vero vel thucia quę est calida in tertio gradu, & agnus castus calidus in tertio, si quodlibet eorũ applicetur ad nostrũ corpus maiorẽ caliditatem influit in nobis agnus castus ꝗ thucia. Ratio huius est, qa caliditas in agno casto ẽ rex, in thucia vero regina. Et qa rex maioris potestatis est ꝗ regina, igit, &c. Item quia caliditas in thucia est terrificata, & stat secundum passionem, in agno casto secundum actionẽ, & quia maioris naturę est res agens

gens ꝙ patiens, igitur, &c. Item quia in thucia calidiras habet duos punctus frigiditatis sibi contrariãtes, in agno casto vero solummodo habet duo puncta vnius gradus contraria. Itẽ quia caliditas existens in thucia desiccat vltimato modo, quia inseparabilis a natura illius & siccitate formata. In agno casto vero calefacit plus ꝙ desiccat, quia ibi caliditas rex est, & a nullo formata ẽ, sed siccitas in illo est ignificata, & post per naturam caloris calefacit, & postea desiccat, quia in quacunq; re naturali prius in seipsa oportet esse actum proprium & coessentialem illius quam appropriatus, & etiam caliditates submissę in aliquo indiuiduo formata aliqua natura prius sunt in corpore nostro agendo secundum naturam formę ꝙ formarę existant per suam, sicut caliditas ignis, quę significat terram. Terra vero existens in igne prius calefacit, secundo desiccat, hoc vero fit, quia natura ignis, cui submittit siccitas, mouet siccitatẽ secũdũ naturã suę ignificationis significabilitantis & significatæ.

Ecce ergo quę differentia est inter calidum in tertio gradu, & calidũ in tertio, & sic de humido & frigido & sicco, non autem est sic in cõpositione multarũ medicinarum ad vnum finẽ, quia qualitas qualitatem iuuat, gradus gradum, punctus punctũ. Exemplũ quædam medici

medicina componitur ex aloe, pipere longo, rosis siccis, mastice, gariofi. succo fœniculi, & scamonea. Nunc vero graduamus talem medicinam. Aloes est humidum in secundo gradu, frigidum in primo, calidum in duobus pũctis gradus, & siccum in vno pũcto vnius gradus. Piper longum est calidum in tertio, siccũ in secundo gradu, humidum in primo, frigidũ in duobus pũctis vnius gradus. Rosę vo sicce sunt siccę in secundo, calidę in primo, frigidę in duobus punctis, humide in vno puncto. Mastix est siccus in tertio, calidus in secundo, frigidus in primo, humidus in duobus pũctis. Gariofili vero sunt calidi in tertio gradu, sicci in secũdo humidi in primo, frigidi in duobus punctis gradus. Succus fœniculi est calidus in prio, siccus in tribus pũctis, humidus in duobus, frigidus in vno puncto. Item scamonea est calida in quarto gradu, sicca in tertio, humida in secundo, frigida in primo.

Nũc ergo videamus quot gradus & quot puncta habeamus de vna qualitate, & quot de alia, & sic iungamus gradus & puncta vsq; quo ex omnibus istis habeamus vnum gradum simplicem, cuius naturę debeamus medicinam.

Prius vero videamus de calidis qualitatibus, & omnes gradus diuidamus per puncta,

post

post iungamus puncta de quatuor in quatuor & faciam gradus. Nam in aloe sunt duo pũcta caliditatis, in pipere longo duodecim puncta, in mastice vero habemus octo puncta, in gariofilis duodecim puncta, in fœniculo vero habemus quatuor puncta, in scamonea sexdecim puncta. Sic in ista medicina sunt. 58. puncta calida.

Item in aloe habemus quatuor puncta frigiditatis, in pipere longo duo puncta, in rosis alia duo, in mastice quatuor puncta, in gariofilis duo puncta, in succo fœniculi vnum punctum, in scamonea quatuor puncta, vnde habemus in hac medicina. 19. pũcta frigiditatis. Item in aloe habemus octo puncta humiditatis, in pipere quatuor puncta, in rosis vnum punctum, in gariofilis quatuor puncta. Item in fœniculo habemus duo puncta, in mastice duo puncta, in scamonea octo pũcta. Et sic habemus in hac medicina vigintinouem pũcta humiditatis. Item in aloe habemus vnum pũctum siccitatis, in pipere longo habemus octo puncta, in gariofilis alia octo, in mastice duodecim puncta, in rosis quatuor puncta in fœniculo tria puncta, in scamonea duodecim puncta, & sic habemus in hac medicina. 48. puncta siccitatis. Nunc vero iungamus omnia pũcta, & primo puncta caliditatis, quæ sunt. 58.

& frigiditatis.19.puncta, item de humiditate 29.puncta, item de siccitate habemus.48.pũcta, nunc demus vnum punctum contrarium alteri contrario & postea puncta duarũ qualitatum, quæ necesse habent esse concordãtes, quæ super erunt illis dabimus medicinam. Nunc.19.punctis frigiditatis demus alteri.19. pũcta caliditatis, & sic de quinquaginta octo punctis caliditatis restant.39.puncta.

Item de humiditate habemus.29. puncta, nunc istis.29.punctis demus alia 29.siccitatis, & de quadraginta octo punctis trahendo.29. remanent.19.puncta. Nunc igitur de caliditate habemus trigintanouem pũcta caliditatis, & decem & nouem puncta siccitatis, nunc ergo a trigintanouem trahendo decem & nouẽ humiditatis.quæ alijs pũctis damus, manent viginti puncta.

Ex istis igitur faciamus gradus scilicet ex istis.14.punctis, nam vni gradui dando quatuor puncta sunt tres gradus & duo pũcta, & sic medicina est in quarto gradu calida, nõ in summitate quarti gradus sed in medio quarti gradus, vel in duobus punctis quarti gradus. Ex quo patet quod multæ sunt compositę medicinę, quæ vltimam quarti, tertij, secũdi, primi gradus non habent, quia mittunt vnum punctum vel duo puncta in compositione

propter

propter generationem & corruptionẽ ad vltimatum finem ex omnibus resolutum in medicina composita. Ex quo patent ista quæ supra dixi scilicet, q̃ ex vna qualitate depressa multiplicata cum altera agente resoluta quędam qualitas vltimata in medicina, quæ est forma, ex eo quia vna qualitas aliã iuuat similem sibi. Ex quo reuelatum est, q̃ vna qualitas, quæ secundum simplicitatem indiuidui, hoc est medicinę simplicis, est patiens secundũ compositionem est agens, & econtrario multum est tibi ista doctrina necessaria in medicinis in quibuscunq; artis medicinalis vtentibus ad componendum medicinas quascunq; & ad sciendum vltimatum gradum resultatum ex pluribus gradibus, & certificetur quantum potest calefacere, quantum potest desiccare, quantum potest humectare, quantũ potest infrigidare. Quod vero sciri nõ potest propter confusionem graduatiõis medicinarum simplicium aliorum auctorum qualitatem appropriatam ęqualem proprie faciebãt qualitati proprię quod est impossibile, & contra cursum naturę. Nam regem maiorẽ oportet esse in regno suo omnibus alijs, quia si aliter esset, non esset rex, & esset destructa simplicitas rerum & dominatio & proprietas propria & actio & passio.

Valde prolixa est hæc doctrina, sed sumus de intentione plus de hac materia in præsenti non tractare, quoniam in pluribus locis plene tractauimus de hac doctrina, ad quæ te remittimus, vt est liber principiorum medicinę, q dicitur ars medicinę, liber qui dicitur de ponderositate & leuitate elementorum. Item liber de regionibus sanitatis. Item liber qui dicitur doctrina de gradibus in quibus ista sciẽtia est satis diffusa, quia per ista quæ hic diximus satis poteris de hac doctrina comprehendere.
Quęstio. Cur hic non posuistis omnes medicinas, quæ conueniunt & earum gradus, vt ex eis possint medicinæ compositę fieri secundũ traditam doctrinam. Solutio, vt euitetur prolixitas, quoniam sumus de intentione hunc librum compendiosum facere, non autem prolixum. Quomodo ergo cognoscam gradus aliarum medicinarum hic nõ explicatarum? Solutio, vt recurras ad placita philosophorum & secundum propriam qualitatem medicinis impositam in gradu, sic de alijs appropriatis iudicabis, vt supra tibi diximus scilicet si philosophus dicit esse calidam & siccam, in tali gradu scilicet quarto a qualitate quę prius denominatur, incipies dando medicinæ illam proprietatem quia philosophi illam inuenerunt, proprius esse in operatione, & postea

de aliȷs qualitatibus iudicabis per doctrinam tibi traditam superius secundum maioritatē vel minoritatem concordantię ad propriam qualitatem, quoniam qualitas proprię qualitati alicuius rei magis concordans est ab ipsa magis diligibilis, & ideo circa seipsam ponit, vel adiuuet seipsam contra actionem sui contrarȷ. Exemplum in pipere. Caliditas est propria qualitas, & est in quarto gradu, oportet etiam q, piper sit compositum ex aliȷs qualitatibus sicut ex siccitate. Nunc quia caliditas est rex, consurgit circa se illa qualitas, quæ magis secum cōcordat, quæ est siccitas. Ista qualitas, non est ęqualis caliditati, cum sit regina, sed est inferius per vnum gradū. Et quia post siccitatem humiditas magis concordat cū caliditate, ideo humiditas in pipere nō est ęqualis siccitati, & quia non est ęqualis, est minor siccitate per distantiam alterius gradus. Item quia frigiditas est contraria caliditati posita est in pipere infra humiditatem. Ex quo multum euidenter patet, quod res quæ calida est in quarto gradu est sicca in tertio, humida in secundo, frigida in primo. Hæc sit tibi regula generalis ad iudicandum de aliȷs qualitatibus ponendo in medio figuram. C. secundum q̄ potes iudicare de complexiōe & gradibus medicinarum simplicium & compositarum.

Quęstio. Cur quędam medicinę quarti gradus sunt mortiferę, & quędam non.

Solutio. Quoniam quędam sunt calidę, humidę, siccę, frigidę in vltimo pūcto quarti gradus, quędam in tertio, quędam in secūdo, vel in primo, vnde facies talem regulā generalē.

Omnis medicina quæ est in quarto puncto quarti gradus calida, humida, frigida, sicca mortifera est, exemplū de calidis, vt napellus, tardus, uisci, squilla sola, & oleandrum cū quo occiduntur cerui. De humidis vt argentū viuum. Item de frigidis vt cicuta & cerebrū capitis. De siccis vero vt arsenicum album, vel rubeum, azarnech, æs vstum, viride æs, gipsus, & c̃. Vnde quantū declinant a quarto puncto tanto minus sunt mortiferę vt squilla, quę cum miscetur cum multitudine aliarum non est mortalis sicut sola, & solatrum quod non est tam nociuum sicut arsenicum, & iusquiamus qui non est tam nociuus sicut cicuta, & mercurialis, quę non sunt tam nociuę sicut argentū viuū, & sic de alijs rebus similibus istis.

Quęstio. Quare magis interficiunt res existentes in vltimo pūcto quarti gradus calidę, humidę, &c̃. q̃ res quæ existunt in vltimo pūcto aliorum graduum.

Solutio. Quia plus in eis retinetur de simplicitate essentię componentis, quæ simplici

tas ē in subtili materia naturata plusq̄ in alijs gradibus,iuxta hoc sufficit tibi exemplū, qđ superius diximus de basilisco et fulgure. Et vt facilius intelligas medicinarū gradus, hic vero tibi octo figuras faciemus, ꝑ quas poteris mouere intellectum tanq̄ medium directiuū ad intelligendum hoc, quod de gradibus superius fecimus. In primis enim quatuor figuris continetur scientia quatuor medicinarū simplicium in vltimo puncto quarti gradus existentium, & in alijs quatuor illarum rerum, quæ sunt in quarto gradu scilicet in tribus pūctis, & in alijs quatuor de illis, quæ sunt in tertio, & de alijs quatuor de illis, quæ sunt in secundo, & sic de alijs quatuor de illis, quæ sunt in primo.

Dicto de gradibus medicinarum, congruum est vt dicamus de earum virtutibus & ꝓprietatibus, vt cum illas applicuerimus ad cœlum nostrum reddantur eiusdem virtutis in millecuplo q̄ si per se agerent.

Sequit canon.25. qui te docebit prius, quæ sunt res attractiuę, in præsenti canone reuelemus tibi quæ sunt res attractiuæ, vt a corpore nostro attrahi possit quæcunq̄ res nociua, sicut ferrum, lignum, apostema, &c. & sunt quę sequuntur.

Magnes Pulmones

Aristo.longa	Cataputia
Lolium	Tapsia
Serapinum	Dictamus ru.
Sulphur	Cathimia
Armoniacum	Maiorana
Petroleum	Apium
Scopa regia	Pulegium
Assa fetida	Adeps cunicu.

Applica ergo medicinas istas cœlo nostro & attrahet tibi omnem rem supra modum.

Canon vigesimussextus, qui docet, quæ sunt res purgantes humores peccantes in corpore nostro in generali, & primo de purgantibus sanguinem. Quædam laxant ventrem & prouocant quandoq; vomitum, quia abominabiles reddũtur naturę, quędam illarum attrahunt humores sibi similes, vt sunt reubarbarum, scamonea, psilium iuuante uirtute mẽbrorum expellente ad intestina, & ex intestinis ad extra & earum quędam purgant cũ viscositate, vt est mercurialis, psilium, quædam cum stipticitate, vt sunt mirabolani, quædam cum acredine, vt semen atriplicis, quædam cũ dulcedine, vt scamonea, cassia fistula, quædã vero cum amaritudine, vt aloes, & aliæ purgant hunc humorem, aut illum, hę vero sunt quæ purgant sanguinem in quacunq; parte corporis.

Cassia

Cassia fistula	Pruna
Manna	Tapsia
Succus mercurialis	Vuę in aurora collectę
Viola	Zuccharum
Serum	Malua.

Item melancoliam purgant istę, quæ sequũtur, & conferunt quibuscunq; quartanis epilepticis & apopleticis, &c̃.

Lapis lazuli	Epithimus
Lapis armenus	Omnes mirabol.
Thimus	Sticados
Ebulus	Camepitheos.

Coleram vero purgant ista quæ sequuntur scilicet.

Capilli vene.	endiuia
Tamarindi	Lingua ceruina
Pruna	Succus lactucę
Reubarbarum	scabiosa.

Quattuor semina frigida.

Flegma vero purgant ista quæ sequuntur scilicet.

Sambucus	Piretrum
Anacardi	euforbium
Coconidium	Piper longum
Colloquintida	Polipodium
Saxifragia	Sauina
Hermodactilus	elleborus niger

Elleborus albus	Senę.
Enula campana	

Quatuor radices diureticę, radix cucumeris agrestis, fumusterrę.

Hæ vero res miraculosę traditę adeo, & cū determinata virtute & ad expellendum mortales, atq; nociuos humores de corpore nostro. Cum igitur volueris harum quintam essentiam habere, affige illas in cœlo nostro, & tunc ipsam habebis.

Canō. 27. q docebit te quę sunt res, quæ cōstringūt ventrem & sanguinem, vt affigas illas in cœlo nr̄o, & sic habes ipsum cōstrictiuū.

Ea autem quæ constringūt sunt sicca & frigida, quia ratione stipticitatis constringunt meatus, & sunt ista quæ sequuntur.

Corallus	Risum
Cristallus	Milium
Bolus arme.	Glans
Nuces cipressi	Gemmę papa.
Terra sigilla.	Faba
Pentaphillon	Pira immatura
Portulaca	accacia
Sanguis draconis	Menta cum ace.
sanguis vaccę	Litargirium
stercus asini.	spodium
Succus salicis	Tragantum
Plantago	Gummi arab.

Carabe.

Carabe	Mummia
Balaustię	accacia
Hypoquistidos	Galla
Virga pasto.	Mala punica
alumen	Citonia
argilla	Moracelsi
antimonium	amigdala
Cortex nucis	Fraxinum
Pili lepo. vsti	Cubebe
attramentum vstum	Gariofili
Cinis fa. ex pan.	Folij
Caules ni. cot.	Iacynthus
Lacasinę	Ferrugo
Caseus	sanguis dacro.
Berberis	Consolida minor
ematites	sorba
Sumach	Mirtilli
Myrtus	similia, Thucia.

Ex oĩbus his, vel q̃bus vis affige in cœlo nr̃o, &c̃. & miraculose sanguinẽ vel ventrẽ iuxta suũ modũ instringunt, cum tibi fuerit necesse.

Canon. 28. qui docet, quæ sunt res indura tiuę, ut scias illas applicare cœlo nostro, vt red datur tibi induratiuũ supra modum vt appli ces corpori nostro ad indurandum cum tibi fuerit necessarium. Frigida nimis sunt quæ indurant, ex eo quia materiam cõgelant & membra indurant & quædã ex eis sunt sicca, &

& sunt illa, quæ sequuntur myrrha, psiliū, portulaca, aqua lentis, solatrum, iusquiamus, affige ergo has medicinas in cœlo nostro & fiet induratiuum supra modum.

Canon. 29. in quo continetur scientia eorū, quæ sunt res mollificatiuę, &c̄. Dicamus res mollificatiuas, vt affigas eas in cœlo nostro, vt reddamus ipsum mollificatiuū, vt corpus nostrum mollificare scias cum fuerit necesse, & sunt istę quæ sequuntur scilicet.

Camomilla	Radix alteę
eupatorium	Oleum vetus
Mellilotum	adeps caprinus
storax liquida	adeps anserinus
armoniacum	adeps hircinus
Bdellium	Medulla ceruina
absynthium	Malua
Galbanum	sagimen
Oppopanacum	Vitelli. adeps pul.

Affige ergo quamlibet istarum rerum nostræ quintę essentię, & fient tibi mollificatiua vltra modum.

Canon. 30. in quo continetur scientia illarum rerum, quæ maturant epar. Veniamus igitur ad naturam rerum, quæ maturant & saniem educunt, quarum quędam m sunt viscosæ claudentes poros, vt virtus naturalis intus cō

fortetur,

fortetur,& materiā epatis digerat,& sunt istæ quæ sequuntur scilicet.

Radix alteę	storax liquida
semen lini	Fermentum
Laudanum	Vuę passę
anetum	Ficus passę
sticados	Butyrum.
Fenugrecum	

Affige quasuis istarū medicinarum in cœlo nostro,& fiet tibi maturatiuum vltra modum,vt applices illud corpore nostro,cum necesse fuerit.

Canon.31.qui te docebit,quæ sunt res corrosiuę vt illas cœlo nostro applicare scias,& quæ sunt res vlceratiuæ te docet, corrosiua & vlceratiua differunt inter se ,quoniam corrosiua sunt illa quæ carnem corrodunt & cutē. Vlceratiua vero sunt,quæ cutem rumpūt,sed carnem non erodūt ,vnde corrosiua sunt ista, quæ sequuntur scilicet.

Aes vstum	Cuperosa
arsenicum vtrunq;	Vitriolum
Viride æs	antimonium.

Sed vlceratiuæ sunt istę,quæ sequuntur & mortificatiuę.

Thucia	Os sepię
alumen	Piretrum
sapo	euforbium

Sublimatus

Sublimatus	Cantarides
Piper nigrum	Lac ficus
Calx viua	Lac esulę
squinatum	argentum uiuum
Cinabrium	Balaustia
Radix afodilorum	spuma maris
Flamula	

Affige ergo omnes istas res iuxta modū suum qui ę essentię nostrę, & talis tibi fiet vt applices illas corpori nostro cū necessariū fuerit.

Canon.32. qui te docebit, quæ sunt res conglutinatiuæ & vulnerum mundificatiuę & cōglutinatiuę carnis sunt istę medicinę quæ sequuntur.

Gipsum	Lolium
Folia cipressi	amidum
Sarcocolla	aspaltum
Bolus	Balaustia
aloes	Testa oui
serpentaria	sanguis draconis
Cortex thuris	Tegula vsta
Myrrha	Omnes consolidę
Bdellium	Litargirum.

Affige ergo istas medicinas in cœlo nostro & retinebit eorum virtutem et proprietatem.

Canon.33. qui te docebit, quæ sunt res aperitiuę vt scias illas nostro cœlo applicare, cum necesse fuerit.

Est autem sciendū, q̧ quędam sunt ista, quę vehementer aperitiua sunt, quæ præcipue valent ad fortem opillationē splenis vt scolopendria, quędam vero debilia in operatiōe, vt vrtica & aperitiua sunt ista, quę sequunt scilicet.

Caparis	semen vrticę
afodilli	abrotanum
Costum	Lac fœminę
Genziana	Maratrum
Zinziber	Oximum
Bruscus	Lupinus
Asarum	Gentiana
Aristo. longa	Pix liquida
Polium	Fermentum
Peonia	Farina ordei
Celidonia	Aloes epaticum
Ysopus	semen attriplicis
absynthium	semen melonum
Cuscuta	anetum
acorus	Fel porci
Leuisticum	stafisagria
Baccę lauri	Lacca
Sticados	Porrum
Prisana	Cubebe
agaricus	squilla
Prassium	spuma maris
Ciperum	Yreos
Fumus terrę	Cassia fistula

Aloes	anetum
Fabę	Calamentum
Spicanardi	Liquiritia
Camedreos	Tamariſcus
Camepitheos	ſtercus canis
ſcariola	ſemen porri
Vinum maluaticum	Raphanus
Orobus	Diptamus
eupatorium	Mel recens
Fiſtici	Ipericon
Cucumeres ſilue.	Xilo aloes
apium	Xilo caſſia
Bulbus	Cinamomum
aniſum	Poliſcaria
Daucus	ſambucus.
Petroſilium.	

Affige ergo quaſuis iſtarum medicinarum in cœlo noſtro,& fiet tibi aperitiuũ ſupra modũ ad quãcunq; oppilationẽ corporis noſtri.

Canon,34.in quo continetur ſcientia mundificatiuarum medicinarũ vt in vulneribus mundificent,& venire faciant ſpiritum & ſenſum ad membrum,& ſunt iſta quæ ſequuntur ſcilicet.

ariſtologia longa	Orobus
Cerusa	Yreos
aſpaltum	aloes

Litargiri

Litargirium	Myrrha
Filtrum vſtum	ſemen tamariſci
Thus	Plumbum
Mel	Pili leporis vſti.

Canon.35.in quo continetur ſcientia rerũ, quæ attenuant, vt ſcias illas noſtro cœlo applicare, cum fuerit opus.

Sunt enim iſta quæ vere attenuant & diſſoluunt calore ſuo, ſeparant enim partes rei, in qua agunt ſuo proprio calore, & ſunt iſtæ ſcilicet.

Abrotanum	affodilus
Ameos	Camepitheos
Agaricus	Calamentum
Balſamus	Praſſium
Camomilla	Cortex citri
Bulbus	Gentiana
Cuſcuta	Yreos
armoniacum	Policaria
alumen	Rutha
Capparis	ſerapinum
Camedreos	ſticados
Cinamomum	ſanguis muſtellę
Eupatorium	Ciperus
Pinguedo leonis	Mentaſtrum
ariſtologia	ſemen vrticę
aſſa fętida	Petroleum
alleum	ſambucus

Castoreum	Peonia
Pix naualis	Tapsia
Xilobalsamus	Terbentina
Polium	Oppopanacum.

Canon.36.in quo continetur scientia rerũ quæ incidunt, vt illas nostro cœlo applicare possis, vt reddatur tibi incisiuum, cum opus fuerit.

Mediocriter incidunt & diuidũt omnia acetosa in communi, sed sunt alię medicinę, quæ specifice agunt, & sunt istę quæ sequuntur.

Ciperus	Camedreos
Petroleum	Vitrum
Camepitheos	acetum
Eupatorium	squilla.

Affige ergo istas medicinias in cœlo nostro & fiet vltimate incisiuum ad incidendum humores grossos de corpore nostro.

Canon trigesimusseptimus, in quo continetur scientia rerum diaforeticarum, vt scias illas cœlo nostro applicare, vt fiat in summo diaforeticum.

Dyaforetica sunt proprie calida, & per poros humores in summo extenuant & euaporant, & sunt ista quæ sequuntur, videlicet.

Piretrum	agaricus
sal nitrum	aristologia
Maiorana	Galbanum

Vetus

Vetus oleum	Baucia
Radix affodil.	adyanthos
Rutha domestica	assa fętida
Ficus	Raphanus
Radix cucumeris a-	Pix
grestis	semen vrticę

Affige istas medicinas in cœlo nostro, & fi- et tibi dyaforeticum, vt applices illud corpo- ri nostro.

Canon trigesimusoctauus, qui docet, quæ sunt res repercussiuæ, vt illas applicare scias cœlo nostro, vt fiat repercussiuum ad prohi- bendum malos humores, & repercutiendum a membris humidis.

Repercussiua sunt illa, quæ humores a pati- enti membro vel parte repercutiūt id est pro- hibent ne currant, & sunt ista quæ sequuntur.

acetum	semperuiua
Chimolea	Paritaria
Barbassus	Cicuta
Bolus arme.	Vua milana
Glandes	Quinq; peruia
Solatrum	Plantago
Oleum rosaceum	accacia
Iusquiamus	Hypoquistidos.
Papauer	

Affige ergo qualitatem istarum medicina-

 rum

rum qnt ę essentię nostrę, & fiet tibi repercussiuum vltra virtutes medicinarum.

Canon.39.in quo continetur scientia rerũ, quę obdormire faciunt, vt vtaris illis applicã do cœlo nr̃o, cũ necesse fuerit faciunt obdormire, quę sunt nimię frigiditatis, quia frigiditate cõstringũt neruos & humiditate sua mulcent spiritus & cerebrum, & sunt istę quæ sequuntur scilicet.

Semen iusquiami	Opium
Semen papa. nigri	Piscis qui dicit̃ torpedo
Semen papa. albi	salamandra
Mandragora	Biscocta cum aqua frigida
Lenticula aquatica	
Portulaca	Psilium.

Has quippe res affige in cœlo nostro, & faciet obdormire mirabiliter quodlibet animal comedens vel bibens illud.

Canõ.40.in quo continetur scientia mordificantium, in effectu mordificatiua sunt illa, quæ habent acumen, & sunt ista scilicet.

Folia oliuę	azarnech
Arsenicum rub.	suc. ellebo. nigri
Succus ellebo. albi	alumen
Cupperosa	attramentum
Flos ęris	arsenicum album
Porrum	Cantarides

Radix cucumeris agreſtis	æs vſtum.

Affige ergo iſtas medicinas in cœlo noſtro & fiet tibi mordificatiuum vt applices corpori noſtro cum fuerit neceſſarium.

Canon. 41 qui docet, quæ ſunt res confortantes corpus noſtrum.

Confortantes medicinę ſunt iſtę, quas hic ponimus, vt reddatur confortatiuum cœlum noſtrum ad confortandum cerebrum, cor, inteſtina, & alia membra corporis noſtri cum opus fuerit.

Sticados	Borago
Omnes mirabolani	ſcariola
Aurum	Caulis
ambra	Muſcus
ſumach	Balſamus
Folium	Vnicornium
Xilobalſamus	argentum
Galanga	Camphora
Poma citri	Berberis
Gariofili	Ciperus
Crocus	Calamus aroma.
Cinamomum	Macis
ſandali	ſtorax liquida
Cardamomum	aqua ardens.
ſpica nardi	Xilocaſſia
Corallus	Zedoaria

Carui	aqua rosa
Spodium	Perle
Nux muscata	Cuscuta
Ozimum	Menta
Cubebe	Muscus
Sponsa solis	

Affige ergo quintam essentiam nostrã his medicinis,& habebunt vim confortatiuã ad omne membrum.

Canon.42.qui docet,quæ sunt res veneno repugnantes,vt affigas illas in cœlo nostro,ut habeat vim repugnãdi veneno plusq̃ magna tyriaca,& sunt ista videlicet.

Vitriolum	Cornu cerui
Gentiana	Alleum
Dictamus albus	scopa regia.

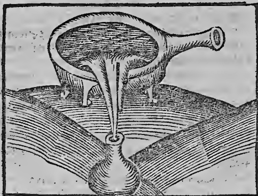
Affige ergo istas medicinas quintę essentię nostrę,& habebit vim repugnãdi veneno mil lesies plus q̃ tyriaca.

Diximus de virtutibus medicinarum & quomodo potest haberi earum quinta essentia ad habendum earum virtutem plusq̃ si ip se ponerentur. Congruũ est vt dicamus quomodo haberi potest quinta essentia de mineralibus postquam de vegetabilibus tractauimus.

Canon.43.qui te docebit doctrinam prædictam.

Sicut

Sicut diximus supra, quomõ extrahere potes qntam essentiam a vegetabilibus & lapidibus, sic potes extrahere a mineralibus secũdum ordinẽ generalem. Sed quia intellectus plus de re specifica intelligere potest, si de ipsa specialis fiat scientia quam si fiat generalis, igitur de metallorum quinta essẽntia specifice tractabimus. Vnde accipe aquã mercurij quę facta sit per modum, quem in nostro testamẽto diximus in libro, qui mercuriorum intitulatur in capitulo quod incipit. Tu fili de lunario liquore, &c. Et in ista aqua dissolues vnc. v. lunę purissimę, post distillationẽ filtratam,

feperatur aqua a fęcibus, in qua vadit limositas aquę. Hæc aqua est resolutiua omniũ aliorum corporum & sui argenti viui, cuius virtute margaritę reformantur in natura pristina in modo, quo diximus in nostro testamento & in compendio super testamentum & codicillum missum regi Roberto. Secunda verò aqua fit sic scilicet q; capias plumbi mediam vnciam & de prędicta aqua qđ sufficit, postq̃ videris plumbum dissolutum separa aquam per distillationem filtratam, & fęces extra mitte, q̃a nihil valeret post hoc vero distilla aquã per balneum, & serua fęces ad tempus oportunum. Tertia vero aqua sic fit, capias de cupro vnciam vnam, & illud dissolue in tanta quantitate aquæ primę quanta volueris, & tibi visum fuerit, & dimitte illam quiescere in ampulla sua in frigido loco post vnam diem naturalem, post hoc vero separa aquam viridem per filtri linguam, & primas quidem fęces extra mitte, deinde distilla aquam per alembicũ & distillata serua fęces secundas. Quarta vero aq̃ sic fit accipe. vnc. i. stagni purissimi, & illud dissolue in aliqua quãtitate primę aquę & distilla, post hoc aquam illam cũ limositate sua & fęces, quæ remanserint extra mitte post hoc distilla aquam per alembicum & serua fęces secundas. Aqua vero q̃nta sic fit, accipe. vnc. i.
ferri

ferri purissimi & dissolue ipsum in tanta quātitate, quod sibi sufficiat de aqua prima, post hoc distilla per filtrum, & mitte fęces extra, et distilla aquam per alembicum, & serua fęces secūdas. Sexta vero aqua sic fit, accipe. vnc.i. auri purissimi & dissolue ipsum per modū quē tibi diximus in nostro testamento scilicet cū lunaria pura cum tanto pondere aquę quintę essentię, & fac sicut fecisti de alijs. Item omnia ista metalla dissoluere potes isto ordine, facta aqua prima in illa dissolue metallum, qđ modo secundario tibi dissoluere præcipimus, deinde fac de isto sicut prius tibi diximus, & in aqua secunda dissoluas metallum tertium, & in aqua secunda tertij metalli dissoluas metallum quartum, & in aqua quarti metalli dissoluas quintum metallum, & in aqua quinta metalli dissoluas metallum sextum. De qua vis istarum aquarum accipe secundum quod tibi visum fuerit ad dissoluendum metallum. Hæ limositates metallorum dicuntur quintę essentię seu mercurius ille mineralis, quem philosophi considerauerunt in opere alchimico & lapidifico, et in opere medicinali. Sed in opere alchimico, istę quintę essentię considerant subtilius, quia in subtiliori materia, propter qđ fit per diuisionem elementorum, vt in tertio libro huius voluminis dicemus. In lapidibus

vero quintę essentię non sunt ita in tanta subtili materia per magisterium propinqua. In medicina vero quælibet pars respectum habet.

Dicto de quinta essentia mineralium, qualiter potest per subtile magisterium haberi a manibus nostris, nunc congruum est vt dicamus de diuisione illarum in generali.

Canon.44.qui docet illam doctrinam.

Ad inclinationẽ magisterij huius facias sic, quando vero metalla tua fuerint resoluta, tu quippe diuides aquã quãlibet ad partem, & diuidas quãlibet aquam in partes duas, & vnã partẽ vniuscuiusq; partis pones cum proprijs fecibus in alẽbico vitreo, & distillabis in limo de ferri, q est aer factus ex duobus corporibus in furno, quẽ tibi prius designauimus cum igne suaui & resplẽdet cum modica virtute minerali, & cum magna limositate appropriata ad virtutes cœlicas recipiendas, & in quacũq; illarũ aquarum mitte in ampulla vitrea cũ collo lõgo & cum collo rotũdo, & post hoc claude eius orificiũ cum cera cõmuni, & post cum mastice, & quãlibet illarum ampullarũ pone in sereno loco taliter, q nec lapis, nec aliqua alia res nociua possit tangere ratione vitri. Capies fęces materiales, a qbus limum resoluisti, quę sunt secũdę fęces per euaporatã sublimatioñẽ in partibus aquarũ, quas misisti ad

serenum

ſerenũ locum, et illas mittes in ampulla vitreā cũ collo longo, quæ cõtineat duos palmos, & intermitte partẽ ſuemet aquę, quæ reſeruatur de illa limoſa iã dicta, & claude ampullas cum clauſorio cerę, & a lute & maſticis ſicut alteri feciſti, & ſepeli illas in horto in terra bene groſſa in profundo vnius palmi cũ dimidio & ponas illas, ꝙuis etiam aliã rem in giro colli ampullarũ, quæ appareat extra ad illius cõſeruationẽ, & ſint hic per vnũ annum intregrũ. Sic igitꝰ facies in alchimia tranſmutatoria ſcilicet aerẽ cum terra foliata & ſimul ſepelies in terra in vna ampulla, & ignẽ pone in alterã ampullã in loco ſereno ſicut de aliis feciſti. Vis ſcire iſtã triplicem ſcientiã, neceſſarium eſt tibi qualiter locũ locatum generat ſcire de ſua propria natura. Vnius naturę ſunt aquę quę mittũtur in terra, & alterius quę ponuntur ad aerem, quoniã illę, quæ mittuntur in terram, habent vim & virtutem induratiuam atq; fixatiuam. Et illę quæ ſunt in aere habent virtutẽ & proprietatem indurandi & fixandi, paſſiue tamen intellige. Finito quippe anno, tu habebis omne illud, quod a mundo deſideratur ad hoc opus, vel ad illud, de quo potes ad placitum tam in magiſterio alchimico ꝙ in medicinali.

Præfatio

PRAEFATIO AVTHORIS in secundum librum suum de naturæ archanis & quintę essentię vsu.

DIcto de magisterio primi libri, in quo de dimus theoricam quintę essentię & declarauimus modum extractionis eius a quacunq; re elementa, Congruum est vt dicamus qualiter omnes istę quintę essentiæ applicentur ad corpus humanum.

Incipit

INCIPIT SECVNDVS LIber huius voluminis, qui appellatur de remedijs vltimatis generalibus ad commodum corporis nostri conditus.

HN HOC PRAESENTI libro tractare intendimus de applicatione quintę essentię ad corpora humana ad finem, vt per illũ curentur omnes morbi incurabiles secundum iudicium neothericorum medicorum. Sed qui vult profunde indagare naturę principia, quæ deteximus hic, cum tamen omnia plenarie nequeant per ipsum attingere. Ista quippe inter entia sciant, & etiam eorũ naturas & complexiones & virtutes contra infelicitatem naturę, per ea quippe, quę in pręsenti libro designamus scias remedia, præcurare corpori humano subito, & quasi miraculose.

Quia in hoc præsenti libro specificata est doctrina curationis omnium morborũ a capite vsq; ad pedes & composuimus librũ contra nostram intentionem, ex eo q̃a prius ipsũ diximus fieri compendiosum. Quapropter vnam regulam generalem dabimus, vnde possint

possint omnes a capite vsq; ad pedes curari cũ nostra quinta essentia. Postea vero descende mus ad aliquam specificam caussam collatio/nis, vt secundum doctrinam quam de ipsis da bimus, sciet quilibet inuestigator veritatis de alijs practicare secũdum suum modum vnde sequitur.

Canon. 1. quomodo impedimenta somnij euitentur & iuuentus pristina restauretur, & omnes morbi a capite vsq; ad pedes in gene/rali curentur magisterium in cura incommo dorum a capite vsq; ad pedes sic condies, scili/cet quod tu respicias infirmitatem, cuius gene ris sit, & cuius speciei, & respicias, eius qualita tem & quantitatem, et vtrum est nimis mole/sta vel non tunc recurre ad nostrum librũ de simplicibus medicinis, & medicinas quas inue neris appropriatas doloribus appone in nr̃a qnta essentia, & applica vel in potu, vel ab ex tra, & cito, & in modicum tempus erit perfe/cte curatus a quacunq; infirmitate.

Quęstio. Quomodo cognoscam gradũ in/firmitatis qualitatis, cum nullus philosopho/rum talem doctrinam posuerit in libris suis.

Solutio. Recurras ad principia medicinę, et ad librum de regionibus sanitatis, & ad figu/ram de contrarijs, & ad librũ vrinarũ & pul/suũ, quos super artem medicinę cõposuimus.

Quæstio.

Quæstio. Quomodo cognoscã dictas medicinas, si librũ de simplicibus habere nõ potero. Solutio. Tu recurras ad libros Philosophorũ quia si nõ perfecte tractauerint, tu ꝑ eorũ doctrinã melius operaberis ꝙ per te ipsum probãdo medicinam istam, aut illã si inueneris, impedimẽta sic euitantur & iuuentus pristina sic restaurat̃ vsq; ad terminum nobis a deo cõstitutum, & est vt accipias qntam aquę ardẽtis conditionatam ꝑ modum primi libri, infra quã infunde quintã essentiã auri & perlarũ, aut ipsum aurum & perlas, & hac mirabili potatiõe potet senex mane & sero ad quãtitatẽ semi nucis plenę, & infra paucissimos dies ad tantã incolumitatem deueniet, ut manifeste & sensibiliter sentiet se ad pristinã iuuentutẽ deuenisse, tamen cautela est in hoc tẽpore vino tẽperati vti. Si vero addideris quintã essentiam vulgo, sic erit magisterium fortius in operatione, vtatur enim his diebus bonis comestibilibus, & vino quod biberit addat qntam essentiam auri & perlarum, sicut te docuit primus liber discrete. Hæc est regula, quam seruabis in detrimento senectutis & iuuentutis recuperatione.

Questio. Videt̃ mihi impossibile, q̃ senectus retrogradet̃ ad iuuentutẽ, q̃m si hoc esset verũ nullus

nullus principũ tyrannorũ deueniſſet in mortem etiam nullus alius vtẽs hac medicina, qa ſic deus eſſet contra ſeipſum, vt patet Gene.6.

Solutio. Non dicimus tibi de retrogradatione, ſed de illa, quæ vltra naturam deuenit, ſicut videmus quotidie, quod plures homines ſunt quinquaginta annorũ, & ratione cõplexionis, vel alicuius corruptionis apparent ſecundum rei veritalem. 60. vel. 65. annorũ, & ſic de alĳs qui nondum. 30. annum attigerũt, et apparent ſecũdum rei veritatem. 50. annorũ, huic tali intendimus per doctrinam huius canonis ſuccurrere, vt non ſeneſcat magis q̃ per naturam poſſet ſeneſcere, & quod reuertatur ad priſtinum ſecundum ſenſum, & vires recuperet, & canos mutet in rubrum vſq; ad diem mortis ſuę conſtitute per deum.

Canon. 2. qui docet magiſterium in ſuſcitatione mortuorum, quod eſt vnum de ſecretis maximis in hoc libro.

In hoc canone mortuos appellamus non illos qui ſimpliciter ſunt mortui, ſed illos de quibus vltimate deſperatur, ita qđ a medicis & a vitę actibus ſunt derelicti in tantum, quod etiam ſenſibus non vtuntur, huic mortuo in tali deſperatione ſubuenimus, vt ſatis cito reſurgat, & loquatur & viuat, niſi ſit ille vltimus terminus a deo conſtitutus & magiſterium

huius

huius secreti est, vt tribuas sibi quintam essen-
tiam per se solam, & statim in modicum tem-
pus resurget viuus dum in stomacho trāsglu-
tiens influat cordi radiū vitę naturalis, & de-
functam naturam ipsam videbis reparare, &
si vis, q hoc fiat in parte 15. horę, vel quasi in
20. pūctis horologij, ita vt a circumstantibus
credatur illusio vel miraculum euidens, habe-
as celidoniam, cuius flos & fructus est in colo
re auri interius & quatuor elemēta extrahe p
magisterium primi libri, & accipe de elemen-
to ignis, qđ est tanq̄ liquor olei, & affige no-
strę quintę essentię in quantitate vnius grani
tritici, & statim resurget in modicum spaciū,
si sufficiens fuerit patiens ad ipsam transgluti-
endam, deinde conforta eum cum administra
tione nostrę quintę essentię per se, & scias qđ
perfecte curabitur, nisi dominus deus iubeat
illum omnino mori.

Et dico tibi, quod hoc est subtilissimū apud
modernos, nec est nisi vnus, qui tanta sciat bo
na. Ipsi quidem asserūt naturam omnino de-
uictam posse recuperari cum medicinis com-
munibus absq; nostra quinta essentia & asse-
runt impossibile magnum. Cum enim vident
hominem mori dicunt nulla res in natura est
nisi solus deus, qui ab isto periculo istum infir
mum possit liberare, quorum cōtrarium asse-

G rimus.

rimus. Tu autem operare secundum doctrinã tibi traditam in canone isto, & facies miracula super terram.

Canon. 3. in quo continetur scientia in cura leprosorum vt reuertatur ad sanitatem pristinam & mundentur.

Quoniã iustus deus in pœna peccati in nos inflixit multos gradus infirmitatis, & inter alios plaga lepræ detestabilior est, ac ignominiosior humano generi & est difficilis & aliqñ impossibilis cura eius, vt lepra quæ permittitur a deo sicut lepra giezi & constantini, quæ lepræ nullo ingenio humano curari possunt ni si diuina virtute. Nos vero minime hic de talibus lepris loquimur, nec etiam de illa, quæ venit per generationem. Sed nos loquimur de plaga lepræ, quæ aduenit hominibus ex humorum corruptione vel venenorum inficientium natura, quia huic tali remedium & perfectam sanitatem intendimus procurare, si etiam per multum tempus vel modicum præcesserit. Recipe igitur hoc archanum scilicet nostrã quintam essentiam auri & perlarum, & administra patienti per octo dies dando sibi mane vnam plenam nucem, & sic plene curabitur. Nam hæc cœlestis medicina est, quæ totam lepram cuiusuis humoris peccantis infra modicum tempus curat. Hoc quippe est archanum

maxi

maximum & vtile magisterium in hac infirmitate.

Item alius modus est in cura huius morbi, vt accipias aquam factam ex fragis, quę sunt fructus maij, & affige illam nostrę quintę essentię, & vna cum quinta essentia auri & perlarum, quas primus liber te docuit extrahere ad plenum in canone dissolutionis metallorum, & applica illi, & videbis mirabilia vel effectũ stupendissimum. Nam etsi addideris eis quintam essentiam, faciet vtique fortius. Aqua quippe harum dissimulat leprosos, si bibatur, & liniantur maculę, potissime si ipsam miscueris aquæ ardenti. Operare igit̃ secundũ doctrinã tibi traditã in hoc canone, & noueris te omnẽ lepram cum suis speciebus perfecte curare.

Canon. 4. in quo continet̃ scientia ad curã dũ paralisim in quocunque corpore humano.

Paralisis est morbus difficillimus ad curandum in tantũ, quod iudicatur apud prudẽtes modernorũ pro morbo impossibilis curationis, et magisterium huius curationis est, vt affigas nostrę quintę essentię herbã, quæ dicitur yua, & saluiam, & grana sinapis, & da ei in potu per nouem dies, & vnge exterius & noueris dando ei balneum calidum & humidum, cum his herbis perfecte curabitur in tantum, quod videbit ipsum morbũ nunquam habuisse, & ambula-

bit incolumis,& membrum emendabitur tã
q̃ si rem illius morbi nunq̃ habuisset.

Item alius modus est vt applices quintę es/
sentię nostrę res, quæ humores viscosos pur/
gant,& da patienti per modum supradictum,
& scias quod perfecte curabitur.

Canon quintus, qui nos docet habere me
dicinam seu remedium contra consumptos in
toto corpore & nimium macilentos sicut sunt
homines rarę complexionis, & pueri ,& con/
sumpti,& Tabidi ethici. Est aũt omnium illo
rum cura vera cum nostra quinta essentia, iã
enim tibi diximus, quod naturam debilẽ con
fortat,& de perditam restaurat, restauratam
conseruat,& carnem naturalem in corpore ni
mis macilento & etiam consumpto procurat.
Est autem in hoc fortius magisterium vt ex/
trahas ab herba celidonia quatuor elementa
per magisterium primi libri,& accipe elemen
tum aeris, quod est in colore olei optimi,&
misce cum quinta essentia nostra,& infra mo-
dicum tempus erit virtutis miraculose restau
ratio & ipse homo fiet pinguis supra q̃ credi
potest. Nõ est præter istam res in natura,quæ
tantum in his remedijs possit valere.

Item si accipias carnem cancrorum id est
puluerem alixandrie flu.& misceas nostrę qn
tę essentię, idem faciet. Et nota, quod hæc est
vltima

vltima cura, quæ est in quocũq; genere & specie febrium in tantum, quod si puluis illorũ detur in esu post signa digestionis cognita, perfecte curat patientem à quacũq; febre. Et hoc archanum a malis & iniquis custodi.

Canon. 6. qui docet nos curam perfectam dęmoniacorum, melancholicorum, & omniũ morborum caducorum.

Vera experientia docet nos, quod omnes melancolici occupantur in horribilibus cogitationibus. Nam humor ille maliciosus ortũ habet a splene & fumi illius per poros ascendunt vsq; ad cerebrum & fantasiam mouent, & imaginatiuam cum conturbatione intellectus dormiendo horribilia fantasmata fabricant, vigilando horribilia cogitant, aliquando autem iste humor est nimis maliciosus & generat epilepsiam, vel appoplexiam. Cũ talibus enim infirmitatibus dęmones frequenter miscentur in tantum, quod infirmitas mixta cum dęmone torquet patientem. Aliquãdo autem fiunt stulti, & secum loquuntur, & videntur multotiens cum hominibus quasi disputare & non nisi secum disputãt, & etiam tales veniunt in desperationem, & seipsos occidunt.

Cura vero istorum talis est, vt vtantur nostra quinta essentia, vel quod cum ipsa immit

tantur istę medicinę scilicet fumusterrę. Centaurea maior epithimus, thimus, lapis lazuli, elleborus niger. Et dimitte stare in nostra quinta essentia per tres horas, et da ei in potu bis in die & semel in nocte, & vnge ab extra totum corpus & regionem splenis. Ista quippe medicina cerebrum mundificat melancoliam purgat, & lętum reddit patientem, & perfecte sanum in decem dies, si istam medicinam continuauerit.

Quæstio. Quomodo potest fieri, quod dęmones p medicinas possint a corporibus eijci cum non habeant corpora, in quibus possint recipere impressiones medicinarum, cum omnis potentia circa obiectum operatur.

Solutio. Multę ratiões possent assignari in solutione huius quęstionis tam ex testibus sacrę scripturę q̃ per rationem necessariam dęmones fugari per virtutem medicinarum sensualium, ideo adduco rationem sacrę scripturę ad solutionem quęstionis. Scriptura sacra in libro Thobiæ demonstrat, dęmones fugari per virtutem rerum sensualiũ in modo honesto & sancto, hoc fit cum fumigatione & sacrificio &c̃. Nam in eo. lib. c. 6. dicitur q̃ posuit Thobias partem iecoris super carbones & dęmon fugit a tota domo. Item eodem capit. posuit Thobias partẽ cordis super carbones &

& fumus illius effugauit omne dęmoniorum genus. Ecce patet, solutio quęstionis per sacrā scripturam, hoc autem est per credere. Sed si vis intelligere quomodo solutio soluatur per rationem naturalem, accipias ista principia, cā, effectus, iusticia. Vnde facio istam rationē, omni caussa remota, remouetur eius effectus. Item iusticia est id, cuius ratione redditur vnicuiqꝫ quod suum est. Ex prima maxima talē rationem fundamus. Dęmones ad corpora iunguntur humana propter malam dispositionem & humoris corrupti, aut infecti melancolici, qui malas figuras, nigras & horribiles format in fantasia, & intellectum conturbat, dęmones autem has formas habent in cōsuetudine accipere, & communiter habitare in locis obscuris & solitarijs, qui dum per qntæ essentiæ virtutem & aliarum rerū a corpore talis humor expellitur, qui est caussa dęmonū, quare ad tale corpus deueniunt, tunc temporis dęmones simul cum humore euanescunt.

Alia vero ratio talis est. Sicut potestas dei potest & potuit elementorum qualitates stare facere in Acheronta post diem iudicij sine pprijs substantijs coessentialibus ad vindictā suę diuinę iusticię, sic potest ipsos dęmones facere pati sub actione rerū sensualiū, vt veritas suæ potestatis, quæ cū ipsa iusticia cōuertitur

 habeat

habeat subiectum, in quo possit uti suo actu secundum quantitatem culpe, alias, inequalitas veritatis esset destructa propter defectum liberi arbitrij, ratione cuius deus non haberet potestatem utendi secundum dispositionem dignitatum in creaturis, quod est impossibile. Est igitur verum, quod deus habet liberũ arbitrium, ut utatur secundum dispositionem suarum dignitatũ in principijs creatis, & reddet pœnam iuxta quantitatem culpe, & meritum & gloriam secundum suum modum. Nõ est ergo dubitandum quin deus ad vindictam sue diuine iusticie submittat demones actiõibus rerum sensualium.

Item solutio questionis prælibate patet per actiones necromantie Salomonis, cum qua demones cogũtur facere opera bona, aut mala virtute verborum, lapidum, & plantarum, patet ergo qualiter demones actioni rerum sensualium submittuntur.

Item clare potest intelligi per actionẽ ignis auerni, quo torquent animę damnatę, & ipsimet demones ad multiplicationem sue pœne, quamuis sua substantia non sit ex quatuor elementis composita, tamen ut sua pœna magis multiplicetur sentiunt ipsi pœnam iussu diuine iusticie.

Nam qui contra infinitam substantiã peccat

cat, infinite peccat, oportet, peccans igitur quocunque modo possit magis pœnam pati, sed preter visionem diuinam nulla potest eis dari maior quam quod submittantur actioni virtutis rerum sensualium. Et propter hoc extat reuelatio qualiter medicinę sensuales actiones habent ad dęmones fugandos de quocunque corpore, vtere ergo ista medicina supradicta, & curabis quoscunque dęmoniacos, apopleticos & melancolicos, & potissime si dictis medicinis addideris herbam, quę dicitur ypericon, quæ alias dicitur fuga dęmonum seu perforata. Nam fumigatio seminis eius fugat omnem dęmonem a propinquitate corporis, vel a domo.

Canon. 7. qui docet te curam contra illos, qui timorem habent & inconstantiam & contra debilitatem post infirmitatem, & ad reparationem audacię & fortitudinis plusquam per naturam posset habere.

Non dicimus in vanum, quod nec intellectus humanus potest capere, neque lingua narrare miraculosas virtutes, quas deus posuit in quinta essentia vini, & omnium rerum elementatarum, & inter omnes quintas essentias ad hoc magisterium præciose valent quintę essentiæ herbarum peonię, & angelicę, croci, perlarum, & auri. Si vero omnium istarum quintas essentias misces cum quinta essentia vini, & dederis

in potu subito,& quasi miraculose,homo qui dictis torquetur infirmitatibus timorē amittit,et debilitatē,& fortitudinem recuperat exteriorem & interiorē,in tantum qđ mortē cōtemnit,nec timet quicq̄ sed supra modū efficitur audax & fortis viribus. Nam in tantū sibi vires augmentant,quod est incredibile, nisi per experimentum appareat effectus.

Canon octauus,in quo continetur scientia ad curandum illos, qui sunt infecti veneno in potu,vel quouis alio modo.

Plagam veneni oportet te cognoscere ad ipsam curandum, quare multis modis nostris corporibus contingit,sicut ex morsu scorpionū,tyris,viperę,canis rabidi, vel alterius rei venenosę,& contingit ex potu & tactu illarū, quibus cito adhibenda est cura,ne pereāt.Sume igitur quintam essentiam vini, vel quintas essentias, auri,croci, peonię, angelicę,ruthę,raphani,& per seipsam da in potu patienti,& cito curabitur.

Item vt fortius sit antidotum , mitte q̄ntas essentias rerū,scilicet dictami rubei, scopę regię,quæ præ omnibus rebus quæ repugnant veneno tenet principatum boli,gentianę,cornu vnicornu si potest haberi,vel ipsas res ponas in nostra q̄nta essentia, & dimitte stare p tres horas, & post da patienti & cito curatus

erit,

erit,& hæc in potu detur,& vngatur ab extra locus infectus,& etiam totum corpus,& videbis miraculi effectum in cura venenorum.

Canon.9.qui te docet curam contra humores infectos corporis nostri,& contra calefactiones,prurigines & pediculos.

Fomentum generationis pediculorũ, pruriginum,& calefactionum in humano corpore est humorũ corruptio,& humoris infectio & putrefactio,homo enim qui istas infirmitates habet inquietatur & est anxius,& non cessat se scalpere,& in nulla re placitũ sumit.Ideo q̃ nulla res est in mundo,quæ potius infirmitatem hanc curet q̃ illa, quæ corpus conseruat a putrefactione quacũq;,& humores corruptos consumit,& ideo cum nostra quinta essentia,si dederis eã in potu, & vnxeris corpus ab extra,in paucos dies erit perfecte curatus, & potissime si ad vngendum misces illi argentum viuum , & ad potandum misce staphisagriam.Est autem notandum,quod quandoq; pediculorũ cura est impossibilis,vt quãdo ratione peccati alicui personę infligitũ talis morbus,vt habes actuũ sexto de herode. quẽ percussit angelus, quia non dedit honorem deo, & consumptus a vermibus expirauit.

Item quidam Romanus Imperator a nullo remedio medicorũ potuit liberari a pediculis,

&

& consumptus ab eis expirauit, non autem de tali cura, sed de illa, quæ secundum naturã eue nit loquimur.

Quæstio. Quomodo cognoscã, quæ est infirmitas naturalis, & quæ est quæ mittitur a diuino iudicio.

Solutio. Potes perfecte cognoscere, cũ quã tam essentiam sibi administraueris cum competentibus, & nullum sentiet remedium, tunc perfecte pronosticari potes ipsum ad mortem peruenire sine fallacia, quoniam impossibile est, si morbus euenit a natura, cũ administratione quintę essentię, vt non sentiat perfectam meliorationem.

Canon. 10. qui docet te remedium habere contra sperantem, vt infirmus reducatur ad perfectam salutem.

Apud vniuersum orbem ille medicus reputatur esse maximus inter alios, qui in paucos dies sciuerit curare quartanam, quoniam infirmitas est magnę prolixitatis, & est de natura terrę, nullus est medicus, qui cum honore exeat de cura illius. Si igitur hanc infirmitatẽ curare volueris infra tres vel quattuor dies da patienti in potu nostram quintam essentiam, & vnge super regionem splenis, & erit perfecte curatus. Itẽ si vis vt fortius operetur, adde illi quæ melancoliam purgant, quæ posui

mus supra in cura dęmoniacorum, & administra patienti, & fortius operabitur, si addideris illi sauinam, quia proprium respectum habet ad hanc febrem, in tantum quod si de succo illius instillaueris duas vel tres guttas, & mittantur in ore infirmi, vel in aure tollit feb. illius.

Canon. 11. qui docet curam perfectam contra tertianam.

Tertiana febris quędam vera, quædã non vera, in cognitione autem harum febriũ, quære doctrinam quam posuimus in prædictis libris nostris, sed in cura illarũ, quamuis sit differens apud modernos effectus, non his cum vna medicina generali remediũ adhibere intendimus contra veram tertianam, quę est de colera pura. Hanc adhibebis curam scilicet qđ accipias reubarbarum ad quãtitatem ponderis duorum denariorum, & adhibe nostrę qn tę essentię cum vno pondere vnius denarij scamoneę purę, & dimitte stare per tres horas, & da patienti ad quantitatem vnius nucis plenę, per continuationem trium dierum & erit perfecte curatus quilibet habens istam febrem, et quia in tertiana non vera miscetur flegma, adhibe huic medicinę turbith, sene, & polipodium, & da patienti, & curabitur perfecte sine errore, si morbus fuerit a natura missus, hoc est
quod

quod non sit missus manu diuina propter aliquod delictum.

Canon.12. qui te docet curam in quottidianis febribus.

Febris quottidiana, generatur ex corruptione flegmatis & ex abundantia eius, & ideo est vera quędam, & alia non vera, quippe causatur ex flegmate naturali. Nō vera vero causatur ex flegmate nō naturali, cum qua simul corrumpitur aliquis alius humor, quęcunque igitur sit febris ista perfecte curatur cum nostra quinta essentia per se sola, si dederis in potu per spacium dierum trium. Si vero addideris res quæ flegma purgāt quas supra in areolis inuenies, erit mirabilis affectus.

Item si addideris huic quintę essentię p se herbam quæ dicitur mercurialis, erit medicina fortius operans. Experimentum enim est, quod si de succo sumas illius, & instillaueris tres guttas in narem dextram, vel aurem patientis, tollit tipum quotidianę, hoc idem facit et si cum medicinis flegma purgantibus addideris illam nostrę quintę essentię.

Canon.13. in quo continetur scientia ad curandum omnes continuas febres.

Febris continua multiplex est, quędam fit de sanguine, & ista diuiditur in partes duas, quędam

quædam enim fit ex multitudine,& quædam ex corruptione illius.

Item quędam fit de colera, & ista diuiditur in alias duas partes, quia quędam est, quæ fit circa regionem cordis, alia fit in cerebro.

Item ista quæ est in cerebro diuidit̃ in duas partes, q̃a quędã a parte ante, alia a parte retro. Item fit ex flegmate,& ista diuidit̃ in partes tres scilicet in minorem mediam & maiorem, Prima vero febris sanguinis vna dicitur sinochus. Alia dicitur sinocha.

Item febriũ colerę vna dicitur causon, alia dicitur frenesis, & alia quæ fit a parte retro dicitur litargia.

Item alię febres flegmatis enutriuntur, in febribus enim sanguinis oportet flebothomiam pręcedere & postea vt applices illi nostrã q̃ntam essentiam cancrorũ fluuialiũ & caphorę, vel vt misceas ista ad nostrã q̃ntam essentiam,& des infirmo vt exalet febris & inflãmatio. Item febri colericę applica nostram q̃ntam essentiã cum rebus, quæ refrigerant tã in potu q̃ ad extra liniendo,& etiam cãcros fluuiales cũ eis simul addes & camphorã, item febri flegmaticę applica nostrã q̃ntam essentiam cum rebus, quæ purgant flegma, quas eliges vt in tabulis primi libri. Sed in febre quæ fit a parte retro capitis competit illinitio

nostrę

nostrę qntę essentię mixtę cum rebus calidis, & quod in potu dentur refrigeratiua.

Itē si omnibus istis antedictis miscebis qn/tam essentiam sanguinis humani extractā per doctrinam canonis primi libri, effectus mira/culosos facies in cura istarum febrium, & hæc tibi sufficiant.

Canon. 14. in quo continetur scientia con/tra febres pestilentiales, vt scias curam illarū, cum nullus medicorum sciat his remediū ad/hibere, cum pestilentibus febribus nullus mo/dernorum pręter vnum sciuit adhibere reme/dium vtile, ex eo quia ignorant naturam. Tu igitur cum christi adiutorio patienti adhibe nostram qntam essentiam per se solam ad quā/titatem vnius seminucis plene & perfecte cu/rabitur. Si autem volueris fortiorem facere medicinam, pone in nostra quinta essentia qn/tam essentiam gentianę dictami rubei, gario/filate, boli armeni, castorei, scopę regię, & ru/thę siluestris, & de ista medicina mirabili da patienti, aut appone istasmet res in nostra qn/ta essentia, & intra tres horas applica patien/ti, & cum gustauerit de ista medicina mirabi/li, radius vitę ascendet ad cor, qui aerem infe/ctum expellet, vnde dicimus tibi in veritate, quod postꝙ gustauerit securus erit, quod nō

pericli

periclitabitur ex illa febre, si infra vnam diem succurres infirmo.

Canon. 15. in quo continetur scientia in vera cura spasmi.

Spasmus est multiplex, quidam est ex repletione, alius ex inanitione, alius qui superuenit in vulneribus qualiscũq; sit, mortalis est: His ergo succurendum est cum potu & illinitione nostrę quintę essentiæ, si addideris nostrę q̃ntę essentię res humidas, quas sumes de tabulis primi libri.

Item summa cura est in hac infirmitate si ꝓuocaueris febrem, quam sic prouocabis scilicet ꝙ assumes herbam, quæ dicitur flammula, & misce cum nostra quinta essentia, & dimittas stare per tres horas, et vnge & frica fortiter arterias & spinam dorsi, & cooperi multum bene cum pannis, & eueniet ei statim febris, postq̃ venerit ei febris spasmus curatur, tunc labora ad curandum eam cum carnibus cancrorum fluuialium mixtis nostrę quintæ essentię, dando in potu, & vngendo corpus ab extra. Si vero pręcedens spasmus fuerit ex inanitione comedat infirmus, si vero ex nimia repletione da sibi dietam. Si autem fuerit superueniens vulneri conforta vulnus cum ferro ignito prius, postea cum putrefacientibus, postea cum carnem nasci facientibus omnibus

busistis mixtis cum nostra quinta essentia.

Canon .16. in quo continetur scientia qualiter administrari debent medicinę laxatiuę, & quomodo possit curari sciatica, podagra, & omne genus guttę. Ab origine orbis vniuersa philosophorum multitudo indagare nõ desinit modum administrationis medicinarũ laxatiuarum. Primo vt non interficiant. Secũdo vt non faciant virtutis casum. Tertio vt sine periculo agant in partibus remotis, & ab illis partibus humores corruptos adducant. Tempera igitur dictas medicinas cum nostra quinta essentia, & nõ potes in cura tua errare. Iam tibi sæpius diximus, quod antequam administres proportionatam huic dolori vel illi, quod dimittas stare illas medicinas, quæ aspectum habẽt ad illam prius per tres horas in illa, postea administra patienti.

Quęstio. Quare pręcipis laxatiuas cum quinta essentia administrari, cum omnis virtus rei cuiusq; in centuplo magis augmentet̃ ab ipsa quinta essentia q̃ sine illa, & si hoc est verum, nulla medicina tribuatur alicui sine mortis periculo.

Solutio. Præcipimus tibi administrare medicinas laxatiuas cum nostra quinta essentia ad finem vt melius & fortius materia peccãs

a corpo

a corpore extrahatur, & ad finem, vt non impendantur tantę expensę.

Item ratione virtutis centuplatę, quod applicari non possunt sine corporis periculo, dicimus quod non est necesse vt administres in tanta quantitate, sicut administrantur ante applicationem nostrę quintę essentię. Exemplū, si de aliqua medicina laxatiua ministrentur in quantitate vnius dragmę, ministratur de quinta essentia laxatiua pondus vnius areę, vel si ministratur pondus vnius vnc. detur de quinta essentia pondus vnius dragmę, et sic de alijs ponderibus aliarum medicinarum laxatiuarum secundum suum modum, & sic potest nostra quinta essentia administrari sine damno & periculo.

In cura autem vnius guttę summę bonitatis deus creauit nostram quintam essentiam, & quintā essentiam sanguinis humani, quęlibet enim per se, & ambę simul curant omnē febrē, si dederis in potu, & vnxeris locum patientē. Si aūt vis fortius operet̄, adde istis q̄ntis essentijs q̄ntam essentiā ebuli, vel ipsū ebulū mixtū cū dictis q̄ntis essentijs, & in tres horas applica in potu & vnge ab extra, & infra modicū tēpus curabit̄ perfecte, nā herba ista a tota ꝓprietate curat oēm guttā si cocta cū vino

H ij suppo

ſupponatur loco patienti ſic calida, & in mo-
dicum tempus vel dies curat ipſum patientē.

Canon.17.qui docet te qualiter potes te ha-
bere in omnibus curis chirurgię ſecundum q
fuerit poſſibile vulnera per naturā reparare.

Sumus de intentione hic in ſuma breui tibi
tradere doctrinam generalem in curis chirur-
gię, hoc eſt qualiter poſſunt curari cum noſtra
quinta eſſentia.

Caput multotiens percutitur cum ferro, &
oportet uti medicinis. Chirurgicus quęrat ſu-
btiliter cū ferro ſuo & cum digito, ſi eſt aliqđ
os ſubmotum vt poſſit confeſtim trahi, traha-
tur ſtatim, & ſi aliquod manet fixum cum car-
ne, tamē eſt fractum, ponatur ſibi per dies oui
vitellū cum oleo roſaceo, donec caro putreſi-
at & os eleuetur; tunc curetur cum quinta eſ-
ſentia conſolidatiua, & cum illa, quæ carnē fa-
cit creſcere. Si ictus ſit talis quod cutis nō fran-
gatur, tamen os fractum fuerit a parte intus,
quod poteſt cognoſci per dolorem capitis in-
gentiſſimum. & nauſea aperiatur cutis, euelle-
tur os ſtatim ſi poteſt euelli, ſi non, ponatur il-
lud putrefactiuum, donec caro retinens illud
euellatur per putrefactionem, & os exeat. Si
vero os capitis fuerit fixum, ponatur de quin
ta eſſentia conſolidatiua, quæ infra quinq; di-
es perfecte conſolidabit os. Si vero dura ma-

ter

ter fuerit scissa, mittatur supra de dicta quinta essentia, quæ est ingentissimæ consolidatiõis, & potest cognosci scissio duræ matris perpustulas in labijs, sed statim, quia si detur sibi palea adscindendum cum dentibus, non potest præ magno dolore.

Item quia habet faciem plumbeam. Item si pia mater scissa fuerit vel quouis modo alio taliter, quod sequatur in ipsa continuitatis solutio, quod potest cognosci per nauseam sequentem dolorem ingentissimum, & coruscationem lampadum & tonitruorum, quod sciri potest per iudicium patientis, & per plumbeitatem, & oculorum turbationem, & c̃. fiat illi curatio cum eademmet quinta essentia consolidatiua, quæ præ oculis demonstrabit tibi consolidationem, deinde cura vulnus cũ quinta essentia, quæ facit carnem crescere, item in alijs membris si fit percussio ab ense, & scindũtur caro, venę, nerui, & os, succurratur igitur prius cum terbentina, & oleo, & cum vino qntę essentię, mixto & retineatur sanguis, & deinde si fuerit os taliter submotum, quod statim possit extrahi, extrahatur, deinde ponatur sibi stuppa cum albuminibus ouorum mixtis cum modico nostrę quintę essentię, de inde in secũda cura videatur, si est aliquod os, & si statim potuerit expelli, expellatur, si non

ponatur sibi stuppa in aqua, cui admisceatur madefacta modicum quintę essentię, & postea cum vitello oui iam dicto intromittatur, donec os possit extrahi, postea vulnus curetur, sicut de alijs dictum est.

Aliquando fit in corpore ictus cum sagitta, vel cutello, vel ense armorum, taliter quod vadit profunde nimis, & os est strictum. Si autem talis ictus fuit in cerebro, non potest curari, nisi cum miraculo diuino. Si vero nō tetigerit craneum cum cerebro curetur talis ictus, sicut de alijs diximus. Si autem fuerit in pectore, vel inter spatulas, & tangat membra spiritualia, ponenda est solum quinta essentia, quę sanguinem restringit, postea curetur cum galla inuoluta in quinta essentia consolidatiua, & in quinta essentia, quæ carnem nasci facit. Si enim ictus fuerit in alijs corporis partibus, statim succurratur cum terbentina calida mixta cum oleo, & cum quinta essentia, deinde ponantur sibi prędictę stuppatę, & curetur sicut in alijs dictum est.

Nota regulam generalem. Omne vulnus nouiter factū in quacunq; parte corporis, preter q̄ in capite & in vultu, et in mēbris spiritualibus, est Cauterizandū vel cum igne conburendū. Item omnis percussio facta in quacunq; parte corporis preter q̄ in capite & in vultu, si fuit

si fuit profunda, præterq̃ in naso, est cum filo suenda.

Item omne os fractum cũ percussione a petra est extra ducendum. Si vero percussio nõ fuit a petra non est euellendum, immo est sibi ponendum cathaplasma, & per os sibi tribuat in potu quintam essentiam, & infra modicũ tempus erit perfecte sanus. Item si ex percussiõe viscera fracta & rupta fuerint, ponat̃ interius canonus cãnę, q ingrediatur p vim, & trãseat vltra vulnus ex vtraq; parte p duos digitos, deinde suat̃ cum filo serico & cũ acu subtilissima, deinde mittat̃ intus, & per supficiẽ visceris rupti, perinde sutum est ponatur de quinta essentia cõsolidatiua, demum pars exterior suatur cõsimiliter, & ponatur de q̃nta essentia cõsolidatiua, & curetur sicut de alĳs dictũ est.

Item si ratione percussionis manserit signũ magnum sicut multotiens contingit in facie & in alĳs partibus corporis, cum hoc poteris ei signũ remouere non omnino, sed quod non videatur ita magnũ, & appareat modicum. ℞ masticis vnc. iiij. Corticis, malorum granatorum dulcium vnc. ĳ. gumi vnc. ĳ. croci vnc. vnam. ciperi vnc. ĳ. carpobalsami vnc. ĳ. terbētinę lib. ĳ. olei oliuarum antiquissimi vnc. iiĳ. pulueriza puluerizanda & cribra, & in pasta cum Terbentina & Carpobalsamo, &

 pone

pone ad distillandum simul cum oleo ad ignẽ lẽtum,& collige illud,quod distillauerit in receptorio & postea cooperi eum,& pone receptorium in fimo, vel in vinaria per quattuor dies, & postea extrahe & vtere illo sicut fit cũ balsamo in signis iam dictis, nam potest pro balsamo vendi ad omnem probationem.

Item in apostematibus quibuscunq; vtere quinta essentia putrefactiua, sedatiua doloris & mundificatiua, & illa quæ carnem nasci facit & cutem.

Item fistula,cancer plaga curantur cum qñta essentia corrosiua prius, postea cum mundificatiua, postea cum illa,quæ nasci facit carnem,& ista sit regula generalis in curis chirurgię. Et ista tibi sufficiant caussa bonitatis. Laus deo patri, &c.

Alberti

ALBERTI
MAGNI PHILOSOPHI
clarissimi in primum librum suum de mineralibus & rebus metal-licis. Præfatio.

DE COMMIXTIONE ET coagulatione, similiter & congelatione & liquefactione & ceteris huiusmodi passionibus in libro metheororum iam dictum est, in quibus autē isti effectus prius apparent apud res nature, lapidum genera sunt & metallorum & ea quæ media sunt inter hæc, sicut marchasita & alumen & quędam alia talia. Et quia illa prima sunt inter composita secundum naturam ex elementis vtpote ante complexionata existētia q̄p animata sunt, ideo de his proxime post scientiam metheororum dicendum occurret, parum enim videntur abundare vltra commixtionem simplicem elementorum. De his autem libros Aristo. nō vidimus nisi excerptos per partes. Et hæc quæ tradidit Auicenna de his in tertio capit. 1. sui libri quem fœcit de his non sufficiunt. Primum ergo de lapidibus & postea de metallicis, et vltimo de medijs in-

ser ea faciemus inquisitionem, lapidũ quippe generatio facilior ẽ & magis manifesta ꝙ me tallorum. Coartabimus autem sermonem no strum eo ꝙ multorum dicẽdorum hic, causse iam in libro metheororum determinate sunt. In genere autem de lapidibus tractantes inq remus in genere materiam lapidum & propri um efficiens eorũ proximum, & locũ genera tiõis. Deinde modũ commixtionis lapidũ, & caussam diuersitatis coloris eorũ & aliorũ ac cidẽrium quæ inueniuntur in ipsis, sicut est du ricies maior & minor dolabilitas & indolabi litas porositas & cõstrictio grauitas & leuitas & cetera huiusmodi. In qbus lapides non solũ specie & numero, sed etiã in genere videntur non paruam habere diuersitatem. Sũt autem qdam maxime autoritatis in philosophia vi ri qui non de omnibus sed de quibusdam lapi dum generibus tractatum facientes sufficien tem se dicunt de lapidibus fecisse mentionem, quales sunt Hermes Euates rex arabum, Dio scorides, Aaron & Ioseph, qui de lapidibus tantum præciosis tractantes, non de genere la pidum tractauerunt. Minus autem sufficientẽ noticiam tradidit Plinius in historia natura li non sapienter caussas lapidum in communi assignans, neqꝫ oportet nos omnium horum inducere sententiam eo ꝙ scientia rei nõ adeo

est oc

est occulta qꝫ ipsam ex plurimorum errori/bus nos colligere oporteat. Sufficienter autē satis sciētur nature lapidum & complexio/nes quando propria scientur eorum materia & efficiens proximum & forma & accidentia propria eorum secundum prætaxatā in quar to metheororum inquisitiōem. Non enim hic intendimus ostendere qualiter aliquod istorū transmutetur in alterum, aut qualiter per an/tidotum medicinę eius quam elixir vocant al chimici curantur egritudines eorum, aut oc/culta eorum manifestantur aut econuerso eo rum manifesta detegantur, sed potius commi xtiones eorum ex elementis ostēdere, & qua/liter vnumquodqꝫ in propria specie cōstitua tur. Propter quod non curamus inquirere dif ferentiam lapidis & spiritus siue animæ & cor poris siue substantię & accidentis de quibus inquirunt alchimici, lapidem vocantes omne illud quod non euaporat in igne & idem vo/cant corpus & substantiam. Id autem quod euaporat in igne sicut sulphur & argentum viuum & ex quibus diuersorum colorum fi/unt, ea quæ vocantur lapides vocant spiri/tus & animam & accidens, alterius enim sci/entię est inquirere de his quæ occultis valde fulciuntur rationibus & instrumentis.

Modum

Modum aũt quem in singulis habuimus etiã hic tenebimus diuidendo per libros aliquos & plures tractatus & multa capitula totum opus. Cum autem in multis de particularibus hic fiat tractatus, oportet nos prius ex signis & effectibus cognoscere naturas istorum, & ex illis deuenire in caussas eorum & compositiões, eo quod signa & effectus nobis sunt magis manifesta, in vniuersalium autem natura de quibus in omnibus præhabitis libris fecimus mentionem erat procedendum econuerso, a caussa videlicet ad effectus & ad virtutes & signa, eo quod in talibus communia & confusa sunt magis, & quo ad nos manifesta sicut in primo phisicorum est determinatum. Ordinem vero huius libri ad sequentes de natura libros satis ostendimus in fine nostri libri metheororũ vbi dicimus de quibus prius & de quibus posterius erit dicẽdum. Cum enim lapidum & metallorum genera sint omiomera plus ꝙ plante in quibus inuenitur diuersitas partium quæ sunt radix, & folium, & flos, & fructus, omiomera autem sunt per naturã ante anomiomera, ideo prius erit tractãdum de lapidibus & ceteris mineralibus ꝙ de corporibus animatis.

¶ De materia lapidum.
Capit.1.

Ncipientes tractare de lapidum natura in genere dicimus omnis lapidis materiam esse aut speciem cuiusdam terræ aut speciem quãdam aquę. Vincit enim in lapidibus alterum istorum elementorum, & in his etiam in quibus quędam species aquę dominari videntur, est etiam aliquid terræ simul dominans. Huius autem signum est fere omnium lapidum genera mergi sub aqua quæ abundare in terræ materia diximus in libris de cœlo & mũdo. Si enim essent dominantia in eis superiora elementa proculdubio natarent super aquam, nunc autem nullum genus lapidum natat nisi sit spongiosum vel adustum & per adustionẽ spongiosum & porosum factum sicut pumex & lapis quem euomunt therme, vel ignis vulcani qui etiam si in puluerem redigatur puluis ipse sub aqua mergitur. Adhuc autem si in lapidibus perspicuis cum aqua non esset terrestre terminatiuum humidi admixtum nõ mergeretur sub aqua sicut cristallus & berillus, sicut non mergitur glacies & cetera in quibus pura vel superabundans est aqua. Adhuc aũt lapides omnes qui generantur in renibus & vesicis

vẽsicis animaliũ, generantur ex viscosa grossa & terrestri humiditate. Oportet igitur qđ talis sit materia lapidum. Specialiter autẽ loquẽtes de his lapidibus in quibus materia est terra facile patere potest quod in his non soliũ terra est materia, illa enim non continuaretur ad soliditatem lapidis. Dicimus enim quod caussa continuationis & commixtionis est humidum, hoc enim sua subtilitate aliam partẽ terræ facit fluere ad aliam, & hęc est caussa bone permixtionis partium materię. Si aũt vtiq; & hoc humidum non bene vbiq; partibus terrestribus infusum nec esset retentium & in coagulatione lapidis euaporaret tũc remaneret puluis terrę nõ continuus, & ꝑpter hoc oportet qđ sit viscosum & glutinosum ita qđ partes eius cũ terrestribus coniaceant sicut hami cathenarũ. Tunc siccũ terrestre retinet humidũ, & humidum aqueũ existens intra siccũ facit cõtinuationem. Et hoc testaẽ Auicenna cũ dicit qđ terra pura lapis non fit, q̃a continuationẽ terra nõ facit sua siccitate sed potius cõminutionem, vincens em̃ in ea siccitas non ꝑmittit fieri conglutinationẽ. Rationem dicit idẽ philosophus, quod aliquotiẽs desiccaẽ lutũ & fit medium inter lapidẽ & lutum & deinde in spacio tẽporis fit lapis. Dicit iterum qđ lutum aptius ad hoc quod trãsmutetur in lapidem

dem est vnctuosum, qd enim tale nō est comminutiuū siue cōminuibile in puluerem est ꝓpter facilē humiditatis separabilitatem ab eodē. Signum autē huius est quod in lapidibus ipsis frequēter remanent venę terrę, & est terra dura sicca quæ cum cōprimitur vel cōtunditfit puluis. Cuius caussa alia non est nisi qa humiditas eius non satis vnctuosa & viscosa euaporauit ab ea in lapidis coagulatione, & ideo remāsit terra dura cōminuibilis propter virtutem coagulationis lapidis circūstantis. Est autem & aliud huius signū quia cum lapides nō continui generātur, sed per modū asserum ita qd vnus generatur sup alium nō continuę vniet in interposita talis terra cōminuitionē pariēs in cōpressione vel concussione, & est dura, cuius caussa est quā supra diximus. Quod autē humiditas viscosa & vnctuosa sit quæ est continuatiua materię lapidis, significatur ex hoc quod aīalia quę testudines vocātur frequētissime cum suis conchis generātur in lapidibus, & hoc frequētissimum est in lapidibus q inueniuntur paruis qbus plurima foramina sunt habentia figuras concharū testudinum, quas quidā lunares appellant. Caussa enim huius est humiditas quæ ad locum illū euaporauit, & a circumstante retenta in se cōuoluta est & exterius primum constans intra

se circumacta intra se spiritum vitalem accepit sicut diximus in quarto metheororũ. Hęc igitur in communi est materia lapidum eorũ qui non perspicui nec scintillares sunt, diuersificantur autem in diuersis sicut in sequentibus apparebit.

¶ De perspicuitate lapidum. Cap. 2.

Lapidum qui perspicui sunt secundũ plus & minus sicut sunt illi qui gemme vocantur, vt in communi dici potest, est aqua non pura materia communis. Illi enim lapides sunt quędam vitra per nature opus producta, propter quod etiam subtiliores in commixtione & clarioris sunt perspicuitatis ꝙ vitra artis, quia ars licet imitetur naturam tamẽ ad plenum opus nature attingere non potest. Signũ autem eius quod diximus est quod videlicet aqua passa a sicco calido vel frigido vt sit materia cõmunis istorũ lapidum est quod vitra fiunt ab huiusmodi humiditate quæ a cineribus diuersis siue plumbi siue silicis siue ferri siue alicuius alterius per ignem fortissimum eliquatur. Hæc autem humiditas qđ sit aqua ex hoc ostenditur quod frigido coagulatur & sicco calido vehementi dissoluta liquatur. Quod autem passa sit a sicco terreo adusto, probatur

batur ex eo q non liquatur nisi ex cinere per assationem vehementissimā, quemadmodum diximus & in arte vitraria quæ alchimię subalternatur ostenditur visibiliter, vapor enim subtilior in terra vel in lapide a circumstante aliquando continetur & in seipso circumuolutus madescit sicut fit in olla cooperta calida in qua est aliquid aquę. Et cum sic sit humor passus vehementer a sicco & in eo vis sicci & cōstans coagulatur in lapidem. Sed hic de modo lapidum generationis non est dicendum, sed potius de lapidum materia in communi. Vtrum autem fiat frigido vel calido coagulatio ipsorum posterius ostendetur. Quod autē aqua sit huiusmodi lapidis materia ostenditur etiam quia in quibusdam locis in quibus est virtus fortis lapidum generatiua aqua descendens pluuiam guttatim vel aliter fusam concrescit in lapidem, patitur enim primo descendens a sicco terrestri ex natura & operatione loci & sic efficitur lapidis materia ꝓpria. Ostēditur autem & hoc ex multitudine perspicui quod est in talibus lapidibus. Cum enim perspicuum aeris & ignis non sint incorruptibilia oportet necessario quod sit illa perspicuitas ex perspicuo aquę, erit igitur propria ipsorum materia de natura aquę. Quod autem q̄dam antiquorum lapidum materiam osten-

dentes dicunt quod descendit ex aqua curren te quoddam quod in fundo residet & hoc sit lapis, non appbo eo quod hoc quod ab aqua descendit terrestris est substantia, & ideo fre quenter illi lapides qui ex hoc generantur nõ aquam passam a virtute terrestri recipiunt p materia, sed potius terram quæ passa est a vir tutibus aquæ. Cuius signum est quod lapi des tales vt frequenter non perspicui sunt, sed terminati & valde dicuntur non dolabiles sed comminuibiles potius qui & silices a vulgo vocantur. Testantur autem maximę his quæ dicta sunt Cristallus & Berillus qui aquę gla ciei omnino quasi formã acceperunt, de qui bus dixit Aristote. quod fiunt ex aqua remo to vniuersaliter calido. Sicut autem lapidum de quibus in præcedenti capitulo mentionem fecimus, diximus materiam esse terram non simplicem sed passam ab humido vnctuoso viscoso, ita & nunc de istis oportet intelligi quod humidum simplex aquęum non potest esse materia lapidum perspicuorum, quia si cut alibi ostendimus tale humidum nec con stat per elixationem, nec coagulatur per cali dum siccum, nec congelatur per frigidum qd cunq;, propter quod necessario oportet quod ipsum sit subtilissimo terreo parum permixtũ & insuper a sicco terreo sit fortissime passum,
ita

sta quod virtus eius iam quasi obtineat omnes partes talis humidi, nec tamen adhuc trāsmutauerit substantiam talis humidi in terrā. In omni enim transmutatione elementorum talis passio præcedit transmutationem substātię quod videlicet virtus elementi transmutantis in toto obtinet & partes elementi transmutati figurantur in ipso ante transmutationem substantiæ, & si commisceantur sic in aliquod elementatum habebit illud elementum materiam vnde elementum & alterius elemēti virtutes, & hoc summum ingenium alchimicorum docet Hermes in secreto secretissimorum suorum per verba metaphorica dicens lapis suauiter cum magno ingenio ascendit a terra in cœlum, iterumq; descendit a cœlo in terram, nutrix eius terra est, & portauit eum in ventre ventus suo. Opera enim alchimię intendens docere dicit ascendere in cœlū, quando per assationem & calcinationem eius proprietates induit ignis. Alchimici enim vocant calcinationem eius adustionem & assationem materiam in puluerem reducentem, quæ materia iterum descendit a cœlo in terram quando induit terræ virtutes per inhumationem, tunc enim per inhumationem reuiuificatur & fouetur quod prius per calcinationem fuerat mortificatū. Quod aūt dicit

quod portat ventus in ventre suo, ostendit le-
uigationem materię ab aeris virtutes, & pro-
pter hoc dicit ventum in ventre suo portare
materiam quando materia ponitur in alembi
co quod est vas taliter factum sicut in quo fit
aqua rosata, tunc enim euaporando subtilia-
tur & leuigatur ad aeris virtutes, propter hoc
dicit ventum in ventre suo portare materiã.
Distillat autem vltra ab ore alembici existẽs
aquę vel olei liquor cum omnibus virtutibus
elementorum. Et hoc quidem operatur ars cũ
labore & erroribus multis, natura autẽ sine
difficultate & labore. Cuius caussa est q̃a vir-
tutibus cœlestibus certis & efficacibus mouẽ
tur virtutes in materia lapidum & metallorũ
existentes quãdo materia operatur, & ille vir
tutes sunt intelligentiarum operationes quæ
non errant nisi per accidẽs ex inequalitate sci
licet materię. In arte autem nihil est horũ sed
potius mendicata suffragia ingenij & ignis.
Ex his autem igitur ostenditur quod siue ter-
ra siue aqua dicatur materia lapidum oportet
quod ipsa sit passa valde a qualitatibus aliorũ
elementorum. Hæc igitur de materia lapidũ
in communi dicta sunt.

¶ De caussa generatiua secundum diuer
sas opiniones philosophorum.

Capit. 3.

Caussa

CAussa vero efficiens lapidum ab omnibus fere qui sermonem de lapidibus fecerunt dicitur esse virtus mineralis. Cũ autem hæc virtus communis sit tam in lapidibus q̃ in metallis omnibus operans insufficienter videbitur esse assignata caussa lapidum efficiens, cum neq; distinctione neq; specificatione certificatum sit ab eis qualis sit ea quam dicunt esse virtutem mineralem. Nec aliquid ab Auicenna inuenitur plus nisi quod per virtutem mineralem lapides ex terra & aqua generentur. Hermes autẽ in libro quem de vniuersali virtute scribit dicere videtur, caussam generatiuam lapidum esse virtutem quandã quam vnam dicit esse in omnibus, sed propter diuersitatem rerum generatarum diuersa sortiri vocabula. Exemplum ponens de lumine solis quod solum omnium est generatiuum & cum participatur non per vnam solam passiuorum potestatẽ diuersa operatur in eis. Placuit autem sibi hanc virtutem primo quidem dare marti sicut fonti virtutis illius sed tantũ variari secundum proportionem applicationis luminis aliarum stellarum, & materię suscipientis ipsam, sicut diximus, & exinde diuersa genera lapidum & metallorum in diuersis locis generari, quod dictum omnino innaturale est, eo quod hic nõ quęrimus caussas agẽ-

tes & mouentes primas, quæ forte sunt stellæ & stellarum virtutes & dispositiones, hoc em̃ alterius scientię propriũ est, sed quęrimus causſas efficientes proximas quæ in materia existentes materiam transmutant. Si enim conueniens esset dictum Hermetis iam scita causſa generationis lapidum omnium generabilium sciremus causſam efficientem. Scimus em̃ motum & virtutem cœlestium causſam esse aliam a natura ortum & occasum siderum & radios eorum. Adhuc autem causſę istę sunt equiuoce agentes & nihil communionis cum materia generabilium habentes. Nos autẽ secundum proprietatem naturalis scientię causſas quęrimus suis effectibus proprias & maxime materiam & vniuoce trãsmutantem, propter hoc em̃ Empedocles satis posterior Hermete confirmauit lapides calido vstiuo generari assertionem sumens ex antiqua fabula de Pira & Deucalione dicta in qua lapides magnę matris ossa dicuntur. Ossa secundum Empedoclem maximę ex vulcani partibus componũtur, sed hoc falsum est omnino, cum nos sciamus & infra erit ostensum quosdam lapides ex frigido generari. Iam enim in libro metheororum diximus quod ea, quorum materia est aqua præcipuę frigido coagulant. Amplius autem non bene se habet dictum Empedoclis

doctis quoniam iam in secundo de anima ostē dimus calidum elementum vstiuum esse in cineres & non consumit ad determinatam speciem nisi aliqua moueatˀ virtute alia & ab ipsa ad speciē dirigatur, sicut calor digestiuus motus ab anima conuertit hoc quod transmutat ad speciem carnis & nerui & ossis & similium partium animati corporis. Democritus autē & quidam alij omne elementatum dicunt habere animas & ipsas esse caussas generationis lapidum propter quod dicit animam esse in lapide sicut in quolibet alio semine generandę rei, & ipsam mouere calorem intrinsecum materiæ in lapidis generatione, eo modo quo mouetur malleus a fabro ad securis & serrę generationem. Hæc autem stare non posse alibi ostendimus. Anima enim non in sensibilibus sed vegetabilibus primum inuenitur nullam enim habent lapides operationem animæ congruentem, cum nec alimento neq; sensu vtantur, nec omnino vita secundum aliquem actum vitæ. Dicere autem propter solam generationem animam esse in lapidibus non bene se habet, eo quod generatio non est secundū generationem animatorū vegetabilium & animaliū sensibilium. Hæc em̄ omnia videmus ex seminibus suis pferre suæ speciei generata, lapis autem nihil horū facit

omnino. Sed nec videmus omnino lapides ex lapidibus generari, sed videmus vnumquęq; lapidem generari ex caussa aliqua quæ in loco suæ est generatiõis, propter quod lapis virtutem generatiuam nullam videtur omnino habere. Quidam autem ex his qui nostro tempore in alchimicis studuerunt dicere omnino videntur omnem lapidem per accidens generari & non esse caussam propriam aliam suæ generationis. Dicunt enim calidum igneum in quocunq; loco inuenitur materiam aptam assando in lapidẽ vertere sicut fit in lapide cocto per assationem ignis. Et dicuntur isti lapides non habere proprium aliquod generatiuum sed principium materiale solum. Adhuc autem non habere lapides formam aliq̃ secũdum speciem, sed passiones quasdam materię, sicut duritiem habere pro forma quemadmodum in lib. metheoro. determinatum est. Coagulatio & coagulationis effectus species & passiones materię sunt, & non formę substantiales. Persuadent autem & hi sententiam hanc ex operationibus alchimicorum quæ omnes calido assatiuo videntur fieri & generari lapides & metalla vno tali effectiuo eo quod non oportet effectiuum proprium habere in natura in qua nihil ad speciem substantialem deducitur propter ipsius speciei carentiam & defe-

ctum. His autem intolerabilis sequitur error: quod videlicet omnis lapis cum omni lapide eiusdem sit speciei, sed differunt secundum magis & minus in illa specie materiali. Oēs enim coagulationem & effectum eiusdem duriciem pro speciebus secundum hos acceperūt. Quod autem hoc falsum sit diuerse diuersorum lapidum virtutes ostendunt & operationes, quæ omnino lapidum species diuersas consequuntur. Amplius autem oportet lapides in eadē specie esse cum metallis quæ eadem generatione coagulatiōem & duriciem pro speciebus acceperunt. Adhuc autem si non esset efficiens caussa lapidum nisi calidum exiccatiuum tūc omnis lapis solueretur per humidum frigidū sicut probauimus in quarto metheo. quod nō vidimus contingere. Iste ergo sunt sententiæ per errorem dicte ab antiquis de caussa lapidū generatiua.

¶ De caussa effectiua lapidum secundum veram sententiam, & de proprio instrumento ipsius.
Cap. 4.

NOs autem ex omnibus his sententiam veram colligentes dicimus caussam verissime generatiuam esse virtutem mineralem lapidis formatiuā. Virtus eñ mine-

ralis quædam communis virtus est efficiens & lapides & metalla & ea quæ sunt media inter hæc. Et ideo addimus ꝙ sit lapidis formatiua vt efficiatur lapidi propria, & quia propria nomina huius virtutis nõ habemus, ideo per similia oportet declarare quæ sit illa virtus. Dicamus igitur quod sicut in semine animalis quod est superfluum nutrimenti descendit a vasis seminarijs vis formatiua animalis quæ format & efficit animal & est in semine p modum illum quo artifex est in artificiato qđ facit per artem sic est etiam in materia aptata lapidibus virtus formans & efficiens lapides & producens ad formam lapidis huius vel illius. Expressius autem hoc potest videri in gũmis quę distillãt ex arboribus, illas enim videmus esse humidum vehementer passum a sicco terrestri, & ideo coagulari a frigido quæ quando manent in arbore non distillãte vis arboris generat ea in ligna & folia & fructus, per omnem aut eundem modum fit quod cũm materia sicca passi ab humido vnctuoso vel materia humidi passi aptatur lapidi a siccoterrestri & generatur in ipsa ex virtute stellarum & loci, sicut infra ostẽdetur virtus formatiua lapidum, sicut generatur in semine a testiculis quando semen fuerit attractum ad vasa seminaria & in vnaquaꝗ materia

teria secundum speciem propria virtus. Et hoc est quod dixit Plato quod secundum merita materię infundūtur virtutes cœlestes quę res naturę operantur. Sicut autem in phisicis libris ostendimus omnis virtus formans & faciens aliquid ad formam speciei habet instrumentum proprium quo sua facit opera, & producit, ideo & hæc virtus in materia ꝓpria lapidum existens habet duo instrumenta secundum naturæ diuersitatem, vnum quidem est calidum humidi extractiuum digestiuum inducens coagulationem ad formam lapidis in terrestri quod passum est ab humido vnctuoso, & hoc calidum dirigitur in opera virtute formatiua, quemadmodum dirigitur calidum quod digerit & transmutat semē animalis a virtute formatiua quæ est in semine, aliter enim absq; dubio illud calidum si esset excellens incineraret materiam, aut si non esset sufficiens relinqueret eam indigestam & ad formam lapidis incongruam. Alterum autem instrumentum est in materia humidi aquei quod passum est a sicco terrestri, & hoc est frigidum humidi non tantum constrictiuum sicut in metallis fit, sed quod sit etiam humidi expressiuum, hoc enim vehementissime indurat & coagulat. Et quia humidū omnino exprimit in tantū qđ nō remanet in materia

nisi secundum solam continuationem, ideo ta les lapides nullo modo calido sicco possunt li quari. Et hoc est quod dicit Aristot. quod cri stallus generatur ex aqua remoto vniuersali ter calido. Cuius signum est quod operatiões alchimistę deficiunt in liquendis lapidibus si ne alterius materiæ humide appositione. Pa tet etiam quare difficiles & imperfecte præci puę in lapidis factura plusq̃ in metallorum fa ctura sunt operationes alchimicorum. Et hoc ideo est quia virtutem formatiuam non dant materiæ, sed ars incerta est eis pro formatiua & calidum vstiuum est eis pro instrumento, et hoc incertissimę operatur, virtus autem a cœ lo data loco & materię quæ formatiua voca tur est certa, & materia instrumento, & instru mentum materię habet conuenienter propor tionata, & ideo certissima est natura in opera tionibus suis. Est etiam & aliud notandum de isto instrumento quoniam licet frigiditas nul lo modo sit operans ad vitam in his quæ sunt animata, tamen operatur ad lapides, eo quod mineralia proxima sunt elementis, & elemen ta secundum parum in ipsius materijs trans mutantur, propter quod etiam in eis qualita tes elementorum remanent parum alteratę.

¶ De forma substantiali lapidum.
Cap. 5.

De

DE formis autem quæ sunt substantiales lapidum dubitare dementis esse videtur, quoniam visus certificat de his q͂d coagulati sunt om̃es, & materia in ipsis ad speciem certam est determinata. Si enim essent dispositiones elementorum tantum secũdum quod sunt in transmutatiõe ad se inuicem vel ad alia, sicut sunt nubes & pluuie & nix absq; dubio non diu permanerẽt sic nec ista sed post modicum resoluerentur ad elementa. Et nos omnino contrarium huius videmus accidere in lapidum naturis. Amplius autem virtutes lapidum inuenimus quæ non sunt alicuius elementi sicut fugare venenum pellere antraces attrahere vel pellere ferrũ, de quibus vt infra probabitur communis est sententia omnium sapientum quod hæc virtus est sequela speciei & formę lapidis huius vel istius. Constat igit̃ ex his formas habere lapides & species determinatas, hę autem formę non sunt animę vt quibusdam visum est antiquorum. Quoniam sicut in libro de anima ostendimus & in principio phisicorum patuit, anima non operatur vnum tantum, sed multa quidem per se & nõ secundum accidens, natura autem lapidis non operatur nisi vnum, & quod operatur de necessitate operatur, quod non facit anima. Adhuc autem primum opus animæ est vita, hoc autem

autem secundum nullam sui differentiã inue-
nitur in lapide. Si eñ alimento vteretur opor
teret ipsum poros & vias habere per quos ali-
mentum mergeretur in ipsum. Et hoc falsum
esse ostẽdit ipsa duricies eius, & compactio la-
pidum multorum quę non permittunt ipsum
diuidi & aperiri in alimenti susceptione. Ad-
huc autem si alimento vteretur oporteret ha-
bere aliquam partem quæ primo alimentum
traheret, sicut sunt radices in plantis & os in
sentientibus, horum autem nihil videmus in
lapidibus. Nec est cõuenienter dictum quod
lapidis anima sit oppressa à terrestreitate, &
ideo nõ posse exercere vitam & sensum sicut
dixerũt multi phisiologorum, quoniam secũ-
dum hoc deficeret natura in necessarijs nõ dã-
do lapidi organa quibus suas necessarias ex-
plicaret operationes, lapides igitur animas nõ
habent, sed alias formas substantiales virtu-
tibus cœlestibus & proprie elementorum cõ-
mixtioni datas. Sunt autem hę formæ secun-
dum plurimum innominatæ, sed tamen diffe-
rentię earũ innituntur diuersis nominibus la-
pidũ, cũ vocantur thofus pumices, silices, mar
mor, saphirus, smaragdus & huiusmodi, quæ
cũ nobis occulta sunt, ideo propria diffinitia
lapidũ non habemus nisi circumloquendo ac
cipiendo accidentia & signa loco diffinientiũ.
Sed

Sed hæc scimus cum sint diuersitates corporis mobilis & transmutabilis simpliciter & commixtum quod lapis est de genere mixtorum. Cum autem & mixtum diuidatur in mixtum tantum & in mixtum complexionatum scimus lapidē esse in genere mixtorum non cōplexionatorum. Et tunc ex omnibus dictis cōgregantes dicimus lapidem esse mixtū nō cōplexionatum virtute mineraliū ad formā coagulatum. Ex quibus vlterius manifestū ē lapidem magis esse homogenee naturæ q̄ habētem vitam, licet in ipso essentialiter sint elemētorum naturę diuersę, propter quod etiam de lapidibus scientia scientię complexionatorum est ante ponenda. Sunt autem multę lapidum formę sicut in genere marmoris porphiricum alabastrum & huiusmodi. Similiter autem est & in aliis generibus lapidum de quibus prose qui non prodest, quia formę eorum ex accidētibus corporis & duriciei manifestabuntur inferius, hæc enim accidentia sunt eis propria, et scitis ipsis natura eorū est satis manifesta. De fine autem querendum non est, quia forma in phisicis est finis, & ideo cum nos vnumquodq; scire existimemus quando cognoscimus caussas eius essentiales & proprias in communi iam esse vniuersaliter scita lapidum natura. Verumtamen quia locus generationis

est principium sicut in ante habitis determinatum est, & nos cum his quæ dicta sunt cognoscere de loco lapidum generationis, eo qđ locus aliqua caussa efficiẽs est lapidis cui primũ datur virtus formatiua lapidis.

¶ De commemoratione locorum in quibus generantur lapides. Cap. 6.

FAciamus igitur mentionem locorum in quibus aut semper aut frequenter generantur lapides, & inquiramus de virtute locorum & differentijs eorum. Videmus autẽ quod in ripis aquarum perpetuarum multi inueniũtur lapides, & cognoscimus per hoc q ripe quarundam aquarum sunt loca generantia lapides. Differunt autem huiusmodi ripe, eo quod quędam velocius, quędam tardius lapides producunt. In quibusdam enim locis ripaꝛũ fluminis, quod dicitur Gion, lapides in spacio.33.generantur annorũ vt testatur Auicenna & quidam alij philosophorum. Nõ tamen omnis aqua lapidum in ripis suis est generatiua, quoniam aqua terræ corruptę paludosa potius corrumpit q̃ generat lapides. Sicut videmus in quibusdam partibus in quibus licet loca aquosa sint, non tamen vt multum generant lapides. Amplius autem montes inuenimus frequenter lapideos, ex quo cognoscimus

cognoſcimus ꝙ in locis montuoſis eſt locus generationis lapidũ, montes tamen aliquando ſine lapidibus inuenimus, ſed illi ut frequenter nec magni ſunt nec alijs ſociati montibus ſed ſolitarij inueniuntur, ita ꝙ forte unus ſolus eſt, uel ut multum duo uel tres. Quotienſcunq; autem multi ſibi montes aſſociantur tunc lapidei montes inueniuntur, & lapidei montes multi etiam aliquando in terra plana ſolidę ſuperficici, nec hoc fieri põt ubiq;, & illa loca ſunt lapidum generatiua. Adhuc autem frequentiſſime in aquis generantur lapides, quod etiam dici nõ poteſt niſi quia ille ſit locus generationis lapidum. Cuius ſignum eſt quia ſunt quędam aquę ex quibus generantur lapides quando funduntur ſuper ripas ſuas in quibus manent, & ſi ſuper alium locum infundantur non generantur lapides ex eis. Expertum eſt enim in locis Pireneis eſſe loca quędã in quibus aquę pluuiales conuertuntur in lapides quę ſi alibi fundantur remanent aquæ non tranſmutate. Similiter autem ligna iacentia in quibuſdam aquis & maribus conuertuntur in lapides & retinent figuram lignorum. Et aliquãdo nate plante in aquis & maribus illis ita ſunt uicinę lapidum naturis ꝙ ad modicum exiccate in aere lapidum formam aſſumunt.

Et huius signum est lapis qui dicitur Corallus qui absq; dubio de lignis generatur & plãtis. Aliquando enim tempore nostro in mari danico iuxta ciuitatem Lubicensem inuetus est ramus magnus arboris in quo erat nidus auium, & aues paruę in nido, & conuersę in lapides erant parui in nido parum declinantes ad rubedinem, quod aliter esse non potuit nisi q̃a procellis vel vndis euulsa arbor tempore quo in ea fuit nidus & aues in aquam ceciderũt, & postea per virtutem loci in quo iacebat in lapidem vniuersa conuersa sunt. Est autem fons in Gothia, de quo verissimę tradit̃ quod omnia quæ merguntur in ipsum in lapidem conuertit, in tantum quod ad eum misit Imperator Fredericus chirotecam sigillatã vt pbaret veritatem, quæ cum per aliquot dies medietas corij & medietas sigilli mersa esset in fõte, medietas corij & medietas sigilli conuersa sunt in lapidem, altera medietate corio manẽte. Referẽ & veracitur a fide dignis quod guttę quæ ex impetu casus eiusdem fontis spargũtur super ripam fontis conuertuntur in lapides guttarum quantitatem habentes, cum tamen aqua quæ sic fluit non conuertatur in lapidem, sed fluit continuę. Videmus etiam oculis generari Cristallos in montibus altissimis, qui sunt perpetuarum niuium, quod iterũ esse
non

non poteſt niſi per virtutem mineralium quæ eſt in locis illis. Ex quibus omnibus videtur non poſſe certum aliquid tradi de loco generationis lapidum, cum nec in vno tantum elemento ſed in pluribus, nec etiam in vno tantũ climate ſed in omnibus. Et quod his mirabilius videtur in corporibus animalium generãtur & in nubibus quæ omnia loca difficile videtur valde ad vnam materiam in communi reducere, cum tamen hoc ſit neceſſariũ eo qđ non dubitamus eiuſdem corporis mixti ſecũdum genus etiam unum ſecundum genus eſſe generatiuum. Oportet enim quod omniũ generatorum ſit locus aliquis ſuæ generationis extra quem corrumpuntur & deſtruuntur.

¶Redditur cauſſa quare quędam loca generant lapides & quędam non.

Cap. 7.

VNam ergo virtutem in omnibus his locis inueſtigare volentes reuocemus ad memoriã ea quæ in ante habitis libris ſcientię naturalis determinata ſunt, quod videlicet ſtellę quãtitate & luminę & ſitu & motu mouent & ordinant mundum ſecundũ omnem materiam & locũ generabilium & corruptibiliũ. Virtus autẽ ſic determinata a ſtellis infunditur loco generationis vniuſcuiuſq; rei, eo modo quo in naturis locorũ determinatũ eſt.

Hæc enim uirtus & elementi & elementaris omnis est productiua & generatiua. Et ẽ ista uirtus locis ex tribus uirtutibus congregata, quarum una est uirtus motoris orbis moti. Secunda est uirtus orbis moti cum omnibus partibus suis & figuris partium quæ resultant ex situ partium diuersimode se respicientium propter multimodam motorũ uelocitatem & tarditatem. Tertia autem est uirtus elementaris quæ est calidum, frigidũ, humidum, & siccum uel commixtum ex his. Est autem prima harum uirtutum ut forma dirigens & formans omne quod generatur sicut uirtus artis ad materiam artificiati se habet. Et secunda est sicut operatio manus. Et tertia sicut operatio instrumenti, quod manu mouetur & dirigitur usq; ad finem inceptum ab artifice. Et ideo dicit Aristot. q omne opus naturę est opus intelligentię, locus enim recipit has uirtutes sicut matrix recipit uirtutem formatiuam embrionis. Hęc igitur uirtus determinata ad lapidum generationem in materia terrestri uel aquea est in qua conueniũt omnia loca in quibus lapides generantur. Sicut enim in animalibus quæ ex putrefactione generantur infunditur uirtus uiuificatiua ex stellis, sic fit etiam in lapidũ materia quod infunditur per dictum modum uirtus lapidum

dum formatiua. In quocunque igitur loco ter raunctuosa per uaporem in se reflexum cõ miscetur uel in quo terrę uires apprehendũt naturam aquę & trahunt ipsam ad siccitatẽ & inclinant uehementer ibi pro certo est locus generationis lapidum, propter quod ter rę solide superficiei ex qua uapor talis exspi rare non potest, lapides multos generant. In terra autem molli cerulenta quæ potius infi cit aquam q̃ apprehendit ipsam, in suis pro prietatibus lapides generari non possunt. Et hæc est caussa quare in ripis perpetuorum fluminũ multi generãtur lapides, tales enim ripe solidissime sunt claudentes in se uapores eleuatos. Sunt enim uaporose ripe ille, eo ꝙ calor ex reflectione sui luminis super aquas excitatus frigiditate aquę repellit ad littus, & in partibus terrę inuiscatus terram aquæ cõ mixtam decoquit & indurat. Ex eadem uero caussa fundus fluuiorum talium lapidosus efficitur, eo ꝙ calor in littoribus in terris sub aqua penetrat, & cum aqua replet undique po ros quibus euaporare posset, simul cõmiscet & decoquit quod commixtum est in lapidi bus, propter quam caussam talia loca lapidũ sunt generatiua. Est autem quarundã aqua rum fluxus per uirtutes minerales fortissi mas & cum fluunt per tales materias imbi

buntur ipsis mineralibus,& ideo & aqua et ea quæ sunt mersa in ipsis conuertuntur in lapides citius & tardius secundum q̄ confortatur & debilitatur virtus lapidum formatiua & factiua. Caussa autem quare aqua diuisa iuxta ripam a fonte fusa citius in lapidem conuertitur q̄ ipsa aqua fluens a fonte & flumine vel mari est quia virtus illa citius vincit paruum & diuisum q̄ multū indiuisum sicut est in omni virtute aliquid conuertente,omnis enim talis virtus citius conuertit ipsum paruum quā magnū. Quod autem eadem aqua in aliquo loco fusa in lapidem nō conuertatur, ideo fit, quia cum est extra locum mineralem euaporat & corrumpitur, sicut & omnis alia res corrumpitur extra locum suæ generationis. Qđ autem aqua in se accipiat & imbuatur tali virtute,probaẽ per alia aquę accidētia sicut est sapor sulphuris & auripigmēti vel amaritudo. Hos enim sapores non contrahit aqua nisi ex locis per quæ trāsit. Eodem enim modo fit qđ virtus mineralis cum materia vaporosa lapidis trahitur ab aqua.& aqua tota inficitur tali spiritu & vapore, & cū vincere potest aquā conuertit eam in lapidem. Cuius tamen conuertit magis terrestria sicut ligna & plantas et animalium corpora vel aliquod huiusmodi, eo qđ hæc aquę immersa a tali virtute appræhenduntur

henduntur

henduntur & trahuntur ad terrestrem naturā lapidis materię conuenientem quam exiccat, coagulat & ad speciem ducit vis mineralis vaporabiliter in aqua diffusa. In montibus altissimis frigiditas est perpetua quæ est excellēs, cuius caussa patefacta est in libro metheororum, quæ frigiditas exprimendo humidū, appræhendit aquam a niuibus congelatā, & inducit in ea proprietatem sicci, sicut est naturæ frigiditatis excellentis, & ex illo sicco coagulat glaciem in cristallum vel alium lapidē per spicuum. Et per hūc modum satis planum est scire loca generationis lapidum & conuenientiam & differentiam eorundem.

¶ De virtute loci qualiter operatur in natura lapidum. Cap. 8.

REmanet autem quoddam quod declarat intellectum eorum omnium quæ dicta sunt. Et est hoc quod determinemus qualiter virtus vnius appræhendit substantiam alterius & ipsam ad se conuertit. Hoc autē scitur ex his quæ diximus de elemētorum ad inuicem transmutatione. Cum enim terra ad se conuertit aquam primo virtutes terræ intrant substantiam & alterant eam, & aquæ quasi dominantes tenet eam, & tunc incipit aqua stare & terminari, & tamen adhuc perspicuitatem non amittit & tunc deinde

corrumpitur, & transit in terrã & accipit terrę qualitates quæ sunt opacum siccum. Similiter est etiam de aliis elementis transmutatis ad alia. Omnino enim ẽ simile de uirtutibus mixtorum, sicut patet in succo plantarum & cibo animalium. In his enim uirtutes animatorum primo alterant, & postea quasi apprę hensam tenent materiam, & postea conuertunt in partem corporis quod nutritur. Et per omnem eundem modum est de uirtute lapidificatiua, cum diffunditur in aliquo loco, siue sit aqua siue terra, materiam quã tangit primo alterat, & postea dominans eiusdẽ tenet eam, & postq̃ tenuerit & uicerit cõuertit eam in lapidem. Fit autem hæc operatio tribus modis in genere, licet in numero modi eius sunt infiniti. Quorum unus est q̃ uirtus appręhendẽs materiam alterat ipsam solum secundum qualitates actiuam & passiuã quibus operatur in ea, & hæc est uirtus debilis. Secundo autem modo fit q̃ alterat eam tam secundum qualitates q̃ etiam secundum proximos effectus illarum qualitatum qui sunt duricies & mollicies, ita quod diaphanitas & opacitas a materia non remouentur, & hæc est uirtus fortior, & hoc modo generantur lapides diaphani. Tertio autem modo fit q̃ totam materiam appræhendit tam secun-

dum

dum proximos effectus quę etiam secundū cōsequentes, & tunc qualitates inducit & duriciem & mollíciem & colorem illius materiæ proprium permutat. Et isto modo etiam ex aqua aliquando generantur lapides non diaphani, uel non ad plenum diaphani, sicut est calcedonius & ille qui dicitur lapis buffonis, & alij quidem lapides. Sunt autem in omnibus his modis gradus multi de quibus inferius mentio habebitur, cum de lapidibus pręciosis agetur. Huius autem exemplum est quod aliquando uis terrestris quæ operatur frigido humidum comprimente, & sicco, sic operatur in aquam quod solum in ea remanet uirtute huiusmodi frigidi & uirtute huiusmodi sicci. Et tunc lota in tali aqua exiccantur uehementer & infrigidantur, & tales aquas quæ uirtute & non actu habent qualitates diuersorum elementorum supra modum student facere alchimici ut per eas exiccent & coagulent hoc quod uolunt transmutare, propter hanc caussam habent libros de septem aquis conscriptos. Aliquando autem uis terrea apprehendit aquam ita quod frigidum iam exprimit humidum, & siccum terminat materiam in seipsa manente aquæ transparentia. Peruietas enim aquæ nō conuenit eidem inquātum est frigidum uel humidum uel utramque

habens qualitatem, sed inquantum conuenit cum cœlesti corpore, & ideo conuenit substantię aquę ante qualitates actiuas & passiuas secundum naturã, eo quod communior est elementis q̃ aliqua qualitatum actiuarũ & passiuarum. Et cum sic operatur terrae frigiditas et siccitas inducentur necessario proximi effectus earum in aquam quae sunt duricies & coagulatio, & tunc fit lapis peruius. Aliquando autem vincit amplius inducendo substantiã aquae ad opacitatem & naturam terrę. Et tũc ex aqua fit lapis opacus & forte nigerrimus, sicut sunt lapilli quidã abundanter in ripis fluuiorum inuenti, qui tamen aliquando ex materia terrestri generantur sicut inferius ostendemus. Sicut autem diximus de terra, sic intelligendum est fieri de qualitatibus omniũ elementorum, & adijciendũ quod virtus elemẽti sit materialis, & virtus cœlestis instrumentalis, & formalis sit virtus motoris, & quod ex omnibus resultat est virtus infusa materię & loco lapidum, sicut satis in ante habitis dictũ est. De caussis ergo ex quibus lapidum generatio in cõmuni cognoscitur satis hoc modo sit determinatum.

Tractatus

IN TRACTATVM SECVNDVM PRIMI libri .de mineralibus ,& rebus metallicis,qui est de accidẽtibus lapidum. Præfatio.

NVnc autem de his quæ per se lapidibus accidunt est dicendum. Accidentia aũt quæ primitus accidũt lapidibus in communi sunt multa,primũ tamen inter ea est cõmixtio materię. Dicamus quod si materia est sicca vehementer tunc ipsa non bene erit commiscibilis,& tunc aut locus erit porosus nõ solidus aut solidus. Si nõ est porosus sed solidus generatͣ valde lapis vnus sabulosus,quãdo sic capitur proferens minucias sabulosas, qui diuersificatͣ secundum quantitatem siccitatis & caloris ipsum coagulantis ,quia aliquãdo forte confricatur in sabulum quando caliditas multa exiccauit . Et si locus est valde porosus per quem vbiq; egreditur calor coquens terram vnctuosam, tunc calor ille diuidit materiam illã in parua & decoquit eam in sabulũ minutũ. Et si fuerit materia viscosa valde tũc diuisa redigit in paruos lapillos diuersarũ quãtitatum qui durissimi sunt & diuersorũ colorũ

propter

propter materię diuersitatem. Lapides autẽ qui quando secantur optime planantur, & puluis qui abraditur est minutissimus, sunt ex materia optime commixta, in qua primo operatum est humidum faciens fluere qualibet partem sicci ad quamlibet, & postea appræhensum humidum est exiccatum, & ideo lapis talis bene est commixtus. Est enim subtile & humidum bene commiscibile cum sit penetratiuum partium & partis partium sicut dictum est in secundo perigeneos. Præ omnibus tamẽ & hi lapides bene commixti sunt qui uaporabiliter miscentur, & illi præ omnibus poliuntur bene & splendidi efficiuntur, eo quod substãtia uaporis iam uergit ad subtilitatem aeris & humiditatẽ, & hæc duo sunt subtiliora & magis se inuicem penetrantia in forma aeris q̃ in forma aquę & terræ. Ex eisdem autem caussis est compactio & cõtinuitas bona & his opposita. Quorumcũq; enim materię optimę cõmixtę sunt nisi calidum decoquẽs exiccet humidum, horum est optima continuitas & compactio fortis. Huius autem signum est in operibus artis quæ naturam mutant. Hi enim qui lateres faciũt primo quidem cum terra cõmiscent aliqua quæ coherere faciunt partes, sicut sunt stercus equi & aliquod huiusmodi & facta materia glu-

ria glutinosa student hæc optime commiscere, & quanto melius hæc commixta sunt tanto planiores & compactiores fiunt lapides. Idem autem faciunt figuli qui nõ quamcũq; terram sed tenacem quæ glis uocatur in materiam sumunt cum de luto fingere uolunt, commiscent autem optime ante q̃ fingant, & tunc residere permittunt ad tempus in ea humidum, & superfluum humidum ad solẽ extrahunt, & deinde coagulant uasa ad ignẽ digestione quæ uocatur optesis. Oportet igitur & naturam hunc habere modum in cõmixtione lapidum. Terra ergo primo penetratur humido aut corporali, aut spirituali, & deinde aut ab ea separatur humidũ superfluum & postea tempore longo inuiscatur in ea humidum continuans, & per calorẽ opteticum extrahi non potest, hæc materia per talem digestionem conuertitur in lapidem. Et si inueniatur terra aliquando non complete conglutinose iuxta lapides illos, scimus quia talis materia satis ẽ passa, & ideo indigesta remãsit. Lapidum autem genera quæ ex aqua fiũt, quę passa est a terrestri sicco frigido optime compacta sunt & quasi polita esse uidentur, propter hoc q aqua est de numero polli torum & eius quęlibet pars in quãlibet fluit & in tali continuitate coagulatur & congelatur

latur in lapidem. Hoc modo dictum sit de lapidum commixtione.

¶ De his quæ bene & male cõmixta sunt. Capit. 1.

Modus autem quo determinatur de coloribus lapidum sumẽdus est ex libro de sensu & sensato, cuius nos sciẽtiam infra trademus tẽpore oportuno & ideo quæ hic supponimus ibi erunt manifesta. Supponitur igitur hic quod omne quod est perspicuũ in quocunq; genere corporum est caussa ex multis partibus perspicuorum corporũ quæ veniunt in compositionem corporis quod est perspicuum. Adhuc autem album caussat̃ ex multis perspicuis in altera re determinatis. Nigrum autem ex partibus opaci corporis opprimentibus partes perspicuas quæ sunt in eodem corpore. Medij autem caussantur ex compositione horum per tres vias, sicut in scientia de sensibilium generatione tradetur. Dicamus igitur quod oẽs lapides perspicui caussantur ex multa materia aeris & aquę quę terrestri appręhendente materia est congelata & congregata, & si illa quidem perspicuitas non est coloris alicuius sed remanet perspicuitas aeris vel aquæ tunc signum habet quod sola frigiditas excellens appręhendit materiam, &

hæc

hæc est sicut perspicuitas Cristalli & berilli & adamantis & lapidis qui vocatur Yris, sed differentiam habent in perspicuitate & natura aquea, quoniam Cristallus non solum materiam aquę habere videtur, sed aqueitatem declinantem in aereitatem propter quod maximę perspicuus est, & ad claritatem declinans. Berillus autem magis ad aquam declinat, vnde cum voluitur quasi aquę guttę magnæ manare videntur. Adamas autem magis habet aqueitatem tractam ad siccum terrestre propter quod obscurior est & durissimus, ita qđ collidat alia metalla præter calibem durissimum, eo quod calibs etiam est aqueitatis & terrestreitatis siccissimę. Et ideo fit etiam qđ adamas cum fuerit acuti anguli scindit & incidit omne ferrum & penetrat inscindẽdo omne metallum. Yris autem fit ex aqua quasi iãrorante quæ partim vapore partim ex rore resoluto congelatur. Et ideo etiam in sole positus colores Yridis depingit in opposito pariete. Similes autem his lapides ex silibus fiunt materijs. Iuxta enim ripas fluuiorum frequentissimę inueniuntur lapides obscure perspicuitatis secundũ magis & minus, quorũ color non caussat̃ nisi ex perspicuo aut ei composito aut commixto cum terrestri obscuro in parte vel in toto, & horũ colorum q̃a facile

facile est ex dictis scire caussam pertrãseo. Niger autem color in lapidibus frequentissime caussatur ex terrestri cõbusto, propter quod etiam ut frequenter lapides nigri durissimi sunt & magis polibiles ꝙ̃ secabiles sunt. Hic enim color non caussatur nisi ex priuatione perspicui in commixtione, sicut patebit cum de sciẽtia colorum tractabitur. Medij autem colores sunt rubeus in genere uiridis & flauus & differentię ipsorum. Et sicut dicetur in libro de sensibilibus, rubeus erit quando super perspicuum luminosum infunditur fumus tenuis succẽsus. Et iste inuenitur in quibusdã lapidibus qui uocantur Iacincti aquatici, & in tribus generibus carbunculorum, propter quod ab Aristot. omnes illi calidi secundum naturam esse dicũtur. Differunt aũt in rubore, quoniã si fuerit perspicuitas multa & fumus superfusus ualde tenuis & lucidus est color eius qui uocatur Palacius siue Palaciũ. Si autem fuerit perspicuitas multa & fumus quasi igneus accensus spissus tũc est color eius qui uere dicitur carbunculus, & ideo ille qui uere speciem suam attingit lucet in tenebris sicut noctiluca, & maxime quando superfunditur aqua clara & limpida. Si autem fuerit perspicuitas aliquãtulum spissa & fumus supernatans fuerit obscurior aliquantulum,

quantulum, erit color eius quem uocat granatum, eo ꝙ ad modum grani maligranati coloratur, & hos omnes tres uocat Aristote. carbunculos, & nobiliorem & sicciorem inter hos dicit esse granatum, cum tamen minoris sit precij apud exclusores & artifices. Ille autem qui a quibusdam Iacinctus aquaticus uocatur, colorem habet qui componitur ex aquatico perspicuo limpido & non aereo, & superfusum habet fumum aquaticum succensum sicut est in nube cœli, & non in aurora. Eodem autem modo inuenimus colores lapidum perspicuorum qui sunt flaui coloris. Si enim lapis sit perspicuę substantię & ualde clare & immixtum habeat subtile terrestre ualde combustum, tunc erit color saphiri clarissimi, & habebit differentias colorum secundum ꝙ illud perspicuum cum illo terrestri subtili combusto fuerit clarius & obscurius. Flauus enim clarus & purus color absꝗ dubio caussatur ex multo perspicuo, quoniam uisus penetrat in ipsum, ita ꝙ lux non obuiat uisui nec aliquod luminosum. Si autem cum tali cōbusto uaporoso terrestri sit perspicuum aquęum aliquantulum spissum, tunc resultat color Iacincti qui satis minus clarus est ꝙ̃ color saphiri nobilis. Color autem scintillans & ceruleus caussatur ex lu-

cido perspicuo quod superducitur tenui et modico uapore aqueo incenso, & hic est color uiridis qui Topasion vocatur, & in quocunq; lapide inueniuntur vene aurei splendoris sicut in crisopaso & crisolito color illarum venarum ex eadem caussa generatur. Sunt autẽ multi lapides perspicui qui sunt virides, sicut smaragdus & crisolitus, & lapis qui vocatur prama, licet diuersa viriditas sit in eis, omniũ autem horum colores ex vna & eadẽ caussa generantur, fit enim ex perspicuo aqueo cum terrestri fortiter adusto, & secundum hoc qđ est clarius vel minus clarus, fit etiam illa viriditas clarior & minus clara. Huius autem signum est in vitro quod ex commixtione fit plumbi, hoc enim est viride valde & efficitur tanto purius quanto sepius & magis comburitur. In combustione enim iterata depuratur perspicuum & subtiliatur & aqueę naturę magis infunditur claritas luminis ignei, & ideo clarificatur. Color autem medius q̃ quasi fuluus est & ceruleus sicut est in lapide qui vocatur corneola caussatur ex perspicuo terminato, quod spisso fumoso aqueo similiter & terrestri succenso superinfusum est. Et isti sunt fere omnes colores qui in lapidibus preciosis inueniuntur. Post eum qui est onichini & niueum scintillantem quo dicitur colorari lapis q̃ dicitur

dicitur orphanus. Componit enim lapis onix siue onichinus ex substantia quæ est duplicis coloris, & inuenitur aliquãdo ex pluribus coloribus q̃ duobus, vt frequenter autem componitur ex duplici colore quorum vnus supernatat alio. Inferior quidem est sicut carneus qui est ex terrestri valde fumoso vaporabiliter commixto. Superior autem est subpallidus aliquantulum fuscus, & hic caussatur ex victoria perspicui super opacum in commixtis partibus, ita tamen quod opacum sit alterans albũ. Et talis substantia est quãdo aqueum commixtum terreo subtili pauco vaporat & euaporando coagulatur in lapidem. Inueniuntur autem onichini valde rubeas habentes vias & albas valde, quorum colorum non est difficile inuenire caussas ex prædictis. Niueus autem scintillas absq; dubio caussatur ex hoc quod ipse commixtus est ex perspicuo corpore quasi firmato, omnis enim perspicui puluis inuenitur albissimus, & cum continuatur puluis resultat corpus albũ micans, sicut margarita, quod contingit ex reuerberatiõe Luminis ad superficies partium politarum, propter quod lapis dicitur aliquantulũ lucere in tenebris sicut noctiluca. In die enim tegitur lux quæ est incorporata diaphano in lapide ꝑpter maius lumẽ, sed in nocte lucet, & ideo in

 die

die lapis ille albus uidetur ficut noctiluca. Horum autem omnium perfecta ratio tradi habet in fcientia de fenfibilium generatione. Inuenitur autem lapis multorum ualde colorum, propter quod etiam panthera uocatur, cuius omnes colores cauffantur ex diuerfis fubftantijs ex quibus componuntur partes, eadem enim ratio eft in toto & in parte quo ad corporis tincturam. Tanta igitur & tot ad fcientiam colorum qui inueniuntur in lapidibus preciofis dicta funt. Ametiftus aūt fequitur rubinum in perfpicuo obfcuro. Et calcedonius fequitur berillum in fubftantia quafi perfpicua lutea & feculenta ficut plumbum imitatur argentum.

¶ De coloribus lapidum perfpicuorum non terminatorum & non preciofórum. Cap. 3.

LApides autem hi qui perfpicue & non terminate inueniuntur fubftantiæ multorum ualde funt colorū, & funt quatuor generum ut in cōmuni fit dicere, filices uidelicet thophi & quadrū & marmor. In omnibus his generibus inueniūtur colores multi niger, uidelicet glaucus uirens aliquantulū & albus. Extra genus autem marmorū uix rubeus magnus lapis fed paruuli rubei inueniuntur

niuntur precipue in marmorum generibus.
Et de omnibus generibus colorum eadē est
ratio quæ in præcedentibus dicta est, sed hoc
accidit generibus marmorum ꝙ abstracte
ab eis partes micant aliquantulum sicut me-
tallis mixte sunt. Et hoc contingit hac de caus
sa ꝙ in substantia eorum commixtum ingre
ditur perspicuum, cuius superficies quando
est inspissata in partibus fulget uel micat. Et
hæc una caussarum est quare est nobilius ge-
nus marmorum ceteris generibus lapidum.
Niger autem frequenter in tali genere lapi-
dum caussatur ex terrestri fuliginoso com-
mixto coagulato. Albus autem ex terrestri
subtilissimo quod commixtū est aqueo mul-
to, hoc enim albescit decoctum sicut facit ter-
restre in caseo & lacte. Glaucus autem caussa-
tur ex terrestri opaco quod alterauit modicū
album quod ex terrestri subtili & aqueo mul
to coagulari cępit. Virens autem in omni ge
nere caussatur ex multo aqueo uaporibus si
mul irrorantibus in mixto & sic coagulato.
Quadrum autem genus est habēs plures uel
oēs has mixtiones in partibus propter multi
generis materias in loco illo congregatas.
Thophi autem frequenter aut terrei sunt co
loris aut albi sicut pumices. Hoc enim genus
lapidis ex terra in qua spumat aqua eidem

terræ commixta generatur, & ideo cum cali-
do coagulatum est digestione quæ optesis vo-
catur, spongiosum & leue inuenitur. Pumex
autem fit ex aqua magna cuius spuma vehe-
menter passa est a terrestri sibi pmixto, & ideo
est albus propter spumę talis albedinem. In ge-
neribus autem marmorum album quod vo-
catur alabaustrum absq; omni ambiguitate
componitur ex multo perspicuo quod est alte-
ratum & passum vehementer a terestri subti-
li, & sic resultat in eo color nobilissimus mi-
cans, hoc autem quod vocatur porfiriticum
marmor habet colorem obscure carnis cũ al-
bis guttulis & nos iam diximus caussam talis
coloris. Silices vero vt plurimũ sunt fusci co-
loris, cuius etiam caussa est sufficienter assigna-
ta. Sufficiat ergo de coloribus lapidum hoc
quod nunc dictum est.

¶ De caussa duriciei diuerse quę est in lapidibus. Cap. 4.

Dicemus consequenter de diuersitate du-
riciei quæ multarum diuersitatũ inue-
niuntur in lapidibus. Omnia enim ge-
nera lapidũ preciosorum adeo sunt dura q͂d
nec lima aliquid ab eis tollitur quod collisi ad
se fortiter vt ad calibem induratam emittunt
ignem. Econtra vero fere omne genus thophi
ita

ita inuenitur parum habens de duricie quod modico instrumento inscissibile est, lapides autem qdam albi qui vulgariter creta vocant, & quidam etiam molliores & albiores inueniuntur minus habentes de duricie in genere lapidum. Omne autem genus silicis durissimū est, & post hæc marmora in genere suo. Quadrum aūt medium est in duricie lapidum & tamen in illo inuenitur maior & minor duricies, sed hoc accidit communiter lapidibus durioribus q diu iacentes in aere tempore frigoris postea ad solē scinduntur in multas partes. Econtra aūt qui sunt minus duri nisi sint male commixti quasi in modū calcis cōbusti ope tesi coagulante quanto diutius in aere iacent in edificijs meliores efficiuntur & duriores, et nō scinduntur ex frigore. Phisici autem est assignare caussam horum accidentium ex materia & efficiente, quemadmodum in alijs dictū est. Dicamus igitur quod caussa generalis duriciei est siccitas. Cum enim durum sit habens potentiam naturalem ad resistendum tangenti, & molle eius naturę habeat impotentiam, non potest caussari nisi ex sicco quod in seipso stat non cedens ad alterū. Siccitas aūt ex duobus caussatur in natura lapidum, sicut superius patuit. Aut ēm est ex hoc qđ ex terrestri materia calidū epotauit humidū, & ideo remāsit

terræ induratum. Aut est ex hoc quod siccitas frigidissima uehementer apprehendit humidum perspicuum & ipsum ad sui proprietatem conuertendo expressit humidum, materiam uehementer comprimendo & indurauit & excellenter compegit, sicut est in lapidibus perspicuis, propter qđ durissimi sunt, & collisi etiam ignem emittunt, & non sustinent limam, sed oportet ꝙ quasi lapsando & confricando polliantur. In ceteris autem lapidibus ex materia terræ factis, caussa duriciei maioris non est nisi maior ariditas quæ caussata est ex calido fortiori uel minus forti ex parte efficientis & ex humido facilius & minus faciliter a materia separabili quantū est de parte materię, unctuosum enim ualde humidum de facili continuatur, & omnino aqueum de facili uaporat, propter quod lapides qui sunt ut creta, uel molliores ꝙ creta, ualde albi sunt, & tincturam albam relinquunt in his quæ tangunt, pro certo humido ualde euaporabili commixti sunt, & calido excellenti ultra coagulationis mensuram combusti sunt, & iam calcinari inceperunt, propter quod in muris non remanent, quia sicco calcinato exterius semper sunt asperi, & hoc recedens in cementi tenacitatem relinqt aliam partem lapidis cemento non conglutinatam,

finatam, & ideo cadunt de muris lapides isti, & murus de ipsis post modicum dum efficitur sicut materia. Silices autem durissimi sunt eo q̧ humidum eorum non separabile a materia multum est epotatum, & uehemēti ariditate terrestri est induratum. Et ideo etiam illi cementum non bene accipiunt, eo q̧ poris eorum constrictis non imbibitur; propter quod in archithectonicis lathomi his raro utuntur, & dicunt q̧ isti lapides scindunt muros. Marmorum autem genera alia optime cōmixta sunt, & uehementer decocta, & ideo dura sunt & eorum muris apta. Sed quadri lapides plus ceteris conueniunt edificijs, & quando uehementer duri sunt, tunc siccitas est eorum magna, & paruum humidum cōtinuans partes, quod quando frigore congelatur relinquit exteriores partes & fugit ad interiores, & est tale humidum nō bene partibus incorporatum, & ideo de facili mouetur ad interiora & exteriora; propter quod postq̄ ipsum frigus comprimens mobile fecit, epotatur a proximo calido solis, & tunc in diuersa diuiditur lapis. Econtra autem lapides aliquantulum humidi humido bene membris lapidis inuiscato in aere uehementer exiccantur; & ideo duriores & meliores in edificijs per longitudinem temporis efficiuntur

ciuntur. In thophis autem caussa mollicieiest humidum non vehemēter extractum nec terreo excellenter commixtū, & ideo mollis est thophus; & ad ignem positus non coquitur vt later sed formatur in cinerem terrestrē. Hæc igitur de duricie lapidū dicta sunt, ex his enim & aliæ diuersitates de facili possunt cognosci.

De dolabilitate & indolabilitate lapidum. Cap. 5.

EX istis iam patere potest dolabilitatis & indolabilitatis caussa. Lapides enim excellenter duri dolabiles non sunt, sed cōminuibiles in parua, & quando ordinatos nō habent poros, non scinduntur ad regulam. Sicut enim in lignis contingit nodositas ex diuerso fluxu sicci ex quo ligni generatur corpus, ita contingit ex diuersa commixtione in lapidibus & materię confusione, & nodositas illa facit quod lapis inordinate frangatur & non ad regulam, durissimi tamen & siccissimi lapides siue nodosi sint siue non, comminuibiles sunt magis q̄ dolabiles, eo quod constrictione aut opresi constricti & districti sint pori in illis, ita quod in diuersa detur scissura & diuisio ipsorum. Quicunq; autem non vltra tēperamentum lapidis sunt constricti vel indurati dolabiles bene sunt & secabiles ad regulam,

lam,licet non possint secari vt ligna ,sed potius p partes minutatim extractas reliquo corpore lapidis simul manente. Iste igitur est modus dolabilitatis & indolabilitatis lapidis . Hoc etiam ostendunt ipsa artis lathomorum instrumenta,lathomi enim lapides dolabiles secāt ad regulam secūdum totam superficiem lapidis. Indolabiles qui comminuibiles sunt non in tota superficię dolantur,sed sufficit q̄ plures anguli non plane sed aspere superficiei pertingant ad lineam,sicut dicuntur facere lathomi Lesbij, eo quod in Lesbia insula non nisi lapides comminuibiles inueniuntur.

¶ De caussa porositatis & compactionis lapidum,& grauitatis & leuitatis eorundem. Cap. 7.

IVxta hūc modum etiam determinatur de caussa porositatis lapidum & caussa compactionis eorundem. Inueniuntur enim lapides quidam tantę porositatis quod natant super aquam sicut lapides quos eijcit vulcanus,& pumices quidam compactissimi inueniuntur sicut lapides praeciosi & marmorum genera,quidam autem quasi medij inueniunt inter hęc. Et caussa quidem porositatis nō est alia nisi q̄a humidum nō totū commixtū fuit cum

cum terrestri, sed in diuersis partibus eius steterit, sicut in uase quod cum epotatum fuit postea remanserunt foraminea, et factus est lapis porosus, propter inclusum aerem in foraminibus illis natans super aquam. Compactio autem præcipue facta partium est ab humido undique penetrante lapidis materiam, propter quod quamlibet partem eius fluere facit ad quamlibet partem; & ideo compactus factus est lapis, hoc autem humidum est corporale & aqueum, aut spirituale aut aereum. Et quia aereum subtilius est quam aqueum, ideo compactioris substantiæ sunt lapides ex uaporibus cōmixti quam ex alia substātia aquea uel terrea. De caussa autem grauitatis aut leuitatis lapidum superfluum est hic intendere cum de hoc in de cœlo & mundo sufficienter sit pertractatum, ubi ostensum est quare lapides leuiores sub aqua merguntur, cum ligna grauiora super enatant aquis. Hæc igitur in communi de lapidibus dicta sunt.

¶ De caussa multitudinis paruorum lapidū iuxta littora, & de ordine laterū qui aliquando in littoribus quasi artificialiter positi inueniuntur. Cap. 8.

Præter

Præter omnia iam dicta accidit aliquãdo iuxta ripas fluuiorum & marium inueniri multitudinem magnam paruorum lapidum colligatorum quasi cemento fortissimo, acsi de muro aliquo sumpti sint, propter quod etiam putãt quidam opera antiquorum fuisse ibi & destructa p aquã. Et ꝙ mirabilius est per totam longitudinem littoris inuenitur aliquando ordo laterum, acsi artificialiter ibi positi sint, cum tamẽ hoc non uideatur esse opus artis, eo ꝙ ualde tenuę est, non habens modum muri alicuius, sed tantum later iuxta laterem sic nihil supra se uel infra se de lateribus. Dico autẽ ꝙ caussa primo inter ista duo uidelicet ꝙ lapides parui quasi cemento inueniuntur conglutinati, est ꝙ primo coagulati fuerunt illi silices diuersi, & fuit in loco illo materia ad modũ calcis adusta per optesim, cui postea influens aqua commiscuit eam, & lapides per eandẽ iterato decocti conglutinati sunt. Est autem durissimum illud cementum, quia quotiensцunq; decoquitur optesi siccum terrestre calcinatur, & iterato optesi supra modum durũ efficitur quasi inconsumptibile per ignem. Hoc autem in operibus probatur artis, ubi testa contrita & calcinata & iterum humido commixta in testam formata & optesi coagulata

gulata durissima efficitur,& inconsumptibilis ab igne; propter quod taliter facta vasa quęrunt artifices cum fundunt metalla. Nō est autem caussa alia quare lateres ab arte tantū etiam non a natura fieri dicantur. Si enim lutum tenax in terra commisceatur & calido postea incluso in terra decoquitur, later melior fit in terra per naturam ꝙ per artem, & hoc maxime iuxta littora marium & ripas fluuiorū fieri potest, eo quod illa loca humida frequenter miscentur, & radijs solis calefiunt, & folia sunt ad continendum intra calorem ne euaporet. In talibus etiam solis locis huiusmodi impressio inuenitur. Non enim esset ratio quare ars vnum laterem poneret iuxta alium secūdum vnius lineę ordinem tantū nihil amplius edificando.

¶ De quibusdam lapidibus habentibus intus & extra effigies animalium.

Cap. 9.

Admirabile omnibus videtur quod aliquando lapides inueniūtur intra & extra habētes effigies animalium. Extra enim habent lineamenta & quando franguntur inueniuntur in eis figurę intestinorum. Et huius caussam dicit Auicenna esse quod animalia secundum se tota aliquando mutantur in lapides & pręcipuę in lapides salsos. Dicit enim

enim quod ſicut terra & aqua ſunt materia lapidum, ita etiam materia lapidũ ſunt animalia, quæ cum in locis in quibus vis ſpirat lapidificatiua tranſeunt ad elementa & apprehenduntur a qualitatum proprietatibus, quę ſunt in illis locis, & mutantur elemẽta quæ ſunt in corporibus talium animalium in dominãs elementum terreſtre videlicet commixtum cum aqueo, & tũc virtus mineralis cõuertit ipſum in lapidem & retinent figuras ſuas mẽbra intus & extra ſicut prius, ſunt autem huiuſmodi lapides ſalſi non duri frequenter, quia oportet virtutem eſſe fortem quæ ſic tranſmutat corpora animalium, & hoc comburit aliquantulum terreſtre in humido & ſic generat ſalis ſaporem. Hoc autem teſtatur fabula Gorgonis quæ ad ſe reſpicientes dicitur conuertiſſe in lapides. Gorgon virtutem fortem mineralium vocauerunt, reſpectum autem ad eam vocãt diſpoſitionem humorum corporum ad virtutem lapidificatiuam. Hæc igitur ſunt quæ de lapidibus in communi videbantur dicenda.

Primi libri de mineralibus & rebus metallicis, finis.

Liber

LIBER SECVNDVS QVI EST DE lapidibus preciosis.

¶ De caussis uirtutum lapidum preciosorum & redargutione dicentiū in lapidibus nō esse uirtutes. Cap. 1. libri secundi.

CONSIDERATIONEM AVtem facientes de lapidibus preciosis nō loquemur de caussa coloris eorū. Neq; de passibilitate eorum uel duritie uel aliquo huiusmodi, eo q̧ de omnibus his in superiori libro expeditum est, quantum sufficit ad hanc intentionem, sed tria sunt quę potissimę sunt inuestiganda, uirtutis eorum caussa uidelicet & descriptio eorum sigillatim, & sigilla quæ inueniuntur in quibusdam eorum depicta. His tribus habitis non quęrimus amplius phisicę scire de lapidum natura. Caussa autem uirtutis lapidum occulta est ualde, & uaria in ea sensisse uidētur multi phisiologorum. Multi etiam dubitare uidentur an insit lapidibus uirtus aliqua de his quæ uidentur esse in eis, sicut curare antraces, fugare uenena, con

na, consiliare corda hominum, facere uictorias, & huiusmodi asserentes, nihil inesse composito nisi ex compositione & compositis. Operatio enim talis qualis dicitur inesse lapidibus non caussatur ex componentibus eosdem. Ex illis enim non conuenit eis nisi calidum & humidum & durum & passibile esse & huiusmodi quæ in accidentibus determinata sunt. Amplius autem cũ nobiliora sint animata ꝙ lapides deberent ut inquiunt potius habere uirtutes quæ lapidibus attribuũtur ꝙ lapides. His igitur & huiusmodi rationibus utuntur qui nullas concedũt lapides, uirtutes habere. Huius autem cõtrarium expertum est sepissimę, quoniam magnetem uidemus ferrum attrahere, & adamantem illam uirtutẽ in magnete restringere. Adhuc autem expertum est saphiros aliquos antraces fugare, & unum tale uidimus oculis nostris, hoc etiam ab omnibus uulgatum est, & non potest esse quin in toto uel in parte sit uerum quod ab omnibus communiter est dictum. Fuerunt autem aliqui qui etiam uirtutes speciales lapidibus dabunt, & hoc ab anima lapidum esse dicebant, & sunt quidã pitagoricorum, hi enim dicunt solius animæ esse hoc, & non in una materia tãtum sed ab una extẽdi in aliam per operationes anima-

les,ſicut homo ad intelligibilia extendit intel‑
lectum etiam imaginationem ad imaginabi‑
lia. Et hoc modo dicunt animam vnius homi‑
nis vel alterius animalis egredi vel ingredi in
alterum,& faſcinare ipſum & impedire opera
tiones ipſius,propter quod præcipiunt in ope
rationibus cauere & declinare oculum faſci‑
nantem. Et hoc etiam modo dicunt quidã au‑
gures impedimentum & profectum operatio
num fieri viſu & auditu auium quarundam,
vel aliarum beſtiarum. Iſti ergo tales dant ani
mas lapidibus & ipſas extendi ad naturas quę
lapidibus attribuuntur. Schola autem Pitta‑
goricorum quam in multis ſecutus eſt Demo
critus,qui lapides animas habere dixit, om‑
nia plena dijs eſſe dogmatizat,ſicut in carmi‑
nibus ſuis poſtea cecinit. Orpheus enim dice‑
bat deos virtutes diuinas in rebus diffuſas,de
um etiam nihil aliud eſſe niſi illud quod res
format in omnibus rebus diffuſum. In lapidi‑
bus ergo dicebat partem diuinam eſſe quam
lapidum animam dicebat eſſe extẽdentem ſe
ad res circa quas operatur,hæc autem abſur‑
diſſima ſunt. Et de faſcinatione quidem an ve‑
rum ſit an non ad magicas pertinet,deinde au
tem diffuſum in rebus,ita quod rebus ſit vni‑
tus & permixtus ſicut aliqua virtus eſſentia‑
lis rebus,dementis eſt dicere, quoniam ſi com
miſcetur

miſcetur rebus erit generabilis in quibuſdam rebus, & exiens de non eſſe ad eſſe & de potentia ad actum quæ omnia impoſſibile eſt deo conuenire, quamlibet autem rem habere aliquid diuinum per quod appetit & agit ad eſſe diuinum, vel diuino ſimile eſt verum & alibi hoc eſt determinatum. Animas autem nullas habere lapides in antecedentibus huius libri determinatum eſt, propter quod etiam hęc & his ſimilia quaſi deriſoria relinquentes, dicamus lapides abſq; omni ambiguitate virtutes mirabilium effectuum habere, quæ quidẽ virtutes inſunt eiſdem non ex componẽtibus ſed compoſitum conſequuntur ex cauſſa quã infra determinabimus. Nec eſt verum quod has virtutes animata potius habere debeant quare ſic eſt in omni re naturali ꝙ res occupata altioribus virtutibus abſtrahitur & impeditur ab inferioribus. Cuius ſignum eſt quod intellectualia ſicut homines nõ bene ꝑcipiunt immutationes elementorum, quemadmodũ bruta, ſicut pulli diuerſitates horarũ & temporũ melius iudicant ꝙ̃ homines. Et homo ipſe quãdo occupatur meditãdo non operatᷣ per viſum & auditum, ita qd non percipit ea quæ ſunt ante oculos. Sicut igitur eſt in tota natura quod etiam animata altioribus virtutibus

animæ occupata non operantur uirtutibus inferioribus nobilibus quibus cõmixta non animata operantur. Nihil tamen est in uniuersa natura quod non habeat propriã suæ speciei operationem, sicut scamonea cholerã purgare & alia huiusmodi, hoc autem in simplicibus probatur medicinis, & in scientia de incantatione & alligatione ubi ostenditur membra diuersorum animalium, aut collo, aut coxę, aut alio mẽbro corporis hominis alligata mirabiles operari effectus. Idem est de herbis radicibus & lignis. Sed ipse carnes hominum, & quod minus uidetur superflui tas sicca egesta ab homine, & stercus luporũ mirabiles contra uenenũ uel alias pestes habent operationes, propter quod & lapides proculdubio operationes habere cõstat, aut omnes aut fere omnes licet in pluribus sint ignote operationes eorum. Et ideo dicit Ioannes Damasc. ꝙ nulla res destituitur a propria & substantiali operatione. Risibile enim esset ualde ꝙ diceremus qualitates primas uehementes habere operationes & formas substantiales ipsis rebus ut fines naturæ datos, sicut diuinum & optimum omnino nullas habere operationes, licet non sint actiuæ & passiuæ ad transmutandam materiam, cũ sint operatiue operationis illius quæ illi per

fecto cõuenit, quod natura perficit per illud diuinum & optimum.

¶ De quatuor opiniõibus philosophorum circa caussam uirtutum lapidum. Cap. 2.

Quesitum autem est multo tempore a philosophis ex qua caussa tales uirtutes infunduntur lapidibus, & diuersas opiniones recitare dispendium esset. Tangamus igitur quatuor probabiles, & postea nostram dicamus sententiam, deinde per rationem confirmemus eandem. Quidam autem dixerunt ab elementis componentibus lapidibus tales inesse uirtutes. Quibus cũ obijcitur elementa non operari nisi qualitatibus primis, & operationes lapidum ad qualitates primas non posse reduci. Respondent elementa quasdam habere operationes per se, quasdam autẽ in mixto, quia in mixto qualitas elementaris operatur mota sicut instrumentum, & tunc habet multa operari quæ p se non operatur. Et ideo sicut ad aliam uirtutem non reducitur alteratio cibi & eleuatio & mutatio ad carnem nisi ad calorem digestiuum quẽ scimus esse calorem ignis, & quod congregat homogenea & disgregat etherogenea sicut dictum est in .ij. metheor. Ita dicũt

isti & non alij virtuti quam elementari esse attri-
buendũ quid sit in elementato, eo quo elemen
tatum non operatur nisi mediante virtute ele
mentorũ quæ sunt in ipso. Hæc ergo est opi-
nio quorũdam antiquorum philosophorum
quam Alexander grecus peripatheticus desẽ
dere videtur, eo quod ipse oĩa quecunq; sunt,
siue sint animata siue non elementis attribuit.
Ita etiam quod dicit intellectum esse quoddã
elementorum complexionẽ consequens. Ipsa
enim elementa cum complexa sunt mirabiliõ
rum & altissimarum dicit essẽ operationũ. Vir
tutem autem quæ in commixto regit & diri-
git qualitates elementales, non dicit esse nisi
complexionem consequentem, & hanc mira-
bilem asserit esse, & ꝓbat per opera alchimiæ
in quibus simplicia parum prosunt, & cũ com
plexa fuerint admirabiles valde reddunt effe-
ctus. Hæc autem opinio Platoni non placuit,
qui omnia inferiora dicit esse Ydeata a supe-
rioribus Ydeis quas separatas & miræ poten-
tiæ esse dicebat. Ille enim sunt quæ generant
quicquid generatur vt asserit. Dicit autẽ qđ
ea quæ separatorum maiorem accipiunt simi
litudinem & in quibus separata minus immer
guntur materiæ esse virtutes mirabiles in oꝑe
ratione simili operationi Ydeæ separatæ. Ope
rationem Ydeæ separatæ esse dicit operari trãs
mutando

mutando & alterando materiam generabilium & corruptibilium. In quibus ergo rebus minus mergitur Ydea materię in his adhuc postq̃ incorporata est mirabiles res operari non cessat, & sic dicit esse in lapidibus preciosis & in alijs multis rebus naturalibus. Probationem autem huiusmodi sententię non quidē ex Platone, sed ex Platonicis sicut ab Apulegio & quibusdam alijs collegimus, dicentibus quod subiecto mortalium rerum & desũcto hoc quidem quod immortale est in rebus mirabilia operari non cessat. Dicunt etiã isti quod si operationes iste elementis attribuerẽtur, sicut quidam dixerunt pictagorici, aut elementorum complexioni, quod tunc sicut cõplexio est vnica ita operatio lapidis esset vna. Nunc autem multas videmus. Adhuc autem siue qualitas elementalis operetur per se, siue in complexo non operantur qualitates elementales nisi transmutando materiam quam afficiunt, nulla autem tali transmutatione facta substantię videntur operari lapides preciosi, propter quod etiam alicuius separati principij videtur esse operatio istorum. Hæc igitur est opinio Platonicorum. Hermes autem & quidam sequaces eius Indorum plurimi multa de vniuersali virtute differentes

dicebant omnium inferiorum uirtutes esse in stellis & imaginibus cœlorum. Omnes autem uirtutes infundi in inferioribus omnibus per circulum alaur, quoniam primum circulum imaginum cœlestium esse dicebāt, has autem uirtutes descendere in res naturæ nobiliter & ignobiliter. Nobiliter autem ꝙ quando materię recipientes has uirtutes fuerint superioribus magis similes in lumine & perspicuitate. Ignobiliter autem quando materię fuerint confusę & feculente in qua quasi opprimitur uirtus cœlestis. Hanc igitur causam isti dicunt quoniam lapides preciosi præ alijs habent mirabiles uirtutes, quia uidelicet in substantia magis similantur superioribus & in lumine & perspicuitate, propter quod a quibusdam eorum, stelle elemētales esse dicuntur lapides preciosi. In superioribus enim ut inquiunt quasi quatuor colores inueniuntur, qui etiam frequētiores sunt in lapidibus preciosis. Quorum unus est orbis non stellati, qui ab omnibus dicitur saphirus & hūc colorem primo habet saphirus & denominat, participant autem ipsum posterius alij quidē lapides. Secundus autem est qui est plurium stellarum & est ille qui uocatur lux candens & albescens, & hunc colorem habet dyamas & berillus & multi aliorum. Tertius est qui

uocatur ignescens & rutilans qui est in sole & marte & in quibusdam aliis, & hunc primo quidem accipit carbunculus, & postea palachius siue palacius & granatus, & quidã alii. Ideoq; dicunt carbunculum nobilissimũ & uniuersaliter habere habentem uirtutem omnium aliorum lapidũ, quia sol cuius uirtutem similem accipit, nobilior est omnibus uirtutibus cœlestibus, & est sua uirtus uniuersalis dans lucem omnibus cœlestibus & uirtutem. Quartus autem est rubeus obscurus tã in stellis q̃ in quibusdam aliis lune mansioni businuẽtus, & hic inuenitur in lapidibus habẽtibus obscuras nubes, sicut in calcidonio, ametisto & aliquando in smaragdo, & in quibusdam aliis, propter hoc & huiusmodi dicta talem isti induxerunt opinionem. Auicẽna autem & quidam alii sequentes eundẽ dixerunt in omnibus naturis quędam aliquando apparere prodigia ex imaginatione superiorum motorum. Contendit enim hic philosophos intelligentias quæ mouent orbes nequaq̃ posse intendere particularem motum hunc uel illum, nisi per apprehẽsionem aliquam particularium, & hanc apprehensionem dicit imaginationem equiuocare seu equiuoce uocari ad imaginem quæ pars est animæ sensibilis in animalibus. Practice autẽ

omnia quæ fiunt vt inquit præexistũnt in cõceptionibus motorum stellarum & orbium. Adhuc autem talem inquit esse obedientiam totius materię generabilium ad motorẽ qualis est obedientia nostri corporis ad nostras animas. Nos autem in nobis sentimus quod ad quamcunq; formam concepimus mouet corpus nostrum delectabiliter vel horrendo vel fugiendo. Sic igitur dicit frequenter diuersa concipere animas cœlestium, & tunc materiam moueri per obediẽtiam ad illud, ex hoc esse quod diuersas uirtutes generata accipiũt quæ nos complexionales vocamus, & maxime lapides in quibus est commixtio, prima facilius mota ad imaginationem huiusmodi q̃ alia in quibus est maior diuersitas ꝑpter animæ opera quæ infunduntur illi. Hæc igitur dicta sunt ab Auicenna & sequentibus eum, vt videtur accipi in quibusdam dictis suis quę de magicis & alchimicis composuit.

¶ De improbatione dictarum opinionũ. Capit. 3.

Dicta vero Alexandri peripatetici conuenientia ideo nõ sunt, quia scimus q̃d licet quodlibet calidum simplex & calidum commixtum diuersas habet operatiões, tamen conueniunt in genere congregandi videlicet

delicet homogenea & etherogenea. Idem aūt dicimus de frigido humido & sicco. Operationes autem lapidum nec in genere nec in specie conueniunt, cum simplicium operatione, sed magis prodigiose & mirabiles esse videntur. Adhuc autem male dictum est nihil dirigere & informare qualitates elementorum nisi ipsam mixtionem & complexionem. Sic eñ non oportet esse species & forma alia nisi complexio quod falsum esse ostensum est, & ostendetur a nobis in libro de anima & in philosophia prima, propter virtutes enim lapidū non complexionales nec elementales, præ omnibus magici vtuntur lapidibus preciosis tā in annulis q̄ in ceteris imaginibus quorum effectus est mirabilis, propter hoc autem & huius modi falsificatur dictū Alexandri. Quod autē dicit Plato de Ydeis a multis incouenienter dictū esse ostensum est, & nos de hoc alibi disputabimus, q̄a negocium de Ydeis maioris est egens inquisitionis, q̄ sit ꝓpositum negocium in quo sumus. Sed licet hic supponat non esse Ydeas alias formantes generatiua, neq̄ aliquid immortalium in corporibus mortalibus & corruptibilibus, quia corruptis his nil manet eorum quæ sunt in ipsis, nec est resolutio cōmixtorū in elemēta & Ydeas, sed

potius solum in elementa ex quibus componuntur. Si ponerentur autem esse huiusmodi Ydeę inutiles essent, eo quod non proportionarentur materię nec contingerent eam, nec transmutarent. Omnia enim talia uidentur esse in materia ipsa & non separari ab ea. Per hoc igitur & his similia dictum Platonis improbatur, omnibus tamen antiquis probabilius dicit Hermes de caussa uirtutis lapidum quia scimus pro constanti omnium inferiorum uirtutes a superioribus descendere. Superiora enim substantia & lumine & situ & motu & figura influunt in inferioribus omnes nobiles uirtutes quae sunt in ipsis, tamen hoc dictum imperfectum est in phisicis, licet forte in astronomicis & magicis esset sufficiens, quia in phisicis dicitur caussa quae est in materia operans, talis autem est elementalis, aut qualitates elementorum prout sunt in commixto uel forma substantialis tales cõplexiones consequẽs. Docet enim Ptolomeus in libro q̃ Alarba. dicitur, effectus stellarũ ideo esse diuersos & incertos, quia in inferioribus in fluxu proueniunt ad ipsa per aliud, & per accidẽs. Per aliud quidem quia per uirtutes elementales quae informant. Per accidens autem quoniam non perueniunt ad inferiora nisi per esse uniuersale quod inconfusum

fusum & incertarum dispositionum est, eo q aliquãdo materia est receptibilis uirtutis cœlestis, aliquando nequaq, et aliquando recipit eam secundum parum, aliquando secundum multum, et hoc ignorãtes multi qui diuinant in astris sepe mentiuntur, et abhominabilem suis mendacijs faciunt scientiam cũ sit bona et utilis ualde. Quæ autem Auicenna de prodigijs dicit prodigiosa esse uidẽtur. Non enim imaginatio potest aliquo modo intelligentijs cœlestibus cõuenire, nisi enim sunt conceptiones tales in eis quę motu cœli & elementalibus qualitatibus non explicentur, eo q nihil est inordinatum in eis, hoc autem alibi ostendetur quia multa oportet permitti, sed hæc conuenienter deberent ostendi. Sed hoc sufficit q in phisicis & in cœlo & mundo perfecte de talibus dictum est quantum permisit cõsideratio phisica. Intellectus enim practici sunt & per se formales ad opus naturę quos cœlestis motus explicat sicut instrumentum. Nec unq conceptio aliqua est in motore nisi talis. Vnde autem est q intendit hunc uel illum in parte dictum est in cœlo & mundo sufficienter aut in prima phisica habet determinari.

¶ De uera caussa uirtutis lapidum preciosorum. Cap. 4.

Refutatis

Refutatis igitur omnibus his dicimus cū Constantino & alijs quibusdam quod virtus lapidis caussatur ab ipsa lapidis specie & forma substantiali. Sunt aūt quędam virtutes mixtorum miscibilia habentes pro caussa, quędam autem ipsam speciem. Et hoc clarius videtur in his quę melius alijs specificata & formata sunt, sicut est homo qui operatione qua homo est, habet intelligere, quæ ex nullo caussatur complexionante. Idem autem est in brutis & in vegetabilibus sicut probatur in ethicis, ita qđ omnis rei propria est operatio & proprium bonum secundum speciem, qua formatur & perficitur in esse naturali. Huiusmodi autem speciei instrumenta sunt omnia complexionantia, eo qđ ipsa continet omnia, & ipsa non existente corrumpitur & dissoluitur complexionatum. Forma enim continet materiam sicut diuinum & optimum illius, & non continetur ab ipsa, nec desideratur materia in natura, quia sui non indigetur nisi ad esse indiuidui, & non ad esse diuinum. Hæc autem in libro de intellectu & intelligibili, & in prima philosophia clarius elucidabuntur. Forma igitur ista inter duo est hæc inter cœlestes virtutes a quibus datur & super materiā complexionatam cui infunditur. Si ergo in se consideretur ipsa est essentia simplex vnius tantum

rum operatiua qđcunq; est illud, quod vnius est tantum efficere vnum,& ab vnico est vnicum,sicut tradit tota vniuersitas philosophorum. Si autem hæc forma consideretur vt est virtutibus cœlestibus primo multiplicatis p superiores & inferiores,& omnes imagines et circulos quos duodecim signa cum stellis suis distribuunt super orizontem rei illius cui infunditur forma,& secundo secũdum quod ad eam operantem sunt virtutes elementales erit ipsa forma multiplex valde secundum potentias naturales suas quæ circũstant essentiã suam simplicem, & sic multorum efficientiũ erit effectiua,licet forte vnicam habeat propriam operationem. Non enim potest dici virtutes caussarum per aliquid non manere in effectibus.Et hoc est qđ fere omnis res non ad vnicam tantum sed ad multa valet quando suæ sciantur operationes.Comparata vero ad illud cuius est forma hoc est ad materiam est potentior & impotentior,secundum quod benedicit Hermes.& de hac caussa lapides eiusdem speciei inueniuntur potẽtiores & minus potentes in effectibus suis.Forte etiam inueniuntur aliqui nullum omnino speciei habere effectum propter cõfusionem materię,sicut homo nullam habet operationẽ humanam secũ dũ qđ est homo,licet eũ species secundũ rationem

nem nō participetur secūdū magis et minus, secundū tñ esse et principium actionū secundū magis et minus inesse uidemus speciē fere oībus rebus. Et ideo in his quæ speciem cōsequunt̄ uirtutibus inueniūtur efficatiores res uel minus efficaces, uel oīno impossibiles ad operationes quæ fiunt per uirtutes speciem secundum naturam consequentes. Et ad memoriam huc reuocandum quæ in. ij. methe. diximus, lapidum species ad indiuidua quodammodo esse mortalia, sicut & homines & extra loca generationis suæ diu contenti corrumpuntur, et non nisi equiuoce retinent nomen speciei, licet in figura et colore eorū hoc non nisi per longissimum tempus possit depræhendi. Et sicut in animalium factura et in complexione aliquando tanta est discrasia q̄ animam hominis non attingit sed solū qualemcunq; hominis figuram. Ita etiam est in lapidum generatione, aut propter inordinationē materię, aut propter uehementissimas uirtutes cœlestium in contrarium mouētes, sicut diximus in secūdo nostro phisicorum. Hæc igitur et tanta de uirtutibus lapidum dicta sunt in communi. etc̄.

TRACTATVS SECVNDVS libri secundi de lapidibus nominatis & eorum uirtutibus.

¶ De lapidibus incipientibus ab A. Cap. 1.

SVpponamus autem nomina precipuorum lapidum, & uirtutes secūdum q̄ ad nos aut per experimentum, aut ex scripturis auctorum deuenerunt. Non autem omnia quæ de eis dicūtur referemus eo q̄ ad scientiam non prodest. Scientiæ enim naturalis non est simpliciter narrata accipere, sed in rebus naturalibus inquirere caussas. Vt autē in latina lingua competentius ordo seruetur secūdum ordinem alphabeti prosequamur nomina lapidum & uirtutes eorum, eo modo quo mos est medicis describere simplices medicinas. In primo capitulo ergo ab .a. incipientes nouem famosi apud philosophos inueniūtur lapides, Abeston uidelicet Absintus, Adamas, Agathes, Alabādina, Alecterius, Amādinus, Ametistus & androsmanta.

Abeston autem coloris est ferrei, qui secūdum plurimum in Arabia inuenitur, cuius uirtus mirabilis narratur et in templis deorū est manifesta, eo q̄ semel accensus uix unq̄ poterit extingui, eo q̄ naturam habet lanu-

 ginis

ginis quæ vocatur pluma salamandræ cũ modico humido vnctuoso pingui inseparabili ab ipso, & illud fouet ignem accensum in ipso.

Adamas autem sicut superius fecimus mentionem lapis est durissimus, parũ cristallo obscurior, coloris tamen lucidi fulgentis adeo solidus, vt neq; igne ferro mollescat vel soluatur. Soluitur tamen & mollescit sanguine & carne hirci, præcipue si hircus aliquãdiu ante biberit vinum & petrosilium vel silermontanum comederit, quia talis hirci sanguis etiã ad frangendum lapidem in vesica valet infirmis de calculo. Soluitur etiam lapis iste, quod mirabilius videtur plumbo propter multum argentum viuum quod est in ipso. Hic autem lapis penetrat ferrum & ceteras gemmas omnes præter calibem in quo retinetur. Non trahit autem ferrum eo quod sit proprius locus generationis eius vt quidã mendose dixerũt. Maior autem quantitas istius lapidis adhoc inuenta est magnitudo auellanę. Nascitur autem in Arabia & Cipro, secundum plurimũ, sed Ciprius est magis mollis & obscurus. Et quod mirabile videtur multis hic lapis quando Magneti supponitur ligat Magnetem & non permittit ipsum ferrum trahere. Maior autem virtus eius est in auro vel argento vel

calibe.

calibe. Dicuntq; magi quod sacerto sinistro alligatus valet contra hostes & insaniam , & indomitas bestias, & feros homines, & cõtra iurgia & rixas , & contra venena & incursus fantasmatum & incuborum. Hunc autem lapidem dyamantem etiam quidam vocãt, etiã quidam ferrum attrahere mentiuntur.

Absinthus est de genere gemmarum coloris nigri rubeis virgulis, & aliquando guttulis. Huius autem virtus videtur esse imitans abestino, absinthus enim permanet calidus p septem dies vel amplius propter eandem caussam quæ dicta est de abestino lapide.

Agathes autem lapis est niger cum albis venis, & quodam modo istius speciei lapidis inuenitur alius modus eiusdem speciei qui est similis corallo. Et tertium genus quod secundũ plurimum in Creta Insula nascitur, quod habet in nigro venas croceas. Et quartũ genus indicum est variũ quasi sanguineis guttis respersum. Et primum quidem genus aptum est ad formas quæ lapidibus insculpunt, propter quod plurimi lapides habentes capita regũ insculpta nigri sunt, & cũ iacet ad caput dormientis fert ostendere multa simulacra somniorum. Tertium aũt genus qd creticũ est facit ut ait Auice. vincere pericula & vires cõfert cor

poribus, gratum & placentem facit ut dicit Euax rex Arabum, & persuasorem & coloris boni facit hominem & facundum, et munit eum contra aduersa. Genus autem Indicum uisum fouet, et ualet cōtra sitim et uenenum, cum autem accenditur odoriferum est ualde.

Alabandina a loco in quo secundum plurimū generatur sic uocatur, hoc est ab epheso quæ alabādia uocatur alio nomine, est autem ruborem habens fulgentem, et est lapis clarus fere ut sardinus.

Alectorius est gemma quæ uocatur lapis galli, et est albus nitens cristallo obscuro similis. Extrahitur autem ex uentriculo gallinacij postq̄ fuerit ultra quartum annum, & q̄dam dicunt q̄ post nonum extrahitur & est melior qui extrahitur gallo decrepito. Maxima autem huius quantitas est inuenta accedere ad quantitatem fabę. Virtus autem eius est excitare uenerem gratum & constantem uictorem, et discretum facere, oratoriam tribuit facultatem, amicos cōciliat, et tentus sub lingua sitim extinguit uel reprimit, et hoc ultimum expertum est.

Amādinus uero gemma est coloris uarij, dicit autem Euates q̄ uenenum omne aut extinguit aut reprimit, et uincere facit aduersarios

nios & prophetiam & interpretatiōem somniorum facit intelligi, & etiam ęnigmatum.

Ametistus est gemma multum communis & nota, coloris purpurei & transparentię aliquantulum obscure, & inueniuntur in ista specie multę differētię, sed quinqꝫ sunt magis notę per differentias obscuritatis omnes acceptę, nascitur autē in hac specie in India, est autem melior ad sculpendum, eo ꝙ aliis est minus durus. Operatur autem cōtra ebrietatem ut dicit Aaron, & facit uigilem, et malas reprimit cogitationes, & bonum in sci bilibus confert intellectum.

Andromanta lapis est coloris argentei, ꝗ secūdum plurimum in mari rubro nascitur, & est aut quadratus ut tessera, & durus sicut adamas. Virtutem habet contra furorem & facilem animi concitationem, & tristitiam & grauitatem.

¶ De incipientibus a litera B.
Cap. 2.

BAlagius qui & palacius dicitur, est gemma coloris rubei, ualde lucide materiæ & substantię ualde transparentis, & dicitur femina carbunculi habens debilem colorem, & uirtutes eius remissas, sicut femina se habet ad marem, & quidā dicunt ꝙ est do-

mus eius, & ideo palacium carbunculi vocat. Generatur enim frequenter carbunculus in loco isto, & iam visum est hoc nostro tempore quod in lapide vno exterior pars fuit balagius, & interior carbunculus, propter quod Aristotel. hunc lapidem dicit esse de genere carbunculi.

Dicunt etiam quidam quod lapis qui vocatur borax a quodam bufone dicitur sic qd in capite ipsum portat, & est duorum generũ, vnum album, aliquantulum fuscum, aliud nigrum, quod si viuo palpitanti bufone extrahitur, in medio habet oculum quasi ceruleum, de quo dicunt quod glutitus sordes purgat intestinorum & superfluitates, & tẽporibus nostris extractus est de bufone paruus viridis. Aliquos etiam vidimus bufones habentes in se depictos qui de hoc genere dicebantur, vulgariter autem crapodine dicuntur hi lapides.

Berillus autem est lapis coloris pallidi lucidi transparẽtis, & ideo superius diximus quãdo inuoluitur in eo videtur moueri aqua, secundum plurimum generatur in India, sicut multę aliarum gemmarum. Sunt autem multa genera & modi in specie lapidis istius, sed melius esse fertur qui magis pallet, & plures habet guttas, quæ videntur in ipso manere.

Fertur

Fertur autem operari contra pericula hostiũ & contra lites, & reddere inuictum. Mitem etiam in moribus dicitur efficere & ingeniũ bonum dare. Medicorum etiam quidam dicunt quod valet contra pigriciam & epatis dolores, & contra suspiria & eructationes, & quod valet oculis humidis. Expertũ est enim quod quando rotũdatum est oculo solis opponitur, adurit ignem accendit. Dicunt etiam Magi quod amorem in coniugio conciliat inter maritum & vxorem.

¶ De incipientibus a litera C.
Capit. 3.

CArbũnculus qui græce antrax & a nonnullis rubinus vocatur lapis perlucidissimus & rubicundissimus & solidus est habens se ad alios lapides sicut habet aurũ ad cetera metalla, hic plus omnium aliorum lapidum virtutes habere dicitur, sicut & superius diximus. Specialis tamen effectus eius est venenum aereũ & vaporosum fugare, & quãdo vere bonus est, lucet in tenebris sicut carbo, & talẽ vidi ego. Quãdo aũt minus bonus est & tñ verus emicat in tenebris superfusa aqua clara & limpida in vase nigro mũdo polito. Qui aũt nullo modo lucet in tenebris hic nõ habet

nobilitatem perfectam. Secundum autẽ plurimum sui inuenitur in Libia, & licet habeat plures differentias, ut ait Euax, qui dicit eum habere undecim species, tamen Aristote. ut Constan. refert dicit eum habere tres species, quas supra numerauimus, scilicet balagium granatum & rubinum, & quod multi miran tur dicit in eis praecellere granatum qui tamẽ minoris ualoris apud gẽmarios extimatur.

Calcedonius autẽ lapis est pallidus fuscus aliquantulum obscurus, hic si perforatur & cum uirtute lapidis qui sineris dicitur collo suspendatur, dicitur ualere contra illusiones fantasticas ex melancholia exortas. Facit etiam conuincere caussas & uirtutes corporis conseruat, & hoc ultimum est expertum.

Calcafanos lapis est nigri coloris, cuius uir tus uocem clarificare dicitur, & raucedini me deri.

Ceraunius lapis esse fertur cristallo similis, infecto colore ceruleo, qui dicitur cadere aliquando de nube cum tonitruo & inuenitur in Germania & Hispania, sed Hispanus est cã dens ut ignis, prouocat dulces somnos ut dicunt, & ad prelia & caussas uincendi & cõtra periculum tonitrui dicitur operari.

Celidonius duas habet species, unus est niger, alter ruffus inuenitur, trahuntur autam bo de

bo de uentre yrundinis. Ruffus autem inuolutus panno lineo uel corio uitulino & sub sinistra assella gestatus dicitur ualere contra insaniam, & antiquos languores & lunaticam passionem. Et Constantinus dicit eum ualere contra epilepsiam prædicto modo gestatus Euax autem refert ꝙ facundum gratum & placentem reddit. Niger autem ut Ioseph dicit contra nociuos humores & febres & iras operatur & minas. Et lotus aqua oculos sanat, ad finem etiam inceptum perducit negocij, & si inuoluatur folijs celidonie herbę dicitur obfuscare uisum. Sunt autem hi lapides parui ualde, & tales iā uidimus per socios nostros de stomacho yrundinum extractos in mensę Augusti, tūc enim abstracti magis ualere dicuntur, ut frequenter autem semp duo simul in una yrundine inueniuntur.

Celontes lapis est purpurei coloris, & dicitur in corpore testudinis inueniri, quia quædam sunt maximę testudines habētes domos quæ sunt sicut margaritæ nitētes. Dicitur autem apud diuinatorem ꝙ facit eum qui gestat euomere sub lingua, hanc autem uirtutē nō dicitur habere nisi cum luna primo est accensa & crescens, & monoydes. Et iterum cū euigesimanona monoydes in ultimo decre-

 scens,

fcens, dicitur autem hic lapis ab igne non corrumpi.

Cegolites lapis est in colore & quantitate similis ossi oliue, de quo referunt quod est expertũ, q̃ dissolutus in aqua & rasus & sic haustus dissipat lapidem in renibus & vesica.

Corallus lapis est duarum specierum a mari sicut superius diximus extractus, & præcipuę a mari quod est circa massiliam, vna eius species est rubea, sicut ebur antiquum, alia vero alba figuratur ad modum ramusculorum plantarum, de quo expertum est q̃d valet cõtra quemlibet fluxum sanguinis. Dicitur etiã collo suspensus valere contra epilepsiã, & contra operationes menstruorum, & contra tempestates fulmina & grandines. Et si puluerisetur & super herbas et arbores aspergatur cum aqua fertur fructus multiplicare. Referũt etiam q̃d principia expedit & fines negociorũ.

Cornelius autem quem quidam corneleũ dicũt lapis est coloris carnei hoc est rubei, abscinditur sicut lotura carnis, hic apud rhenum flumen inuenitur frequentissimę, & est valde rubeum habens fere colorem sicut minium, & quando politur multum micat. Expertum autem est quod constringit sanguinem, & pręcipuę menstruorum & hemorroidarũ, fertur etiam iras mitigare.

Crisopassus lapis ab India veniens,& raro inuenitur,propter quod & carus extimatur. In colore etiã est quasi sit ex succo piri coagulatus,habens auri guttas intrinsecas , propter quas & tale nomen accipit,& Chrisos aurum sonat in græco,& multam similitudinem habet cum Chrisolito.

Chrisolitus lapis est in colore habens tenuẽ viriditatem lucidam in qua ad oculũ solis micat sicut stella aurea,& nõ est rarus, dicitur autem venire de ethiopia. Expertum autem est quod spiritualia confortat, propter quod tritus asmaticis datur. Fertur etiam quod perforatus & setis asini in foramine repletus & brachio ligatus sinistro , fugat terrores & melancholicas passiones,& hoc dicitur in phisicis ligaturis,& in auro etiam positus & gestatus fugat fantasmata vt dicunt , stulticiam etiam repellere,& sapientiam conferre perhibetur.

Cristallus lapis est qui aliquando fit vi frigoris vt dicit Aristot. aliquando autem in terra,sicut sępe experti sumus in Germania, vbi multi inueniuntur, vterq; autem modus generatiõis facile ex superioribus erit manifestus. Hic frigidus oculo solis oppositus ignem eijcit,sed si calidus sit hoc perficere non potest, cuius rationem dedimus in libro de caussis proprietatum elementorum & planetarum.

Dicitur

Dicitur etiã sitim restringere sub lingua posi tus, & expertum est ꝙ tritus cum melle mixtus receptus a mulieribus replet ubera lacte.

Crisolitus gẽma est coloris aurei, & in horis matutinis uisu pulcherrimus ẽ. In alijs autem horis dissimilis, ab igne autem corrumpitur & fugatur, ut quidam dicũt inflammatur, & ideo timere ignem dicitur. Dicunt aũt quidam ꝙ aliud est genus istius lapidis qđ est lapidis ignobilis substantię incorporatũ, & hoc non est uerum, sed hoc est marchasita aurea quæ medium quodammodo est inter metalla & lapides, sicut nos in sequentibus ostendemus. Dicitur autem tertium genus istius lapidis esse colore medium inter ceruleum & rubeum, uniuersaliter autẽ dicitur hic lapis tritus scabiem curare, et ulcera. In manu gestatus calorem febris mitigare habet.

Crisopagion gemma est ab ethiopia ueniens, hic dicitur lucere in tenebris & euanescere a lumine superueniente, ita ꝙ non retinet nisi colorem hebetẽ obscuro & quasi subtenui colore operti auri, & fit in ipso secũdum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, uelut in quercu putrefacta & noctiluca. De omnibus autẽ his in lib. de anima dabimus rationem perfectam & ueram.

¶ De nominibus lapidum a quarta litera quæ est D. incipientium.
Cap. 4.

Fertur autem quidam lapis demonis uocari lapis bicolor, ut arcus demonis qui yris uocatur. Et conferre hunc dicunt febricitantibus, & uenenosa pellere, & tutũ & uictorem reddere. Est autem demon dictum quod græce intellectus uel stellam clarã scintillantem sonat.

Dyacodos autem lapis pallidus dicitur esse aliquantulum berillo similis, dicitur autem in tantum fantasmata excitare, ꝙ magi maxime hoc utuntur tamen applicatus defuncto in tantum uires amittit ꝙ mortem horrere ꝑhibeatur. Horum autem ratio quæ potest haberi ex libris magorum Hermetis & Ptolomei, Thebith, Bencherath habetur de quibus non est præsens intentio.

Dionisia lapis est niger ut ferrum intermicans rubeis guttis et spirat uinum, et de odore ipsius, uini fugatur ebrietas, quod mirabile multis apparet. Caussa autem, quia uinum non odore sed uapore opilando inducit debilem ebrietatem, lapidis autem odor simplex aperitiuus est et expuulsiuus uaporis uini.

Draconites

Draconites autem lapis est a capite draconis extractus, & fertur ab oriente vbi sunt dracones magni. Est autem virtus efficax eius sicut & boracis, quãdo de viuo dracone adhuc palpitante extrahitur. Insidiatur autem draconibus dormiẽtibus, & subito scisso capite draconis adhuc palpitante euellunt lapidem. Animæ enim actus multa confert his etiam superfluitatibus quæ generantur in animalibus, & mortis corruptio alterat ea quando naturali morte corruptis humoribus moriuntur, vel quando mortua & corrupta occisa iacuerũt. Ego autem in partibus alamanię in sueuia vidi lapidem super quem conuenerant plusquã quingenti serpentes inter montes in quodam prato, & cum transitum faceret ibidem dominus terræ sui milites euaginatis gladijs sciderunt serpentes in multa frustra, in fundo tamẽ quidam magnus serpens iacuit in multas partes scissus, & sub capite serpentis inuentus est lapis niger formatus vt piramis abscissa, non perlucidus in circuitu colore pallido, pulcherrimum habens descriptum serpentem. Et hũc lapidem mihi ab vxore illius nobilis præsentatum cum capite serpentis eiusdẽ ego habui. Dicitur autem venenũ fugare, præcipue quæ sunt ex incessibus venenatorum animalium, victores etiam dicunt efficere.

¶ De incipientibus a litera E.
Cap. 2.

Ethites gemmarũ optima est coloris pu/nicei, & vocatur a quibusdam aquileus, & ab aliis erodialis, eo quod aquile hunc aliquando ad nidum suum iuxta oua collocãt es eundem sicut grus inter duo oua quæ facit lapidẽ collocari. Iam enim experti sumus ad sensum in Colonia, vbi grues fetus fecerunt multis in annis in quodã horto. Inuenitur autem ethites secundũ Plinium sui generis iux/ta littora oceani, vbi etiã optimum genus est Herodiorũ qui sunt Herodes auiũ, dicitur aũt in Persia aliquãdo inueniri. Est aũt modus eius qđ in se continet aliũ lapidẽ, qui in ipso so/nat quando manu mouetur, & quassatur. Fertur aũt quod suspensus sinistro lacerto confert pregnantibus, impedit aborsum, & periculũ parturitionis mitigat. Et aiunt quidã quod ca ducorũm hominum prohibet frequentem casum. Et quod his mirabilius est tradunt Cal/dei quod si de ministratione veneni cibus ali/quis suspectus fuerit positus in cibo prohibet ne possit glutiri cibus ille, & si lapis subtrahitur mox deglutitur. Quare autem aquilę hunc lapidem nido suo imponant non satis scitur. Experti eñ sumus grues non obseruare cuius generis

generis lapidem inter oua sua ponãt, sed ponunt modo unum et in alio anno unum alium. Dicunt autem quidam ꝗ faciunt hoc ad mitigandum calorem ouorum uel corporis aquile ne oua nimis calefiant, et hoc est probabile. Quidam tamen dicunt aliquid conferre ad eorum formationem et uiuificationẽ. Quod autem quidam dicunt ꝗ lapis ab his auibus interponitur ouis ne frangantur, omnino falsum est, quia citius ad lapidem ꝗ̃ ad se ipsa collisa frangerentur. Aiunt etiam quidam ꝗ si aliquis suspectus habetur de ministratione ueneni ꝗ si in cibo eius quocũꝗ lapis immittitur, statim ad cibum strangulatur et quãdo subtrahitur glutit cibum si est reus, et si est innocens glutit cibũ in quo lapis missus est.

Eliotrophia lapis est uiridis fere smaragdo similis, respersus sanguineis guttis, hũc eliotropiam dicunt esse uocatum Magi, et gemma Babilonica, qa si ungatur succo herbe eiusdem nominis et in uas aqua plenum remissus facit sanguineum solem uideri sicut si pateretur eclipsim. Cuius caussa est quia totam aquam ebulire facit in nebulam quae in spissando aerem impedit solem uideri, nisi quasi in rubore et spissa nube rorando, post modũ autem descendit illa nebula rorando sicut p guttas

guttas pluuię. Oportet autem q̀ quodã carmine sacratus sit, & quibusdam caracteribus mixtus, & si tunc auruspices præsentes sint diuinando quędam prædicunt, propter quod templorum pontifices isto lapide utebãtur. & maximę in festis ydolorum. Dicitur autẽ reddere hominem bone famæ & incolumẽ, & longe uitæ, & contra fluxum sanguinis & uenena ualere. Dicitur etiam q̀ unctus herba sui nominis ut prædiximus uisum fallit in tantum ut hominem prohibeat uideri. Inuenitur autem sępe in Ethiopia, Cipro et India.

Ematites lapis est inuentus in Affrica, & in Ethiopia & Arabia, ferruginei coloris, habens uenas sanguineas immixtas. Virtus autem eius est ualde stiptica, propter quod expertum est q̀ ualet contra fluxum uesice uentris & menstruorũ, quando cõtritus in aqua mixtus bibitur, sanat etiam fluxum saliuę sanguineę, uino etiam permixtus, puluis eius sanat ulcera & uulnera, & carnem etiam superfluam in uulneribus natã corrodit. Et uisus hebetudinẽ ex humida caussa confortat & sanat, & temperat asperitatem palpebrarum.

Etyndros lapis est Cristallo in colore similis, qui perpetuis guttis distillat, quę febricitãtibus ualere dicuntur, & tamen lapis non minoratur nec corrumpitur. Caussa autẽ huius

est profecto quia ex substantia lapidis istę gutę nequaquam distillant sed propter nimiam frigiditatem aerem se tangentem continuę mutat in aquam, sicut faciunt duri lapides, & politi post resolutionem frigoris.

Epistrites lapis est natus in mari, rutilans et rubicundus, in cantionibus autem ex phisicis ligaturis dicitur, quod ante cor gestatus tutū hominem seruat, & compescit sediciones, & cōpescere etiam dicitur locustas, & volucres & steriles nebulas, & grandinem & tempestates a fructibus terræ compescere fertur. Expertum etiam est quod oppositus oculo solis ignem & radios igneos emittit. Dicitur etiam quod si hic lapis in aquam feruentem projciatur cessat ebulitio eius, & postmodū frigescit. Causa autem huius alia esse non potest, nisi quod pro certo frigidissimus est, & motus a calore bulientis aquæ frigiditas suæ complexionis agere incipit.

Exacolitus autem lapis esse dicitur varius & dissolutiuus vt dicunt periti medicorum, propter quod vino permixtus & potatus dicitur cōtra cholicam & iliacam valere passiōes.

Exacontalitus autē lapis est sexaginta coloribus distinctus, parue quantitatis valde & frequentius in Libia inuenitur, & apud troglodiras, & nocet neruis valde, propter quod

etiam

etiam oculos hominis dicitur efficere tremulos.

¶ De incipientibus a litera F.
Cap. 6.

FAlcones quod alio nomine Arsenicū vocatur, & a vulgo auripigmentum idē significat. Est autem de genere lapidum Citrinum & rubeum quem lapidem vnū de spiritibus vocant alchimici, habet autem naturam sulphuris in calefaciendo & desiccando, et cum calcinatur per ignem nigrum efficitur, & statim sublimatione efficitur albissimum. Etsi iterum calcinetur iterum efficitur nigrū, & iterata calcinatione efficitur albissimum, & cum hoc ter vel quater iteratur in ipso tantū efficitur adustiuum, quod æri compositū statim facit foramina per ipsum, & exurit vehementer omnia metalla præter aurum solum, appositum autem æri ipsum in album colorē transmutat, propter quod falsarij vtūtur ipso quando æs volūt facere simile argento, quia magnum in hoc habet effectum.

Ferunt etiam gemmarij quod gemma quæ vocatur Filacterium eadem sit cum Chrisolito & eiusdem virtutis.

¶ De incipientibus a litera G.
Cap. 7.

Gagates est Catabre, quem quidem lapidem de genere gemmarum ego reputo. Inuenitur autem in Libia & Britannia iuxta littus maris, & abundanter inuenitur in mari quod attingit aquilonem partē teutonię. Etiam in anglia frequenter inuenitur, & ē duplicis coloris, nigri uidelicet & crocei, sed croceum est perlucidum fere sicut Topasion. Inuenitur etiam glaucum & declinās ad pallidum coniunctum cum citrino colore. Confricatum autem trahit paleas, & incēsum ardet sicut thus. Dicitur autem ꝙ cōfert hidropicis, & fluidos firmat dentes ut aiunt. De expertis autem est ꝙ lotum cum aqua & per suffumigationē mulieribus inferius suppositum prouocat mēstrua. Fertur etiam ꝙ fugat serpentes, & ualet etiam contra stomachi & uentris subuersionem, & contra fantasmata melancholica quæ quidā dęmones uocant. Aiunt autem de expertis esse ꝙ si colatura & eius lotura cum rasura detur uirgini bibita ꝙ retinebit eam ꝙ non mingit, si autem non est uirgo statim mingit, & sic debet probari an aliqua sit uirgo. Dicunt etiam ualere contra laborem parturientis.

Gagatronica est lapis diuersi coloris sicut pellis Capreoli. Cuius uirtutem Auicenna dicit esse ꝙ uictores reddat se gestantes. Expertum

tum aũt dicunt esse in Alchide principe quodam ꝙ quotiẽs hunc lapidem secum habuit, semper uicit in terra & mari, quotiens autem caruit fertur hostibus succubuisse.

Gelosia dicitur esse lapis habens figuram grandinis & colorem, duriciẹ Adamantis similis. Et tantæ fertur hunc esse frigiditatis ut ab igne uix uel nunq̃ calefieri possit. Cuius caussa est nimia pororum constrictio, nõ per mittens inde ignem ingredi. Aiunt etiã hunc iram & luxuriam & ceteras huiusmodi calidas passiones, & desideria mitigare.

Galaricides quam quidam Galarictidẽ uocant lapis est similis cineri, & secundum plurimũ inuenitur in Nilo & Acoleo fluuijs, hic tritus dat saporem lactis, & succus eius in ore clausus turbat mẽtem. Dicitur etiam in libro de ligaturis phisicis ꝙ alligatus collo replet ubera lacte, & alligatus femori facit faciles partus. Aiunt etiam pastores Egipti ꝙ si uespere contritus cum sale mixta aqua ouile circumspergatur, ubera ouium replentur lacte, & fugatur ab eis scabies, generaliter etiam dicitur contra scabiem ualere.

Gerachides lapis est ut fertur nigri coloris, probatur autem ueritas huius lapidis sic ꝙ gestans lapidem totum corpus suum unctum melle muscis & uespis exponit, & si in-

tactus manet ab eis lapis est verus, & si deponat lapidem statim muscę & uespę super mel cadunt & fugiunt. Aiunt autem quod in ore portatus facit bene iudicare opiniones & cogitationes. Fertur etiam quod gestantem se hominem amabilem & gratiosum reddit.

Gecolitus lapis est vt fertur Orientis ossis o'iuę similis. Cuius virtutem esse dicunt quod tritus & cum aqua haustus lapidem frangit & educit de vesica & renibus.

Granatus sicut Constantinus Aristotel. refert dicere de genere est Carbunculi. Est autē lapis rubeus & perlucidus, in colore similis balaustijs qui sunt flores malorum Granatorum. Est autem rubeus aliquantulum obscurior quam Carbunculus, & cum substernitur ei niger color in sigillis tunc magis rutilat, & inuenitur in hoc genere quidam modus qui inter ruborem aspersum habet violē colorem, propter quod hoc genus violaceum dicitur, & est præciosior omnibus alijs Granatis. Dicitur autem letificare cor, & pellere tristiciam, & secundum Aristot. est calidus & siccus. Et quod quidam dicunt hunc esse de genere Iacincti est falsum. Inuenitur autem hic lapis secundum plurimū eius in Ethiopia, & aliquotiens iuxta Tirum inter arenas maris.

¶ De

¶ De incipientibus ab I. litera.
Cap. 8.

IAspis est lapis multorum colorum, & habet species decem, melior tamē est viridis, translucens rubeas habens venas, & in argēto propriȩ locari habet, & in partibus multis inuenitur. Expertum enim est quod stringit fluxum sanguinis & menstruorum. Aiunt etiam quod negat conceptum & iuuat partū, & quod gestantē se a luxuria prohibet. In magicis etiam legitur quod si incantatus est reddit gratum & potentem, & tutum, & fugat febres & hidropisim.

Iacinctorum duo sunt genera, aquaticus videlicet & Saphirinus, aquaticus est flauus albescens ac si peruium aquæ de subflauo perspicuo erumpat, & superare contendat, & hic est vilior, & inuenitur in isto genere aquescēs rubeus, in quo etiam superat peruietas aquæ. Saphirinus etiam est flauus valde perlucidus, quasi nihil habens aqueitatis, et hic est melior. Et ideo tria nomina habet, dicitur enim aliquando Iacinctus Saphirinus, in Ethiopia autem secundum plurimum inuenitur. Et quidam dicunt quartum esse quod est aquaticum ceruleum sicut Thopasion, & hoc est durissimū vilissimum generaliter, qui in se sculpere

uix permittat. De expertis autē est quod est frigidus sicut uiridis, & confortat corpora, sicut omne frigidum quod constringit uirtutes corporum. In ligaturis autem phisicis est usus eius quod collo suspensus uel digito gestatus tutum reddit peregrinum & gratū hominibus & est contra pestiferas regiones. Et expertum est quod somnum prouocat propter suam frigidam complexionem. Saphirinus aūt hoc specialiter habere dicitur quod est uirtus eius contra toxicū. Aiunt etiam qđ confert ad diuitias & naturale ingenium bonum confert & læticiam.

Iena lapis ē a bestia quę uocatur Hyena, sic dicta eo quod ex oculis eius cum in lapidem uertuntur tollitur, Aiunt tamen antiq Euax & Aaron quod positus sub lingua cōfert diuinando prædicere futura.

Iris lapis est Cristallo similis, & est ut frequētius hexagonus. Dicit autem Euax quod ab Arabia uenit, & in mari rubro nascitur. Nos autem inuenimus maximam copiā horum lapidum in montibus Germaniæ qui sunt inter rhenum fluuium & treuerensem ciuitatē, & diuerse quātitatis omnes sunt hexagoni. In albis autem lapidibus nati circūpositiōe lapidis cū naturaliter sunt rotundi hexagoni efficiuntur, sicut foramina apum in me

dio

dio posita hexagona efficiũtur, tamẽ illa quę sunt in extremis sunt rotunda. Est autem lapis siccissimus qđ sua indicat secabilitas maxima. Fit autem ex aqueo sicco quod euadit de materia lapidis qui generatur ex rubeo luto, & quia hoc aqueũ est uehementer a sicco apprehensum siccus & durus est ualde lapis. Cũ autem sub tecto soli pars eius immittitur, & pars in umbra tenetur, pĳcit reflectendo pulcherrimos colores yridis super oppositũ Pariete, uel super aliquod corpus, propter qđ yris uocatur. Cuius caussa est superius assignata. Aliud autem simile huic nascitur in gipso, quod etiam perspicuum est in extremis & siccissimum ualde, et utuntur eo quidam pro uitro in uitreis.

Iscustos (ut fert Isidorus & Aaron) similiter est lapis, in ultimis Hispaniarum partibus frequentius inuentus iuxta gades apud Herculis, columnas in tertio uel secundo climatibus ultra Hispaniam illam, quam modo Hispaniam uocamus. Est aũt lapis filabilis propter uiscositatem in eo arefactã, & si de ipso uestis fiat nõ comburitur sed igne purgatur & nitet, & forte illud est quod pennam uocãt Salamandræ, quare hæc lanugo quędam est sicut lanugo lapidis humidi. Quare autẽ non cremetur in metheoris expeditum est, huius

O v speci

speciem quandam dicit esse quendam lapidē quem quidam vocant carbunculum album, & quidam alij calculum album. Imitatur eñ Carbunculum in hoc ꝙ fantasmatibus & prestigijs resistit, ualet etiam contra dolorem oculorum ex humida caussa & redactus in puluerem sanat scabiem.

Isidor. dicit de lapide Iudaico qui est albus ad modum glandis in quantitate scripturis quibusdam insertus, quasi litteris quas græci gramas appellant. Iudaicum autem dicit Auicen. hunc quia frequentius in Iudea inuenit.

De incipientibus a litera K. Cap. 9.

KAlcabre est idem vt diximus quod Gagates, sed tamen quidam dicunt ꝙ Kacabre melius est, cum tamen nec colore nec virtutibus discrepet ab ipso.

Kakabres autem lapis est similis Cristallo, de quo ferunt quod eloquentiam dat & honorem & gratiam, & quod valet contra hidropisim.

Kakaman lapis est frequenter albus in toto vel in parte. Varius enim est in colore frequētissime inuenitur immixtus onichio. Virtus eius autē fertur esse ex imaginibus & sculpturis quæ inueniuntur in ipso, & ex sigillis de quibus

quibus in sequentibus habebitur tractatus.

¶ De incipientibus a litera L.
Capit. 10.

Lincuris lapis est qui fit ex vrina lincis, & hæc animalia dicit Plinius esse Orientis, quæ tamen frequenter in theuronia & Sclauonia inueniuntur abundanter in siluis. Dicit etiam Plinius quod hoc genus animalis vrinam suam sub arenis abscōdit quasi inuideat iuuamentum qđ est ex lapide. Dicit autem idem Plinius quod est rubeus scintillās vt Carbunculus, præter hoc quod non lucet de nocte. Inuenitur aūt frequentius croceus parum tendens ad nigredinem. Et est expertum de ipso quod fricatus trahit paleas quod fere conuenit omni lapidi præcioso. Dicitur etiam valere contra dolorem stomachi & ictericiam & fluxum ventris.

Lippares dicitur esse lapis qui frequentius in Libia inuenitur. Fertur autem lapidis virtus esse mirabilis, omnis enim bestia a venatoribus & canibus infestata currit ad eū & ipsū intuetur quasi patronum. Et vt aiunt canes et venatores noscere nō possunt bestiam quamdiu lapidem habent præsentem, quod si verum est mirabile est valde, & absque dubio cœlesti virtute deputandum, quas Hermes

mirabiles

mirabiles esse dicit in lapidibus & etiā in plā-
tis, per quas etiam naturaliter fieri posset, q͂c-
quid scientijs magicis si uirtutes ille bene co-
gnoscerentur.

❡ De incipientibus ab M. litera quæ est. 11. Cap. 11.

MAgnes siue Magnetes lapis est ferru-
ginei coloris qui secundum plurimū
in Mari Indico inuenitur, & in tātum
abundare dicitur quod periculosum est in eo
nauigare nauibus quæ ferreos clauos habēt.
Inuenitur etiam in tragonitidis regionibus.
Ego uidi inueniri in partibus theutonię in ea
prouincia quæ Francia Orientalis uocatur,
unum magnę quātitatis & maxime efficaciæ
& fuit ualde niger, ac si esset ferrum rubigino
sum & combustum cum pice. Virtus autem
eius est mirabilis in attractiōe ferri, ita quod
uirtutem eius transmittat in ferrum, ut illud
etiam attrahat, & aliquando multe acus hoc
modo suspense ad se inuicem uidentur. Vn-
ctus autem lapis alleo non trahit, & si super-
ponitur ei Adamas iterū non attrahit, ita qd
paruum Adamas magnum ligat Magnetē.
Inuentus autem est nostris temporibus ma-
gnes qui ab uno angulo traxit ferrum & ab
alio fugauit, & hunc Aristot. ponit aliud ge-

nus

nus esse Magnetis. Narrauit mihi quidam ex nostris socijs curiosus experimentator quod uidit Fredericum Imperatorem habere Magnetem qui non traxit ferrum, sed ferrum uice uersa traxit lapidem. Aristot. dicit quod est quoddam genus aliud Magnetis quod trahit carnes hominis. In magicis autẽ traditur quod fantasias mirabiliter commouet, principaliter seu præcipuę si consecratus obsecratiõe & caractere sit, sicut docetur in magicis. Ferunt etiam hũc cum mulsa acceptum curare hidropisim. Aiunt etiam hunc lapidem capite mulieris dormientis suppositum statim eam mouere ad amplexum mariti sui si casta est, si autẽ est adultera prœ nimio timore fantasmatum dicitur cadere de lecto. Dicunt etiam quod fures in domum intrantes positis carbonibus in quatuor angulis domus lapidem hunc contritum super spergunt, & tunc dormientes in domo ita fantasmatibus tenẽtur quod fugientes edes relinquunt, & tũc fures furantur quid uolunt.

Margarita lapis est in obscuris cõchilibus inuentus, meliores ab India ueniunt. Multi autem a Brittannico mari quod nunc anglicum dicitur, & uersus Flandriam & theutoniam inueniuntur, ita quod ego habui in ore meo decem in una mensa quæ in comeden-

do

do ostrea inueni. Iuuenes enim conchę habēt meliores. Quædam aut ex eis perforatę sunt, & quædam integre, coloris sūt, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitent cum tamen sint albę. Fertur etiam quod in tonitru quasi abortiendo eas ostreę euomunt, & ideo in flumine inueniuntur, in mosella & quibusdam galliæ fluuijs inter arenas. Est autem virtus earum experta ad confortationem spirituum & contra animæ deliquium & syncopim, valet etiam contra fluxum sanguinis, & contra fluxum lientericum, & contra dyariā.

Medus lapis esse dicitur qui a regione Medorum vbi plures inueniūtur sic vocatur. Sūt autem duæ species huius, vnus niger, alter viridis. Virtutem eius esse dicunt contra veterem podagram & oculorum cecitatem & nephreticā, refouere etiā dicitur fessos & lassos & debiles. Ferunt autem quod eius qui niger est si fragmēta in aqua calida resoluta fuerint, & si aliquis illa aqua lauerit incurrit membrorum excoriationem & si biberit ex eo peribit vomendo.

Melochites quem quidam melonitem vocant lapis est Arabicus, grosse viriditatis, sed non translucidus sicut smaragdus, & est mollis. Fertur autem quod virtutem habet custodiendi gestantem se a nociuis casibus, & similiter

liter cunabula infantium.

Memphites lapis est a ciuitate Egipti quæ memphis vocatur sic dictus, qui dicit vt ignis calere virtute quidem quod videtur actu hic tritus & aqua mixtus in potu datus vrendis vel secandis, quia inducit insensibilitatem ne sentiatur cruciatus.

Magnesia quem quidam Magnosiam vocant, lapis est niger quo frequẽter vtunt vitreari, hic lapis distillat & fluit in magno & forti igne & non aliter, & tũc immixtus vitro ad puritatem vitri deducit substantia.

Marchasita siue Marchasida vt quidam dicunt est lapis in substãtia, & habet multas species, quare colorem accipit cuiuslibet metalli, & sic dicitur Marchasita argentea & aurea & sic de aliis. Metallum tamen quod colorat eum nõ distillat ab ipso, sed euaporat in ignẽ, & sic relinquitur cinis inutilis, & hic lapis notus est apud alchimicos, & in multis locis inuenitur.

¶De incipientibus a.12. litera quæ est N.
Cap. 12.

Nitrum etiam accedit in lapidis coagulationem, est autem sub pallidum & perspicuum, & huius uirtus probata est qđ dissoluit & attrahit, et valet contra ictericiam, & est de genere salis.

Nichomar

Nichomar idem est quod Alabastrum qđ quidem est de genere marmorum, tamen quia uirtus eius est mirabilis inter lapides preciosos ponitur. Et expertum est de hoc quod frigiditate sua conseruat aromatica unguenta. Et ideo pixides de hoc lapide fecerunt antiq. Conseruat etiā frigiditate sua corpora mortuorū a fœtore excellenti, & ideo monumenta et mauseola antiqua de hoc lapide inueniuntur, est autem albus nitens. Aiunt etiā qđ uictoriam datet amicitiam conseruat. Sūt etiam quidam q dicūt lapidem quendā nuse uocatum esse, de genere lapidum bufonis, et in multis inuenitur bufonibus. Et sunt duo genera, unus subalbidus sicut si lac intrauerit sanguinem et uiceriteum, et ideo sanguinis obscuras uenas dicūt in eo apparere, et alter est niger, et aliquando in eo depingitur bufo sparsis pedibus ueneno eos adurere manum tangentis. Probationem autem huius lapidis esse dicūt quod exhibitus bufoni uiuo bufo eleuatur contra eum et tangit eum si potest. Dicitur etiam quod præsente ueneno uarius efficitur qui subalbidus est.

¶ De incipientibus a.13. litera quæ est Q. Cap. 13.

Onix

ONix gemma esse perhibetur nigri coloris, inuenitur melius genus eius nigrum albis uenis uariatum, uenit autem de Media & Arabia. Inueniuntur autem quinq; diuersitatum propter uarietatem uenarum & colorum. Aiunt collo uel digito suspensus excitare tristiciā & timores, & in somno fantasias terribiles, & multiplicare fertur tristicias & lites. Dicunt autem ꝙ auget saliuam pueris. Si autem Sardinus sit præsens ligatur Onix & suspēditur a nocumento, hæc autem omnia si habet profecto habet ideo, quia uirtutem habet mouendi melancholiā præcipue in capite, ex motu enim illius & uapore omnia ista procedunt. Dicunt autē quidam Onicham seu Onichulum esse idem, qđ uerisimile est, uel ꝙ sit aliqua species eius, sed colore non niger nisi aliquando, sed colorē habet ut humanus unguis sicut supra diximus. Sed Onichinis nominis inueniunt̄ multi colores albi, & nigri, & rubicūdi, qui tamē omnes in substantia quadā fabricantur, quæ similitudinem exprimit unguis hoīs. Aiunt etiam ꝙ ex lacrima arboris quæ Onica dicitur indurata in lapidem generatur, & hanc esse caussam ꝙ odoriferus est in igne. Hanc etiam caussam inquiunt esse ꝙ frequentius alijs depictus imaginibus mirabilius inueni-

 tur,

tur, qa lacrima a principio mollis facile formabilis pingitur & picturam retinet quãdo in lapidem induratum coagulatur. Hunc lapidem dicunt insensibiliter intrare in oculũ, & hoc est mirabile. Sed ego uidi Saphirũ intrare in oculum & lapidem Galli, & quendã alium cuius nomen ignoraui sine lesiõe oculi, politum enim tenue non ledit oculum nisi tangat aciem siue pupillam sensibilem cõtra foramen uueę.

Obtalmus lapis est ab Otalmia dictus, cuius color non nominatur; forte ideo quoniam multorum est colorum. Valere autem dicitur gestanti contra omnes malos morbos oculorum, uisus autem tristantiũ dicitur obcecare, & ideo etiam patronus furum uocãt, gestantes eñ eum quasi inuisibiles reddũtur.

Orites habet tres species, quarum una nigra & rotunda, alia uiridis maculas albas habens, tertia cuius altera pars est aspera, altera plana, & est color eius quasi ferri lamina, & talis etiam ẽ dispositio corporis eius, de quo ferunt ꝙ unctus oleo rosato & gestatus præseruat ab aduersis casibus & pestiferis morsibus reptilium. Dicitur etiam in phisicis ligaturis ꝙ appensus mulieri prohibet ipsam impregnari, & si pregnans est aborsum facit.

Orfanus est lapis qui in Corona Romani

Impera

Imperatoris est, neq; unq̃ alibi uisus est, propter quod etiam Orphanus uocatur, est autẽ colore quasi uinosus subtilem habens uinositatem, & hoc est sicut si candidum niuis candens seu micans penetrauerit in rubeum clarum uinosum, & sit superatum ab ipso. Est autem lapis perlucidus, & traditur ꝙ aliquãdo fulsit in nocte, sed nunc tempore nostro non micat in tenebris. Fertur autem ꝙ honorem seruat regalem.

¶ De incipientibus a 14. litera quæ est P. Cap. 14.

PAnterus lapis est multos habens colores in uno corpore lapidis, nigrum uidelicet & uiridem & rubeum, & alios multos, inuenitur autem pallidus, purpureus & roseus. Ferunt autem luscos efficere uisus. Inuenitur secundum plurimum in Media, debet autem gestans ad ipsum inspicere in mane Oriente sole ut sit efficax & uictoriosus, tot autem uirtutes dicitur habere quot colores habet.

Peranites lapis est generatus de Micheton, & est fœminei sexus. Nam certo tempore dicitur concipere & parere consimilem lapidẽ naturalem, ualere autem dicitur pregnantibus.

Perithe siue Peridonius lapis est fului coloris, dicitur etiam ualere contra Artheticam. Mirabile etiam referũt de isto lapide ꝙ si fortius cõstringatur manu adurit manum, uult ergo leuiter & pauide tangi. Dicitur autẽ de hoc genere esse alia species quæ est Chrisolito similis, nisi quod est maioris uiriditatis.

Prassius est lapis qui est matrix & palaciũ Smaragdi frequentius, est autem uiridis coloris habens uiriditatem spissam sicut prassiũ quod est marrubiũ. Inuenitur autem aliquãdo cum rubeis guttis & aliquando cũ albis. Expertum autem est ꝙ confortat uisum, & quasdam Iaspidis & quasdam Smaragdi habet operationes. In epistola etiam Esculapij cuiusdam philosophi ad Octauianum Augustum ferunt ꝙ aliquod uenenum est tantę frigiditatis ꝙ cor hominis interempti illo ueneno conseruat ab igne. Et si cor illud in igne ponatur tamdiu ꝙ in lapidem optesi cõuertitur lapis ille uocatur psilis ab igne, uocatur humanus a materia, praeciosus esse dicitur eo ꝙ uictores facit & a ueneno pręseruat. Narratur autẽ licet fabulæ sit simile ꝙ Alexander Macedonius hoc lapide sub cingio suo in prelio utebatur, cunq; reuerteretur ab India & uellet lauari in Euphratæ deposito sub cingio morsu serpens casu præcidit lapidem,

& euomuit eum in Euphratæ,& de hoc mentionem dicitur Aristot. fecisse in libro de natura serpentum,qui liber ad nos non peruenit,colore autem rubet hic lapis candorē habens admixtum.

¶ De incipientibus a.15.litera quæ est Q.
Cap. 15.

QViricia lapis est qui inuenitur in nido Vpupæ aliquando quæ tota est Auis prestigiosa & multa augurans ut dicūt magi & augures. Est autem lapis hic proditor secretorum,& fantasias commouens si ponatur super pectus dormientis.

Quandros lapis est qui aliquando inuenitur in cerebro uulturis, cuius uirtutem ferūt esse contra quoslibet nociuos casus, & replet mamillas lacte.

¶ De incipientibus a 16.litera quæ est R.
Cap. 16.

RAmai quod in medicinalibus inuenitur & alchimicis,quod idem est ꝙ Bolus armenus, est autem lapis subrubeus,huius autem uirtus pro certo experta est ꝙ est constrictiua uentris,& præcipue sanguinis disenteriæ & menstruorum.

Radaim lapidem & donatidem eundem

P iij aiunt,

aiunt, dicunt autem ꝙ niger est lucens. Ferũt autem ꝙ quando capita gallorum comedere dantur formicis ꝙ aliquando post tempora multa in capite maris galli hic lapis inuenitur. Ferunt etiam hũc ualere ad quodlibet impetrandum.

¶ De incipientibus a.17. litera quæ est S. Cap. 17.

SAphirus lapis est ualde notus, & secundũ plurimum eius uenit ab Oriente ex India. Inuenitur etiã in hipodromo apud Rhodanum prouinciæ regionem, & ciuitatem, sed non est adeo preciosus ut per omnia sit similis Orientali. Est autem in colore perspicuus flauus sicut cœlum serenatũ, sed uincit in eo flauus color, & ideo est melior qui est non satis perlucidus. Optimus autem qui nubes habet obscuras ad rubedinem declinãtes. Inuenitur etiam bonus qui albidas habet nubeculas, substantia sua sit sicut fusca nubes, aliquantulum transparẽs. Huius autem uirtutem ego uidi ꝙ antraces duos fugauit. Aiunt etiam hunc lapidem hominem castũ reddere & interiorem ardorem refrigerare, sudorem stringere, dolorem curare frontis & linguæ, uidi ego unum in oculum intrare, & sordes ex oculis purgare, sed ante uult poni in

ni in aquam frigidã, & post similiter. Quod autem dicunt ꝙ amittit uirtutem & colorem postq̃ semel fugauit antracem, est falsum, qa uidi unum qui successiue interiecto spacio fere annorum quatuor fugauit antraces duos. Dicunt etiã ꝙ corpus inuegetat & paces conciliat, pium & deuotum ad deũ efficit, & animam firmat in bonis, hic lapis alio nomine sirites, uel ut alijs placuit sirtithes uocatur, co ꝙ in sirtibus inuenitur.

Sardonix quem quidam Sardonicem uocant, etiam compositus est ex duobus lapidibus Sardo uidelicet & onicę. Est ergo rubeus, & hic color supereminet in ipso ex Sardio, est etiam albus & niger, & coloris unguis proferens ex Onicę. Laudabilior autem est qui hos colores magis habet distinctos & q̃ densioris est substantiæ. Inuenitur autẽ quinq; modis & forte pluribus propter diuersam colorum commixtionem, & substantiæ diuersam densitatem, & frequentius inuenitur in India & Arabia. Fertur autem luxuriã depellere, & hominem castum reddere & pudicum. Est autem maxima huius uirtus in hoc ꝙ cum Onichinus nociuus sit, hic nocere nõ potest Sardinum sibi in substantia habens admixtum.

Sardinus lapis ẽ ab antiqssimo inter precio-

 sos

sos lapides connumeratus uel commemoratus. Est autem ruborem spissum habens cum substantia obscure peruia, sicut si peruietas imaginaretur in rubea terra, & secundũ hãc diuersitatem inuenitur quinq; modis, ita q̃ aliquis in hoc habet de peruietate, & forte est ille matrix aliorum & domus in qua generatur. In Sardis autem ciuitate prius esse repertus dicitur, ideo sic uocatur. Aiunt autẽ hunc accendere animum ad gaudium & acuere ingenia, per uirtutes contrarias ligare a nocumento onichinum.

Sarda quẽ alij dicũt Sardo lapis ẽ qui se habet ad tabulas ligni sicut magnes ad ferrum, & ideo adheret ita fortiter tabulis nauium q̃ euelli nõ possit, nisi abscindatur cum ipso ea pars tabulæ cui inheserit, est autem in colore purissimus nitens. Silenites lapis est de quo uaria referuntur. Dicunt enim quidam hunc nasci in quodam genere testudinis Indico, & esse uariũ, rubeo, albo, purpureo, quoq; colore pulcherrimum. Alij autem dicunt hunc uirentem & in Persidis partibus frequentius inueniri. Dicunt autẽ hunc crescere luna crescente, & luna decrescente decrescere, gestatũ autem ferunt conferre prescientiam quandã futurorum, si sub lingua portatur, præcipuę prima luna & decima existente. Dicunt enim

q̃ ma

ꝙ mane prima luna una tantum hora habet hanc uirtutem, decima autem existente luna habet uirtutem in prima hora & sexta. Modus autem diuinationis est ꝙ cum portatur sub lingua cogitatur de aliquo negocio utrũ fieri debeat uel non, & si fieri debet cordi tenaciter infigitur, ita ꝙ euelli non potest, si autem non debet fieri statim cor resilit ab ipso. Fertur etiam ꝙ curat ptisicos languentes & debiles.

Smaragdus lapis præciosior multis alijs, & nõ rarus, & est color eius uiridissimus trãslucens ita ꝙ uicinum aerem sua uidetur tingere uiriditate. Figura sua melior est planicies superficiei, quia tunc una pars non obumbrat aliam. Melior autem est quæ nec lumine nec umbra uariatur. Huius propter planiciei & coloris uarietatem dicunt esse diuersitates duodecim, eo ꝙ aliquando quoddam fel nigrum per modum uirgularum permixtum habet. Sunt autem a locis dicti scitici uel Britãnici & Niliaci, & qui in uenis æris nascũtur, & maculosi quidã & quidam calcedonij, eo ꝙ admixturam habent cum illo lapide, meliores omnibus sunt scitici. Fertur autem ꝙ illi de nidis Griffonum auferuntur, qui lapidem hunc cum crudelitate magna custodiunt. Dixit enim unus de Græcia ueniens ui-

dicus & curiosus experimentator ꝙ ille lapis nascitur in rupibus qui sunt sub aqua maris, ꝙ ibi frequenter inuenitur. Rationale enim est ꝙ in uenis æris in perspicuo ꝙ ad æris substantiam non uenit nascitur, quia rubiginis æris habet uiriditatem. Expertum aũt est tẽporibus nostris ꝙ hic lapis si uere bonus & uerus est nõ sustinet coitum, ꝑpter quod Rex Vngariæ q̃ nostris tẽporibus regnat, in coitu cũ uxore sua lapidem hunc in digito habuit, & propter coitũ in tres partes fractus fuit. Et ideo ꝓbabile est ꝙ dicunt ꝙ hic lapis gestatꝰ se ad castitatem inclinat. Ferunt etiã ꝙ auget opes & in caussis dat uerba psuasoria, & ꝙ collo suspẽsus curat hemitriteum & caducos morbos. Expertũ autem ꝙ uisum debilẽ cõfortat & oculos conseruat. Dicũt etiam ꝙ bonam facit memoriam & ꝙ tempestatem auertit, & ualet diuinantibus, propter quod a magicis queritur.

Sirus est lapis a Siria dictus, ut dicit Isidor. qui integer natat, & cõminutus fluctuat. Profectio huius caussa est quia in poris integrũ aerem continet qui euanescit a puluere comminuti lapidis.

Sarcophagus lapis ẽ deuoratiuus cadauerum mortuorum. Græce enim sarcos carnẽ, phagos autem comedere sonat. Antiq autẽ

quidam

quidam hoc lapide primo fecerunt Archas mortuorum, eo q in spacio.30.dierum cadauer consumit. Ob hoc autem nostra monumenta lapidea sarcophagi sunt uocata.

Sarmius lapis est a Sarmia Insula in qua inuenitur dictus, hoc autem lapide politur aurum. Fertur autem q potatus uertiginem se dat, & mentem solidat, habere autem hoc uicium dicitur q alligatus manu parturientis impedit partum, & cõtinet ipsum in matrice.

Suetinus lapis est crocei coloris, quem greci eliciam uocant. Inuenitur enim aliquando translucens ut uitrum, uocabulum autẽ trahit a materia, quia succo uel gumma arboris nascitur quæ pinus uocatur, uulgariter autẽ lubra uocatur. Confricatus autem trahit folia paleas & fila sicut magnes ferrum. Dicũt autem q confert portantibus se castitatem. De expertis autem est q fugat serpentes incensus, pregnãtibus autem ualere dicitur ad facilem parturitionem. Melior autem est qui fit de succo qui in æstate calida prosilit, obscurior autem qui fit de succo alterius corporis.

Specularis lapis uocatur eo q ad modum uitri perspicuus fit. Dicitur autẽ in Hispaniarum urbe Segebia primitus inuẽtus. Ego autem uidi illũ abundãter inueniri ita q currus inde onerant in diuersis partibus theutonię, uidi

uidi etiam in gallia inueniri cum gipso; quia gipsi extremitas quędam est, effossus autē scinditur in quaslibet tenues partes & fiunt inde fenestre sicut de uitro, nisi ꝙ loco plūbi oporter ponere lignum seu ꝗ abienum. Sunt ut uidetur tres species eiusdem unum scilicet lucidum ut uitrum, aliud nigrum pœnitus quasi attramentum, tertium citrinum quod uocat auripigmentum uel arsenicum sicut supra diximus quod carius est & nobilius.

¶ De incipientibus a litera T. Cap. 18.

TOpasion lapis est sic uocatus a loco suæ primæ inuentiōis, qui fertur uocari Topasis Insula, & quia auri similitudinem prætendit. Sunt autem duæ species in hoc genere lapidis, quarum una est omnino similis auro, & hæc est præciosor, alia est crocea magis tenuis coloris ꝙ̄ auri sit color, & hęc est uilior. Expertum autem est in nostro tempore ꝙ si in aquam bulientem immittatur ita deferuere facit ꝙ statim manu immissa extrahitur, & hoc fœcit Parisius unus de nostris socijs. Dicunt etiam ꝙ ualet contra Emoptoicam & lunaticam passionem. Hoc autem certum est ꝙ speculum est lapis iste & idolū obiecti corporis sicut speculum concauū in con

nexum

nexum repræsentat, cuius caussa esse non potest nisi ꝙ interius ꝑ superficies concauas concrescit & coagulatur.

Turchois lapis est coloris flaui & lucidi cādentis, ac si lac penetraret in flauum colorē & resultet per ipsum ad superficiem. Dicunt autem ꝙ uisum conseruat, & a nociuis casibus portantem se defendit.

¶ De incipientibus ab V. litera. Cap. 19.

Varach quidem dicitur sanguis draconis, secundum Aristot. lapis est. Quidā autem medicorum dicūt ꝙ est succus cuiusdam herbæ. Sed quod dicit ostenditur in puluere, cuius superficies nitet & aspera est sicut comminutus lapis, est autē rubeus ualde, ualet autem contra quemlibet fluxum, & præcipuę sanguinis, & ex eo & argento uiuo fit algala.

Vernix est lapis qui dicitur armenicus, est autem coloris subpallidi, ualet certissimę contra melancholiam, & contra uicium splenis, & epatis, & contra cardiacam passionem.

Virites est gemma quam supra piritem diximus. Color autem eius est fulgens ut ignis ut supra diximus, leniter & reuerenter uult tangi, aut adurit tangentis manum. Nimirū quia

quia etiam noctiluca animal aliquando adurit manum, sicut ego ipse expertus sum sępius.

¶ De incipientibus a litera. Z. Cap. 20.

ZAmech est lapis qui uocatur Lazuri, huic inest tenuis color flauus cum corpusculis aureis. Fit autem inde azurium. Certissime ualet sumptus contra melancholiam & quartanam & sincopim ex uaporibus melancholicis prouenientem.

Zigrites lapis est coloris uitrei, alio nomine etiam euax uocatur. Et dicitur ꝙ gestatus collo stringit sanguinem, & depellit mentis alienationem.

Hæc de lapidibus dicta in speciali sufficiāt. Quoniam si in speciali de uirtute cuiuslibet lapidis uellemus dicere modum uoluminis excederemus. Sicut enim a principio diximus si quis experimētari uoluerit uix lapillum inueniet qui nō habeat aliꝗ̃ uirtutē, sed per ea quę dicta sunt iudicare de oĩbus est planum.

Tractatus

TRACTATVS TERTIVS Secundi libri de lapidibus in quo est de sigillis lapidum,& qualiter est dicendum de sigillis,& ꝗ sunt modi sigillorum,& de expertis.

Cap. 1.

DE imaginibus autem lapidum & sigillis post hæc dicendum est, licet enim pars ista sit pars Magiæ naturalis secũdum illam speciem Magiæ quæ Astronomiæ subalternatur,& quæ de imaginibus & sigillis nuncupatur,tamen propter excellentiam doctrinæ,& quia illud cupiunt a nobis scire multi aliquid de hoc hic dicemus,omnino imperfecta & falsa reputãtes, quicquid de his a multis scriptũ inuenitur. Antiquorum enim sapientum scripturam de sigillis lapidum pauci sciunt nec sciri potest nisi simul & Astronomia & Magia probe intelligantur.Incipientes igitur de imaginibus lapidum dicimus nos tres modos imaginum in lapidibus inueniri. Quorum unus est ꝗ inuenitur in lapide imago nec exarata nec sup eũ eleuata,sed in eo depicta quasi coloribus & picturis uariata sit. Alter ẽ ꝗ inueniť eleuata quasi

quasi opere exclusorio super lapidem. Tertius modus est ꝙ figura inscisionis est exarata in lapidum quibusdã partibus lapidis Abrasis, & quibusdam remanentibus, Adhuc autẽ in imaginibus quæ sunt picte aliquando pingitur imago colore eiusdem lapidis, & tunc non ostendit imaginem nisi modus terminationis linearum quarundam quæ sunt in superficiæ lapidis, aliquando imago habet colorem omnino alium a colore lapidum. Hi autem duo modi sunt imaginibus quæ eleuate sunt super lapidum superficiẽ. Volo autem primo narrare quę uidi, & expertus sum ego ipse, & postea ostendere caussam & modum per quẽ a natura efficitur imago, & tertio loqui de imaginibus factis per artem & ostendere uirtutes sigillorum. Dico igitur ꝙ me existente uenetijs cum essem iuuenis incidebantur marmora per serras ad parietes tẽpli ornandos, cõtigit autem in uno marmore iam inciso tabulis incisis sibi applicatis apparere depictum caput pulcherrimum regis cum Corona & longa Barba, neqꝫ in aliquo peccare uidebatur pictura, nisi in hoc solo ꝙ frontem uidebatur in medio habere nimis altera ascendente uersus uerticem capitis. Sciuimus autem omnes qui aderamus hoc a natura fuisse pictũ in lapide, & cum a me quere-
retur

retur caussa inordinationis frontis, dixi lapidem illum ex vapore fuisse coagulatum, & in medio per calorem fortiorem vaporem inordinate ascendisse vltra modum. Fuit autem pictura eiusdem coloris cum lapide. Huiusmodi autem simile est in nubibus in quibus omnes apparent figuræ quando ventis non agitant, & continuę propter calidum eleuans eas etiã dissipantur, quæ si appræhenderentur loco & virtute lapidibus multas effigiarent figuras, propter hoc apparet ergo figurã picture simplicis aliquando esse a natura. Post hoc autem longo tempore cum essem Parisius de numero doctorum & gregę cõtigit aduenire ad studium filium regis castellę, cuius coqui cum pisces emerent prænominati nobilis famuli piscem emerunt qui latinæ peccez vulgariter pleis vocabatur, & erat maxime quantitatis in illo genere piscis, cum autem exenteraretur piscis, in vętre eius apparuit concha ostrei maximi, quam ad me memoratus nobilis fœcit caussa dilectionis adaptari, concha ergo illa in concauo sui quod est planum et politum habebat figuram trium serpentum ore eleuato optime factorum, ita ꝙ nec figura defuit oculorum, cum tamen essent valde parui, exterius autem in conuexo quod erat asperum habebat figuras multorum, x. videlicet & amplius

Q serpen

ſerpentum ſimili per omnia opere factorũ niſi ꝙ omnes exteriores nodo quodam in collo videbantur colligati, capitibus tamen & corporibus ſeparatis, nec fuit vlla iſtarum imaginum quæ non eſſet perforata foramine ab ore ſerpentis incipiente, & inferius ad caudã ſerpentis exeunte, & erat foramen ita paruum ꝙ videbatur filo factum fuiſſe. Hanc autem concham ego multo tempore habui, & multis oſtendi, & poſtea eam miſi pro munere in theutoniam cuidam. Conſtat igitur per illud experimentum etiam figuras eleuatas ſuper lapides aliquando fieri a natura. Narrauit autem mihi quidam nobilis & potens ꝙ quodã tempore ab vno ruſticorum ſuorum præſentatum fuit ſibi ouum minoris quantitatis quã gallinę, in quo corpore excluſorũ ſimili interſta optime figuratus fuit ſerpens criſtatus & alatus & habebat figuram pedis ſicut pes galli, omnia autem hæc indicant tales formas aliquando a natura formari, & hoc puto ego & ſcio verum eſſe.

¶ De figuris lapidum a natura factis.
Cap. 2.

Queramus igitur qualiter a natura formãtur. Reuocemus igitur ad memoriã ea quæ in ſecundo noſtrorũ phiſicorũ de

de monstris loquentes determinauimus. Nō igitur ignoramus ꝙ sunt quędam loca in cœlo in quibus cum luminaria conuenerint impediunt etiam in propria & efficaci materia figuram humanā generari, & materia tunc concrescit in horribile monstrum. Aliquando etiam e conuerso concurrunt luminaria & ceteri planete ad locum in quo tanta virtus est generationis humane, ꝙ in semine valde difformi cōtra vim formatiuam illi semini insitam imprimit formam humanam, propter hoc contingit aliquando porcellos in capite præferre figuram hominis, & fœtus vaccarum similiter. Quod quia ex permixtione seminis hoīs cū dictorum animaliū seminibus esse non possit in phisicis nostris satis est ostēsum. Hæc igitur est caussa & nō alia ꝙ etiam in lapidibus vaporabiliter in materia coagulatis imprimitur figura hoīs vel alia de figuris specierum quas ꝑducit natura aut pingendo tantum, aut etiam figurando totum eleuando in toto vel in parte maxime cum sit huius efficiēs in onichinis propter materiæ maiorē molliciem vt diximus supra. Est enim Coloniæ in capsa triū Regū magne quantitatis onichinus habens latitudinem manus vnius hominis & amplius, in quo super materiam lapidis onichini qui est sicut vnguis picta duo sunt capita

iuuenum albissima, ita q̧ est vnum sub alio, sed elucet præpositione nasi & oris,& in fronte capitum est figuratus nigerrimus serpens q̄ colligat capita illa. In mandibula autem vnius in ea parte vbi est angulus curuitatis mandibulæ inter partem quæ descendit a capite,et eam quæ ad os inflectitur est caput Ethiopis cum longa barba nigerrimū. Et subtus in collo iterum est lapis habens colorem vnguis & videtur esse vestimētum decoratum floribus circa capita, probaui autem q̧ nō est vitrum sed lapis, propter quod præsumpsi picturam illam esse a natura & non ab arte, similes autē multi inueniuntur. Non latet tamen aliquando per artem fieri tales imagines duobus modis, vnus quorum est in quo operatur ars & natura,& illa quidem vel qualis ars effingitur figuras,& materię colores,& postea totū ponitur in aqua in qua fortis est vis mineralis lapidificatiua & ex illa coagulatur in lapidem sicut diximus supra. Secundus autem modus est deceptorius q̧ effingūtur imagines in materia & diuersificantur colores figuræ per sigilla,& postea opere alchimię per aquam vel alium liquorem coagulantem induratur in similitudinem lapidis,& hoc maxime fit per illud quod alchimici vocant lac virginis, fit autem quando litargirum fortissime lauatur in aqua,

aqua, & sæpius coletur per ipsam quousq; sit sicut lacrima & iste duę aquę permisceantur, est enim hæc aqua certissimę coagulans, & videbitur lapis qui per eam coagulatus est. Multis autem alijs modis fiunt coagulationes materiarum, ita quod videbuntur lapides cum non sint, si quis subtiliter & per lunam tentauerit. Aliquando autem fiunt huiusmodi colores in vitro simplici, & similiter imagines, & hoc vulgus imperitum putat esse lapides, his ergo de caussis fiunt imagines pictę & exclusę siue eleuatę. Ille autem quæ ex arte rasura videntur, non intelligo qualiter fiant nisi ab arte non a natura per aliquem modum, sed in gēmis durissimis dicuntur fieri per partes Adamantinas acutas & durissimas ab his qui scribunt de gemmis, quod ego nequaquam credo verum esse, ad tales enim exarationes oportet habere instrumenta decenter aptata, quod nō potest esse in partibus Adamantis, nisi mollirentur sanguine hircino, & tunc esset dispendium & nimis sumptuosum, eo quod aliquando parū valentem gemmam exaratā esse videmus. Quæ igitur experti sumus etiam hic dicimus, distillatur enim & depuratur calibs sępius donec ferre habet albedinem argenti, & tunc ex eo formantur instrumenta ferri & sculptorum angulis conuenientibus & subtilibus, & tunc ex

primitur succus raphani & permiscetur cum succo raphani aqua quę extrahitur de lumbricis terræ contusis & expressis per pannum ita ꝙ tantum sit vnius quantū alterius, & postea candens instrumentum extinguitur in aqua illa bis vel ter vel pluries quotiens oportet & efficitur ita durum ꝙ radit gēmas & incidit aliud ferrum sicut plumbum.

Hæc igitur dicta sunt de caussa imaginum quæ apparent in gemmis. Si autem quis quęrat quare imagines in aliis lapidibus non inueniuntur nisi in gemmis, dicemus ꝙ prius nos expertum induximus ꝙ aliquando apparent in marmore, sed in aliis generibus lapidū iam non apparent, quia materia eorum est grauis & grossa terrestris & virtutibus mouentibus inobediens, & ideo cœlum eam mouere & imprimere non potest, lapides autem pręciosi & quędam marmora vt supra diximus vaporales habent materias facile mouentibus obedientes, & ideo in eis tales generantur imagines. Exemplum huius est in vaporibus seminalibus in quibus de facili apparent imagines quæ tantum in substantia cerebri vel capitis vel ossis non imprimuntur, omnes enim motus cœlestes potest impedire confusio, & inhabilitas materiæ sicut diximus sępius in præcedentibus, & est hoc, sicut si sigillum lapidē tangat vel

gat vel duram terram tunc nequaꝙ̃ imprimitur, si autem tangat aquam imprimitur, & si aqua congelatur tũc figura perseuerat in glacie. Hæc autem non omnino phisica sunt, tamen propter doctrinæ bonitatem hic sunt interposita.

¶ De caussa quare gemmę primitus sculpi pręciebantur, & quod sit iuuamentum in ipsis sigillis. Cap. 3.

NVnc autẽ determinemus caussam quare gemmę primitus a sapientibus sculpi præcepte sunt, & quod sit iuuamentum in ipsis sigillis eorũ, huius autem caussam cognoscere ex scientia oportet magorum, quam compleuerunt Magot græcus & Germa Babilonicus, & Hermes Egiptius in primis, postea autem mirabiliter efulsit in eã Ptolomeus sapiens & Geber Hispalensis, Tebith autem plene tradidit artem. Est autem principium in ipsa scientia omnia quæcunꝗ̃ fiunt a natura vel arte moueri a virtutibus cœlestibus primo, & hoc de natura non est dubium. In arte etiam constat eo ꝙ aliquid modo & non ante incitat cor hominis ad faciendũ, & hoc esse non potest nisi virtus cœlestis vt dicunt sapientes prænominati. Est enim in

homine duplex principium operum, natura scilicet & voluntas, & natura quidem regitūr sideribus, volūtas quidem libera est, sed nisi renitatur trahitur a natura & induratur, & cum natura moueatur motibus siderū incipit voluntas tunc ad motus siderum & figuras inclinari, probat hoc Plato ex operibus puerorū qui libertate voluntatis non adhuc renituntur naturæ & siderum inclinationi. Illi enim ex siderum virtute præostendunt in se habilitates ad vnam artem vel aliam in qua si exercitentur perfecti efficientur, & si reluctentur et alias exerceant, nunq̄ propter naturæ ad illā artem ineptiam perfectionem consequuntur. Non autem dubitamus quin omne quod est caussa aliquo modo caussæ, est etiā aliquo modo caussa caussati. Si igitur vis & afflatus siderum influit quandam caussalitatem artis in artifice, pro certo nisi impediatur influet omnibus operibus artis aliquid suæ virtutis. His habitis pro principio sumimus a dictis philosophis q̄ etiam alibi probandum est figuras cœlorum primas esse figuras, & ante omnium generatorum natura & arte figuras. Quod autem primum est genere & ordine generantiū absq̄ dubio caussalitatem suam per modum cuiq̄ congruum omnibus influit sequētibus. Nos enim non intendimus hic de figuris mathemati

thematicæ ſumptis,ſed de figuris prout indu-
cunt diuerſitatem generatiuum & generato-
rum in ordine & ſpeciebus & natura formę et
materię ſuæ,habebit igitur figura cœleſtis cauſ-
ſalitatem in omni figura generata a natura,eo
quod ars reſoluitur in principium naturæ , quia
principium artis prout diximus natura eſt ſe-
cundum quod exiuit a ſuo cœleſti principio , cu-
ius principium eſt intellectus practicus,ſicut
idem intellectus eſt principium artis,ſicut dixi
mus ſępius in cœlo & mūdo & phiſicis. Ex his
autem de neceſſitate concluditur quod ſi obſerua
te ad cœleſtem figuram imprimatur figura in
materia per naturam vel artem,quod cœleſtis fi-
guræ aliqua vis influitur operi naturæ & ar-
tis, & inde eſt quod obſeruate ad imagines cœli
præcipiūtur fieri opera & exitus & introitus
& inciſio veſtium & veſtitura a Ptolomeo ſa-
piente.Hinc eſt quod in ſcientia geomantię figu-
ræ punctorum ad imagines tales reduci præ-
cipiuntur quia aliter non ſunt vtiles,hac ergo
induſtria conſiderata primi præceptores & pro
feſſores phiſici gemmas & imagines metalli-
cas ad imagines aſtrorum obſeruatis tēpori-
bus quando vis cœleſtis fortiſſima ad imagi-
nem eandem eſſe probatur,utputa cœleſtibus
multis virtutibus admixta ſculpi pręcipiebāt,
& mira per tales imagines operabātur. Ima-
Q v gines

gines autem cœli ex multis quidem adiuuan/
tur, sunt tamen præcipuę quinq; obseruanda,
scilicet imago circuli nō stellati, quia circulus
signorum non stellatus est primus habēs mo/
tum figuræ & uitæ. Secundo iuuatur ex ima/
ginibus stellatis quæ etiam obseruare opor/
tet debite. Tertio autem est ex situ planetarū
in signis confortantibus signa. Quarto autem
ꝙ quantitate eleuationis & elongationis secū
dum longitudinem & latitudinem a linea eq/
noctiali & ascendēte. Et q̄nto ex respectu om/
nium horum ad latitudinem climatis, hoc em̄
multum est obseruandū, quia ex hoc & quar/
to variatur tota qualitas angulorum quos de
scribunt radij super figuram rei generate vel
facte per artem & secundum quantitatem illā
angulorum infunduntur rebus virtutes cœle
stes, hoc enim pauci obseruāt & pauciores ob
seruare sciunt, et dum sine scientia nituntur ad
opus artis imaginum propter fallaciam suæ
operationis credunt fallere scientiam & con/
temptibilem reddūt eandem, sic igitur ad cœ/
lestes imagines sculpi gemmę & hac de caussa
præcipiuntur. Sed non lateat nos ꝙ sicut vir/
tutes naturales perdurant in quodam tempo/
re & non vltra ita est etiam de virtutibus ima
ginum, nō em̄ influitur aliqua virtus de cœlo
nisi in quodā tempore periodi sicut diximus
in fine

in fine perigeneos, & postea caussa & inutilis remanet imago frigida & mortua, & hæc est caussa quare quędam imagines non operātur hoc tempore quod fecerūt tempore antiquo. Hinc est ꝙ distinguuntur in Astronomia diuersi anni imaginū cœli & planetarum & quarundam stellarū dicuntur esse anni maiores & medij & minores, in quibus explicāt sua caussata fortiora vel minus fortia vel media.

¶ Imago dicitur Orientalis, occidentalis, meridionalis vel aquilonaris. Cap. 4.

Hoc autem quod inuenitur in Euace & Aaron & Diascoridæ & quibusdā alijs ꝙ quedam figuræ sunt Orientales, & quędam meridionales, & quędam aquilonares, & quędam occidentales, omnino abusiue intelligitur ab hominibus nostri temporis q de lapidibus se intromittunt. Caussa enim dicti antiquorum est ꝙ imago sculpta est ad triplicitatem Orientalem vel Occidentalem & sic de alijs. Diuiduntur autē signa in quatuor triplicitates, sicut diximus in libro de caussis proprietatum elementorum & planetarum, nec oportet illud hic iterare, & dicit triplicitas terrea meridionalis nō ob aliam potissime caussam, vt dicit Ptol. nisi qa si ab ipsa eleuatur

eleuatur ventus meridionalis diu durat, & si alius cito desinit, propter quod triplicitatis terræ maior vis est in meridie q̃ in alijs plagis mundi. Eadem omnino de caussa triplicitas signorum aqueorum vocatur aquilonaris, & triplicitas ignea Orientalis, & quarta aerea vocatur Occidentalis. Imaginem autem esse aqlonarem vel meridionalem &c̃. hoc idem est dictu ꝙ ad talem imaginem huius triplicitatis impressam, & ꝙ non, ꝙ in tali vel tali plaga plus vel minus valeat, sed tamen si tempore figurationis imaginis fortiter flat ventus triplicitatis fortis cognoscitur esse cœlestis effectus, & ideo efficacior imago esse præsumit. Est autem solertissime sciendum ꝙ cœlestes effectus speciales & obseruatas materias querunt suarum imaginum, & ideo antiqui q̃ nõ de vno lapide vel metallo, sed modo de vno modo de alio secundum diuersitatem cœlestium figurarum præcipiebãt fieri materias quę figurarentur. Quod autem magis isti lapides ex India veniunt q̃ ex alia regione & ex Egipto, caussa est ꝙ virtus planetarum in illis partibus est efficacissima, eo ꝙ ille partes aut sub equinoctiali, aut inter equinoctialem & tropicum, aut in quarto climate, & in illis locis quæ sunt primæ vel secundæ positionis planetæ spargunt radios ab Oriente & Occidente, &

aquilone

aquilone & meridie & cōfortant suos effectus In medio autem climate quod est quartum ꝓpter temperantiā confortatur effectus ex qualitatibus planetarum quas efficiunt in elementis, & ideo fortiores & veriores sunt ille imagines. In alijs autē climatibus nunq̄ sunt planete in aquilone sed semper & obliquæ ex meridie respiciunt illa , & ideo tantam virtutem non infundunt his imaginibus quæ fiūt in his climatibus, quantam ille quæ fiunt in illis. Huius autem caussa reddita est in libro de natura locorum a nobis. Hoc modo ad sapientiā habendam legitur Rex Pirrus gestasse in digito achatem in quo miro decore nouem musę insculpte fuerāt, & Apollo deus sapientię in medio in manu tenens citharam. Quod autē vulgatum est de istis sculpturis q̄ sit sculptura filiorum Israel proficiscentium ex Egipto neq̄ annuo neq̄ abnuo, scio enim q̄d legi de Moyse q̄ fecerit annulos obliuionis & memoriæ post huiusmodi sculpturā, & dedit vxori suæ a se resistenti. Traditio enim philosophiæ habet mathematicas scientias primum extitisse circa Egiptum, a mathematicis autem scientijs huiusmodi sculptura habuit exordium.

¶ De significationibus imaginum in lapidibus. Cap. 5.

Licet

Licet autem absq; dubio ea sufficiãt ad pręsentem intentionem quæ dicta sunt, tamen ad solacium legentium quędam ponemus de significatione imaginum, & postea de ligaturis & suspensiõibus earum, & postea complebimus de lapidibus tractatum, vt generaliter igitur & in communi sit dicere, aries vel leo vel sagittarius insculpti propter ignẽ & Orientalem triplicitatem designant lapides illos habere contra febres proprietatem & infirmitatẽ sicut est hidropisis & paralisis & huiusmodi, & quia calidum bene mouet dicũtur gestantes se facere ingeniosos & facundos & exaltare in honoribus huius mundi, & præcipuę leo. Gemini autem & libra & aquarius ꝓpter triplicitatem aeream & Occidentalem si debite insculpantur lapidibus calidum tempe ratum & humorem, & præparare dicuntur se rentes se ad amicitiam & iusticiam & ciuilitatem bonam & legum diligentem obseruantiã & cõcordiam. Cancer autem scorpio & pisces insculpti lapidibus propter triplicitatẽ aqueã & septentrionalem temperant febres calidas & siccas sicut est ethica & causon & huiusmodi, Inclinant autem secundum artem imaginũ ad mendacium ad iniusticiam & inconstantiã & lubricitatem, huiusmodi signũ est quod dicunt scorpionem esse imaginem Macumeti,

qui nunq̄ nisi mendacium docuit & iniusticiam. Si autem scribuntur thaurus & virgo vel capricornus isti propter triplicitatem terreā & meridionalem frigidi quo ad effectum sunt & sicci, & ideo curare dicuntur ferentes se ab sinocha & infirmitatibus calidis. Inclinant etiam ferentes se ad deuotionem & religionem, & ad opera rusticana, sicut ad agriculturā & vinearum & hortorum plantationem. Est autem eadem res in consideratione imaginū coeli extra zodiacum descriptarum.

Pegasus enim de luce inscriptus lapidi bonus militantibus & pugnantibus in equis & bello campestri, & dicitur valere cōtra equorum infirmitates. Est autem figura pegasi imago dimidij equi alati, propter huiusmodi effectus vocatus fuit in arte imaginum Pegasus Bellorophon quia fons bellorum. Andromade autem est imago puellę ad vnum latus cōuerse supra sellam sedentis & manus renitentis, & imago illa inscripta in gēmis concilian‑tibus ex natura sua amorem quæ supra descripte sunt facit stabilem amorem inter virū & vxorem ita etiam ꝙ adulteros recōciliare dicitur. Cassiopera est virgo sedens in cathedra habens manus erectas & cancellatas, & huiusmodi inscriptio in gemmis somnum prestantibus & refocillantibus membra dare dicitur

quietem

quietem post laborem & debilia corpora roborare. Serpentarij autem a se est virtus serpē te cuius caput tenet dextra manū & caudā sinistra, & hæc imago inscripta lapidi qui venena fugat valere contra venena prædicatur & morsus venenatorum curare siue portetur siue rasura bibatur. Herculis autem astrum est vir genu flexu clauam in manu habens & leonem interficiens cuius pellem habens in manu alia. Si ergo imago Herculis sit inscripta lapidi ad victoriam pertinenti & gestans habet in bello campestri victoriosus fore dicebatur. In cœlo autem iuxta polum articum duæ vrsæ pinguntur, in quarū medio disponitur draco tortuosus, & si hoc in lapide ad sapientiā & ingenium pertinente scriptum inuenitur, iuuabit astuciam & caliditatem & fortitudinē. Saturni autem inscriptio hæc est viri senis falcē decuruam in manu habētis & non hylaris neq; ridens fusci coloris paucos pilos in barba habētis ꝓpter frigiditatem & siccitatē dicitur conferre potestatem crescentem & stabilem, præcipue si fit in lapide eiusdem virtutis, & scias ꝙ hæc citius confert ignobili ꝗ̄ nobili, quia Saturnus non amat nobiles secundum artem astrorum. Iupiter autem plurimas tam secundum Aristot. ꝗ̄ secundum alios philosophos habet figuras de quarū numero. 6. sunt obseruate,

obseruate, de quarum una sufficit hic dicere. Si enim scribatur homo cũ capite arietis rugosos habens calcaneos capillis multũ sparsis & pectore subtili. Si ergo sic inueniatur in scriptus gemmę quæ confert gratiam hominem faciet gratiosum & impetrantem ab hominibus quod uolet & fortunatum ut dicũt præcipuę in his rebus & honoribus quæ fide & religione quęruntur. Si autem inscribatur in gemma sapientiam donante, homo gracilis corporis, barbam habens pulchram & raram & paruam, & labia subtilia & nitida & nasum subtilem, habens alas in pedibus & in sinistra manu uirgã in qua superius insixus sit serpens inuolutus, quæ inscriptio freq̃uẽtissime inuenitur in lapidibus qui extracti sunt de templis antiquis idolorum, & prę cipuę in partibus Germaniæ. Signum autẽ est Mercurij & conferre dicitur sapientiam præcipuę in Rhetoricis & mercatoribus, & præcipuę in alijs. Idem autem est de signo Martis quæ est figura militis cũ lancea, si sculpantur in lapide iracundiam & audaciam cõ ferẽte dicitur facere animosos & bellatores. De uenere autẽ breui sermonę nihil dici posset, cum de ea duo libri magni in magicis cõpositi sint, qui non tractant nisi de imaginibus eius. De Sole etiã & Luna plurime sunt

diuersitates de quibus propter compendium transimus. Hydra autẽ videlicet draco super se habens vrnã versus caput & cornu aut caudam supra dorsum, lapidi diuicias conferenti inscriptus conferre dicitur diuitias & sapientiam & resistentiam contra nocumenta. Centaurus autem inscriptus hoc est homo habens leporem in sinistra suspensum cum cultello, & in dextra baculum in quo est bestiola infixa suspensa cum lebete dicitur conferre stabilem sanitatem, & propter hoc dicunt fabulę ꝙ Cẽtaurus magister fuit Achillis, eo ꝙ hunc lapidem in manu ferebat. Similiter autem ara inscripta ad modum capsule claudentis sacra dicitur dare amorem virginitatis & castitatis. Cætus etiam inscriptus inuenitur habens cristatum serpentem in dorso & tubam magnã dicitur conferre fœlicitatem in terra & in mari, & prudentiam & amabilitatem & ablata restituere. Nauis autem inscripta cum velo alto & extenso fertur dare securitatem in negotiatione & quibusdam alijs. Lepus autem inscriptus contra versutias & verba insanię valere perhibetur. Orion autem habens in manu falcem vel ensem inscriptus gemmę eiusdẽ virtutis conferrę dicitur victoriam. Aquila autem cum sagitta ante caput suum inscripta conseruare veteres, & nouos honores acquirere

rere perhibetur. Similiter aũt aquarĳ signum liberare a quartana dicitur. Perseus autem in dextra habens ensem, & in sinistra capus Gorgonis, liberare dicitur a fulgure & tempestate, & ab inuidorum incursu. Ceruus autem cum venatore & canibus inscriptus saluare dicitur phreneticos & maniacos. Venus autem cum magna veste laurum tenens in manu inscripta conferre dicitur pulchritudinem & ornatum. Similiter autem de multis hic introducere possemus, sed nõ oportet quia de his alia scientia est, & non possunt hæc ex principĳs phisicis pbari, sed oportet ad hoc scire Astronomiam & magicam & nigromanticas scientias de quibus in alĳs considerandum est.

¶ De ligaturis & suspensionibus lapidũ. Cap. 6.

EA vero quæ ad hanc scientiam magis ptinere videntur, sunt ligatura lapidũ & suspensiones, quia in illis non nisi naturaliter ex virtutibus conferunt medicinam & iuuamen. De his igitur aliqua dicenda sunt ex Aristotel. sumpta & Costuben Luce & Hermete Philosophis & alĳs quibusdã. Zeno autem in libro suo naturalium quasi reddens rationem virtutis ligaturarum & suspensionũ & virtutum ipsarũ lapidum dicit ꝙ est. virtus

occulta uniuersalis quæ facit ex igne lapides & similiter ex aqua quando funditur super locum qui uocatur bozon, tunc enim coagulatur subito, nec amplius in suam materiam reuertitur. Subiungit autem Zeno adhuc de lapidibus dicens, qa quod accidit igitur aquę & terræ illud etiam accidit animalibus & plãtis, quia uirtute occulta materiæ seu temporis aut loci fit eorum dissolutio omnino, aut in lapidem conuersio. Hæc autem uerba Zenonis Philosophi qualiter intelligamus ex habitis in primo potest intelligi. Non enim ex igne fit lapis nisi effectiuę. Vniuersalis autem uirtus non est nisi uirtus cœli quæ omnia generata ad esse deducit, & aliquid uirtutis cœlestis ad effectus aliquos mirabiles donat, quos sicut dicunt Plato & Socrates operantur cum conuenienter membris alligantur in collo suspenduntur. Cum autem Socrates dicat incantationem fieri per quatuor scilicet suspensiones uel alligationes rerum, & impetrationes siue adiurationes, caracteres & imagines, & dementare dicit rationales animas ꝙ cadunt in timores & desperationes uel in lęticias & confidentias, & per hæc animæ accidentia mutari corpora etiam ad infirmitates cronicas uel sanitates. Nos eñ non intendimus hic nisi de ligaturis & suspẽ-
sionibus

sionibus lapidum & quem effectum habeāt secundum philosophos præcipuos. Dicunt autem duo philosophi secundum ꝙ narrat Constuben luce in libro de phisicis ligaturis Aristot. uidelicet & Dioscorides, ꝙ si fuerit ex Gagate & Kakabre Onix & in collo suspē ditur auget tristicias, & cōuertit in pallorem & timorem & melancholiam totum hominem, & ad egritudines ex his accidentibus cō sequentes. Dicit autem Aristot. ꝙ Onix ex Corallis est, & si suspendatur collo epileptici prohibet casum, econtra dicit Dioscorides ꝙ si fuerit ex Gagate & Kakabre fumigium accelerat casum epileptici & excecat ipsum. Idē Diosco. dicit ꝙ est lapis quidam qui Galadides dicitur, & dum ponitur & disponitur cō tra incendium ignis extinguitur. Aristot. aliter dicit ꝙ Smaragdus collo alligatus impedit epilepsiam, & aliquando in toto curat, ꝓpter quod præcipitur nobilibus ut filijs suis alligent huiusmodi lapidem ne epilepsiā incurrant. Adhuc autem Aristot. in libro de lapidibus dicit angulus magnetis cuiusdam est cuius uirtus appræhendendi ferrum est ad zoron hoc est septentrionalem, & hoc utuntur nautę, angulus uero alius magnetis illi oppositus trahit ad afon id est polum meridionalem, & si approximes ferrū uersus an-

 gulum

gulum zoron conuertit se ferrum ad zoron, et si ad oppositum angulum approximes cōuertit se directe ad afon. In eodem libro adhuc asserit Aristot. ꝙ adamas ferrum & lapides omnes non constringit, & plumbum constringit, eo ꝙ est mollissimū inter metalla, adamas etiā & sabotus hoc habent proprium ꝙ penetrāt omnes lapides solidos, & ardor corrodit eos, & detegit eorum splendores. Idem Aristo. tradit ꝙ si magnetes duo vel plures subtus & supra coequatis virtutibus ordinentur & corpus imbaret hoc est ferro quod est in medio disponatur pendebit in aere. Item dicit Aristot. ꝙ species magnetis sunt valde diuerse, quædam enim trahit aurum, & alia diuersa ab ea trahit argentum, & quædam cuprum, quedā stannum, quedam ferrum, quedam plumbū, & quedam ab vno angulo trahit & ad alterū fugat quicquid ab opposito angulo tractum est, & quedam trahit carnes humanas, & dicitur ridere homo cum a tali trahitur magnete & manere apud ipsum donec moritur si valde magnus est lapis, & quedam trahit ossa, & quedam pilos, & alia aquas & alia pisces. Dicit etiam ꝙ napta alba trahit ignem per quē templorum custodes decipiunt populum, vt putent lumen de cœlo accendi. Est autem napta non lapis sed genus bituminis inuentum

in

in Chaldea, sicut etiam ignis sulphuris trahit ferrum & adurit ipsum multum, & similiter lapides, & modicum operatur in lignis. Idem dicit quod est magnes qui nominatur Olearis qui trahit oleum, & lapis aceti qui trahit acetum, & lapis vini qui trahit vinum, & spuma illius trahit spumam vini, & fex eius ad se trahit fecem quasi sit delectamentum lapidum in illis, aut anima per quam moueat. Adhuc autem Dioscorides & Aristoteles dicunt esse Amethistum & Sardonicem lapides positos vel suspē sos super vmbilicum ebrij vel potantis vinū habet vaporem vini prohibere & ebrietatem soluere & a contagione liberare. Echitem vero alligatum cubito epileptici soluere dicitur epilepsiam & pregnantem iuuare ad partum. Dioscorides dicit positum Saphirum & alligatum super arteriam calorē mitigare, & positum super cor hominis tollere suspitionem multam, & a contagione liberare, ab ęstu autem inflammatum a sulphure prohibet. Idem autē philosophus perhibet lapidem Lipariū trahere ad se bestias & reptilia omnia. Dicit etiā quod lapis Opitistrite securitatem a bestijs prebet, & si ponatur in alembico hoc est in vase aquæ bulientis cessant ampule ebullitionis & quod lapis Emdros liquescit, & quod ex eo resoluitur restauratur eidem.

Idē dicit ꝙ lapis generatus ex ſpuma maris, qui etiam ſpuma maris uocatur ligatus ſuper coxam pregnantibus mulieribus accelerat partum, & alligatus pueri collo tuſſim uehementem habētis ſedat tuſſim. Galenus autem & Auicenna dicunt expertos eſſe ꝙ ſi rubeus Corallus ſuper dolentem ſtomachū directe contra locum doloris ſit ſuſpenſus ſedat dolorem. Hæc ſunt experimenta phiſica & a magnis uiris probata, quæ lapides uirtutibus ſuarum formarum & ſpecierū operantur. Ego autem lapidariū Ariſtot. expoſuiſſem niſi ꝙ non ad me totus liber ſed quedam propoſitiones de libro excerpte deuenerūt.

Incipit

INCIPIT LIBER TERTIVS DE MINEralibus, in quo determinatur de metallis in communi.

QVAE SIT LIBRI INTENtio & dicendorum ordo. Cap. 1.

Tractatus primus qui est de substantialibus metallorum.

TEMPVS AVTEM EST NVNC consequēter de metallorum naturis inquirere post lapidum inuestigatam naturam, quia metallorum generatio frequenter in ipsis lapidibus tanq̃ lapidum substantia sit quasi locus proprius metallicę generationis in hoc libro sicut in præcedētibus Arist. tractatũ non uidi nisi per excerpta quedam, quæ diligenter quesiui per diuersas mũdi regiones. Dicam igitur rationabiliter aut ea quæ a philosophis sunt tradita, aut ea quę expertus sum. Exul enim aliquando factus fui longę uadens ad loca metallica ut experiri possem naturas metallorum. Hac etiam de caussa quæsiui in alchimicis transmutationes

metallorũ vt ex his innotesceret aliquatenus eorum natura & accidentia eorũ propria. Est autem optimũ genus huius inquisitiõis & certissimũ quia tunc p caussam vniuscuiusq; rei ppriam res cognoscitur, & de accidentibus eius minime dubitatur, nec est difficile hoc cognoscere sicut nec de lapidibus scientia difficulter inuestigatur, quia caussę eorum sunt manifeste, & corpora eorum non sunt diuersa sed homogenea per totum, & non sicut alia corpora quæ propter sui diuersitatẽ per anothomiam non in toto possunt inuestigari & sciri. Post lapidum autem cognitionem ponimus tractatum de metallis, qa sicut diximus lapis semper fere inuenitur locus generationis esse metallorum. Ego enim ipse aurum purum inuentum vidi in lapide durissimo, & aurum vidi immixtum substantię lapidis, & similiter argentum ego ipse inueni immixtum in lapide & purũ in alio lapide, quasi esset vena currens per lapidem distincta a substantia lapidis. Similiter autem expertus sum de ferro & ære, & stanno, & plumbo, sed hæc a substantia lapidis non vidi distincta, sed ab expertis in talibus pro certo didici, q; frequenter distincta à substantia lapidis inueniuntur, sicut inueniuntur auri grana inter arenas. De transmutatione autem horum corporum & mutatiõe vni-

us in

tis in aliud non est phisici determinare, sed artis quæ vocatur alchimia. Similiter autem in quibus locis & montibus hæc inueniantur, & quibus indicijs partim est scientiæ naturalis, & partim est scientię magicæ, quæ vocatur de inuentiõe thesaurorum. Signa ergo qbus hæc loca generationis metallorum dignoscuntur inferius ponemus, & de alio modo inuentiõis istorum corporum magis connitemur, eo q̃ scientia illa non demonstrationibus sed qbusdam occultis & diuinis nititur experimentis. Sicut autem processimus in libro de naturis lapidum, ita procedemus & hic primo in cõmuni querentes quæcunq; de natura metallorũ videbuntur esse inquirenda, & in hoc complebimus librum tertium mineralium nostrorũ. In quarto enim queremus de metallis in speciali secundum omnes septem species ipsorum, & in hoc complebimus scientiam de mineralibus quę sunt prima homogenea mixta inter corpora naturalia sicut diximus in fine metheororum. Tandem autem loquemur de mediorum natura & complebimus in eis totam istius scientiæ de mineralibus intentionem. Non enim dubitum est lapidum naturam minus distare ab elemẽtis q̃ naturam metallorum, ꝑpter qđ sit facilioris cõmixtionis & proxima eorũ materia uidentur esse elemẽta a se inuicẽ aliquid

aliquid passa, sed non sic est in metallis, sed quemadmodnm in animalium corporibus præcedere humorum temperantiam oportet in materia, ita ante formas metallorum contẽperantias oportet præexistere sulphuris & argenti uiui & depurationem istorum, & forte salis & auripigmenti & aluminis & quorundam aliorum. Hac igitur ratione potissime scientia lapidum metallorum præcedit scientiam, & talem ordinem naturæ etiã nos sequi congruum esse uidetur.

¶ De propria materia metallorum. Cap. 2.

PEr artem autem quæ iam in metheoris tradita est, scimus ꝙ omnium liquabiliũ prima materia est aqua omne enim liquabile ꝗdiu liquatum est quærit terminum alienum non quiescens inter terminos proprios, hanc rationem humidi diximus in secundo libro perigeneos. Cum igitur omne liquabile non ob aliam caussam sit liquabile, nisi quia humidũ quod erat ligatum in ipso solutum est & redactum ad actum propriũ & uirtutem, hæc cognitio quæ est secundum nomen cum dicitur humidum liquidum, ad quod per demonstrationem dicitur liquefactum. Non enim potest esse quin omne fluẽs

& que

& querēs terminum continentis extrinsecus caussetur a caussa una uidelicet illa cui essentialiter & primo conuenit termino alieno & non proprio contineri, hoc autem est humidum sicut alibi est determinatum. Omnia igitur liquefactibilia sunt fluentia abundāte humido aqueo incorporato qd' est in ipsis. Amplius autem quæcunq; congelantur a frigido ostendimus esse aquea in materia sua prima in secundo metheororum. Non autē dubium est metallica cōgelari frigido aquæ, igitur humor erit omniū horum materia. Propter quod etiam Aristoteles peripateticorū princeps in quinto methaphisice dicit omnium liquabilium meteriam esse unam quę est aqua. Scimus & his quæ in metheoricis probata sunt aqueum humidū esse de facili euaporatiuum. Indicant etiam experimenta alchimica quoniam si aqua uel ea quæ simpliciter aqueam habēt humiditatem siue naturalem & propriam, siue alienam & infusam in alembico supposito lento igne uaporant per modicum ignem & operationem & distillat ex eis aqua & arida ipsa remanent. Metallica autem uidemus omnia suas etiam in magnis ignibus retinere humiditates. Oportet igitur humiditates materiales metallorum non esse simpliciter aquæ, sed aliquid passe ab elementis

mentis alijs. Si autem consideremus eas humiditates quæ difficile separantur ab his quibus sunt naturales non inuenimus aliquas nisi vnctuosas & viscosas quia sicut in metheoris determinatum est harum partes connectunt̄ sicut cathene, & vna earum de facili euelli non potest, cum ergo etiam magna adustione de metallis humiditates eorum non euellãtur ex eis oportet ipsas esse vnctuosas. Signum autẽ huius est omnem radicalem humiditatem in qua calor naturalis animalium calescit esse vnctuosam, quod proculdubio sapiens non prouideret natura nisi quia difficulter separabilis est, & difficulter siccabilis. Natura em̃ desiderat permanere in esse diu & in indiuiduo & ꝑpetuo in speciæ, & ideo in alimentum caloris vitalis huiusmodi ordinauit humidū. Cū igitur similiter in calore liquante metalla huiusmodi inseparabile videat̄ humidū erit absq; dubio humidum illud quod est metallorū materia vnctuosum. Sed adhuc videmus vnctuosum in oleo & in omni pingui esse de facili inflammabile & adustiuum eorum quibus cognatum est. Et videmus ꝙ ignis non recedit ab ipsis donec consumatur, sicut videmus in oleo lampadis & in humido radicali ethicorum, nihil tamen omnino tale videmus in humido metallorū, videbitur igitur alicui non esse forte hu

te humidum vnctuosum materia metallorũ. Nos autem ad omnia huiusmodi obiecta excusamur per hoc quod diximus in quarto me theororum nostrorũ, quoniam videlicet duplex est vnctuositas in multis rebus, quarum vna est quasi extrinseca subtilis valde nihil feculentum vel cremabile habens admixtũ, & hæc non est inflammabilis & intrinseca rei retenta in radicibus rei, ne per ignem possit euelli & epotari, & nos dedimus de hoc exemplũ in liquore qui eliquatur ex vino, in quo vna est vnctuositas supernatans inflammabilis & facile abstringibilis & quasi accidentalis. Altera commixta toti substantiæ liquoris ipsius non separabilis ex ipsa substantia liquoris nisi per defectionem substantiæ & hæc nõ est cremabilis idem etiam est in omnibus quæ profert natura. Signum autem huius est ꝙ videmus in arte alchimię fieri quæ inter omnes artes maxime naturam imitatur, hæc enim cum vidit nullo modo meliori fieri citrinum elixir ꝙ per sulphur, in sulphure autẽ vidit vnctuositatẽ vstiuam vehemẽter ita vt omnia metalla adurat & adurẽdo denigret, sup quæ liquefacta pijcitur, præcipit lauari acutis loturis et decoq sulphur ita diu donec ab ipso decoctio aq̃ nõ citria egrediat̃, & sublimari loturas has donec tota vnctuositas, ab eo cremabilis egrediatur,

diatur, eo quod tunc tantum subtile unctuosum manet quod sustinet ignem & non crematur ab igne. Oportet igitur simile unctuosum humidum abundare in metallorum materijs quæ a natura producuntur, & hoc esse caussam ductibilitatis & liquabilitatis eorum & hoc expresse dicunt auct. Auicenna & Hermes & multi alij peritissimi in naturis metallorum. Adhuc autem in omnibus metallorū generibus uidemus & liquefacta non reddūt humida infundendo ea super quę fundūtur, neq; quiescūt in superficie una, neq; omnino dilatātur in ipsa, sicut uidemus fere omne humidum aqueum unctuosum, sicut aquam, uinum, ceruisiam, oleum, omnia enim hæc superfusa super lapidem terram uel lignum q̄ planam inueniunt superficiem infundendo superficiem humefaciunt eam & dilatantur in ipsa, metalla autem liquefacta nihil horū faciunt, neq; adherent tangentibus neq; diffunduntur in toto, sed potius & constant secundum aliquid & defluunt secundum aliquid. Oportet igitur quod humidum subtile unctuosum non sit solum materia eorum, sed pfecte mixtum cum terrestri subtili quod non sinit ipsum adherere tangēti, neq; in toto defluere, sed quasi per globulos constare, eo quod ubiq; in ipso terrestre subtile appræhendit et quasi

quasi glutiendo tenet humidum & terminat ipsum, ad hoc ꝙ nō finit ipsum adhærere aliĳ ꝙ̃ sibi & humidum ubiq; sit extra se ipsum educit siccum terreum quod fluit & currit in superficiæ plana, si enim esset non ubiq; protectum ab humido siccum terreum profecto in igne liquante combureretur & efficeretur scabrosum sicut omne siccum terrestre quod non coopertum humido inuenit ignis in ferro adurit ipsum & facit scabrosum, idem aūt est fere in metallis omnibus. Patet igitur primam materiam esse metallorum humidum unctuosum subtile quod est incorporatum terrestri subtili, fortiter commixto, ita ꝙ plurimum utriusq; non tantum cum plurimo utriusq;, sed etiam in plurimo utriusq;.

¶ Correlarium præcedentium, quare lapis non producitur neq; liquatur sicut metalla.
Cap. 3.

EX quo ulterius facile questio determinatur quæ queri consueuit quare lapis nō liquatur, sed æs & metallum. Adhuc autem lapis cōminuitur & calcinat̄ quod non fit metallo omnino sed per solum ignē. Huius enim facile patet solutio, lapis enim terrę est magis, neq; habet humidum ubiq; prote-

gens terreum, neq; habet humidum sic vnctu osum sicut metalla, & ideo cum in igne optico ponitur euanescit humidum aqueum, & lapis redigit in calcem, & cum siccum in lapide vicerit humidum, omnino est lapis cōminuibilis cum econuerso in metallis humidum vincat siccum & metallum liquabitur. Eadē autē caussa est quare lapis nō est ꝓducibilis malleis, sed metalla malleis ꝓducuntur, profecto enī metalla habent vnctuosam humiditatē abundantē fortissime sicut ensis ligaturis secum tenet partes terreas, cunq; in ictu mallei de situ suo expellitur pars aquea, cuius semper est cedere tangenti vt diximus in perigeneos & in metheoris violenter & inseparabiliter secum trahit terrea, & sic continue producitur & nō diuiditur propter viscositatem & optimam et fortissimam permixtionem terrenorum cum vnctuosis aqueis. In lapide autē præualet siccum qđ tangenti resistit & nō cedit in seipsum, & cum effectus sicci sit scindi ad ictum mallei in se cedere non valēs dissilit & comminuitur. Terrestre autem natās & absorbtum in humido in materia metallorum est subtile valde non corruptum neq; expressum in toto ab humido sicut facit frigus extremum, sed potius quasi digestum pepansi & non coctum optesi, neq; assatum optesi vt tradidit Auerro. Est

enim

enim humiditas sibi frigida propria & nõ aliena,& ideo in ipsa decoctum & digestum & sibi connaturale factum, ita q̃ siccum currit & fluit cum humido,& humidum retinet cum sicco terreo,sic enim in tali ceruice secundum. Emp.capita colliguntur Germanorum. Si autem esset optesi digestum vt nonnulli imperiti tradunt alchimistarũ esset ꝓculdubio intra & extra humidũ & non totum a toto trahere/tur humido, contrarium autem esset si optesi esset digestum, vt quidam alij præter rationẽ dixerunt,tunc enim extra non esset appræhẽ/sum ab humido,sed derelictum et intrinsecum sui paucam haberet humiditatem. Huius autẽ signum est quoniam ea quę non plene digesta sunt,sed molinsim quandam passa,aut scabrosa inueniuntur vt ferrum & æs aut incõpleta vt plumbum,aut balbucientem habẽtia sunt commixtionem vt stannum. Hæc autem in sequentibus erunt manifesta.

¶ De sententijs antiquorum & de materia metallorum. Cap. 4.

HOc autem quod Auicenna tradidit tã in phisicis q̃ in alchimia sua ea epistola quam scribit ad Hazem philosophum, his quæ hic dicuntur non est contrarium. Dicit em̃ in vtroq; istorũ librorũ argẽtum viuũ

& sulphur esse omnium materiam metallorum. Humidum enim de quo loquuti sumus sicut diximus terreo admixtum est materia argenti uiui proxima & substantia unctuositatis quam descripsimus est propria & essentialis materia sulphuris. Hermes autem & q̃dam aliorum dicere uidentur metalla ex omnibus elementis cõstitui, quod proculdubio negandum non est, sed tamen rerum materia non determinatur ex his aliquo modo sunt in eis, sed potius ex his quæ in ipsis abundant. Sed præ omnibus mirabilis & desiderabilis est sententia quam quidam in alchimicis Democrito attribuunt ꝙ uidelicet calx & lixiuium sunt materia metallorum, si enim calx esset materia cum ipsa sit cõbusta aqua permixta sibi aresieret sicut in cemento & rediret ad duriciem lapidis metallum & comminuibile & non liquabile efficeretur. Amplius autem igne supposito proculdubio metallum induraretur & non liquesceret sicut uidemus de cemento. Sicut autem lixiuium uocat aquam acutam sicut alchimici exponunt remouentem a calce salsedinem & acredinem quæ est ex combustione sicut docent alchimici in loturis suis, & hæc aqua sit materia metallorum, adhuc inconuenienter dictũ est, quia calx est substantia terrestris, sed per

ea quæ in metheoricis tradita sunt scimus q̄ omne terrestre combustum contractos & cō strictos habet poros, talis autem calx existēs impedit ingressum aquæ ad interiora calcis, non ergo unq̄ bene & fortiter conglutinatur, propter quod & cementum de facili per ignem euanescente humido farinatur & cadit de muro. Non ergo conueniens est dictū Democriti de materia metallorū, deceptus autem fuit signo non sufficiēti, uidit enim q̄ elixir ad lunam melius hoc est ad argentum habuit radicem in qua recipitur calx & cerusa, & propter hoc credidit aliquid simile esse in phisica materia & naturali corporum metallorum, hoc autem non est necessariū, multis enim indiget ars quibus non indiget natura, ars autem non indiget calce & cerusa, nisi ad indurandum & colorandum, hoc autem in propria materia operatur natura sola digestione. Nos enim ostendimus in metheoris omnem digestionem decoctionem facere conflare & inspissare digesta & decocta, etiā præter hoc quod aliquid extrinsecus apponatur his quæ decoquuntur. Gilgil autem q̄dam ex Arabia Espalensi quę nunc Hispanis reddita est in secretis suis probare uidetur cinerem infusum esse materiam metallorum, persuadens hoc ratione debili quoniam nos
 uidemus

videmus ꝙ per assationē fortem calidi & sicci cinis liquatur in vitrum, qui congelatur frigido & liquatur calido sicco sicut metallum. Videbitur ergo ꝙ eorum materia est vna quorum em̄ vnus est modus congelatiõis & vnus modus liquefactionis eorum materia videtur esse vna secundum naturam, sicut traditur in scientia metheororum vt dicit. Amplius autē terrestre non videmus subtiliari & diuidi & ꝑmisceri cum humido, nisi per maximam vim ignis subtiliantis & diuidentis ipsum & eleuãtis ipsum in humidum vt illi permisceatur, sic autem se habet terrestre quod est incineratum in metallorum humidis, quare videtur isti ꝙ cinis terrestris sit propria materia metallorũ, propter hoc inquit merguntur sub aqua omnia metalla, quod non facerēt vt ait si in ipsis abundaret humidum vnctuosum vt dictum est. Adhuc quæcunq; habent vnctuosam humiditatem vt inquit Gilgil sunt cremabilia sicut ligna, nullum autem omnino metallorum cremabile & inflãmabile est, & ideo vnctuosam nõ videtur habere humiditatem ꝑ materia. Habent igitur cinereum terrestre infusum humido aqueo vt asserit. Hæc aũt incõuenienter & stulte dicta sunt, quoniam ipse Gilgil mechanicus & non philosophus fuit, sed de Mechanica alchimia præsumens pręsumpsit mē-

tiri

tiri de phisicis. Quod autem falsum dicat, patet p ea quæ in metheoris de cinere dicta sunt, ibi enim dictum est ꝙ per aquam infusam nō includitur, eo ꝙ habet poros patulos vbiqꝫ emittentes aquæ humide conceptum, si igitur cinis esset materia metallorum nunqꝫ per aliquod humidum conglutinaretur in ipsis. Adhuc autem per operationes ignis in cineribus videmus humidum quod distillat per cineres effici citrinum vel rubeum, si igitur cinis esset propria materia metallorum ea coloraret in citrinum colorem vel rubeum, quod nos oculata fide probamns esse falsum. Sed tunc negamus materiam quæ intrat in esse vitri esse cinerem, sed potius humidum illud purissimum quod erat radicale & intrinsecum ei quod incineratum est, quod propter vnius ignis incinerantis extrahi non poterat sed fluit per ignē fortissimum in camino cōfricatum, & hoc est humidum passum a sicco vehementissime sicut diximus in scientia libri de lapidibus, hæc igitur materia liquabilium & materia prima & remota vna cōmunis huiusmodi videlicet humidū. Et si aliquis dicat ꝙ commisceri nō potest nisi diuidatur, dicendum ꝙ his dimissis non est incineratio, sed commixtio quæ est commiscibilium alteratorum vnio, ita ꝙ minimū terrei est cū minimo aquei & ecōuerso,

& plurimum unius cum plurimo alterius, ita tamen ꝙ neutrum a suis generis particulis separatur, nunꝙ enim inuenitur pars terrea separata ab alia terrea, uel aqua separata ab alia aqua, sed ita est plurimum unius cum minimo & plurimo alterius, ꝙ nequaꝙ ut iam dixi alterutra separantur a suis homogeneis, & hoc Gilgil ignorauit. Quod autem dicit mergi metallum non est sufficiens, caussa autem huius non est ultra modum in eis abũdare, siccum terreum cinerum, sed potius ꝗa habent terreum incorporatum humido clausis poris aerem retinentibus per humidũ & ideo omnia submerguntur in aqua, nec est conueniens de humiditate unctuosa cremabilium. Quoniam nos in phisicis ostendimus unctionem oleagineam esse separatam a materia tali & remansisse subtilem humiditatem cremabilem. Hæc igitur sub compendio dicta sint de materia metallorum.

¶ De caussa efficiente & generatione metallorum in communi.
Cap. 5.

ADhunc autem modum loquemur de efficiente, in superficie enim considerãdo uidetur ad omnia metalla ad speciem & complementũ deducere frigiditas per

tam enim constanter congelantur, coagulo autem & constantia ipsorum uidetur dare esse eisdẽ cum liquefactio sit ipsorum dissolutio & corruptio, cuius signum est ꝙ in liquefactione in pluribus eorum aut omnibus aliquid a substãtia ipsorum separetur. Nihil autem omnino deperditur de ipsis per congelationem propter quod plurimi dixerũt solam frigiditatem congelatã caussam esse generatiuam in metallis. Amplius in his quæ uitæ accipiunt speciem & formam nõ est ibi aliquid terminans materiam ad formam & conuertens nisi calidum, uidebitur ergo sic esse etiam in metallis, hæc autem maxima uidetur ex hoc ꝙ metalla species suas retinent, siue sint liquida, siue sint coagulata, si autẽ frigiditas daret speciem non haberent speciem nisi quando essent coagulata uel congelata, uidetur ergo frigiditas non esse caussa generationis metallorum. Adhuc autem congelatio & coagulatio sunt species materiales quę multis non equiuoce accidunt, quæ tamen & diuersarum sunt formarũ in specię & diuersæ naturæ, nulla autem forma substantialis hoc modo conuenit diuersis. Cum autem materia omnium metallorũ sit humidum quod in se habet terreum subtile digestum quod cũ aduritur odorem fragrat sulphuris nõ om-

 nino

nino fetidi. Sulphur autem non generatur nisi per calidum, oportet ꝙ calidum digerens et conuertens terreum & aqueum & permiscens ea sit caussa transmutans materiam, calidũ igitur erit caussa generationis metallorum. Amplius aũt habitum est in metheoris ꝙ illud qđ inspissat fluidũ & constare facit est calidum digerẽs, constat aũt ꝙ cum caussa prima horum quæ vocamus metalla sit aqua terreum habẽs admixtũ, aliquid facit eam cõstare & inspissare ad mixtionẽ metalli, hoc autem vt patet calidũ est ex dictis. Oportet igitur calidum esse caussam generatiõis metallorum. Adhuc aũt nos sepe in antehabitis libris ostendimus ꝙ caussa cõmixtionis est calidum, secundum ꝓprios eñ motus elementum fugat extra aliud elemẽtum, licet enim aqua descedat per se, tamẽ ascendit a terra, & terra descẽdit ab aqua. Cũ igitur frigiditas nõ moueat terrã in aquã vt cõpræhendatur & cõtineatur in ea scilicet caliditas oportet ꝙ calidũ sit caussa generationis metallorum. Sed vlterius considerando videbit̃ non solum calidũ esse caussa generationis horũ, quoniam sicut in libro de generatiõe lapidũ dictum est absq; dubio si solũ calidũ esset caussa cõtinue ageret absq; humidi naturalis desiccatiõe & terrei incineratione, nos aũt videmus ꝙ stat ad speciem & formã metalli,

talli,oportet igit̃ ꝙ ipsum calidum sit sicut in/strumẽtum directum ad finẽ qui ẽ metalli forma,& ne rectum in operatione deuiet. Adhuc aũt inuenimus inuentas esse artes plurimas vt quælibet earũ ad finem ducat operationẽ per instrumẽtum factum,sic studẽt coqui in elixã/do & assando & oẽs alij qui ꝑ aliam digestio/nẽ nituntur cõuertere materias. Similiter igit̃ oportet ꝙ sit in natura quæ in operibus suis omni arte certior ẽ & directior sicut est in omnibus alijs,ita ꝓculdubio virtus formatiua est in materia & stellis & cœlo influxa quę ad specie dirigit calidum digerẽs materiam metalli, sicut enĩ & in alijs dictum est calidum hoc habet rectitudinẽ & virtutẽ formalem ex intellectu mouente & efficaciã ex virtute luminis & calidi qđ caussatur ex lumine stellarũ & orbis & virtutẽ segregãdi homogenea ab etherogeneis ꝑ virtutẽ ignis,oportet enim ꝙ ibi incon/uenĩetia cõsumantur calido ignis digerẽtis,cũ digestio sit cõplexio a naturali & ꝓprio calo/re ex cõtraiacentibus passiõibus. Remotis aũt his a materia oportet adhuc ꝙ materia terminet̃ & cõpleatur ad speciem,& hoc facit calidũ terminãs ꝙ nullo modo potest habere virtu/tẽ terminãdi nisi ꝑ virtutẽ eius q est terminus, est aũt forma terminus, oportet igitur ꝙ vir/tus formalis dirigat & informet ipsum calidũ terminãs,forma aũt hæc nõ est forma quę in/

ducitur in materiam. Oportet igitur ꝙ sit forma primi efficientis quod dat formas in tota specie naturali. Hic autē est motor orbis formas naturales explicans per motum cœli & qualitates elementorum, sicut artifex explicat formas artis securi & malleo, propter qđ dicit Aristote. quod in opere naturæ est sicut in arte, ubi domus est ex domo & sanitas ex sanitate ea quæ in calidis & frigidis ex ea quę est in anima medici. Hæc igitur est caussa generatiua metallorum propria.

De forma essentiali metallorum. Cap. 6.

FOrma autem essentialis in omnibus dat esse & uidetur in metallicis aliud esse a coagulatione, propter hoc quod hic ut diximus, etiam liquefacta numerum & speciem retinent. Aurum enim liquidum & est similiter argentum & alia metalla & hanc formam præcipuę in metallis numeri proportionem quidam autem ꝙ ui terræ consequitur esse dicunt. In quibusdam enim alchimicis libris qui Platoni inscribuntur numerus uel proportio numeri uocatur forma metallica quam proportionem in uirtutibus posuit constituentium elementorū, eo ꝙ ipse omnia hæc generat proportione uirtutis terræ,
cum

eum cœlesti. Est autem uirtus terrea frigida, sicca. Virtus autem cœlestis secundum narrationem .7. planetarum ut dixit. Si ergo plus fuerit uirtutis terreę quo ad tres uirtutes ipsius ꝙ planetarum in immissione luminis & nobilitatis obtinebit fuscum & ponderosum & frigidum sicut plumbum est. Si autē plus fuerit uirtutis cœlestis minus autem de potētijs terræ erit fulgens ualde incorruptioni appropinquans solidum, & quia solidum ideo necessario graue & quo ad hoc & econuerso dicitur proportio constituens auri speciem. Ad hunc autem modum etiam alia dicit formari propter quod etiam .7. genera metallorum .7. planetarum nominibus uocauerunt dicentes Saturnum plumbum. Iouem autem stannum Martem autem ferrum, & Solē aurum, Venerem æs, Mercurium uero argentū uiuum, & Lunam argentum, asserentes ꝙ hoc propter diuersos numeros suæ compositionis complexionem acquirunt .7. planetarum. Hermes autem huiusmodi auctor uidetur esse sententię, licet Plato postea fuerit hūc in opinione imitatus. Hoc autem ab his alchimici uidentur accepisse, asserētes lapides prętiosos stellarum & imaginum habere uirtutem .7. autem genera metallorum formas habere secundum .7. planetas inferiorum orbium, &

um,& sic virtutes cœlorum primo in terra resultare & quasi stellas secundas facere. In testimonium autem huius assertiōis inducunt qđ & verum est ꝙ orbis mouet terram, & hanc esse caussam diuersitatis figurarum in generatis in terra & multitudinis quæ generatur in eadem potius ꝙ̃ in alio elemento. Hanc opinionem pater Hermes trimegistus approbare videtur, qui dicit terram esse matrem metallorum, & cœlum patrem & impregnari terrā ab hoc in montibus campestribus & planis & in aquis & ceteris omnibus locis. Nos autē hanc opinionem sic intelligimus ꝙ proportio principiorum virtutum videlicet agentium & patientium sit dispositio ad formā substantialē, sicut & in omnibus alijs, & ꝙ forma est quam dant prima formalia & agentia principia quę prima sunt agentia tanꝙ̃ virtus formatiua in materia, sicut nos diximus in scientia lapidū. Quod autem genera metallorum sint magis attributa planetis ꝙ̃ alijs stellis, ideo dictū est quia cum lapides sint stabilis esse & formę coagulationis attribuuntur stellis fixis & imaginibus stellarum fixarum quæ perpetuo suos retinent situs & figuras, situm autē voco non illum qui est positio stellę in loco orbis qa illum mutat omnis stella, sed potius quoniā habet in imagine ad aliam stellā, sicut verbi gratia ꝙ

tia q̃ in vna linea secundum equalem in omni tempore distantiam inueniuntur duæ stelle lucide quæ sunt in cornu arietis, cũ ea quæ vocatur genu persei & sic de aliis stellis, quia aliter imagines cœli corrumperentur, sic inueniuntur in vna dispositione & figura lapides q̃diu sunt, sed metalla quasi erraticũ habent motum, modo liquida & modo coagulata & cũ liquidũ sit materia eorum & liquidum sit errantis motus, videbit in genere conuenire in planetis, & virtutes planetarũ influere elementorũ virtutibus dare speciem, & hec virtutes sic caussate & influxe formant ad speciem & conueniũt cum formis metallorũ, sicut formatiua quæ est in semine aialium conuenit in substantia cũ forma quæ inducitur p generationẽ, & sicut forma artis cõuenit cũ artificiato, & hoc modo verũ est qđ dicũt Platonici, hoc enĩ modo prima caussa fecit sementẽ formarũ & specierũ oim & tradidit eam stellis fixis & planetis exequẽdam, vt dicit in thimeo. Et hæc etiã est caussa quare iuxta planetarũ numerũ et ꝓprietates spẽs metallorũ accipiunt. Scimus enĩ ex traditis in prima philosophia ab Aristo. q̃ oĩs generatio est ex cõuenientibus, licet nõ oĩno cõueniẽs sit secundum ydeã & formã & rationẽ, & hoc modo etiã oĩs generatio equoca ad vniuocã habet reduci. Qđ aũt Aui. dicere

videtur

uidetur ꝙ aliquando uis terrea dat huiusmodi formas, & quidam attribuunt hoc dictum falso Aristot. non intelligitur ꝙ uis terrea est quæ sit secundum solius terræ potentias, operans est enim ex alijs, scimus enim ꝙ id quod dat formam conuenit cum ipsa, in tantum ꝙ Aristot. dicit animam esse in semine sicut artificem in artificiato, sed uis terrea uocatur a philosopho uis terræ in loco generatiōis metallorum. Hæc autem habet in se uirtutes cœlestes per modum quem diximus, licet enim forte concedendū uideretur ꝙ uis terræ quæ est frigido & sicco operans, alio modo inspissaret humidum ingrossando ipsum ad naturam & conformitatem terræ, tamen nullo modo potest siccum & frigidum dici caussa fortis & tenacis permixtionis qualem nouimus esse in metallorum materijs. Adhuc aūt uis terrea hoc modo dicta non conuenit, nisi cum specie & forma terrę, non igitur daret illam formam quæ est elementi, eo ꝙ iam cōstitit & supponitur omnem generationem esse ex conuenienti etiam eam quæ est equiuoca, sicut est omnis generatio lapidū & metallorum in quibus neq; lapis ex lapide, neq; metallū ex metallo unq; generatur, & si hoc dicatur ꝙ unus solus lapis concipit alium, tamen non intelligitur ꝙ de parte sui seminis
generetur,

generetur, ſed potius de alia materia quæcũq; ſit illa, niſi forte ſit medium inter lapidem & plantam, ſicut multa media inter plantam & animal inueniũtur, ſicut Spongia & Stincus & huiuſmodi.

¶ De opinione Caliſtenis dicentis eſſe formam tantum unam. Cap. 7.

Experimenta autem alchimicorum graues duas nobis hic ingerunt dubitationes. Videntur enim illi dicere q; ſola auri ſpecies eſt forma metallorum, & omne metallum aliud eſſe incompletum. Adhuc & in uia eſſe ad auri ſpeciem ſicut res incompleta quæ eſt in uia ad perfectionem, propter qđ dicunt ęgra eſſe metalla quæ in materiam nõ habent formam auri, & ſtuduerunt ad medicinam quam elixir uocant, per quam egritudines metallorum in commixtione & cõmixtis materiæ metallorum remouent, & ſic dicunt ſe educere illam formam auri & ſpeciẽ, & ad hoc inueniunt multos modos & diuerſos quibus illud elixir componitur & temperatur ut penetret & adurat, & in igne maneat & coloret & afferat conſolidationem & põdus. Oportet igitur hic nos querere de his. Si enim eſt uerum quod hic dicunt abſq; dubio

T bio

bio nō erit nisi vna species metallorum,& alię sunt molinsim passa ab illo,& sicut abortiui fętus naturę qui speciei figurā proprię nondum acceperunt. Secundum hoc etiam si & hoc verum & probatum inuenitur,non oportet nos laborare ad hoc, vtrum species in alchimicis pmutentur vel remaneant,eo q secundū hoc nullas prorsus habent species nisi solius auri qđ alchimia non permutat. Cœlestes em̄ præcipuus in hac sententia dicit alchimiā esse scientiam quæ inferioribus metallis nobilitatē attribuit superiorum. Propter hāc quęstionem debite discutiendam plurimos inspexi libros alchimicos & inueni libros illos absq; sigillo & probatiōe tantum expertis inniti & cœlare intentionem eorum per verba methaphorica quæ nunq̄ fuit consuetudo philosophiæ. Solus autem Auicenna videtur tangere rationes & Rasis valde paucas ad solutionē dictę quęstionis nos in aliquo illuminantes. Ad hoc autem q sola auri species sit metallorum forma sic ratiocinatur,quoniam eorum quæ eadem habent elementa proxima & vnum cōmixtionis modum videtur esse vna forma tantum, eo q sicut dicit Plato q secundum meritū materiæ formæ dantur,& sicut prius diximus generationem ex conuenienti,nec potest ex eisdem & vno modo commixtum pluribus secundum

cundum speciem differentibus esse conueniēs. Est autem omnium metallorum cōmixtio ex subtili terreo sulphureo & ex radicali aqueo, cuius oleum separatum est ab eo, & superflua humiditas aquea sicut cōstat ex prædictis. Videtur ergo vna tantum esse species isti respondēs per cōuenientiam. Amplius expertum est ꝙ per elixir æs redit ad argētum & plumbum ad aurum, & similiter ferrum ad argētum. Videtur ergo ꝙ sint in materia idem & per consequēs habere formam vnam quæ est sicut cōplens materialia præcedētia. Amplius eorum nō videtur esse differentia nisi in accidentibus scilicet colore sapore & pondere, & raritate & densitate, quæ oīa non accidunt nisi materiæ. Ex his igit̃ & huiusmodi opinionem acceperunt dicētes metallorum speciē esse vnicam & eandem & materiales infirmitates esse plures. His autē contrarium esse videt̃ quia materia nulla ratione est in aliqua rerum naturalium ꝑmanente in natura nisi sit cōpleta ꝑ substantialē formā. Videmus autē argētum permanere & stannum, & similiter alia metalla videbūtur igit̃ esse cōpleta ꝑ substātiales formas. Amplius quorum ꝓprietates & passiones sunt diuersæ eorum substantiam diuersam esse necesse est, passiones autem metallorum in colore & odore & sonorositate sunt omnino diuersę.

Non enim potest dici hæc accidentia esse cõmuniter accidentia cum omnibus unius naturæ metallis semper & ubiq; conueniant oportet igitur substantias eorum esse diuersas & species. Amplius autem si commixtio ex eisdem faceret speciem debere esse eandẽ omnia quæ generantur essent unius & eiusdem speciei, quoniam omnia generantur ex elementis. Patet igitur non procedere illam rationem quam induxerunt de componentibus elementa, diuerse eñ proportioni mixtorũ diuersæ attribuuntur formæ generatorum & diuersæ proportio mixtorum & mixtionis esse in metallis sicut nos inferius cũ in speciali loquemur de ipsis ostendemus. De experimento autem quod inducunt non sufficiens est adhibita probatio, quoniam non est certum utrum indicat colorem argenti & auri & pondus & odorem, propter illud qđ additur & penetrat in æs uel plumbum uel indurat substantiã & probasse debuisset Calistenes ꝙ substantiam auri induceret, quod si forte concederetur ꝙ substantia auri inducat, adhuc non est sufficiens probatio ad hoc ꝙ non sit nisi una species metallorum, quoniam calcinando & sublimando & distillando & ceteris operationibus quibus elixir per materiam metallorum faciũt penetrare corrumpere

rumpere potest species metallorum quæ primitus infuerunt materiæ metallorum, & tūc relicta materia communi non propria metallorum, iuuamine artis potest deduci ad aliam speciem, sicut iuuantur semina aratione & seminatione, & sicut iuuatur natura p medicinarū industriam. Patet igitur ex hoc nullatenus cogi nos ad hoc ut putemus unā tantum speciem esse omnium metallorum, quorum inuenimus & loca generatiua & principia & passiones esse ualde differētes, quod autem de per accidens inductum est non satis conuenit, quia sicut iam diximus ista nō sunt accidentia communiter, sed per se & indicantia differentias substantiales a quibus caussantur in materia metallorum.

¶ De opinione Hermetis & aliorū philosophorum qui hæc metalla plures habere formas determinant. Cap. 8.

Hermes autem & Gilgil & Empedocles & fere omnes illius cætus alchimistarū huic oppositam multum defendere uidentur opinionem. Dicunt enim in quolibet metallo plures esse species & naturas metallorum, & aliam quidem esse occultam, & aliā manifestam, & aliam intus, & aliam extra, &

 aliam

aliam infundo,& aliam in superficie esse posuerunt,sicut hi qui latenciam dixerunt formarum & omnia dixerunt esse in omnibus sicut placuit Anaxa. Plumbum autem dicunt intus esse aurũ & extra plumbum, aurum autẽ ecõuerso, extra in superficie aurũ & in profundo & intus esse plumbum. Eodem autẽ modo se ad inuicem habere æs & argẽtum, & fere qđlibet ad quodlibet metallum & videtur hoc esse mirabiliter dictum,homogeneum enim intus & extra & in occulto & in aperto & in pro fundo & in superficię eiusdem est speciei & formæ,constat autem species metallorum esse in homogeneorum generatione cõtentas, & sic omnino absurdũ esse videtᷓ quod dicunt. Adhuc autem illi dicunt se nõ vocare intus & extra & ceteras appellatiões secundum sitũ partium in toto,sed secundum proprietates & naturas dominãtis vel nõ dominantis,dominãs ẽm in se clausum occultat illud super qđ dominatur. Secundum hoc aũt directe isti dicũt sententiã. Anaxagoræ, omnia videlicet metalla esse in oĩbus & denominationem fieri a plus dominante. Si autem hoc esset verũ quod dicũt cũ sciamus aurũ ab igne non aduri sed plũbũ præcipuę si sulphurę aspergatᷓ, deberet exũri plumbũ igne apposito & remanere aurũ quod occultũ est in ipso,& hoc fieri nos nõ videmus.

demus. Similiter autem argentum a plumbo defenditur ne vratur, tunc plumbo cōsumpto deberet remanere argentū quod infuerat plū/bo vt dicūt nisi forte infinitum dicūt esse qđ/libet metallum in aliud sicut dixit Anaxag. & ideo nullum eorum in toto ab igne posse con/sumi, sed hoc nos improbauimus in principio nostrorum phisicorum. Præterea si hoc in eis verum esse concedatur nunq̄ per ignem tan/tū aduri posset de aperto ꝙ liberari & manife stari posset occultum & tūc in vanum esset to tum studium alchimiæ. Nō ergo cōuenit hoc dictum cum phisicis rationibus quas in omni bus libris determinauimus. Forte autē hoc di cūt propter vicinitatem horū metallorū quā in materijs habēt. Cum enim plumbū super/fluum humidum habeat aqueum & aliqd ha/beat pinguedinis adustibilis & terreū habeat nō bene commixtum cum aqueo, sed neq̄ be/ne depuratū conuenit aliquando ꝑ sapientum industriā per calidum ignis extrahi ab ipso ꝑ euaporatiōes superfluū humidum aqueum & aduri in ipso totum pingue oleagineum & de. purari ꝑ sublimationē illud qđ ē in ipsum ter/reum sulphuratū & cōmisceri vaporabiliter in aliq̄ præfocādo cōtinēte uaporē terreum cū aq̄o radicali optiā & formatissima cōmixtio/ne, & ex vi caloris cōuertit humidū ad colorē

citrinum,& tunc habere splendorem auri & coloris,hæc enim uia artis simillima est uiæ naturæ ut inferius dicemus. Sed licet hoc sit uerum tamen non propter hoc dicetur aurũ esse in profundo ,quia dato ꝙ hoc sit aurum quod sic effulget ex plumbo , tamen iam scimus ꝙ iste transmutationes corrumpunt in toto plumbum. Cum igitur plumbi species nunꝙ̃ simul infuit auri species in materia eadem,hoc autem multomagis uidebitur uerũ quando non est probatum, hoc quod sit de plumbo dicitur esse aurum hoc est forte aliquid auri simul est non aurum,eo ꝙ sola ars non dare potest formam substantialem.Præterea alchimicum uix aut nunꝙ̃ inuenimus sicut dictum est in toto operantem ,sed potius citrino elixir colorat in auri speciem & albo elixir colorat in argẽti similitudinem studens ut color in igne remaneat, & penetret per totum metallum,sicut spiritualis substantia immissa materiæ medicinali , & hoc modo operatiõis potest induci flauus color substantia metalli remanente, & tunc iterum nõ habetur ꝙ plures species metallorum insint sibi inuicem.Hęc igitur & similia sunt de quibus eliditur dictum eorũ qui quamlibet metalli speciem dicunt esse in altera.

¶ Vtrum

¶ Vtrum ſpecies metallorum poſſint ad-
inuicem tranſmutari ſicut dicunt
alchimici. Cap. 9.

EX omnibus autem his inductis poſſumus cõſiderare utrum uerum ſit quod quidam Ariſtote. dicunt dixiſſe cum ſecundum rei ueritatem dictum ſit Auicennæ, ꝙ uidelicet ſciant artifices alchimiæ ſpecies permutari nõ poſſe, ſed ſimilia his facere poſſunt ut tingere rubeum citrino ut aurum uideatur, & album tingere donec ſit multum ſimile argento uel auro, uel cui uoluerint corpori. Ceterum autem ꝙ dextra ſpecifica aliquo tollatur ingenio nõ credo poſſibile, ſed expoliatio accidentium non eſt impoſſibilis uel ſaltem diminutio eorum. Hæc em̃ eſt ſententia Auicennæ quam dicit eſſe Haſten philoſophi præcipui in naturis & in mathematicis, tamen Auicen. in alchimia ſua dicit ꝙ cõtradictionem eorum qui in alchimicis de permutatione metallorum contradixerunt inuenit, propter quod & ipſe ſubiungit ꝙ non permutantur ſpecies niſi forte in primã materiam & in materiam metallorum reducantur, & ſic iuuamine artis deducantur in ſpeciem metalli quod uoluerint. Sed tunc oportet nos dicere ꝙ alchimicorum periti operã-

tur sicut periti medicorum, medici enim peri-
ti per medicinas purgatiuas purgant materi-
as corruptas & facile corruptibiles & impedi-
entes sanitatem quæ est finis intentus a medi-
co, & postea per confortantia naturam iuuāt
virtutem naturalem vt digerendo sanitatē na
turalem inducant. Ita enim proculdubio sani
tas effectus erit naturæ effectiuę & artis orga-
nicę & instrumentaliter. Per omnem aut eun-
dem modum dicemus operari alchimicorum
peritos in transmutatiōe metallorum, primo
enim quidem purgant multum materiam ar-
genti viui & sulphuris quam in esse videmus
metallis, qua purgata confortant virtutes ma
teriæ quæ in sunt ei elementales & cœlestes ad
proportionem mixtionis metalli quod inten-
dunt inducere, & tunc ipsa natura operatur &
non ars nisi organicę, iuuando & expediendo
vt diximus, & sic verū aurum & verum argē
tum educere & facere videtur. Quod em̄ vir-
tutes elementales & cœlestes faciūt in vasis na
turalibus hoc faciūt in uasis artificialibus, si ar
tificialia formātur ad modum vasorum natu-
raliū & quod facit natura calido solis & stella-
rū, hoc faciet & ars calido ignis, dummodo cō
tēperetur, sic ꝙ non excedat virtutē semouen
tē & informantem quę est in metallis, huic em̄
cœlestis inest virtus quæ primo cōmiscuit eā,
&

& hæc inclinatur ad hoc vel ad illud p̃ artis iu uamẽ. Cœlestis enim virtus valde cõmunis ẽ & accipit determinationẽ per virtutes eorum quæ sunt subiectũ eius in rebus cõmixtis, hoc eũ modo virtutes cœlestes operari videmus in tota natura generatorũ maxime in his quę ex putrefactiõe generantur. In his enim videmus uirtutes stellarũ influere virtutes in id ad qđ conuenientiam habet materia. Alchimia autẽ per hunc modũ procedit scilicet corrumpens vnum a specie sua remouẽdo, & cũ iuuamine eorũ quæ in materia sunt alterius speciẽ inducendo propter quod omnium operationum alchimicarum melior est illa quæ procedit ex eisdem ex quibus procedit natura, sicut ex purgatione sulphuris per decoctionem & sublimationẽ & expurgatione argenti viui & bona ꝑmixtiõe horum cũ materia metalli, in his enĩ ex virtutibus horũ omnis metalli species inducit. Qui aũt per Alba albificant & p citrina citrinãt manẽte specie metalli prioris in materia proculdubio deceptores sunt, & verũ aurum & verũ argentum nõ faciũt, & hoc modo fere omnes vel in toto vel in parte procedũt, propter quod ego experiri fœci q̃ aurũ alchimicũ qđ ad me deuenit & similiter argẽtũ postq̃ .6. vel. 7 . ignes sustinuit statim amplius ignitum consumitur & ꝑducitur & ad fecẽ

quasi

quasi reuertitur. Hæc igitur omnia dicta sunt de natura speciei metallorum in communi.

¶ De loco generationis metallorum. Cap. 10.

NVnc autem oportet adiungere de loco generationis metallorum eo q; locus multum operatur in metallicis, sicut & diximus cũ de lapidibus loqueremur. Nos autem uidimus purum aurum generari inter arenas fluminum diuersarum terrarum, & in terra nostra quod tam in rheno q̃ in Alba. Scimus etiã in terra nostra & in terra Sclauorum aurum inueniri generatum in lapidibus duobus modis. Vno quidem modo q; uidetur toti lapidi incorporatum & est lapis dispositus sicut Topasion non perspicuus, uel sicut Marchasita aurea, & educitur de lapide postq̃ calcinatus est in molendino facto de Silicibus magnis durissimis & igne adustis adustione uehemẽti. Vidimus etiam aurum in lapide generatum non toti lapidi incorporatum, sed esse uenam quandã quæ transit uel in toto uel in parte per lapidis substantiam, & hoc eruitur de lapide per fossuram & depuratur per ignem. Argentum autem quatuor modis inuenimus generari, & forte pluribus generatur in terris aliis. Sed

istos

istos quatuor modos īuenimus in terra theutoniæ, ego enim ipsum inueni in lapide toti lapidi incorporatum quod educitur per calcinationem molendini & ignem sicut est dictum de auro lapidi incorporato. Inueni eṁ ipsum in uenam quandam quæ per lapidis substantiam protendebatur & erat aliquantulum purius sed tamē aliquantulum de calce lapidis habuit admixtum. Inuenitur autē in terra ut uena quedam & purius ꝙ aliqd inuentum in lapide, inuenitur enim in loco theutonie qui dicitur wriebeg quod sonat liber modos aliquando molle sicut pultes tenaces, & est purissimum & optimum genus argenti parum habens de fece ualde, ac si per industriam naturæ sit depuratum. Ferrū autem incorporatū lapidibus inuenitur & etiā in terra aquosa inuenitur ut granula milij habēs multum de fœce et purgatur per multos ignes fortes & calidos cogentes ipsum distillare a substantia lapidis uel terræ quibus inuisceratum esse uidetur. Es autem inuenitur in uenis lapidis, & quod est apud locum qui dicitur goselaria est purissimum & optimum & toti substantiæ lapidis incorporatum, ita ꝙ totus lapis est sicut Marchasita aurea, & profundatum est melius ex eo quod purius. Plūbum autem & stannum etiam lapidibus incorporata

corporata inueniuntur & inuenitur currẽs in eisdem locis argẽtum viuum & ex lapidibus quãdo igniuntur exsudat sulphur & precipue ex lapidibus in quibus est æs sicut in loco qui goselaria vocatur. Omnium autẽ horum que rit phisicus cognoscere caussam, sicut diximus in scientia lapidum locus generat locatum p proprietates cœli quæ influuntur eis per radi/os stellarum, in nullo enim loco elementi inue niuntur radii omnium stellarum, nisi in terra ut dicit Ptolomeus, eo quod ipsa sit sicut insen sibile centrum totius cœlestis speræ, maxima autem virtus est radiorum in loco in quo vni untur omnes, & ideo terra mirabilium & mul tarum rerum est productiua. Ad noticiã autẽ caussarum oĩm modorum inductorum scien/dum ꝙ verum metallum nõ generatur nisi ex sublimatione naturali talis humidi quale di/ctum est, & talis terrei quale dictum est superi/us. In loco eñ vbi terreum & aqueum primo permiscentur per cal. loci, vbiq; mixtum est multum impurum cũ puro, qđ impurum non ꝓdest ad generationem metalli. Ab illo autẽ loco cõcauo qui in se habet talẽ mixturã vir/tute fumi eleuati egrediunt̃ pori parui vel ma gni & multi vel pauci p naturam lapidis vel terre in quibus fumus eleuatus siue vapor diu ꝓtensus in se ipsum præfocatur & reflectit̃, &
cum

cum sit in ipso subtilius illius materiæ quæ cō mixta est cōgelatur in canna illa & in poris eius vaporabiliter cōmiscetur & conuertitur in metallum illius generis cuius est ille vapor,& huius signum est ꝙ in oī tali vena quod interius est,est fumosum ignobile et si in toto lapide est incorporatum metallum qđ superius ē,est feculentum & inutile,& ideo qđ intus est melius & nobilius est. Cuius caussa ꝓculdubio est ꝙ incensum de materia illa cōbustum & ignitum ascēdit altius & in cineritatē per incendium est deductum & quasi in fecē & incinerē, & ideo hoc quasi siccum & cōminuibile & frāgibile inuenit̄.Id autē quod præfocatum est interius in visceribus lapidis in se cōmixtū erat vehementer & non incensum,& ideo terminatum est calore leui & lento & postea frigiditate terræ cōgelatum. Et siquidem in circuitu locus cōpactus est nō porosus,tunc facit vapor viam vnā vel duas vel plures secundum quātitatem suæ virtutis & suæ quātitatis,& secundum molliciem loci potuit vel nō potuit perforare implēs illa vapor conuersus est in metallum,penetratiuum em̄ est uehemēter,cuius signum est quoniā quando funditur sup terrā calidum metallum aliquod diuersis vijs penetrat in terrā,& hoc est sicut in figura vasis primo in loco in quo recipit̄ materia sicut circulus,a,b,

lus.a.b.c.& una uena plena metallo ex uapore generato sit linea.c.d.& alia linea.a.g & sic multis lineis sit generatū. Si autem tota substātia in circuitu est porosa insensibilibus poris, tunc euaporat materia in totam substantiam corporis circunstantis & implet eam, & præfocata in omnibus poris eius metallatur & congelatur, & efficitur tunc tota substātia lapidis uel terræ circumstantis in colore sicut metallum, & metallum tunc generatur incorporatum lapidi uel materiæ corporis circūstantis materiam, præcipuę cum generatione metallorum est in montibus uel in aquis, eo quod loca illa magis sunt uaporosa & magis præfocantia uapores eleuatos in ipsis. Si enim apertus esset locus expiraret tota materia & nihil inde omnino generaretur. Aurū autem quod inter arenas generatur ut grana quædam maiora & minora generantur ex uapore & calido subtili ualde qui inter arenarum materiam præfocatur & digeritur & postea congelatur in aurum purum, locus eñ arenarum calidus est & siccus ualde, aqua autem ingrediens claudit poros ne expiret, & ideo in se præfocatur & conuertitur in aurum & ideo etiam tale aurum melius est cuius duæ sunt caussæ, una quidem, quia depuratio sulphuris optima est per frequētem lo-

turam,

turam, & sulphur qd' in locis aquosis est frequenter lauatur & depuratur, & hac eadem caussa etiam terreum argenti uiui lauatur sępius & depuratur & subtiliatur. Alia autem caussa est cõclusio pororum in fundo aquarum & in ripis & ideo uapor resolutus optime in seipsum conuoluitur & præfocatur & digeritur nobiliter ad substantiam auri & cõgelatur in aurum. Signum autem ꝙ locus esse debeat talis dispositionis ut dictum est, est quod inuenimus in operibus alchimicorum peritorum qui melius naturã imitantur quoniam cum elixir facere uolunt quod habeat colorem & tincturã auri, primo quidem accipiunt uas inferius amplum quod totam recipiat materiam sulphuris & argenti uiui depuratorum uel aliorum quæ in elixir recipiuntur. Deinde considerant ꝙ super istud sit uas habens collum longum strictum, & sup illius colli foramen sit operculum ex luto in quo sit foramen ualde paruum et strictum, deinde inhumant, hoc est immergunt fundũ uasis interioris in cineribus uel fimo & forte in fimo equi melius est quod uocant equicli banum, & tunc supponunt ignem ualde lentum, & qui melius faciunt, faciunt hæc uasa uitrea, & est primi uasis dispositio sicut figura urinalis, & secundum stat super illud & re-

cipit totum vaporẽ qui resoluitur ex ipso, & est contactus vitreorum vel vasorum linitus optime luto ne aliquid per illum locum expirare possit, receptum ergo vaporẽ dirigit sursum in collum suum longum quod paulatim stringitur & in ipso vapor præfocari incipit et conuolui, illud vero quod incensum est de vapore euolat fuliginosum per foramen strictũ operculi colli, cũ ergo perforatur redit ad substantiam citrinam conuolutus in seipso, quod postea acceptum tingit quodcunq; vis metallum in colore auri & forte pulchriorem si fuerit nobile elixir in quo ĩ nullo errauit artifex. Horum autem vasorum est figura talis ꝙ inferius vas sit. a. b. c. d. superius autem vas. e. g. f. & operculum sit figura. h. sic ergo etiam erit in natura. Et propter hoc patet ꝙ omnis generatio metalli fere inueniatur diffusa per venas & poros quę sunt sicut collum loci in quo vas præfocatur & conuoluitur. In lapidis autẽ substantia & lapidosis locis hæc generatio cõuenientior est propter loci vndiq; clausuram & soliditatem. Hæc ergo de locis generationis dicta sunt. Qualiter enim inuenitur metallum aliquando durum aliquando molle inferius melius ꝗ̃ hic determinabitur. Dictum est igitur de substantialibus caussis metallorum per hunc modum.

Tractatus

TRACTATVS SECVNDVS tertij libri mineralium qui est de actionibus metallorum.

¶ De congelatione & liquefactione metallorum. Cap. 1.

Oportet etiam & accidentia cognoscere quæcunq; per se accidunt metallis sicut liquabilia esse & ductibilia & colores ipsorum & sapores & odores & cremabilitates & quæcunq; talia videntur per se accidere ipsis. Est autem liquabilitas metallorum aliquid habens propriū ab alijs quæ liquantur, alia autem quæ liquantur diffluunt, nec remanet pars cum parte sicut cera & sal & huiusmo di siue calido sicco siue frigido humido liquātur. In metallis autem non recedit a sicco humido, sed in ipso soluit̃ & cum solutum est mouet̃ in eo quasi ipsum deglutiuerit terreū et moueatur in visceribus eius. Propter q̄ etiā dicit Hermes q̄ genitrix metalli est terra quæ portat ipsum in ventre suo, & hæc caussa est q̄ nō adheret tangēti nec humefacit ipsum, eo q̄ siccum terreum ꝓhibet ipsum humefacere & adherere. Humidum aūt ꝓhibet siccum qescere, & sic vtrunq; agit in alterū & patit̃ ab altero.

Cum autem metallum est in aliquo non bene commixtum, eo ꝙ non utrunqꝫ continetur in utroqꝫ, tunc in igne aduritur terreum & euaporat humidum, eo ꝙ humidum non extinguit terreũ defendendo ipsum ab igne, & terreum non tenet humidum prohibens euaporationem humidi, tale metallum in liquatione sua frigidum habet multum & fetidum propter sulphuris fœtorem, & scoriam & fœcem relinquit plurimam propter terrei ipsius adustionem. Si quod autem habet hęc pura ualde & optime commixta hoc non euaporat humidum in quantitate quæ sensibilis sit, nec etiam aduritur in eo terreũ, & ideo fumum paucum habet non fœtidum & fœcem quasi nullam sicut aurum. Coagulatio autem ipsorum non est adeo differens sicut liquatio ipsorũ. Coagulatio enim ipsorum est a frigido comprimente in centro sicci, humiditas autem si sit pura radicalis siue impura superflua, & siue sit bene commixta, siue sit male cõmixta comprimitur uno modo & eodem, occultata enim in centro ligatur ne intret macula sicci terrei. Idem autẽ de his quæ calido sicco non liquescunt sed mollescunt sicut frigidum, mollicies enim nõ prouenit nisi ex solutione humidi quod moueri incipit intra siccum in quo cõtinetur inuisceratum

ratum. Ea autem quæ balbutientem ut dicit Aristote. habent mixturam sicut stanniũ quo plus liquescunt eo sicciora sunt & fragiliora, eo ꝙ uolant ab ipso partes humidę & remanent sicce non bene glutinate propter quod franguntur citius. Vocatur autem balbuties mixtura quæ in aliquibus partibus mixtiõis rationem attingit & in quibusdam non, sed est compositio quasi minima sicut homo balbutiens quedam uerba attingit & quedam non. Et quia illa non ad plenum mixta sunt, ideo etiam quando liquescunt facile euaporant, eo ꝙ non bene colligate partes dimittunt se inuicem, & tunc humidum non protegit siccum ab incensione, & siccum non retinet humidum ab effusione & uaporatione. Signum autem eius quod diximus est ꝙ quãdo plumbum & stannum coagulata aliquãdiu iacuerunt, tunc exterius q̃diu contrahũt scabrositatem erunt fusca, & forte nigra per longitudinẽ temporis quod contingit absq; dubio duabus de caussis, quarum una est, qa cum comprimitur per frigus ad interiora humidum relinquit exterius terreum & siccum, & tunc hoc inducit fuscum colore. Secũda autem est, quia modicũ humidum quod exterius est euaporat calore circumstantis aeris, & tunc iterum remanebit fuscum terre-

um colorans superficiem. Propter q etiã plũbum plumbo non consolidatur cum extremitas vtriusq; liquescit ferro candente, nisi prius dura superficies radatur & tollatur siccum terreum quod impedit conglutinationem, eo q conglutinatio vnius cum altero est per virtutem humidi quod influit in aliud, & non per virtutem sicci quod stat in seipso. Sed nec conglutinatio fit nisi postq̃ rasum est vngatur sepo vel aliquo quodam pingui vnctuoso, qd ideo fit per argentum viuum, q in plumbo est habet humidum vnctuosum, sicut sępius dictum est, & ideo non adheret superficiei, nisi per aliquod habens simbolum in natura. Aes autem conglutinet ferrum & argentum prę alijs cum liquescit est conglutinatiuum metallorum, & caussa est quia argentum uiuum in eis est bonum & subtile & purum & gratia humoris viscosi qui est in illo fit conglutinatio, & cum est tale propter cognationem & simbolum naturę penetrat in ea quę conglutinãtur & fortiter continet ea simul. Hęc igitur de liquabilitate & coagulatione metallorum dicta sunt, quoniam in metheo. in communi diximus de natura liquabilium.

De ductibilitate metallorum. Cap. 2.

Ductibilia

DVctibilia vero videtur esse illa sola metalla quæ magis & melius omnibus alijs ducuntur. Caussa vero ductibilitatis in genere est quæ dicta est superius humidum videlicet in sicco clausum sed non omnino ligatum. Cum enim hoc soluitur per expulsionem algoris ligantis ipsum tunc tantum natat in terra q̄ etiam ferrum & lapides in ipso natāt, & non profundantur propter impetum ebullitióis & spissitudinis humidi metallici, humidū enim quando ligatū est per algorē nihilominus inest, & cum pcutitur metallum etiam facit ipsum cedere circūstando, & sic cedendo pducitur continue, sed in hac passione facultatē habent ualde differentē. Aurum enim præ omnibus & argentum post hoc sunt ductibilia, deinde autem cuprum multum depuratū, & post hoc ferrum, minus autem stannum & plumbum Aurū ducitur in dilatationē maximam, ita vt pelle fiant quæ nentur super sericū & ponitē in picturis. Et adhuc plus cum ēm producitur argentum & ponitur super aurum in sexta pportione ad argētum, vt si sup quatuor marchas argenti ponatur sexta auri vel minus tantum producit aurum quantum pducere potest totum argentum, ita q̄ nō apparet nisi colorans argentum, & si liquantē pelle producte non apparet aurū sed argētum totū.

Sed si aurum per se non super argẽtum producatur tunc non potest in tantum produci, quia non potest portare ictus metallorum si ne perforatione, argento autem superposito defenditur ab ictibus. Caussa autem profecto est subtile humidum quod apprehendit in se siccum, hoc enim humidum cedit nõ deserendo partem propinq̃ sed trahendo eam & sic continue cedendo magis & magis producitur. Quæcunq; autem minus producun tur propter alteram duarum caussarum hoc in ipsis contingit, aut enim magis grossum et non depuratum habent humidum quod nõ est adeo dilatabile, aut balbutientem passa sunt mixturam inquantum producitur pars deserit partem uicinam extra quam extendit eam malleus percutiens. Propter quod etiã in alchimicorum operatiõe probatur error incidere, quia propter multam mixturã alborum uel citrinorum corporum cum argẽ to uiuo in confectione quam elixir uocant intrat siccum super humidum in metallis eorum & non sunt fortiter coniacentia & permixta, & ideo frequẽtissime scinduntur quãdo producuntur metalla quæ faciunt alchimici, nisi ualde imitẽtur naturam & opus naturæ attingant, uel fere attingant sic ut supra diximus. Cum enim miscentur sibi metalla

sicut

ficut ftannū & æs uel aliqua alia propter balbutientem mixturam amittunt ductibilitatem, & franguntur quando percutiūtur malleo, eo ꝙ nō permixta fed compofita, & unū fubintrauit alterum colorās ipfum tantum. Hæc igitur eft cauffa ductibilitatis.

❡ De colore metallorum. Cap. 3.

DE coloribus autem metallorum nō eft difficile determinare, tres eñ colores inueniuntur in ipfis fecundum plus & minus, quorum unus communis eft qui eft fplendidus fulgor ad modum lucis incorporate in colorato corpore. Alterum autē qui eft albus habent plura metalla fecundū plus & minus & illud quod eft albiffimum eft argentum, poft autem ftannum, & tertio plumbum & minime ferrum. Tertius uero color eft citrinus uel fubrubeus quem maximæ habet aurum & fub ipfo cuprū, cupri enim color uergit ad nigrum aduftū. Supponamus autem hic ꝙ in fenfu & fenfato probatum eft ꝙ color fit extremitas perfpicui terminati, & tunc in quocunꝗ; corpore eft condenfatum perfpicuum clarum & purum illud eft habēs fulgorem quafi incorporatum colori. Perfpicuum enim condenfum nitet & fulget, eo

ꝙ densitas eius retinet lumen per quod metas eius natã est recipere sicut potencia proprium recipit actum. Nitor ergo & fulgor metallorum cõmunis erit ex aqueo subtili terminato & cõdensato in metallis, & qđcunq; metallum habet aqueum subtilius & purius & densius illud est plus nitidum & splẽdidum cum politũ est, quia in non polito pars obumbrans partẽ parum vel multum impedit splendentem. Aurum autem prę omnibus ista de caussa fulget, & post hoc argentum, ferrum autẽ optime depuratum ab alchimicis dicitur habere in se aliquid argenti & vicinum esse sibi, & ideo cum politum est fulget vt speculum. Caussa em̃ speculi est humidum bene polibile & terminatũ, hoc enim recipit imagines propterea ꝙ est humidum, & tenet et continet propter hoc qđ est terminatum, non enim sic teneret eas nisi esset incorporatũ humidum & terminatũ, & ideo in aere non tenentur sic imagines quæ tamen recipiunť in ipso, quia aer spiritualis existẽs talia recipit secundũ esse spirituale, & non terminatũ existens nõ congregat ea in sitũ & figurã debitam ad repræsentãdũ, sed est quasi via per quã transeunt imagines, & nõ sicut terminatũ esse dans imaginibus. Albus aũt color in metallis caussať ex humido terminato a terrestri loco & subtili & digesto, hoc em̃ albissimũ

est vt

est vt patet in calce, hoc autem est fere in omnibus metallis, sed quæcunq; metalla hoc habent terrestre lutulentum & impurum vel terræ adustum illa vel fusca sunt vt lutum vel nigra efficiuntur, vt combustum terrestre sicut apparet in fuligine. Plumbum igitur ad fuscũ colorem semper uergit propter terrestre lutulentum non adustum, & stannum minus illo propter minorem lutulentiam. Argentum autem semper nitet albedine propter terrestrẽ locũ & subtilem & bene digestum. Ferrum autẽ propter terrestre in ipso adustum est fuliginosum & nigrum, & hac eadẽ de caussa sẽp cõtrahit rubiginem, cuius caussa non est nisi q́a terrestre adustum habet, quia quod est putredo in humidis mollibus hoc est rubigo in ferro, epotato enim humido remansit aridũ siccũ combustum & redit ad cinerem. Signum autẽ huius est quia maxime tunc contrahit rubiginem cũ aliquod adurens proijcitur sup ipsum sicut est sal vel sulphur vel auripigmẽtum vel aliquid huiusmodi. Sed argentum non vergit ad rubiginẽ, sed potius in colorem azur propter multum p̄spicuum quod est in ipso ꝙ generat ex eo colorẽ Saphirinũ qui est boni azurij, propter ꝙ Hermes dux & pater alchimię dicit ꝙ si lamine argenti liniantur sale armoniaco & aceto & suspendantur super alemech quod

quod est genus uasis ꝙ lamine transeunt in colorem azurij,& tunc si incinerantur lamine cum sulphure ut fiat puluis & rotatur desuper cum aceto & zeruph quod est herba quedam fermētabitur simul & complebitur azurium. Sed uerum est ꝙ multa adurunt argentum quæ non adurunt aurum, quia terreum suum & humidum suum minus sunt depurata & minus commixta, & ideo qa super argentum buliēs uel calidum ualde spargatur sulphur conuertit ipsum in nigredinē, eo ꝙ adurit terrestre quod in ipso est, cū autē coquitur in sale & cartaco albescit & depuratur profecto ; quia talia acuta condemnant terrestre & combustum separant ab ipso,& tunc residuum magis purum albius efficitur. Color autem citrinus in metallis caussatur ex sulphuræ colorante ipsum, calidum enim decoquēs fortiter humidum terrestri admixtum conuertit ipsum ad citrinum uel subrubeum colorem, sicut patet in scientia urinarū & in alchimicis, & in lixiuio rubeo uel subrubeo & colera crocea. Similiter autem mel & fel in quibus egit calor digerens fortem actionem. Si igitur terreum est ualde purum,& similiter aqueum & calor in ipsis non potest ea separare ad combustionem, sed digessit & alterauit colorem eorum in citrinum splendidum,

didum, & hæc est caussa coloris auri, & ideo non aduritur sulphure piecto super ipsum. Si autem est terrestre impurum & non bene commixtum tunc adurit ipsum calor digerens & commiscens & efficitur citrinum q̄ post modicum tempus declinat in nigredinē fuliginosam sicut est in ære, & ideo oēs imagines ærez antiquæ denigrantur & uasa similiter, & sulphure proiecto super æs calidū adu ritur ualde uehementer, est enim in ipso terreum adustum & adustibile sicut diximus & cum humido non satis permixtum. Tāta igitur dicta sint de coloribus metallorum.

¶ De saporibus & coloribus metallorum. Cap. 4.

DE saporibus autem ipsorum & odoribus simul oportet determinare, eo q̄ odor sequela quedam sit saporis. Generaliter autem uerum est de omni metallo q̄ propter sulphuream substantiam quā habet aliquid habet acuitatis sapor eius, quod licet minime uideatur in plumbo & stanno tamen in his probatur per illud q̄ aqua quæ diu currit uel stat in fistulis plumbeis uel stanneis efficitur intestinorum siue uiscerum excoriatiua. De ære autem & auro non est dubium cum illa sint calida & maximæ æs quod est aduste

est adustē substantiæ & ferrum secundum aliquid. Ex hoc etiam est ꝙ odores eorum aliqd habent acuitatis. Est iterum generaliter verū omnium metallorū sapores & odores esse secundum aliquid fœtidos propter eandem de qua diximus substantiam eorum sulphuratā, magis tamen fœtida & minus sulphuris malitia fracta est in ipsis. In auro enim minimū est fœtoris, eo ꝙ sulphur situm nullam prorsus habet malitiam, eo ꝙ subtile est non habens nisi complexionalem unctuositatem, & bene mixtum sicut inferius ostendemus. Tamē propter similitudinem suæ complexionis & compactionem minus vaporat, & ideo etiam minus & pene nihil odorat. Argētum autem habet terreum non quidem adustum sed adustibile, & ideo est magis vaporatiuum & magis odoriferum ꝙ̄ aurum sed multo minus ꝙ̄ æs & habet argentum incomparatione ad æs gustum dulcem & odorem dulcem, sed declinantē ad sulsphureitatem paruam, & aurum habet dulciorem, sed parum, immutat gustum & quasi nō est sensibile. Ferrum autem habet terrestre cum sulphureo parum mixtum, plumbum autem & stannum hebetes habent valde sapores & odores propter multam aquositatē quę est in eis. Sed magis in metallis liqdis ex odorum vapore perpenduntur sapores eorū propter

pter hoc ꝙ sapor est sequela complexiõis magis q̃ complexionantium, eo ꝙ complexionantia aliquando omnino alios habent sapores & odores q̃ ipsa cõplexionata, & ideo secũdum aliqd vapor & complexio metalli vix depræhenditur odore vel sapore ipsius. Inter oĩa autem metalla magis est vaporatiuũ æs et post hoc ferrum, & ideo illa inficiunt vehemẽter sapores aquarũ quæ manãt super mineras eorum, vnde aqua egrediens de terra in qua est multum æs, sicut in loco qui vocatur Goslaria in quo aqua ita efficitur amara qđ in ea nihil omnino viuit, & est amara valde & abominabilis. Signum autem huius est ꝙ si vinũ vel alius liquor præter aquam infundatur vasi eneo, statim inficitur amaritudine abominabili ꝙ vix bibi potest, aqua autem non statim inficit ita ꝙ immutet saporẽ eius propter frigiditatem naturalem aque quæ reprimit euaporationem. Si autẽ diu stet & maxime profunde sub terra vbi calor inclusus est & mineras eius continue facit vaporare inficitur aqua sapore & odore. Est igitur comparatiõe ad omne lapidum genus sapor & odor propriũ metalli, quia etiam lapides quidam vaporant & odorant tamen illi veri lapides non sunt, sed sunt ex lacrimis & Gummis sicut Kakabre & Gagates sicut etiam diximus in libro de lapidi

de lapidibus. Est tamen fætidus sapor similiter & odor fætidus metallorum, licet unum in comparatione alterius dulcem uel alium habere dicatur saporem uel odorē. Sicci autē sunt uehementer odores eorum & uapores, & ideo conferunt oculis fluentibus & nocēt ualde præcordijs, cuius signum est ꝙ operarij qui fodiunt metalla quādo igniunt ea obstruunt os & nares duplici uel triplici filtro, ne uapore nimis ledātur in spiritualibus, his enim præcipuę nocent sicut diximus. Tanta igitur de saporibus & odoribus metallorum dicta sint.

¶ De cremabilitate & incremabilitate metallorum. Cap. 5.

EST autem de numero eorum quę metallis accidunt & multum iudicant substātias eorum cremabilitas siue adustibilitas & inadustibilitas quorum caussas & differentias oportet in metallorum naturis agnoscere, Scimus autem ꝙ aqua secundum ꝙ huiusmodi nō est de numero cremabilium, sed potius quæcunq; unctuosam habent ualde humiditatem permixtam cum terrestri substantia. Scimus autem sulphur esse ualde unctuosum & terrestre. Aliam autem habet magis

gis aqueam sub illa proxime natantē in partibus rei. Tertiam autem habet humiditatē radicitus infixam & immersam partibus quę terminata est ad complexionem, & ideo sola complexionalis nō facile separabilis ab ipsa sine totius rei destructione. Oportet igitur & in sulphuris natura sic esse, propter quod prę cipiunt peritiores alchimici per loturas acutas sicut est acetum & lac acetosum & serum caprinum & aqua ciceris & urina puerorum remoueri a sulphure duas proprias humiditates, & etiam per decoctionem & sublimationes plures factas in alembico, quia una illarum proculdubio ignem nō sustinet, sed cremabilis existens cum incenditur in igne concremat substantiam metalli, quare ideo non tantum inutilis est ad propositum sed etiam nociua. Secunda autem euanida est & euaporatur in igne, & ideo nec illa aliquid confert proposito in alchimicis intentionibus. Tertia autē radicaliter inherens & intrinseca manet, & ideo confert proposito. Similiter autē considerandum est in argento uiuo quod est secundum elementum metallorū, illud enim quando est purum in terrea substantia bene lotum & subtile & apprehensum fortiter per mixturam cum humido aqueo, & similiter humidum aqueum non est abundās nec di-

X minutum,

minutum, sed equale complexiōi & uiribus terrei quod est in ipso, tunc utrunq; defendit alterum ab igne ut diximus sepius quoniam terreū tunc tenet humidum & nō sinit ipsum euaporare, & humidum extinguit terreū & non sinit ipsum incendi, si autem lutulentum est terreum uel abundans super humidū uel diminutum ab eo aut certe equale, sed nō fortiter appræhensum in mixtura tunc incendi/tur & cremabitur & aduret substantiam me/talli. Similiter autem si humidum non fuerit digestum cōgrue complexioni metalli & nō bene terminatum aut abundans aut diminutum oportebit necessario euanescere per euaporationem & remanere substantiam metalli siccā & cremabilem. Secundū hoc uero considerandum est in cremabilibus metallorum & est cremabile ubi aliquod istorum inuenitur & magis cremabile ubi plura & plura horum concurrunt. Aurum ergo purum & bonum ꝓpter utriusq; cōditiones optimas sulphuris uidelicet & argēti uiui minime crematur, quæcunq; cremantalia metalla non cremāt ipsum, sed depurant sicut sal & later tritus & sulphur et arsenicum & huiusmodi. Argētum autē post hoc minus, eo ꝙ sulphur suum habet aliqd aqueitatis sulphureę & similiter suum argētum uiuum, & ideo cum euaporat

porat hæc aqueitas tunc denigrari ꝑ aduren
tia primo incipit argẽtum & postea aduritur
adurentia, ut sunt sulphur & argentum & ea
quæ dicta sunt & plura alia quibus alchimici
utuntur. Aes autẽ multum aduritur, qa sul-
phur nõ habet bene retẽtum in aqueo argen
ti uiui & terrestre nimis, & ideo de facili cre-
matur ualde. Et uidi ego ꝙ in mõte ęris ligna
uiridia ad lapidẽ ęris apodiata statim crema-
bãtur ꝓpter abundantiã sulphuris & pingue
dinis egredientis de lapide ęris. Ferrum autẽ
aduritur in rubeum multum, eo ꝙ terrestre
in eo superat & incẽditur. Stannum & plum-
bum nõ bene habent a lutea pingui substãtia
emundatum argentum uiuum & similiter ni
mis est aquosa & ideo euanescẽtẽ per ignem
aquoso aduritur lutea substãtia unctuosa in
ipsis. Hæc igitur de cremabilitate & increma-
bilitate dicta sunt.

¶Quod generatio metallorum ad se in-
uicem sit circularis. Cap. 6.

His autem adiiciendum est cõmune om-
nibus metallis esse ꝙ ꝓpinqua est ual-
de materia eorum. Scimus autem ex
his quæ in scientia perigeneos determinata
sunt ꝙ inter habentia simbolum in materia
& uirtutibus & potentiis naturalibus facilis

est transmutatio adinuicem, propter quod & multorum philosophorum quorum tamen pater est Hermes trismegistus qui propheta philosophorū uocatur assertio est circularem esse metallorum generationem, & ex seinuicem sicut & circularis est generatio elementorum quod etiam mihi uidetur uerissimum. Cum enim in materia non distent remota & propinqua sicut ex prioribus patet differentiæ eorum sumuntur pœnes utrusq; partes materiæ depuratas & digestas esse non depuratas etiam indigestas. Cōtingit autem omne impurum & indigestum depurari & digeri, si præualent uirtutes naturales digestionis, contingit etiam omne digestum molinsim pati, aut commixtionem indigesti aut forte debilitatem caloris terminatiui. Cōtingit igitur materias proximas elementorū ad inuicem transmutari quæ transmutata necesse est ipsa ad inuicem esse transmutabilia. Per hunc igitur modum contingit circularē esse ex seinuicem metallorum generationē. Probant autem hoc experta tam in naturæ operibus q̄ in artis solertia. In naturæ enim operibus uisu proprio didici q̄ ab una origine uena fluens in quadam parte fuit aurum purum, & in alia parte argentum habens sibi admixtam calcem lapideam & dixerunt

mihi

mihi fossores & depuratores metallorum ꝙ hoc frequentissime contingit, & ideo dolent se inuenisse aurum, quia aurũ est prope originem & tunc deficit uena. Ego autem diligenter tũc examinans inueni aliquod genus esse uasis in quo conuersa erat minera in aurum & aliud in quo conuersa erat in argentum, uas enim ꝙ habebat aurũ fuit lapis durissimus in genere de numero eorum lapidũ ex quibus cum calibe excutitur ignis & habebat aurum parum & non incorporatum, sed in concauo sui conclusum, & modicum terrei combusti erat inter partes lapidis & auri, & erat lapis apertum habens foramen ad uenam argenti quę transiuit per lapidem nigrũ nõ multum durum sed terrestrem, & scissum & nigrum & erat illorum lapidum ex quibus fiunt tegulæ ad tegendas domos, probatur tamen ꝙ ex uno loco qui erat uas materiæ mineralis euaporauit utrunq; & diuersitas depurationis & digestiõis diuersitate metalli secundum speciem fuerant operata. Artificum autem experimentum est ꝙ faciunt alchimici qui unam speciem metalli si cũ natura operantur deducunt in aliam quemadmodum dictum est. Sic igitur non est improbabile circularem ex seinuicem esse generationem metallorum & hoc solum metallum

est proprium inter elementa & commixta. Sed non lateat nos q in omnibus quæ circulares ex se inuicem habent generationes facilior est transitus eorum quæ in pluribus habent conuenientiam, propter hoc etiam ex argento facilius fit aurum q̃ ex alio metallo, non enim mutari oportet in ipso nisi colorẽ & pondus, & hæc de facili fiunt, compacta enim substantia magis adheret pro certo põdus diminuto aqueo & aucto bono citrino sulphure consequẽter uariabitur color, hic autẽ modus est & in alijs. Tanta igitur de communibus passionibus metallorum dicta sunt.

In

IN QVARTVM LIBRVM IN QVO determinatur de metallis in speciali.

Præfatio.

IAM ORDO EXPOSTVLAT ut de metallis in speciali disseramus q̃d fieri nõ potuit, nisi prius eorum naturę rationes & accidẽtia determinarentur, a cõmunibus em̃ procedit speculatio usq; ad elementa particularia sicut in principio phisicorum est determinatũ. Dicentes igit̃ in speciali de metallis tãgemus primo de his quę quasi uniuersalia metallorũ sunt sicut pater & mater, sicut dicunt metaphorice loquẽtes auctores alchimię, sulphur em̃ est quasi pater & argentũ uiuũ mater q̃d cõuenĩetius dicitur, si sulphur dicat̃ esse in cõmixtione metallorũ quasi substãtia seminis paterni & argẽtum uiuũ sicut mẽstruum q̃d coagulatur in substantiã embrionum. De substãtia igitur & de generatiõe sulphuris notandum est q̃ cum liquescat ad calidum siccũ et coaguletur frigido oportet ipsũ habere aquã per ea quæ determinata sunt in libro metheoro. Cum aũt sit cõminuibile in

puluerem quando cuditur oportet ipsum habere substantiam terrestrem siccam ualde, cum illud sit facile inflammabile & adherēs, oportet ꝙ habeat substātiam unctuosam uiscosam ualde ut per unctuosam substantiam sit inflammabile & per uiscosam sit adherens flamma autē ipsius est multum fumosa quasi ad Saphirinum declinantem nigredinem habēs colorem. Ex his igitur scimus ipsum esse compositum quasi de quatuor substātijs aut de tribus ad minus, quoniam cum penetratiuum sit & attractiuum ut dicit Auicen. in sua simplici medicina, oportet ꝙ in ipso sit substantia ignis, propter quod etiam calidum & siccum in quarto gradu pronunciatur. Cum autem sit facile inflammabile, oportet ipsum habere substantiam aeream, & cum sit liquabilis calido sicco, oportet ipsum habere substantiam humidam aqueam, & cum sit comminuibile & elixabile, oportet ꝙ sit substantiæ terrestris, omnes autem has substātias habet, ita abunde ꝙ in operibus & in passionibus eius expresse & euidenter manifestātur. Sicut autem in antehabitis diximus, oportet ꝙ habeat humiditates tres duas extrinsecas & unam intrinsecam, & hoc hic repetere nō oportet. Sed hoc obseruandum est ꝙ fumus eius indicat terrestrem substantiam quæ est

in

in ipso ualde ignibilem & cremabilem,& fœtor eius indicat ipsam esse ualde indigestam & non terminatam,sed potius calore corrũpente esse corporis q̃ per digestionem completam,& hęc incomplexio sui facit q̃ potest esse materia uniuersalis omnium elementorum,si enim esset completum ad complexionem unam determinantem, tunc proculdubio non esset conuertibile ad alia nisi prius illa tolletur,sed nunc propter sui incomplexionem conuertibile est in omnia sicut semina & alia ex quibus generantur res naturæ,& ideo sagax natura abundat in sulphure ubicunq; est locus generationis metallorum.Cũ autem sit calidum necessario erit aperitiuum & terminatiuum humidi se tangentis, & cũ sit cum hoc siccum erit acutum,quia calidũ & siccum est acutum, & ideo habet uirtutes sigillantis & formantis & nõ recipientis, propter quod & patris et masculi semen ponitur a trismegisto Hermete.Sed obseruandum est quoddam calidum siccum esse coniunctũ humido frigido in eadem complexione,& hæc complexio est hermaphrodita, sicut in plantis apparet quæ ubiq; impregnantur & impregnant,tale autem non est Sulphur in substantia sua, propter quod in substantia propria non generat quemadmodum neq; pa-

ter, sed sicut masculus ex substantia sua generat in alio, hoc est in sanguine menstruo, ita & sulphur facit in argento uiuo & in seipso non generat omnino. Est autem in colorem citrinum & aliqñ albidum quasi paleare habens albedinem, hoc est sicut est albedo palearum tritici, cuius caussa est calidum qđ est decoquens humidum & conuertens ipsum ad citrinitatem, & propter hoc uidetur esse sulphur id quod resultat in uisceribus terræ. Cũ enim terrestre commiscetur cum aqueo calore coquente sicut in corporibus animalis cibus & chimus cibi permixtus est, & spuma illius in superficie bulliens conuertitur ad colerain citrinam. Ita uidetur ꝙ sulphur sit sicut spuma eius quod commiscetur in uisceribus terræ, & ideo citrinum & siccum & calidũ, & si qđ est magis decoctum & magis terrestre uidetur esse sicut subcitrinum ad albedinẽ palearem declinãs. Diuiditur aũt sulphur in uiuum sulphur et fusum, uiuum autem est sicut de terra accipitur, non uiuum autem fusum postq̃ est liquefactum & non differunt nisi ꝑ accidens. Inuenitur autem forte aliquod ad rubedinem & forte nigredinem declinans & hoc est propter calorem adurentem & uincẽtem in ipso. In tãtum igitur de natura sulphuris determinatum sit à nobis.

¶De

De natura argenti uiui.
Cap. 1.

ARgentum autem uiuum habet substãtias duas principales secundum omes phisicos, unam quidem aqueam, alteram autem terreã sicut sepius dictum est, terreum autem suum aliquid sulphuris habet, licet dicant quidam auctores alchimię non esse in eo nisi substantiam aqueam, dicunt autẽ hãc aqueam calore sulphuris inspissari, cum tamen in se nõ sit nisi aqua quod omnino impossibile est, quia nos iam determinauimus in metheoris ꝙ aqua nõ spissatur sola remanens nisi frigiditate ipsam ad terram conuertente, sed calore nullo modo est elixabilis. Amplius autem nos scimus ex principijs phisicis ꝙ non adherere tangenti conuenit aquę ex subtili terreo quod est in ipso, est autẽ fortissime commixtionis, ita ꝙ si sublimentur solum in uase uitreo cum longo collo præparato semper manent idem quotiẽscunqȝ sublimetur & non exiccatur plus nec induratur nisi habeat respiraculum per quod fugiat. Est aũt argentum uiuum sicut substantia materialis metallorũ, sicut mẽstruũ est embriõis, ex quo uirtute sulphuris digerentis ipsum & adurentis metallorum generatur, cum autẽ cõuerti incipit ad speciẽ efficitur glãdulosum primo.

primo & postea constare incipit paulatim & conuerti. Differentię autem argenti uiui sunt ꝙ quoddam est extractum de minera sua & inuentum uiuum, & quoddam est abstractũ de lapide in quo generatum est per adustionem sicut extrahitur argẽtum uel aurum de lapide, & secundum hoc propter acumen dicitur esse de genere uenenorum. Est autẽ frigidum & humidum in gradu secũdo & propter hoc dissoluens neruos & paraliticans & perimens pediculos & lendes & huiusmodi ex pororum putredine generata. Argẽtum autem uiuum cum Sulphure & Sale armoniaco sublimato conuertitur in puluerem rubeum splendentem & iterum ustum in igne redit ad substantiam humidam & fluentem, & forte illud quod praefocatur in collo uasis in quo fit sublimatio quod alutel uocatur & conuertitur in similitudine lapidis qui est in colore sicut Alabastrum qui dum postea in igne assatur redit ad argentum uiuum. Sunt etiam differentiae uiui argenti quae magis in metallis ꝙ̃ in simplici argento uiuo inueniuntur luteum & purum & alie quae superius enumerate sunt. Et est mirabile de hac materia ꝙ quotienscunqꝫ sublimatur per se solum nunqꝫ residet aliquid de puluere in fundo uasis, & quando redit ad speciem argenti uiui quasi

quasi nullus defectus inuenitur in pondere, quod absq; dubio contingit propter nimiā terrei sui cum aque substantia permixtionē, sua enim humiditas uiscosa ita tenet terreum ꝙ cum uaporat totum fert secū in collis aluteli, & ibi præfocatus spiritus eius recedit in eadem specie, ad fundum uero induratur uel uariatur in colore uel pōdere uel sapore uel odore. Est tamen fugiens in igne & incorporans quotiēscunq; metallis permiscetur, propter quod ab Hermete uocatur sicut & Sulphur. Dicit autem Auicen. ꝙ albedo eius est ab aquositate & terreitate subtili decocta cū aere, qui spiritualiter interceptus est in commixtione ipsius. Omnia autem ista dicta sunt ut sciatur argentum uiuum non esse nisi materiale in metallis, quod absq; dubio mortificatur per aquas acutas & per naturam & ꝑ artem, & postq̄ mortificatum est commiscibile est corporibus & colorat ea, ui autē Sulphuris & uapore congelatur & deducitur ad duriciem formas diuersorum metallorum, & ex hoc ꝙ ultra modum imbibitur sicco & terreo retinetur, ne fugiat ex corporibus quibus permixtum est in igne. Hæc igitur de argento uiuo dicta sunt.

¶ De natura plumbi.
Cap. 2.

Iuxta

IVxta eundem modum determinatur de plumbo ꝙ minus omnibus alijs metallis addit super materiam argẽti uiui propter quod etiam dicit Aristo. & Auic. ꝙ cum fluit plumbum, proculdubio uidetur esse argentum uiuum. De compositiõe igitur plumbi per substantiã pro certo creditur ꝙ suum argẽtum uiuum est multũ respectu sui sulphuris, & forte sulphur parum intrat in compositionem plumbi per substantiã, sed multum per qualitatem, & ideo decoquit ipsum calore suo & conuertit ad plumbi speciem, sicut coagulum paruum per substantiam coagulat multum de lacte. Argẽtum autem uiuum plumbi, in qualitate est nõ bonum sed aquosum & lutulentum, & ideo igne de facili euaporat aquositas & remanet puluis terrestris sicut cinis q relinquitur ex lutea substãtia plũbi, & quia uis sulphuris est in plumbo ut diximus, ideo uapor eius exsiccat argentum uiuum sicut uapor sulphuris, non enim potest esse ꝙ duæ substantiæ eundem & eodem modo faciant effectum, nisi per aliquod unum quod est in eis. Diximus autem in præcedentibus quare haberet colorem fuscum. In effectu uero plumbum est frigidum constrictiuum & speciale habet uirtutem contra libidinẽ uenereorum & contra pollutiões nocturnas

nas,si ex ipso circulus factus latitudinis duorum digitorum ponatꝰ circa renes & cāphora perungatur,sed cauendum est ne frigiditate sua interius nimis stringens materiam sursum compellat ad caput & maniā uel epilepsiam inducat, cauendum etiam ne paralisim inducat inferioribus membris uel stuporem. Hæc igitur est natura plumbi in sua cōmixtione & effectu. Hermes autem q̄ multum de trāsmutationibus metallorum ꝓbauit in alchimicis suis sicut tradidit ꝙ si plumbi laminę sup uas cum multo & forti aceto suspendātur,ita ꝙ uapor aceti continue laminas illas tāgat, uapor ille cōdemnabit & corrumpet plumbi substantiā & in puluerem conuertet qui colorem album habet & cęrusa uocatur. Si autē acetum sup ipsam laminā funditur albescit multum & destruit uersa uice uirtutem aceti. Caussa autē ꝓ certo huius est,q̄a acetū licet sit hebes in substantia propter suam frigiditatē,tamen est acutum in actione, ꝓpter hoc ꝙ est reliq̄e cuiusdā ignis qui euolauit ex ipso sicut cinis est reliquie ignis in lignis. Ille ergo acumine penetrat in substantiam plūbi quādo fuerit plumbum exterminatum & lauat a sordicie argentum uiuum congelatum qđ est in ipso, & facit ipsum eleuari sup supficiē lamine,sicut grana milij, & tunc albescunt propter

propter maiorem depurationem ipsorum. Amplius autem adhuc tradit Hermes ꝙ plūbum adustum cum eo quod adurit ipsum sicut præcipue est Sulphur uel Arsenicum generat sublimatum obscurum colorem uermileum hoc est rubeum qui fit citrinus cum expressior & fortior sit ignis. Si tamē illa substantia cum aceto calcinetur & desiccetur reuertitur albus color cæruse cuius transmutatiōis caussa est, quia re uera habet Sulphur & argentum uiuum ut diximus in suæ substātiæ compositione. Cum autem Sulphur aduritur & algetur rubescit, cuius signum est ꝙ facientes nimium faciunt ipsum de sublimato ex Sulphure & argento uiuo, obscurus autem est color propter lutulentiam plumbi quando autem fortior fit ignis, lutulētia prima consumitur & clarescit color, & cum Sulphur magis exuritur ꝙ̄ argentum uiuum in igne diuturniori, remittitur rubedo quæ est ex Sulphure terrestri combusto & temperatur albedine argenti uiui manentis, & tūc resultat coloris citrinus qui est sicut album qđ penetrat in rubeum & est temperans ruborem ipsius. Sicut tamē credit Hermes si ignis fortior his omnibus adhibeatur & assentur, ista in igne fortiter tota substantia sulphuris absumitur & uis aceti destruitur per euapo-

rationem

rationem,& tunc ex pulueribus dictis substã tia plumbi sicut prius reuertetur, non tamen eiusdem ponderis, nec eiusdem puritatis, nec eiusdem quantitatis cuius prius fuit. Non est autem prætereundum ꝙ sicut diximus plũbum habet multam aquositatem & paruam mixturam,& ideo depurando metalla alia ꝓ tegit ea ab igne sicut argentum & aurum ꝓteguntur plumbo quando parantur, & ideo dixerunt quidam imperiti de plumbo ꝙ habet congregare homogenea et separare ethe rogenea. Et erroris eorum caussa est quia coliquatum plumbum cum argento uel auro recurrit argentum simul ad unum locum & lapilli simul ad alium si qui insunt, & plumbum simul ad unum. Errant aũt hi, ista enim congregatio & segregatio non sunt ex plum bo, sed calore ignis sicut ostendimus in quarto metheororum. Nec plumbum purificat argentum per se, sed per accidens, calor enim ignis purificat per se cõgregando purum cũ puro & segregando impurum sicut dictum est. Sed cum argentum sit humidum & ignis siccus refugeret calor ignis ab argento nisi ꝑ aliquod uniretur eidem,& hoc est plumbum quod calefacto in suo humido quasi elixando digerit & depurat argentum, multum autem pondus plumbi est ex lutea substãtia

Y ipsius

ipsius & humida, cuius partes sunt multum ꝓpinque licet sint molles, eo ꝙ indigestionē passe sunt ex molinsi sicut superius determinatum est.

¶ De natura & proprietate stanni. Cap. 3.

De stanno autem fere sicut de plumbo determinandum est, hoc enim ualde uicinas habet species metallorum & parum ad seinuicem differentes, nisi ꝙ stannum albius est & purius, huius autem caussa nulla potest esse nisi quam ante nos assignauerunt philosophi ꝙ suum argentum mundius est ꝙ̃ plumbi, & forte de sulphure habet parum potius uirtute sulphuris & uapore excoctum in metalli speciem ꝙ̃ multe substātię sulphuris admixtionem. Balbutiētem habet ualde compositionem, & huius caussa potest esse mortificatio argēti uiui ex aliquo uapore dissolutio uel alia lotura aquę acute quæ disiūgit partem eius: Dico autem uapores aut aquam non per quam transierit argētum uiuum postꝙ̃ argenti uiui acceperit speciem, sed potius quæ intrant in ipsam substātiam argenti uiui, tale enim aqueum iam in se fractum est & parum uiscosum & facit rigescere partes terreas sibi admixtas & nō bene

misceri

misceri & continuari, rigidum enim & induratum in superficie non bene miscetur alij & non bene continuibile propinquo sibi coniuncto. Hæc igitur caussa existimanda est esse suæ balbutiētis mixtionis. Cum autem in se balbutiat omnia metalla quibus admiscetur balbutire facit & aufert ab eis ductibilitatē, ut dicit Hermes, & cum in seipso producitur cito scinditur & de facili. Conuenit autē hoc metallum cum plumbo in hoc ꝙ neutrū cōtrahit rubiginem, sed potius ex corrumpentibus & ex seipsis contrahunt squalorem & sordiciem quandam sed plumbum plus quā stannum. Conueniunt etiam in hoc ꝙ neutrum est sonorum multū per seipsum. Et caussa primi quidem quia non sunt habentia aliquem humorem calidum aqueum, uel ualde paucum acutum qui corrumpat terreum ꝗ est in ipsis & conuertat in rubiginem. Caussa autem rubiginis non est nisi terrestre adustū. Caussa autem secūdi est mollicies & humor, quia percutitur molle & humidum cedit in sui empipedū, & ideo nō a tota superficie expellit aerem qui est caussa sonoritatis sicut in scientia de anima ostēditur. Magis tamen stānum ꝙ̄ plumbum habet sonoritatis, & quia hebetem habet sonum, ideo ea quæ acute sonant sicut æs argentū & aurū, stannū tēperat

& grauat sonos eorum, & ideo admiscentur æri in infusione campanarum. Quod autẽ dicit Hermes in alchimicis q stannum propter suam nimiam siccitatem corpora quibus admiscetur frangit & ductilem materiam in eis destruit. Intelligitur eo modo quo dictum est ex acuto uapore uel lotura uidelicet ipsum exiccatas habere terrestres partes quę sunt in ipso, quia aliter falsum esset cum uidemus ipsum esse mollius multis aliis metallis. Dicunt autem stannum fusum cito putrescere et plumbum manere & crescere sub diuo & in terra crescere, & probabile ego iudico quia cum experimentis conuenire uidetur. Huius igitur caussa est quæ in cœlo & mundo assignata est, caussa enim corruptionis elementorum est q elementa mouentur ad seinuicem, & cum non fortis est ligatura mixtionis, tũc unumquodq; elementorum euadit ab altero. Iam autem dictum est male esse mixtum stannum, & ideo cum igne debilitatur & a loco suæ generatiõis remouetur citius aliis metallis corrumpitur. Plumbum autẽ grossum est ualde in substãtia sua & de roribus & pluuiis imbibitis humorem paulatim mineralẽ facit & ad se conuertit, & ideo per diuturnitatem temporis incrementum capit aliquãdo. Inuenitur autem stannum duplex, scilicet durius &

rius & ſiccius quod uenit de anglia ſiue Britannia & mollius aliquantulum qđ in Germaniæ partibus abundantius inuenitur. Hęc igitur de natura ſtanni a nobis dicta ſufficiat.

¶ De natura & complexione argenti.
Cap. 4.

DE argento autem poſt hoc dicemus eo ꝑ in colore ſecundum aliquid uidetur conuenire dictis metallis, cum autem nos nõ ſciamus compoſiti naturam, niſi ſciamus ex quibus ꝙ & qualiter componitur oportet nos de argenti natura inueſtigare. Nos autẽ per antedicta iam certificati ſumus ꝙ argentum uiuum in compoſitionem argẽti uenit, quia ſecundum colorem eius coloratur, & habet actiua illius quando liqueſcit, tunc enim non adheret tangenti nec quieſcit in ſuperficie una, nec omnino diffunditur ut aqua uel oleum uel uinum uel alius liquor. Hæc autem tria primum argento uiuo uidemus ineſſe. Si igitur argento liquefacto iſta conueniunt, oportet ꝙ hoc ſit gratia argenti uiui quod uenit in compoſitionem ſubſtantiæ ipſius. Cum autem ſplẽdidiſſimum ſit argentum fulgens in albedine & bene polibile, oportet ꝙ habeat rationem argenti uiui multum digeſti & depurati & per ſubtiliſſi-

ma commixti,& hoc enim etiam habet φ fœtidum sit non est tamẽ fœtidum sicut alia metalla de qbus iam habitum est. Scimus autẽ per ea quæ antedicta sunt, φ tã sulphur φ̃ argentum uiuũ & quodlibet quod ex sua cõplexione est humidũ & per ignem liquabile habet tres humores, sicut & uiuẽtia plantę & aĩalia, quorũ quidem unus crassus & indigestus est & enatans sicut pinguis sicut adeps uel oleũ, & hic facit res inflãmabiles. Alius autem est sicut flegmaticus humectãs partes rerũ & non generãs uel augẽs. Tertius est radicalis essentialibus partibus rei imbibitus, quia ex ipso partes essentiales rerũ cõstant & p ipsum augẽtur & nutriuntur. Argentum autem inuenimus durũ & siccum. Oportet igiť φ ab humoribus duobus superfluis sit multum emendatum & subtilitas tertij facit optimã ipsius cõmixtionem. Cum autẽ conflatur argẽtum odor sentitur sulphuratus, oportet igitur de substãtia & qualitate habere sulphuris, habet enim ex colore sulphuris fermẽtationem & digestionẽ ad speciem metalli, & de substãtia quidem habet parũ, propter qď etiam nõ colorat ipsum sulphur, sed de uirtute & qualitate multum accipit a sulphure, quia calore eius cõsumptum est in eo humidum dupliciter de quo diximus, & tertium cum terreo subtili optime

li optime est cõmixtum. Calor enim sulphuris & uapor & maxime sulphuris bene mundati & sublimati dealbat optime & digerẽdo subtiliat & optime & fortissime cõmiscet, quũ etiam a sulphuris substãtia duo extranei humores artificio & ingenio naturæ purgati sunt, hoc enim artificium omni arte certius & subtilius est, & ideo certissimum tũc habet effectum. Tunc igitur habens naturã argenti uiui quoniam est metallum ex purgatissimo argento uiuo colore depurati sulphuris ad speciẽ splendidam deductum, & ideo necessario album & fulgens, quod aũt sicut dictum est exiccatum sit ostendit hoc quod tinnulum est sonorum ualde quod non esset si esset superflua infectũ humiditate. Hæc autẽ digestio dat ei potẽtiam ad actum quem agit, inuenitur enim in effectu frigidum propter argenti uiui abundantiam quæ est in ipso, sed propter sui humidi optimam digestionem & subtiliationem est quod confricatum speciebus aliquibus uel etiam commixtum ualet spiritualibus & præcipuę contra tremorem cordium. Sed admirabile est quod supra diximus quod melius in hac specie metalli inuenitur molle sub terra. sicut spisse pultes, cuius pro certo caussa est abundãtia argẽti uiui quod fuit in locis illis,

& cum ex humoribus tertius separatus est in compositionem argenti, tunc alij duo circa ipsum in sordicie materię remanent, & hęc albedo mollis glandulosa significans nihil de superfluo indigesto in naturam argenti esse assumptum, propter q in igne positum statim euaporat in naturale humidum dū mollificatur & constare incipit humidum quod est de substantia argenti positum ad aerem infrigidatum coagulatur & est argentum, & litargirum illius argēti humidi prae omnibus ualet litargiris ad elixir album in alchimicis, quia litargirum hoc est de humore qui dispositionem habet ad argentum & est aliquid ad argentum in potentia, sicut adeps aliquid est alias. Purificatur autem argentum in igne cū plumbo & tunc per ustionem exalat plumbum & separatur sordes ab argento sicut diximus superius. Quod autem incorporatum lapidi inuenitur tunc oportet in molendino farinari & comminui utrunq, lapidum uidelicet substantiam & argenti, cōminutis enim partibus & diuisis facilius unū separatur ab altero & substantia lapidum tunc non exurit argentum. Sed & hoc non est silendum q aliquando in theutonia inuentum est multū tenax & siccum fere depuratum, & hoc duobus modis his tēporibus nostris accidit, uno quidem

quidem modo inuentũ fuit ut columna stãs sub terra & exiccatum & tenax ualde & flexibile, alio modo inuentum est extensum per terram sicut corde & fuit eiusdem quantitatis, sicut illud quod inuentum fuit per modũ columnę. Caussa autem figurę non fuit nisi diuersitas loci qui erat ũt uas in quo præfocatus uapor in argenti materiam conuertebatur. Caussa autem uiscositatis & cremabilitatis ipsius erat, ꝙ licet superfluum humidum in magna parte euaporasset, tamẽ adhuc aliquid adherebat extrinsecus substantiæ argenti sicut humidum flegmaticũ extrinsecus adheret membris & mollificando soluit ea, qđ cum purgatur per ignem, redit substantia argenti purissima. Sulphur autem exurit argẽtum quando spargitur super argentũ liquefactum, & denigratio argẽti ostendit ꝙ hauritur per sulphur sicut diximus superius, sulphur enim propter affinitatem naturæ metalla adurit & non magnam adustionem infert rebus aliis sicut lignis & lapidibus, etiam si spargatur inflammatum super ea. Hæc igitur dicta sunt a nobis de natura argenti.

¶ De natura & commixtione æris. Cap. 5.

Rubea autem metalla in colore admixtiõe diuersa sunt a dictis, sicut satis ostendimus cum de coloribus metallorum, ageretur. Habet autem ferrum secundum se specialem determinationem extra alia elemẽta. Dicamus igitur ęris cõpositionem supponentes quæ iã dudum probata sunt õme metallum ex sulphure cõponi & argento uiuo. Ponamus igitur argentum uiuum esse bonũ non feculentum siue lutulentum, non tamen ab humore extraneo oĩno purgatum & substantiam sulphuris esse feculentam & adurentem & in parte accensam, & sic argento uiuo per substantiam & qualitates cõmisceri, nũc enim absq; dubio conuertit ipsum in ruborẽ & non poterit eidem propter utriusq; nõ plenam subtiliationem bene misceri, & tunc efficiet æs quod non est omnino bonę mixtiõis propter qđ multa fex inde resoluitur, & multum euaporat in igne in quo cum sulphur in parte incensum est, ideo quedam partes argẽti uiui amplius q̃ aliæ purificantur & cõsumitur in eis superfluum humidum & in illis partibus uidebitur habere uenas auri. In alijs autem ubi minus digestũ est erit scabrosum & ignobile & terrestre propter adustionem, & hanc diuersitatem in cupro quod inuenitur in theutoniæ partibus in loco qui Goslaria

uocatur expresse inuenimus, & ideo etiã hoc cuprum melius omnibus alijs ęstimatur tanꝙ uenas auri habens immixtas, & non est improbabile quin sulphur illius ęris sit mixtum cum arsenico rubeo in aliqua quantitate, & ideo fit magis adurens sulphur illius metalli ꝙ alterius. Nunc igitur scimus materiã ęris, quoniam est metallum ex argẽto uiuo plus ꝙ oportet aliquantulum habens per cõmixtionem adurentis sulphuris ad formam ruboris deductum, ex qua autem natura sulphur sit adurens in pręcedentibus satis determinatum est. Arsenicum autem calcinatum fit quidem nigrũ ex rubeo, sed postea & sublimatum in alutel quod est uas opertum cũ collo alto ut ſępius diximus reuertitur albũ ad instar niuis, & si ſępius iterentur talis calcinatio & sublimatio tunc efficitur multum album & acutissimum, & ex acumine ęri coniunctum liquando penetrat in ipsum & conuertit in candorem, si tamen diu stet in igne ęs expirabit arsenicum & tũc redit pristinus color cupri sicut de facili probatur in alchimicis. Hi autem qui in cupro multum operantur in nostris partibus Parisius uidelicet & Coloniæ & in alijs locis in quibus fui & uidi experiri conuertunt cuprum in aurichalcum ꝑ puluerẽ lapidis ꝗ calaminaris uocatur

& cum

& cum euaporat lapis adhuc remanet splendor obscurus declinans aliquantulum ad auri speciem. Vt autem albius efficiatur & ita citrinitati auri magis sit simile immiscet aliquantulum de stāno, propter ꝙ etiam aurichalcū multum de ductibilitate cupri amittit. Et illi qui decipere uolunt & splendorem similem auro inducere ligant lapidem, ita ꝙ diutius remanet in ęre in igne nō euaporans cito ab ęre. Ligatur autem per oleum uitri tolluntur enim fragmenta uitri & conuertuntur in puluerem & spargitur in testam super æs postꝗ̄ immissa est calaminaris, & tunc uitrum plectum enatat super æs & non sinit euaporare lapidem & lapidis uirtutem, sed reflectit uaporem lapidis in æs, & sic diu & fortiter purgatur æs & aduruntur in eo materiæ feculente. Tandem tamen euaporat etiam oleum uitri, et tūc euaporat uirtus lapidis, sed aurichalcum efficitur multo splendidius ꝗ̄ esset sine illo. Qui autem adhuc amplius assimilare auro intendit, has purgationes per optesim & uitri oleum sępius iterat, & loco stanni ponit argentum & immiscet aurichalco. Et hoc efficitur ita rutilans & citrinum ꝙ multi credūt ipsum esse aurum cum in ueritate adhuc sit in specie ęris. Hermes autem dicit ꝙ si ęri liquefacto tuthia pulucrizata siue sit tuthia alba

siue

siue rubea ꝙ ipsum in colorem auri conuertit. Quid autem sit tuthia in sequẽti libro ubi de medijs agetur dicetur, sed ꝙ hic sufficit est ꝙ tuthię adustione consumitur terrestreitas & purgatur ab ęre superfluum humidũ ipsius, & ideo tunc erit pulchrius, tamẽ & uirtus tuthię euaporat per ignem si diu steterit in igne, & ideo nisi aliud medicamen fuerit euaporabit tuchia, & tunc erit pristinus color cupri. Dicit etiam Hermes cum quo concordãt experta, ꝙ si æs sale aspersum super acetũ uel urinam pueri masculi uirginis locetur penetrabit uirtus urine siue aceti substantiam ęris & conuertet ipsum in uirorem. Si autem iterum per se solum æs locetur super racemos expressos solo uapore uini cõuertetur in optimum colorem uiridem perlucentem. Si autem huic colori auripigmentum siue arsenicum approximatur & præcipuę adustum cõdemnando destruit uirorem & inducit colorem fuscum terrestrem ad opacitatem declinantem. Huius caussa autem ex dictis facile manifestatur, est enim sal aperitiuum, & ideo aperit cupri substantiam præcipuę si in tenues laminas deductum sit, & tunc uapor acutus aceti uel urine incendit ipsum, ꝙ tamẽ est a sulphure nimis accenso, propter quod humidum terrestre adiunctum leue quod est ignitum

ignitum in ipso urore accipit sicut cholera calidissima & pessima quæ est sicut erugo ęris ut dicunt medici. Quoniam autem primo uapor non est adeo acutus sicut uapor uini: cōiuncti, tunc non ita intensam inducit rubedinem, & ideo manet auri color perlucidus. Auripigmentum autem est excellenter adurens & ideo cum hoc approximat sūbstātiæ colorate combureretur modicum humidū qđ est in ipso, & tunc manet qđ est terrestre opacum, per omnem eundem modum quo etiā cholera adusta relinquit cinerem melācholicum accidentalem calidissimæ melancholiæ secundum experta medicinæ. Tāta igitur de ęris natura & effectibus dicta sunt.

¶ De natura & admixtione auri. Cap. 6.

SVbijciendum autem est his de natura auri ꝙ solum secundum Hermetem est in quo nulla apparet egritudo, neutra enī pars materiæ ipsius est imperfecta & intemperata. Cum enim sicut & cętera componatur ex sulphure & argento uiuo est suum sulphur lucidissimum & mundissimum & plo turas fortissimas deductum ad puritatem ꝙ nullam omnino habet unctuositatem cremabilem, nec aqueam humiditatem flegmaticā euaporabi

euaporabilem,& forte in locis cõcauis quorum solida superficies est sępius sublimatum & digestum temperato calore digerente digestione quæ pepansis uocatur, & terrea substantia quæ est incorporata sulphuri munda & subtilissima uaporabiliter suspensa per totam substantiam humidi radicalis ipsius sulphuris. Propter quod relinquitur ꝙ calor illius sulphuris sit complexionalis a temperamento in nullo recedens, & hoc est sicut uirtus masculina in compositiõe auri. Similiter autem suum argentum uiuũ habet duas substãtias ad extrema mundificata. Tertium eñ quod est in ipso calore est subtiliatum nõ modo materialiter diuisum, sed uaporaliter est subtilissimum terræ forte sępius sublimatum in terræ concauitatibus per uiuificum caloris solis & stellarum. Similiter autẽ & aqueum subtilitatum per eundem modum iterate sępius subtiliatiõis, & cum uitrum sic insit subtiliat subtiliter. Cõstat ꝙ simul mixta ꝑ calorẽ & dispositionẽ loci præfocãtis & reflectẽtis uaporem in seipsum fortissimo nexu mixtiõis colligata sunt. Sulphur autem in cõpositionem auri nõ uenit tantum per qualitatem sed ꝑ substantiam & cum sit subtilis substantię penetrabit ubiq; ꝑ argẽtum uiuum & coagulãdo colorat ipsum, & cum sit utrũq; sublimatione

matione ad formam superiorum elemento-
rum deductum quę in natura diafanitatis cũ
perpetuo cõueniunt corpore habebit utrũq;
plurimum peruietatis, & cum spissentur plu-
rime partes materiæ simul constabunt, hoc
enim est de proprietate subtilis substantiæ ꝙ
constans per coagulationem plurimas par-
tes habebit in minimo loco. Diafanitas igi-
tur contracta faciet colorem citrinum, &
subtilitas facit consolidationem maximam,
& constantia multarum partiũ simul in par-
uo loco & situ facit pondus, sicut probatur
ex his quæ in cœlo & mundo rationabiliter
demonstrata sunt. Relinquitur autem ex con
solidatione & temperamento simul ꝙ aurũ
sit parum uaporatiuũ uel nihil, & ideo quasi
non est odoriferum. Odor autem licet nõ sit
essentialiter fumalis euaporatio, tamen fre-
quenter fortis odor est cum fumali euapo-
ratione, propter quod etiam relinquitur ul-
terius ꝙ aurum sit incorruptibilius omni me
tallo & magis sustinens ignem propter for-
tissimam sui commixtionem in mixtura. Fu-
malis enim euaporatio quãdam indicat cor-
porum corruptionem quæ est minus in ar-
gento & magis in ęre. Ex his habetur caussa
quare adurunt argentum quæ non adurunt
aurum sicut sulphur & arsenicum & quedã
alia.

alia. Caussa enim huiusmodi est mixtura, eo ꝙ omne terrestre ipsius est in humido se defendente ab ustione, & omne humidum ipsius est in terrestri se retinēte ne euolet per euaporationem, ꝗꝫ cōnexionem Plini. fedus uocat, & Empe. collam Germanorum. Ex temperantia autē auri habetur quare est calidum & humidum conferens tremori cordis & melancholiæ quæ facit tristem, & præcipuę illi quæ facit hominem solum apud se loqui, cōfert autem cōtra has passiones siue speciebus eiusdem uirtutis confricatum siue etiā sumptum contritum. Ex soliditate autem est ꝙ nō tingit corpora quę tangit nisi difficiliter, & ideo fertur in annulis & ceteris ornamentis. Argentum autem tingit parum, & cetera metalla tingunt multum quod cōtingit ideo, quia humor unctuosus in toto est ab eis separatus cui commixtum est terrestre adustum in eis, & hoc contingit sicut fuligo corporis unctuosi. Multa autem puritas materiæ facit ꝙ rarissime inuenitꝰ alij corpori immixtum, sed semper quasi purum quod cum alij permiscetur non potest retinere tantam puritatem, & ideo degenerat in æs, ecōtra rarissime inuenitur nisi lapidibus incorporatum. Ex hoc iterum est ꝙ inuenitur ut grana arenularum frequenter, quia tātam puritatem opor

teresse paucam & ab illa materia eleuatam & quasi expulsam & ideo diuersam, tamen iam inuētum est granum.c.marcharum simul. Ex his iterum constat quare hæc duo metalla sci/licet aurum & argentum & assumpta sunt in materiā nūmismatum a sapientibus antiquis, habēt enim hoc speciale iuuamentū ad homi/nis complexionē iuuandā & consolandam & sunt durabiliora & nobiliora ceteris. Purificā tia autem aurū sunt acuta & valde sicca sicut sales & præcipue sales marini & fuligo corpo/rū vnctuosorum sed siccorum & later tritus. Cum autem purificari debet aurum fit testeū vas ad modū cucurbite vel scutellæ factum, et sup illud vas fit simile illi & cōglutinatur in lo co cōtactuum & tenaci luto qđ sapientiæ lutū vocāt alchimici. In superiori autem sunt fora mina multa p quæ exeat vapor & fumus & postea attenuatur aurū in laminas breues & tenues & ordinantur in vase, ita q quilibet or do laminarum subtus & supra habeat puluerē fuliginis & salis & lateris farinati commixto/rum & decoquitur in igne forti donec purissi/mū est, & cōsumuntur in eo substātiæ ignobi/les, lutum aūt sapientiæ de quo fiunt teste fit ex testa contrita & iterum cōmixta & deco/cta, hoc enim vas in igne positum nō cōminui tur igne sensibili consumptione. Tamen alio

modo

modo in alchimicis præparatur lutum sapientiæ, sed illud hic sufficiat quo aurifices vtunť. Sic igitur purificatur aurum & non exuritur in eo nisi substantia ignobilis, propter qđ eleganter dicit Hermes in alchimicis suis. Sulphur ipsum quadam subtili affinitate sulphuris ad quam vicinantur omnia metalla, oĩa eorum perurit corpora & incinerat, aurum uero non, pori nanq; eius arcti sunt & indissolubiles. Aurum tamē quod temporibus nostris abundantius inuenitur venit de Boemię regno & nup in Wesvale in theutonię partibus in loco qui vocatur curbeth inuenitur in monte quodam aurum de quo minus cum purificatur consumitur q̃ de aliquo alio, & tamen minoris precij q̃ aliud ęstimatur, cuius profecto caussa nulla est nisi quia nouum est valor eius ab emptoribus adhuc non probatur. Nō autem ignorandum est q͂ aurum quasi citrinum & croceum inuenitur, quod tamen per decoctionem rubescit propter materialis principij qđ album magis q̃ formalis quod est rubeum consumptionem, propter qđ alchimici volentes aurum facere student ad elixir rubeum q͂ medicinam vocant, et studiū eorum est q͂ quatuor in se habeat colorationem videlicet & penetrationē & immortalitatem in igne & consolidationem & hoc vocāt rubeū solis.

Elixir autem ad argentum studet habere colorationem albedinis & q sit penetratiuum & non euaporet ab igne & habeat subtilitatem, & hoc uocat album lunę, propter quod dicit Hermes qui est radix sup q omnes philosophi sui substentati sunt q rubeum solis medicina est, album uero lunę. Candor uero rubor croceum aperiunt aurum, genus autē decoctionis q ruborem modicum per coctionem assumat necesse est. Ex prædictis omnibus elucescit aliqualiter secundum quam rationē plurimi alchimistarum asserant de omni corpore elementato posse extrahi tria corpora, oleum uidelicet uitrum & aurum. Patet ex sepius habitis pingue quoddam esse in omni elemento quod circumfunditur partibus, quod quia uiscosum est euanescente humido aque distillat ab incenso corpore & assato, eo q per optesim pellitur ad interiora ubi diutius defenditur ab igne. In omni enim corpore est humidum radicale permixtum terreo subtili, ita q utrunq tenet alterum & hoc fortissime assatum sublimando se in poris corporis interioribus quorum orificia exteriora clausa sunt per combustionem quasi per duo se diuidit, magis enim grossum & aqueum natat in corporibus partibus & per fortissimum ignem effunditur uitri effusiōe & con

& congelatur frigido in uitrum, magis autẽ purum sublimatum propter caliditatem fit croceum & effunditur effusione auri qđ con gelatur frigido, hoc tamen præcipuę est in ca pillis humanis uerum, quia in illis est magna uirtus mineralis præcipuę illis qui de capite abscinduntur, quare autem hoc sit non est præsentis intentionis, sed in sciẽtia de anima libus est declarandum. Signum autem huius est, quoniam tempore meo inuentum est & uisum caput hominis quod inter dentes sutu ræ superioris cranei partes multas auri pul ueris habuit immixtas, fere enim ubicunq; aurum inuenitur ut diximus quasi puluis & quasi grana inueniũtur, cuius caussa est subti litas & expulsio materiæ & sublimatio, & hu ius indicium est ꝙ inueniũtur quasi quedam guttule congelate. In poris enim uasorũ na turalium præfocatus uapor cum in se redu plicatur sepius ad humorem conuertitur qui iocunditatem guttarum assumunt, & si ali quando sunt cõcaua oblonga & quasi ex par uis cõposita hoc fit ideo ꝙ in collo uasis natu ralis uapor nec simul conuersus est nec simul congelatus, sed pars post partem, & ideo se cunda addita est primæ & aliquãdo illis dua bus tertia, sicut etiam fit in generatione gran

 dinis.

dinis. Hæc vniuersaliter a nobis de auri natura phisice dicta sunt.

¶ De commixtione ferri. Cap. 7.

TAndem autem de ferro sermo habendus est, hoc enim ignobilius est ceteris liquabilibus metallis, neq; est liquabile sicut cera, sed potius liquabile mollificabile. Est autem compositio eius ex argēto viuo terrestri ponderoso & lutulento & immundo valde, & ex sulphure immundo terrestri, cuius virtus conuertit ipsum argentum viuum in ferri speciem, & ideo est scabrosum valde & rubiginē de facili contrahit propter sulphuris adustionem, & fuliginat ea quæ tangit & forte terrestris substantia eius sulphuris est attramentosa & propter hoc limatura eius confert nigredinē atramento, & etiam non purgatur ab humore vnctuoso, & ideo facilis est adustionis. Huius autem signum est: ꝙ cum pinguedo aliqua supponitur ei sicut cepum & pix aperit ipsum, ita ꝙ stannum superinfusum eidē substantiam eius ingreditur post cuius ingressum ita frangibile efficitur quod postea fabricari non potest. Adustio autem terrestris substantiæ ipsius probatur per multam scoriam quæ ab ipso separatur, & maxime per hoc quod fre

quenter

quenter vt grana quedam nigra in terra inuenitur. Secundum hoc igitur patet quare nõ liquatur vt alia, sed mollificatur tantum, huius eñ caussa est terrestreitas ipsius & ideo elegãter dicit Hermes tarde liquefactionis caussam in ferro efficit nimia terrestreitas partiũ eius prohibens fluxum eius, sed tamen in magno igne præcipuę sabulo & sulphure aspersum distillatur & depuratur. Propter duritiam etiã eius fit ꝙ ex ipso fiunt instrumenta sicut mallei & incudes, vnde cetera producuntur metalla, siccitas autem eius facit ad fortitudinẽ acutorum angulorum in ipso, propterẽ quod fit incisiuum & perforatiuum eorum quæ incidi debent & perforari. Dicit etiam Hermes de ipso ꝙ argentum viuum multum dealbans ipsum fere ad similitudinem argẽti ingreditur in substãtiam ipsius cum sulphuris & tartari hoc est lapide uini decoctione. Sulphur enim propter vim adurentem quæ est in eo & immaturitatẽ, argentum viuum vocatur ab Hermete ꝑuigil & insidiator omniũ metallorum. Argentum tamen viuum non permanet in ipso diu in igne, sed fugit ab ipso sicut ex ceteris metallis quibus de facili commiscetur propter naturalem quam cum eis habet conformitatem, nisi per ingeniũ magnũ ligatur & retineatur,

& propter huiusmodi fugacem humiditatē quam habet uocat ipsum Hermes seruum fugitiuum. Cum igitur secundum dicta siccum sit & adustum habet operationem quod confert spleni & stomacho debilitatis ex mollificatione, & ideo præcipitur talibus ut bibant uinum & aquam, in quibus extinctum sit ferrum candens. Calibs autem non est alia species metalli q̃ ferrū, sed est subtilior & aquosior pars ferri ex ferro per distillationem extracta, & ideo durior est et compactior ꝓpter uim ignis & propter partium subtilitatē quę duriores efficiuntur quando uruntur. Est autem albius propter maiorem a terrestritate separationem, & cum nimis induratur tunc scinditur & percussum comminuitur ꝓpter nimiam sui desiccationem. Est autem diuersitas aque in desiccando plus & minus, & ideo fabri querunt specialiter aquam in qua extinguant ferrum ex quibus faciunt gladios. Cū enim eandem & in aquam mutatur induratur eo quod calidum frigiditatem aquæ fugiens ad interiora ferri comburit in ipso materiale humidum & huiusmodi consumptione magis & magis induratur. Tantum igitur dictum sit de ferro & de ceteris metallis in speciali & in communi.

In

IN LIBRVM QVINTVM DE MEDIIS mineralibus & de omnibus quæ cõueniunt medijs.

Præfatio.

SVPEREST IN HOC QVINto mineralium inuestigare naturas eorũ quæ media inter naturas lapidum & metallorum esse uidentur, licet enim Auicen. in quarto diuidat corpora mineralia in lapides liquabilia sulphura & sales. Tamen uidetur nobis sulphur plus esse mineralium per se q̃ argentum uiuum, cedit enim in materiæ partem & unum in alterum. Loquẽtes igitur de medijs dicamus primo in communi de mediorum naturis & postea sub compendio tãgemus aliqua eorum in speciali, & in hoc cõplebimus nostram in isto libro intentionem. Omne igitur quod in aliquo participat passionem lapidum & in aliquo participat passionem metalli dicimus esse medium, est enim proprietas lapidis non liquefieri, & proprietas metalli quam habet ex materia est liquefieri calido sicco, & ideo lapides sunt in gene-

re humidorum & aque. Media igitur sunt quę secundum aliquid sunt terræ & secundum aliquid aque, & quedam quidē horum quæ sunt interiora terræ illa cōstant calido & sicco, quedam autem uiciniora aque & ab illis distillat aqua per calidum siccum sicut est gēma. Adhuc autem & media sunt quecunq; liquescunt calido sicco, sed postea ad frigus & etiam ad ignem incipiunt constare elixata, sicut enim liquescerent nisi essent secūdum aliquid aquea, neq; constarent per elixationem nisi secundū aliquid essent terrea sicut colligitur ex doctrina metheo. Amplius autem media sunt quæcunq; ex amborum substantijs componūtur licet non liquescant ad siccum calidum, sic eñ media sunt oēs scoriæ quæ a mineris cum lapidosis partibus resoluunt, & sic media est omis marchasita, quæ quidem non liquescit in igne sicut lapis, sed tamen ipse color & pondus naturam in ea indicat esse metallicam. Amplius autem quecunq; cōminutiua sunt in substantia & sunt aque eorum multum cōsolidatiue & restrictiue quandam mediorum habēt materiā sicut est alumen omē. Omne etiam attramētorum genus mediū esse uidetur, eo q; aliqd lapidosum in substantijs eorum inuenitur. Caussa aūt istorum mediorum est pmixtio ua porabiliter facta materiæ lapidis & metallorū

vel

vel materiæ liquabilium, permiſcetur enim cum multo ſulphure & humor habens aliqd de natura argenti viui & ex taliter permixtis humoribus & vaporibus & ceteris materijs conuenit quedam media inter vtraq; produci a natura. Sapiens enim & diligens natura quę omni materię complet aptitudinem ab extremo ad extremum non tranſit vt dicit Ariſtot. niſi compleat omne medium fœcit ergo multa media inter lapides nõ liquabiles & metalla liquabilia vt in omnibus exhibeat conueníentia & deſiderium boni qđ habet vnumqđq; quod eſt ꝑ omnem modum materię poſſibilē vt compleatur. Mediorum aũt natura ſumme norãdum ad trãſmutationē metallorum, quia in eis conſiſtit plurima ſcīētia eorum quę unum in aliud cõuertere nituntur, media eñ ſunt quaſi materialia & iam ſuperius oſtendimus ꝙ ille q incõuenienter intẽdit metallum ad metallum cõuertere, oportet ꝙ primo deducat ipſum ad naturam primam, hoc eſt generi metallico proximam. Tunc aptitudinem ſuam iuuat a virtutibus diſponentium facile naturam & accipit veram ſpeciem metalli qđ intenditur, phiſicæ etiam rationes quæ in phiſico auditu determinate ſunt, oſtendunt ꝙ nõ eſt motus de extremo ad extremum niſi per medium. Eſt autem oĩm metallorum ꝓprium

ꝙ ut

ꝙ uidentur in completa esse in specie, & ideo in quodlibet conuertibilia, medium enim ꝓprię dictum habet informē naturam ꝙ͂ formatam distinctam extrema retinent sicut in scientia de sensibilibus docebitur. In medio aliquo modo secundum formas cōfusas sunt extrema. Propter ꝙ extrema per ingenium & naturā de medijs reducuntur quando unitur uirtus unius extremi super alterum. Sic igitur dictum sit de medijs in communi non oportet enim plura dicere, quia cognitio mediorum est per sua extrema.

¶ De natura salis & speciebus & modis. Cap. 1.

VNum de medijs & primum est sal de quo in communi iam scimus ex scientia metheo. ꝙ efficitur ex terreo grosso & combustum est postꝙ͂ cōmixtum erat aqueo, & ideo omē sal resolui incipit in aqua frigida & in aere frigido & humido. Est autē sal multarum diuisionum, est enim sal marinum siue quod ex aqua salsa concretum est, & est sal gemma quod est sicut cristallum per lucidum & in Vngaria abundantissime inuenitur, cuius commixtio est terrestris composita, & propter hoc facile raditur in puluerem, nō autem est ex solo terrestri, sed cum habet

aqueam

aqueam ſubſtantiam frigiditate terræ & coniunctione congelatam, & ex illa habet ꝙ eſt perlucidum, habet etiam ex eadem ꝙ liqueſit calido hnmido & diſtillat aqua ab eo terreſtri ſuo remanente. Eſt iterum ſal quod uocatur napticum nigrum ex napta quæ eſt in ipſo, ſed cum ſubfumigatur liqueſcit napta & ſeparatur ab eo & tunc fit album. Eſt iterũ ſal radicum nigrum ex ſeipſo ex multa aduſtione terræ quæ eſt in ipſo. Eſt etiam adhuc ſal armoniacum qui clarius eſt ad perſpicuitatem accedens. Et forte alij modi ſalis preter iſtos in diuerſis terris inueniuntur quoniam ſal marinum alium habet modum in mari magno quod attingit Italiam & alium in mari Oceano quod eſt ad aquilonem & tangit Flandriam & Germaniam. Hoc enim quod eſt in mari magno in reflexu maris in locis ubi refluit uel in foueas deriuatum in locis ubi ſtat calor ſolis infũdo conuertitur in ſalem qui eſt magnorum granorum, ſicut nix quędam grandinoſę cõuoluta. Hoc autem quod ex mari Oceano aquilonari coquitur de terreſtri fundi & terræ marinæ. Sunt etiã fontes ſalſi in diuerſis theutoniæ partibus ex quorum aquis coquitur ſal bonum & parue quantitatis quaſi farinatum. De urina etiam hominis & præcipuę puerorum coquitur ſal

per ope

per operationes alchimicas sublimationis & distillationis. Quocunq; autem modo fiat sal in communi tamen vnius est naturæ quæ cõponitur ex terrestri ꝙ humidum fuit mixtum combusto, & quia humido permixtum fuit, ideo combustum est album, & quanto plus cõburitur per elixationem vel assationem tanto efficitur albior & amarior, salsus enim sapor permixtus est amaro vt in scientia de sensibilibus determinabitur. Propter terrestreitatem autem omne sal stipticum inuenitur & ꝓpter siccitatem est ipse exiccatiuus a putredine constrictiuus. Propter caliditatem simul & siccitatem est abstersiuus, & quia habet acumen in sapore penetratiuum ideo condit cibaria. Cristallinus aũt specialiter est consumptiuus grossorum vaporum, sed quicũq; calidior est dissolutiuus congelatorum humorum in cõmixtis corporibus, & hoc quidem habet omne sal secundum magis & minus. Similiter autem propter siccitatem simul & inordinationẽ pororum, cuius inordinationis caussa est combustio intorquens ordinatos poros habet ꝙ est de numero cõminuibilium omnium modorum.

¶ De natura & substantia attramentorum. Cap. 2.

Natura

NAtura autem attramenti secundum suum genus est q est substantia omiomera mineralis dissolubilis per decoctionē in aqua factam permixtam lapidose substantiæ quæ nequaq̃ soluitur per elixationem, liquida enim proculdubio primum est genus attramentorum & fuit per se coagulatum. Cōtra etiam omne atramentū secundum suū genus quod est rancidi gustus stipticum & adurens valde vnde & inducit crasiam durā quādo corporibus apponitur. Est autem plurium specierum, aliqđ enim est album quod arabes vocant al kadidis & aliquod rubeum qđ vocant assurie, & aliquod citrinum quod vocāt alkofol, & aliquod inuenitur viride quod nomināt alkacautum & aliqđ fuscum declinans ad nigredinē qđ aliqd acceperit lapideitatis. Viride aūt quod a qbusdam vitreolum vocatur & ad quoddā incausti genus ponit fortius est coagulatum q̃ citrinū & tunicas habet grossiores. Efficacius aūt in fusco genere attramēti est qđ splendorē quendā auri prætēdit si puluis aureus in ipso sparsus obscure reluceat. Patet q attramēta oīa ex terra & aqua sunt, et primo sunt liqda & postea coagulata, & iterū postea calido & humido dissolubilia. Calorē aūt accipiūt secundū maiorem & minorē subtilitatē terrei & decoctionē eius in humido & maiorē & minorē pspicui aereis immixtionē quando

quando terreum in aqua decoquitur. Est autem hoc medium lapidis & metallorū, quoniam & compositionem habet lapidis & aliquando splendorem metallorum.

De natura & genere aluminum. Cap. 3.

Alumen est terrestris compositiōis, est autem tale terreum quod grossum est & humido concretum quod a cōplemento deficit argenti uiui & tamen aliquod accedit ad illud. Et uidetur esse quadam ui coagulatum quæ quidem non est sulphuris, sed aliquid propinquitatis habet cum sulphure existente. Est igitur colore album frequentius, & cum afflatum fuerit optesi distillat ab eo quędam aqua fere sicut a salgemma. Est autē quod frequētius occurrit & cuius utilitas maior est trium specierum uidelicet longum & scissile ualde quod in scissuris plumosum apparet & habet colorem argento similem. Secundum autem est quod est siccum & rotūdum ut mollis lapis & in splendore argenti, & albedine parum declinans a præcedente & non est ita efficax, sicut id quod dictum est & hoc a quibusdam uocatur rotundum. Tertium autem est siccum quasi petrosum declinans ad citrinitatem, & hæc omnia tria sunt

de facili

de facili dissolubilia. Optimũ est scissibile præsertim recens, candidissimum gustu per q̃ astringens, graue olens calculorum expers. Repitur quoq; lapis huic alumini persimilis q gustus inditio dignoscitur q̄ nō astringat.

¶ De modo & natura Arsenici. Cap. 4.

Restat nos de arsenico terminare ad presens dicimus igitur quoniam est de subtili materia & simili cū sulphure, iccirco non oportet illud aliter deffiniri q̃ Sulphur, in hoc autem diuersificatur a Sulphure, quia est albedinis tinctura de facili rubedinis autē difficillime, sulphur uero rubedinis de facili albedinis autem difficillime. Est autē Sulphuris & Arsenici duplex genus, citrinū quoq; & rubrum, quæ sunt arti Alchimię utilia reliqua autem multa genera non. Figitur autem Arsenicum sicut Sulphur. Vtriusq; uero sublimatio ex metallorum calcibus melior est, non sunt autem sulphur & Arsenicum materia perfectiua operis Alchimię ut quidam putarunt. Non enim completa sunt ad perfectionem, habent autem adminiculum perfectionis in casu. Eligatur autem lucidū & squamosum & scissibile.

¶ De natura & modo marchasitę & magnesię. Cap. 5.

SVfficienter determinauimus de natura & essentia attramentorum aluminum & Arsenici, nunc ad ipsius marchasitę & magnesię naturam accedemus. Dicimus igitur ꝙ marchasita duplicem habet in sui creatione substantiam argenti uiui scilicet mortificati & ad fixionem approximantis, & sulphuris adurentis. Ipsam habere sulphureitatem comperimus manifesta experientia. Nam cũ sublimatur ex illa emanat substantia sulphurea manifesta comburens. Et sine sublimatiõe similiter perpenditur illius sulphureitas. Nam si ponatur ad ignitionem non suscepit illam priusq̃ inflammatione sulphureis inflammetur & ardeat. Ipsam uero argenti uiui substantiam manifestatur habere sensibiliter. Nam albedinem præstat Veneri meri argenti quemadmodum & ipsum argẽtum uiuum, & colorem in ipsius sublimatione cœlestium præstare, & luciditatem manifestam metallicam habere uidemus, quæ certũ reddunt artificem Alchimię, illam has substantias continere in radicæ sua. Magnesia uero sulphur plus turbidum & argentum uiuum

magis terreum & fœculentum, & ipsum sulphur similiter magis fixum & minus inflammabile habere, per easdem probare experientias manifeste poteris, & ipsam magis naturæ martis exprimere.

¶ De natura nitri.
Cap. 6.

Nitrum autem ex nitrea Insula, ubi primo inuentum est sic uocatur, Arabes baurac nominant, est autem de genere salis obscurius q̃ Salgemma, tamen est per lucidum, sed est laminosum tenuę. Est autem illud assabile in igne & tunc amissa aquosa substantia superflua efficitur siccum magis cõbustum, & tunc erit acutius sal ipsum. Species autem eius distinguuntur secundum loca in quibus nascitur. Est autem tripliciter inuentum apud nos, Armenicum uidelicet & Affricanum & theutonicum, quod in loco q Goslaria dicitur abundanter inuenitur, ita q pluuia cadente super montem qui plenus est minera cupri & colata aqua pluuię per montem quãdo uenit ad centum passus in foueã quã fecerunt fossores cõuersa uidet aqua in nitrum quod tamen putatur ab incolis esse

a ij salgem

salgemma, sed ego uisu & tactu probaui esse nitrum. Stat autem in cōcauo montis ad modum & formam qua glacies generatur in tectis & aqua a tecto stillante tempore gelantis frigoris, & hoc non est laminale sed rotundum. Comparatio autem nitri affricandi ad ceteras species nitri est comparatio nitri ad salem. Spuma autem nitri omnis quæ aliquando flos nitri uocatur, subtilioris est substantiæ & uirtutis q̄ ipsum nitrum, melior autē est spuma illa quam prætendit color marmoris & est multum frangibilis. Est autem omne nitrum calidum & siccum & ideo operationes eius sunt quod est incisiuum lauatiuū excoriatiuum corrosiuū, & præcipuę Africanum quod acutius est ceteris.

¶ De natura tuthię. Cap. 7.

TVthia autem cuius usus frequens est in transmutationibus metallorum est artificialis & non naturalis commixtio, fit autem tuthia ex fumo qui eleuatur ad superius & adherendo corporibus duris coagulatur, ubi purificatur æs a lapidibus & stanno quæ sunt in ipso, melius autem in hoc genere est ex eo quod sublimatur ab illo, & tūc

illud

illud quod in tali sublimatione residet in fundo est climia quæ uocatur a quibusdam succudus. Sunt autē multi modi tuthię, est enim alba & citrina ad rubedinem declinans, quādo aūt lauatur tuthia residet in fundo quoddam sicut fex tuthię nigrum aliquando hoc uocatur a quibusdam tuthia Inda. Differentia autem inter succudum & tuthiam est quā diximus, quia scilicet tuthia sublimatur & succudus est quod residet in fundo canalis non sublimatum. Melior autem est uolatilis alba, & deinde citrina & deinde rubea, recentior enim melius ualet q̄ uetusta. Est autē omnis tuthia frigida & sicca, & illa quę abluta est melius ualet in operationibus istis.

¶ De natura & proprietatibus electri. Cap. 8.

MVlti antiquorum nō minus inter media, sed inter metalla posuerunt electrum quod Arabes tinchar uocant, quidam autem ipsum capistrum auri uocaue runt, habet autem colorem mixtum ex auro & argento, & ideo etiam duo sunt genera huius metalli, est enim artificiale quod ex argento & nitro simul mixtis confectum est, aliud autem est minerale & naturale quod antiqui

omni metallo melius esse dixerũt, nescio quare nisi quia sibi hunc effectum attribuerunt quod stridorẽ emittit, uas factum ex tali electro quando uenenum est immissum in potu quod in uas mittitur sicut stridet nitrum, quando infunditur sibi acetum, cum autem colorem habeat argenti & auri mixtum procul dubio & proprietatem habet utriusq; & naturam. De mixtis igitur homogeneis & non complexionatis neq; animatis secũdum hunc modum dictum sit.

Ex dictis enim oĩa quecunq; hic nõ nominata sunt de facili poterũt cognosci.

Index

INDEX LIBRORVM ALBERTI MAgni de mineralibus & rebus metallicis.

Liber mineralium Alberti Magni, libros quinq; continet partiales.

Primus liber quatuor tractatus continet. Tractatus primus est de lapidibus in communi.

Tractatus secundus est de accidentibus lapidum. Primus tractatus continet.8.capi.

Secundus tractatus octo continet capitula.

Liber secundus de mineralibus duos habet tractatus.

Primus tractatus inuestigat caussam uirtutis lapidum & descriptiones eorum & sigilla quæ inueniuntur in quibusdam depicta.

Secũdus tractatus est de lapidibus preciosis & eorum uirtutibus.

Tertius tractatus est de sigillis lapidum, & qualiter est dicendum de sigillis, & quot sunt modi sigillorum & de expertis.

Primus tractatus habet quatuor capitula.

Secundus tractatus habet uiginti capitula.

Tractatus secundus continet sex capitula.

Liber quartus unicum habet tractatum in quo determinatur de metallis in speciali & continet capit.7.

Liber quintus unicum habet tractatum, in quo determinatur de medijs mineralibus quæ media inter naturas lapidum & metallorũ esse uidentur.

Cap.3.

INDEX.

FINIS.

Argentorati apud Balthassarum Beck.
Anno XLI Mensę Martio.